

**Ewaluacja śródkresowa
skuteczności realizacji celów
Strategii Rozwoju Województwa
„Małopolska 2030”**

RAPORT KOŃCOWY

Zamawiający

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego

Departament Rozwoju Regionu

ul. Wielicka 72A

30-552 Kraków

www.malopolska.pl

fb.com/lubiemalopolske

Wykonawca

ECORYS

Ecorys Polska sp. z o.o.

ul. Solec 38 lok. 105

00-394 Warszawa

www.ecorys.com

*Zespół Autorski: dr Beata Belica, Przemysław Bruhn, Anna Górecka-Ojdana, Dorota Kretkiewicz,
Roksana Kołodziejczyk, Paulina Kowalczyk, Adam Rybkowski, Weronika Zych*

Warszawa-Kraków 2024

Spis treści

Streszczenie	5
Wykaz skrótów	9
Opis podejścia metodologicznego	11
Opis wyników badania	13
1. Ocena trafności sformułowanych wizji, celów oraz zakresu interwencji	13
1.1. Ocena poprawności sformułowanej wizji rozwoju województwa	13
1.2. Ocena trafności sformułowanych celu głównego i celów szczegółowych	15
1.2.1. Cel główny: Małopolska regionem zrównoważonego rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i terytorialnym	16
1.2.2. Cel szczegółowy 1: Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie	16
1.2.3. Cel szczegółowy 2: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	17
1.2.4. Cel szczegółowy 3: Wysoka jakość środowiska i dążenie do neutralności klimatycznej	17
1.2.5. Cel szczegółowy 4: System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowany do wyzwań dekady 2020–2030	18
1.2.6. Cel szczegółowy 5: Zrównoważony i trwały rozwój oparty na endogenicznych potencjałach	18
1.3. Opinia w zakresie zaproponowanych zakresów interwencji (na poziomie głównych kierunków polityki rozwoju w ramach poszczególnych obszarów tematycznych SRWM 2030)	19
2. Analiza skuteczności realizacji SRWM 2030	23
2.1. Analiza i ocena skuteczności realizacji SRWM 2030, w oparciu o wskaźniki realizacji celu głównego i wskaźniki realizacji celów szczegółowych	23
2.1.1. Wskaźniki ogólne	23
2.1.2. Małopolskie	25
2.1.3. Gospodarka	33
2.1.4. Klimat i środowisko	41
2.1.5. Zarządzanie strategiczne regionem	47
2.1.6. Rozwój zrównoważony terytorialnie	51
PODSUMOWANIE	54
2.2. Analiza postępu realizacji SRWM 2030 w zakresie przedsięwzięć strategicznych	55
2.2.1. Małopolskie	55
2.2.2. Gospodarka	64
2.2.3. Klimat i środowisko	73
2.2.4. Zarządzanie strategiczne regionem	77
2.2.5. Rozwój zrównoważony terytorialnie	81
3. Analiza uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych	83

3.1. Analiza uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych pod kątem ich wpływu na realizację celów SRWM 2030	83
3.2. Identyfikacja i analiza działań podjętych w celu wykorzystania szans wynikających z pozytywnych czynników zewnętrznych oraz działań zaradczych przeciwdziałających negatywnym skutkom oddziaływania czynników zewnętrznych	95
3.3. Analiza skuteczności przyjętego systemu zarządzania SRWM 2030	102
3.3.1. Instrumenty realizacji i finansowania Strategii.....	102
3.3.2. Monitorowanie Strategii.....	105
3.3.3. Partnerstwo w ramach Strategii	106
3.3.4. Aktualizacja Strategii	107
3.4. Analiza wpływu Samorządu Województwa Małopolskiego na realizację celów SRWM 2030	109
3.4.1. Zasięg wpływu działań Samorządu Województwa Małopolskiego	109
3.4.2. Zagrożenia dla realizacji przedsięwzięć strategicznych.....	110
3.4.3. Zasięg przedsięwzięć strategicznych i ich wpływ na realizację celów Strategii	111
3.4.4. Typy zagrożeń dla realizacji celów SRWM 2030 i ich podatność na niwelowanie	113
Najważniejsze wnioski z badania.....	115
Ocena trafności sformułowanych wizji, celów oraz zakresu interwencji	115
Małopolskie.....	115
Gospodarka.....	116
Klimat i środowisko.....	117
Zarządzanie strategiczne regionem	118
Rozwój zrównoważony terytorialnie.....	119
Analiza uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych	120
Tabela rekomendacji.....	123
Spis tabel, wykresów i rysunków	134
Spis tabel	134
Spis wykresów	134
Spis map	136
Bibliografia.....	136
Załączniki	137

Streszczenie

Celem niniejszego badania było przeprowadzenie ewaluacji śródkresowej skuteczności realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”.

W rozdziale 1 skupiono się na **ocenie i trafności wizji, obszarów tematycznych, celu głównego, celów szczegółowych i kierunków polityki rozwoju**. Badanie wykazało, że wymienione wyżej elementy Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” zostały sformułowane w wysokim stopniu poprawnie i trafnie. Odpowiadają one na wyzwania, z którymi mierzy się województwo małopolskie (nie tylko w perspektywie zagrożeń wynikających ze specyfiki regionalnej, ale przede wszystkim – w perspektywie zagrożeń globalnych, takich jak: katastrofy ekologiczne, ocieplenie klimatu czy zanik bioróżnorodności). Ze szczególną aprobatą spotkało się wyodrębnienie obszaru poświęconego klimatowi i środowisku oraz postawienie na pierwszym miejscu w wizji i celach Małopolanina – jako jednostki nie tylko wymagającej opieki ze strony administracyjnej, ale także jako osoby mającej realny wpływ na kształtowanie województwa w poszczególnych obszarach tematycznych. Analiza materiału ilościowego, jak i jakościowego dowiodła logiki i spójności zaproponowanej w Strategii koncepcji oraz wskazała na potrzebę podkreślenia wagi bezpieczeństwa w ramach głównych kierunków działań w poszczególnych obszarach interwencji, które przy obecnej sytuacji międzynarodowej wydaje się kluczowe i istotne. Dodatkowo, pozwoliła również na znalezienie elementów niezrozumiałych, których poddanie niewielkiej korekcie językowej pozwoliłoby na sprawniejsze wdrażanie interwencji strategicznych.

W rozdziale 2 dokonano analizy skuteczności realizacji celów Strategii. Zmiana konkretnych wartości docelowych na utrzymanie trendu do roku 2030 została pozytywnie odebrana podczas badań jakościowych.

W przypadku Obszaru **Małopolanie** wszystkie wskaźniki charakteryzują się tendencją wzrostową, co uznać należy za pozytywny prognostyk. Sytuacja w województwie jest ponadto lepsza, niż w przypadku średniej dla Polski ogółem. Sprzyjają temu realizowane projekty strategiczne, m.in. Małopolski Tele-Anioł, który wspomaga osoby niesamodzielne w funkcjonowaniu, dzięki czemu komfort ich życia jest większy.

W przypadku Obszaru **Gospodarka** zanotowano wzrost pozycji Małopolski w Regionalnej Tablicy Wyników Innowacji – jest to jeden z dwóch najbardziej innowacyjnych regionów w kraju (zaraz po województwie mazowieckim). Również w przypadku większości pozostałych wskaźników zauważalny jest trend wzrostowy, co jest zgodne z oczekiwaniami, jakie wyrażono w Strategii. Analiza przedsięwzięć strategicznych pokazuje, że obszar Gospodarki jest jednym z obszerniejszych – obok Małopolan – biorąc pod uwagę liczbę i wartość realizowanych i planowanych do realizacji projektów. Na szczególne zaakcentowanie zasługuje przy tym kierunek, jakim jest Transport, konsumujący największą część środków przeznaczonych na realizację projektów w obszarze Gospodarki.

Wartości wskaźników monitorujących stopień realizacji zadań w Obszarze **Klimat i środowisko** zmieniają się zgodnie z założonym trendem. Niekorzystne wahania zaobserwowano w przypadku wskaźnika „powierzchnia lasów”, co może być spowodowane działaniami sektora prywatnego (43,6% powierzchni lasów w regionie stanowią lasy prywatne). Generalnie, w Małopolsce w wyniku podejmowanych interwencji strategicznych następuje stopniowy spadek zanieczyszczeń emitowanych do powietrza, rozwija się infrastruktura komunalna, poprawie ulega system gospodarowania

odpadami komunalnymi. W ramach prowadzonych inwestycji strategicznych szczególna uwaga jest skupiona wokół działań edukacyjnych i doradczych z zakresu ochrony środowiska, przykładem jest projekt „**Ekodoradca w każdej gminie**”, z którego korzystają aktualnie wszystkie 182 gminy województwa.

Wartości wskaźników monitorujących w Obszarze **Zarządzanie strategiczne rozwojem** miały trendy wzrostowe, co jest zakładaną tendencją. W ramach przeprowadzonych wywiadów pojawiły się głosy o nieadekwatności wskaźników dot. danych finansowych samorządów lokalnych – mogłyby one zostać zestawione z poziomem inflacji. W ramach obszaru tematycznego realizowano trzy przedsięwzięcia strategiczne, są to działania długotrwałe – prowadzenie cyklicznych edycji budżetu obywatelskiego, Centrum Współpracy Regionalnej oraz działalność badawcza i ewaluacyjna pracowników Departamentu Rozwoju Regionu (w ramach przedsięwzięcia Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego). Czwarte przedsięwzięcie zostało zaniechane, co wynikało z ograniczonych kompetencji województwa w jego zakresie (Program Współpracy z Polonią i Polakami za granicą). Przedsięwzięcia realizowane są z dużym sukcesem, przyczyniając się do rozwoju Województwa w ramach tego obszaru tematycznego.

W przypadku Obszaru 5. **Rozwój zrównoważony terytorialnie** założono, że stopień realizacji celów monitorowany będzie za pomocą czterech wskaźników. Dotychczas udaje się zachować zakładaną tendencję w przypadku trzech z nich. Pierwszy z nich dotyczy poziomu pokrycia powierzchni gmin miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Wskaźnik ten rośnie, a ponadto warto zauważyć, że województwo małopolskie zdecydowanie wyróżnia się pod tym względem na tle średniej dla całej Polski. Zgodnie z założeniami rosną także nakłady inwestycyjne w miastach tracących funkcje społeczno-gospodarcze w ramach Polskiej Strefy Inwestycji. W latach 2018-2022 spadał wskaźnik mierzący zróżnicowanie w dochodach własnych gmin na 1 mieszkańca liczony jako iloraz najwyższych i najniższych dochodów, co było tendencją pozytywną i zakładaną w SRWM 2030. Pomimo że w roku 2023 wartość tego wskaźnika wzrosła, wciąż znajduje się poniżej wartości bazowej. W najbliższych latach należy jednak zwracać uwagę, czy poprzednia kilkuletnia tendencja spadkowa nie ulega niepożądanemu odwróceniu. Jedyny wskaźnik, którego tendencja jest niezgodna z celem SRWM 2030, jest wskaźnik urbanizacji. Dostrzegając problemy związane z procesami suburbanizacji założono, że należy podjąć działania mające na celu utrzymanie wskaźnika urbanizacji na stałym poziomie. Tak się jednak nie dzieje, gdyż wskaźnik ten delikatnie, jednak corocznie, spada. Należy przy tym zaznaczyć, że w przypadku tego wskaźnika tendencja spadkowa obserwowana jest na poziomie całego kraju, zaś jej odwrócenie jest bardzo trudne pomimo wielu działań prowadzonych przez samorząd regionalny.

Na realizację wsparcia w ramach Strategii wpływ mają różnorodne czynniki zewnętrzne. Wiele z tych czynników znacząco wpływa na cały obszar województwa. Na realizowaną interwencję w ramach wszelkich obszarów tematycznych Strategii zdecydowany wpływ miały czynniki zewnętrzne spowodowane sytuacjami kryzysowymi tj. **wojna w Ukrainie oraz pandemia COVID-19**. Wojna w Ukrainie w szczególności nasiliła zjawisko migracji, wzbudziła wiele obaw wśród mieszkańców województwa i zagroziła ich poczuciu bezpieczeństwa, a także wpłynęła na sposób zarządzania strategicznego. Natomiast pandemia COVID-19 szczególnie dotknęła obszar rynku pracy, edukacji, turystyki, sektor HoReCa, transportu, czy usług zdrowotnych. Wymusiła także elastyczność w sposobie zarządzania Strategią. Te dwa kryzysy, choć wygenerowały bariery i wymusiły wprowadzanie stosownych zmian, wpłynęły także na zmianę stopnia oddziaływania czynników wcześniej

zidentyfikowanych na etapie oceny ex-ante m.in. w zakresie rynku pracy¹. Podmioty realizujące wsparcie borykały się także ze zwiększeniem kosztów projektów, a ten problem bardziej pogłębiała panująca w Polsce **inflacja**. Na formę tego jak wsparcie powinno wyglądać, w szczególności w obszarze usług społecznych, będzie miała także **deinstytucjonalizacja**. Pozostałymi czynnikami, które mogą determinować zmiany w obszarach SRWM 2030 będą: **rozwój sztucznej inteligencji, wysoka cena energii elektrycznej, wzrastająca liczba osób w podeszłym wieku i konieczność dostosowania systemu usług do ich potrzeb, kurczenie się zasobów siły roboczej spowodowane pogłębiającym się niżem demograficznym, migracje, w tym depopulacja obszarów wiejskich, trudności w dostępie do mieszkań wśród młodych ludzi oraz przemiany w obszarach systemów produkcji**.

Na realizację SRWM 2030 mogą mieć wpływ potencjalne i rzeczywiste zmiany zachodzące na terenie Małopolski, wywołane czynnikami zewnętrznymi. Zdecydowanie negatywny wpływ wywarła inflacja, powodując wzrost cen produktów i usług, a ostatecznie – spadek poziomu inwestycji. Jako czynnik całkowicie niezależny od samorządu województwa nie podlega też środkom zaradczym. Kurczenie się zasobów siły roboczej spowodowało deficyt kadry w zakresie opieki zdrowotnej. Podjęte działania niwelujące przyniosą efekt odroczony w czasie. Szereg czynników może mieć wpływ dwoisty – być stymulantą rozwoju w tych samych obszarach, w których wpływały negatywnie. Wojna w Ukrainie i napływ migrantów oprócz wyzwań organizacyjnych i problemów społecznych była przyczynkiem do podejmowania działań systemowych takich jak opracowanie *Programu integracji imigrantów w województwie małopolskim „Małopolska otwarta”* – pierwszego tego typu dokumentu w Polsce oraz do wypełnienia luki na rynku pracy w niektórych zawodach. Pandemia COVID-19, która wpłynęła negatywnie na wszystkie obszary polityki rozwoju, z drugiej strony przyspieszyła transformację cyfrową, a w zakresie zdrowia – zwiększyła dostęp do opieki rehabilitacyjnej i psychiatrycznej.

Zadanie systemu monitorowania SRWM 2030, jakim jest wczesne zaobserwowanie sytuacji świadczących o pojawieniu się czynników o negatywnym wpływie na realizację Strategii, jest trudne do wykonania. Zagrożenia często są trudne do przewidzenia. Dzięki elastycznemu podejściu system monitorowania pozwala na szybką i bezpośrednią reakcję oraz dokonywanie zmian w interwencji. Wpływ na niwelowanie negatywnych czynników jest zazwyczaj niewielki lub znacznie ograniczony innymi uwarunkowaniami. Różni interesariusze działają na rzecz łagodzenia tych niepożądanych skutków. Największą rolę w minimalizowaniu negatywnych czynników można przypisać administracji rządowej i samorządowi województwa. W tym kontekście współpraca odgrywa kluczową rolę.

Przeprowadzone badania dowiodły, że **znaczenie Samorządu Województwa Małopolskiego dla rozwoju województwa można uznać za duże**. Większość gmin, które wzięły udział w badaniu CAWI uznała, że znaczenie to jest duże lub umiarkowane. Nie zauważa się jednocześnie istotnych czynników, które mogą negatywnie wpłynąć na realizację przedsięwzięć strategicznych. Za największe zagrożenie uznano powrót pandemii COVID-19 lub podobnej choroby, chociaż prawdopodobieństwo wystąpienia takiego scenariusza jest niskie. Nawet w przypadku wystąpienia podobnego zjawiska, doświadczenia zdobyte podczas początków pandemii COVID-19 pozwoliłyby na zbudowanie odpowiedniego potencjału do radzenia sobie z jego negatywnymi skutkami (np. poprzez zdalną pracę i naukę). Za istotne zagrożenie uznano także wzrastającą inflację, jednak w tym przypadku możliwości oddziaływania są ograniczone (ograniczają się do zawierania odpowiednich klauzul w umowach z wykonawcami, redukcji zakresu przedsięwzięć lub poszukiwaniu dodatkowego finansowania).

¹ Ocena ex-ante projektu Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, str. 10.

Przyjęty system zarządzania Strategią należy uznać za adekwatny. Pozwala on na skuteczną realizację i monitorowanie postępów SRWM 2030. Przyjęty system finansowania Strategii nie stanowi odrębnego budżetu. Na pochwałę zasługuje konstrukcja MPI 2030 jako głównego narzędzia koordynacji polityki rozwoju województwa na etapie wdrażania. Nie jest to dokument o charakterze zamkniętym – Plan jest regularnie aktualizowany, zaś przedsięwzięcia, których zaniechano, nie są usuwane z Planu. Zamiast tego dodawane są właściwe adnotacje, co ułatwi późniejszą ocenę skuteczności systemu zarządzania i wdrażania Strategii (po zakończeniu jej wdrażania). Należy również wspomnieć o konieczności aktualizacji SRWM 2030 w celu dostosowania jej treści do właściwych przepisów znowelizowanej ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Szczegółowe wyniki przeprowadzonych badań prezentują poszczególne rozdziały niniejszego raportu.

Wykaz skrótów

Skrót	Rozwinięcie
B+R	Działalność badawczo-rozwojowa
BAEL	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności
BERD	Nakłady wewnętrzne przedsiębiorstw na działalność badawczo-rozwojową
CATI	Ankieta telefoniczna (z j. ang. <i>Computer-Assisted Telephone Interviewing</i>)
CAWI	Ankieta internetowa (z j. ang. <i>Computer-Assisted Web Interview</i>)
CTW	Centra Transferu Wiedzy
DK	Droga Krajowa
EFSD	Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne
FEM 2021-2027	Program Fundusze Europejskie dla Małopolski na lata 2021-2027
GDDKiA	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
GOZ	Gospodarka o obiegu zamkniętym
GPR	Gminny Program Rewitalizacji
HoReCa	Sektor hotelarsko-gastronomiczny (ang. Hotel, Restaurant, Catering)
IDI	Indywidualny wywiad pogłębiony (z j. ang. <i>Individual In-Depth Interview</i>)
IOB	Instytucje Otoczenia Biznesu
IIT	Inne Instrumenty Terytorialne
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KPO	Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności
MFIPR	Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej
MOF	Miejskie Obszary Funkcjonalne
MORR	Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego
MPZP	Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego
NGO	Organizacja pozarządowa (z j. ang. <i>Non-Government Organisation</i>)
OPP	Organizacje Pożytku Publicznego
OSI	Obszar Strategicznej Interwencji
OZE	Odnawialne źródła energii
PAIH	Polska Agencja Inwestycji i Handlu
PKB	Produkt Krajowy Brutto
PPP	Partnerstwo Publiczno-Prywatne

Skrót	Rozwinięcie
PPO	Proces Przedsiębiorczego Odkrywania
PSI	Polska Strefa Inwestycji
RLKS	Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
RPO WM	Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020
SAG	Strefy Aktywności Gospodarczej
SRWM 2011-2020	Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020
SRWM „2030”	Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”
SWM	Sejmik Województwa Małopolskiego
UE	Unia Europejska
UMWM	Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
WIOŚ	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
WM	Województwo Małopolskie
WSJO	Wojewódzkie Samorządowe Jednostki Organizacyjne
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
ZWM	Zarząd Województwa Małopolskiego

Opis podejścia metodologicznego

Celem głównym niniejszego badania było przeprowadzenie ewaluacji śródkresowej skuteczności realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”. Zakres czasowy badania dotyczy okresu 2020-2023/2024 z perspektywą do 2030 roku.

Cele szczegółowe badania objęły:

- a) ocenę trafności sformułowania wizji, celów oraz zakresu interwencji;
- b) analizę i ocenę skuteczności realizacji Strategii;
- c) analizę uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych.

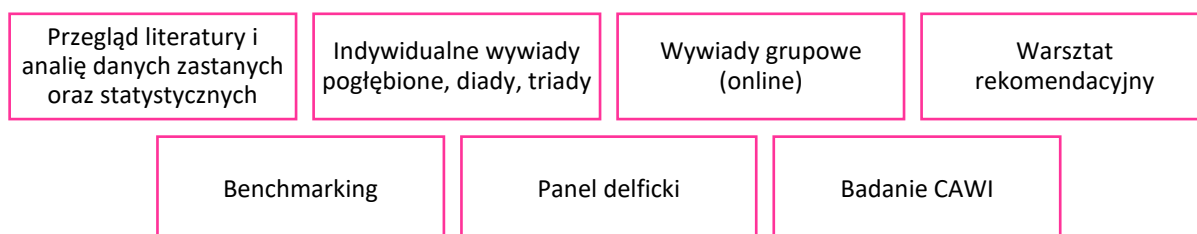
Ewaluacja bazowała przede wszystkim na dwóch aspektach – analizie i ocenie dotychczasowej interwencji oraz wskazaniu zakresu zmian, które są niezbędne do prawidłowego strategicznego zarządzania regionem. Obie te kwestie będą miały znaczenie w kontekście planowanych prac nad aktualizacją SRWM 2030 – posłużą jako punkt wyjścia do wprowadzenia ewentualnych zmian w poszczególnych obszarach, głównych kierunkach polityki rozwoju, głównych kierunkach działań, przedsięwzięciach strategicznych oraz w systemie zarządzania.

W ramach ewaluacji założono ocenę skuteczności realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” w podziale na poszczególne obszary polityki rozwoju:

1. Małopolskie;
2. Gospodarka;
3. Klimat i środowisko;
4. Zarządzanie strategiczne regionem;
5. Rozwój zrównoważony terytorialnie.

Badanie ukazało stopień realizacji celów według stanu na koniec 2023 roku, czynniki mające wpływ na osiągnięty poziom i stopień ich oddziaływania, a także to, jakie wnioski i rekomendacje wynikające z wdrażania SRWM 2011-2020 mogą stać się użyteczne w pracach nad kolejnymi dokumentami strategicznymi województwa, w szczególności w zakresie aktualizacji SRWM 2030.

Metodologia badania zakładała wykorzystanie szerokiego **instrumentarium metodologicznego**. Do metod i technik badawczych i analitycznych, które zastosowano na potrzeby ewaluacji:

Na potrzeby całego badania² przeprowadzono:

² Badanie obejmowało ewaluację ex-post skuteczności realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 oraz ewaluację śródkresową skuteczności realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”.

- 30 indywidualnych wywiadów pogłębionych, w tym 4 z radnymi województwa, 17 z UMWM oraz WSJO, 5 z realizatorami zadań strategicznych wskazanych w SRWM 2011-2020 oraz 4 z jednostkami organizacyjnymi samorządów lokalnych;
- 10 wywiadów grupowych online (w każdym wywiadzie uczestniczyło przynajmniej 5 osób oraz moderator);
- 1 benchmarking uwzględniający 4 strategie województw inne niż podlegające badaniu (wybrano województwa: śląskie, wielkopolskie, pomorskie, dolnośląskie – wybór tych województw podyktowany był podobieństwem każdego ze wskazanych województw pod względem sytuacji społeczno-gospodarczej, mierzonej takimi wskaźnikami jak np. poziom bezrobocia, potencjał ludnościowy, liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON itp. do województwa małopolskiego);
- 1 panel delficki z udziałem 4 ekspertów, panel odbył się w 2 etapach;
- Badanie CAWI na pełnej próbie JST (zaproszenie wysłano do wszystkich gmin i powiatów województwa małopolskiego) – *respons rate* wyniósł 115 JST;
- 1 warsztat rekomendacyjny.

Opis wyników badania

1. Ocena trafności sformułowanych wizji, celów oraz zakresu interwencji

1.1. Ocena poprawności sformułowanej wizji rozwoju województwa³

Wizja rozwoju województwa małopolskiego zawarta w Strategii „Małopolska 2030” stanowi kontynuację wizji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020. W nowej treści wizji dokonano niewielkich zmian wynikających z aktualnych wyzwań globalnych i regionalnych (np. zmian klimatycznych czy problemów demograficznych):

„(...) wizja [wykreowana w poprzednich latach] rozwoju Małopolski w dalszym ciągu pozostaje aktualna. Niemniej jednak dynamika oraz intensywność procesów modernizacyjnych powodują konieczność dokonania nie tylko korekty działań oraz mechanizmów, których wdrażanie ma przyczynić się do jej realizacji, ale również modyfikacji samej wizji, w taki sposób, aby odpowiadała ona wyzwaniom stojącym przed Małopolską w perspektywie 2030 roku”⁴.

W wizji 2030 podkreślono zatem potrzebę zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego ze szczególnym uwzględnieniem problemów środowiskowych, które stanowią obecnie wyzwanie nie tylko w skali kraju, ale także w skali międzynarodowej. Podkreślono również znaczenie Małopolan mających realny wpływ na rozwój regionu małopolskiego:

„Małopolska [jest] regionem równych szans i wszechstronnego rozwoju Małopolan, nowoczesnej gospodarki, odpowiedzialnie podchodzącym do zasobów środowiska naturalnego, silnym aktywnością swych mieszkańców, czerpiącym z dziedzictwa przeszłości, zachowującym swoją tożsamość i aktywnie działającym na rzecz integracji europejskiej”⁵.

Przeprowadzone badania potwierdziły trafność wizji. Respondenci i eksperci zgodzili się, co do zasadności haseł w niej zawartych. Podkreślali oni ich aktualność i dostosowanie do problemów nowej dekady. Szczególnie zaaprobowali uwzględnienie w wizji kwestii środowiskowych i zrównoważonego rozwoju, których, zdaniem rozmówców, brakowało w wizji zawartej w poprzedniej strategii. Pochwalili również to, że wizja nie różni się znacząco od poprzednich, stanowiąc tym samym kontynuację wypracowanej idei:

³ Pytanie badawcze: W jakim stopniu zapisana w strategii wizja rozwoju województwa jest trafna i aktualna?

⁴ Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, s. 7.

⁵ Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, s. 150.

„(...) myślę, że to zdanie jakby wyraża główną ideę, która jest zbieżna też z poprzednimi działaniami, bo de facto ta strategia jest wprost taką kontynuacją strategii poprzedniej i rozwojem w zasadzie tych działań, które się wykreowały w tamtym czasie (...).”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Badani zwrócili jednak uwagę na ogólność, szerokość i brak indywidualizmu treści wizji. Hasła w niej zawarte są według nich ambitne i ważne, ale trudne w rzeczywistości do zrealizowania. Nie są one też zbyt oryginalne, nie wyróżniając tym samym Małopolski na tle innych województw. Respondenci mówią tutaj o braku specyfikacji, nakierowania wizji typowo na swoistość regionu.

Wątpliwości budzi też w nich zapis mówiący o równości szans. Zauważają oni, że nie są one równomierne na terenie całego województwa, a wiele powiatów czy gmin jest nadal marginalizowanych. Szanse na rozwój społeczno-gospodarczy Małopolan mieszkających poza Krakowem i jego najbliższym otoczeniem są o wiele niższe, a ich wyrównanie trudne i wymagające podjęcia działań w wielu obszarach:

„(...) z całą pewnością inne są możliwości i szanse mieszkańców Krakowa, a inne np. w najdalej oddalonych na wschód gmin, czyli np. w powiecie gorlickim. (...) Myślę, że tam są mniejsze możliwości, np. w takim powiecie gorlickim, stąd też te procesy depopulacyjne, że te obszary wiejskie się wyludniają, miasta mniejsze też się wyludniają, natomiast mieszkańców Krakowa przybywa. I to jest zrozumiały proces, więc te szanse na pewno nie są równe, natomiast z pozostałymi tymi tezami właściwie mogę się zgodzić”.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

W trakcie rozmów wybrzmiała również potrzeba uzupełnienia wizji o kwestie bezpieczeństwa województwa małopolskiego, jak i samych Małopolan. Kwestia bezpieczeństwa ze względu na takie wydarzenia jak: wojna w Ukrainie, pandemia COVID-19 czy inflacja, jawi się obecnie jako czynnik istotny i warty zawarcia nie tylko w dokumencie strategicznym, ale także w jego hasle przewodnim (czyli w wizji).

Oceniając poprawność sformułowanej wizji na podstawie opinii wyrażonych na jej temat, jak i materiałów zastanych, stwierdzić można, że w dużym stopniu została ona skonstruowana prawidłowo. Hasła przewodnie są ważne dla rozwoju regionu małopolskiego i podnoszenia jakości życia jego mieszkańców. Za pozytywne uznać należy uzupełnienie poprzedniej wizji o kwestie środowiskowe. W nowej wizji 2030 brakuje jednak nadal podkreślenia specyfiki regionalnej (np. lokalnej kuchni, zabytków, zróżnicowania geograficznego, które stanowić może atrakcję turystyczną, czy tradycji wpisanych na listę niematerialnego dziedzictwa UNESCO), ukierunkowania na problemy, być może, charakterystyczne wyłącznie dla województwa małopolskiego oraz wyszczególnienia tematu bezpieczeństwa, który, w momencie toczącego się za polską granicą konfliktu zbrojnego, wydaje się nad wyraz ważny i kluczowy.

Należy jednak podkreślić fakt, że wizja powinna mieć charakter ogólny, co potwierdzają chociażby przeprowadzone w ramach benchmarkingu wywiady. Wizje poszczególnych województw zawsze charakteryzują się uniwersalnością i wysokim poziomem ogólności po to, by każda zaangażowana w

realizację strategii instytucja mogła się z nią utożsamić i odnaleźć w niej bliskie dla siebie hasła przewodnie. Również ambitność wizji nie jest błędem, ponieważ sama jej definicja językowa sugeruje jedynie wyobrażenie możliwych w przyszłości zdarzeń (ideę, ku której będziemy się kierować, ku której nakierowane będą nasze działania). Wizja w ocenie ewaluatorów nie wymaga więc modyfikacji, a zgłoszone przez respondentów sugestie na temat bezpieczeństwa czy większego nakierowania na specyfikę regionalną powinny znaleźć odzwierciedlenie w ramach głównych kierunków działań w poszczególnych obszarach interwencji.

1.2. Ocena trafności sformułowanych celu głównego i celów szczegółowych⁶

Cel główny, jak i cele szczegółowe w Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” zostały, w stosunku do poprzedniej wersji strategii, zmodyfikowane. Przede wszystkim autorzy dokumentu zdecydowali się na zmniejszenie liczby celów szczegółowych, co związane jest z połączeniem niektórych obszarów tematycznych. W ramach strategii wyróżnić możemy zatem cel główny (Małopolska regionem zrównoważonego rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i terytorialnym), jak i cele szczegółowe, takie jak:

- Cel szczegółowy 1: **Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie** (Obszar I: Małopolskie);
- Cel szczegółowy 2: **Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka** (Obszar II: Gospodarka);
- Cel szczegółowy 3: **Wysoka jakość środowiska i dążenie do neutralności klimatycznej** (Obszar III: Klimat i Środowisko);
- Cel szczegółowy 4: **System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowany do wyzwań dekady 2020–2030** (Obszar IV: Zarządzanie strategiczne rozwojem);
- Cel szczegółowy 5: **Zrównoważony i trwały rozwój oparty na endogenicznych potencjałach** (Obszar V: Rozwój Zrównoważony Terytorialnie).

Cele dostosowane zostały do wyzwań, z którymi obecnie mierzy się region Małopolski oraz są zgodne z prognozowanymi trendami zarówno w skali krajowej, jak i globalnej. Cel główny zgodny jest z proponowaną wizją, a cele szczegółowe stanowią jego rozwinięcie i uzupełnienie. Świadczy to o tym, że autorzy dokumentu traktują Strategię jako spójną całość, w której nie ma miejsca na przypadkowe elementy. Spostrzeżenie to potwierdza zresztą ocena ex-ante projektu strategii, w której przeczytać możemy, że: „(...) cele zdefiniowane dla poszczególnych Obszarów mają stanowić podstawę dla wspólnych wysiłków podejmowanych przez Samorząd Województwa oraz jego partnerów (przedsiębiorców, uczelnie, trzeci sektor, pozostałe jednostki samorządu terytorialnego, administrację rządową). Analiza projektu SRWM 2030 pozwala stwierdzić, że działania składające się na interwencje planowane w ramach poszczególnych Obszarów nie są rozłączne, lecz wzajemnie się przenikają i uzupełniają, dzięki czemu możliwe będzie uzyskanie efektu synergii, kluczowego dla ich powodzenia”⁷.

Podejście to zauważają także realizatorzy Strategii, ich partnerzy oraz beneficjenci projektów strategicznych. Podczas prowadzonych wywiadów respondenci zwracali uwagę na to, że cele szczegółowe są nierozłączne i do ich skutecznej realizacji potrzebna jest wielopoziomowa współpraca. Nie odbierają tego jednak jako mankamentu, a wręcz przeciwnie – chwalą zaproponowane w Strategii

⁶ Pytanie badawcze: W jakim stopniu cel główny i cele szczegółowe określone w SRWM 2030 dla poszczególnych obszarów tematycznych są trafne i aktualne?

⁷ Ocena ex-ante projektu Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, s. 58.

podejście, jako nowoczesne i pomocne w rozwiązywaniu trudnych i skomplikowanych obecnie wyzwań jak: zmiany demograficzne, deficyt siły roboczej, zagrożenia bezpieczeństwa czy, szczególnie wymieniane, konsekwencje zmian klimatycznych:

„Z punktu widzenia tych pozostałych celów, które były określone w naszej strategii to one są jak najbardziej aktualne. One były przemyślane. Oczywiście zostały tam dopisane przede wszystkim te nowe elementy, czyli praca i nauka zdalna. One zostały uwzględnione właśnie z uwagi na pandemię”.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

1.2.1. Cel główny: Małopolska regionem zrównoważonego rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i terytorialnym

Cel główny: Małopolska regionem zrównoważonego rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i terytorialnym został oceniony przez badanych pozytywnie. Widzą oni, że jest on kontynuacją celu zawartego w poprzednich strategiach. Nie odbiega on znacząco od wypracowanych na przestrzeni lat wizji i kierunków rozwoju województwa małopolskiego. Za dobrą praktykę respondenci uznali zaktualizowanie celu do współcześnie występujących wyzwań, czyli propagowanego przez polityki unijne i krajowego – zrównoważonego rozwoju. Pojawiły się jednak głosy mówiące, podobnie jak w przypadku wyżej omawianej wizji, o zbyt szerokim i ogólnym sformułowaniu celu głównego. Dla części respondentów zrównoważony rozwój brzmi zbyt enigmatycznie, dlatego też należałoby według nich ukierunkować cel główny na bardziej konkretne kierunki działań lub dostosować go do specyfiki typowo regionalnej. Warto podkreślić, że są to jednak pojedyncze głosy, a większość rozmówców zgadza się z zapisem celu:

„(...) zarząd miał na względzie bardziej równomierne rozłożenie tego rozwoju, żeby to nie był tylko Kraków tym motorem, który teoretycznie ciągnie za sobą województwo, tylko żeby ten rozwój a priori z definicji i bezpośrednio rozkładał się na każdą część województwa, więc cel jest zgodny z tą polityką.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

1.2.2. Cel szczegółowy 1: Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie

Z dużą aprobatą podczas prowadzonego badania spotkał się **Cel szczegółowy 1: Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie**. Skupienie się na rodzinie jako wartości podstawowej przy występujących obecnie trudnościach demograficznych został uznany przez respondentów za potrzebny i warty realizacji. Wymienienie go jako najważniejszego punktu Obszaru Małopolskie nie wymaga zmiany czy aktualizacji. Powinien być nadal kontynuowany, ponieważ Małopolska mierzy się, podobnie jak większość innych regionów Polski, z problemem starzejącego się społeczeństwa i ujemnym przyrostem naturalnym, który wpływa na wszystkie obszary interwencji. Dlatego też postawienie rodziny w centrum celu strategicznego postrzegane jest za celne i słuszne działanie:

„(...) rozwój społecznie wrażliwy i sprzyjający rodzinie. On jest oparty na kompetencjach ludzi. Już nie mówiąc o innowacyjnej i konkurencyjnej gospodarce. No bo jak w ogóle rozwijać innowacyjność, jeżeli nie będzie oparta o gotowość ludzi do pracy? O możliwości zapewnienia ludziom pracy. Czy wysoka jakość środowiska. Zielone kompetencje. My może teraz raczkujemy w tym temacie, ale to, żeby ludzie z niezielonych kompetencji stali się zielonokompetentni to przede wszystkim muszą mieć taką gotowość”.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

1.2.3. Cel szczegółowy 2: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka

Cel szczegółowy 2: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka zawarty w obszarze gospodarki budzi natomiast w respondentach mieszane odczucia. Zgadzają się oni, że gospodarka wymaga zmian i jak najbardziej powinien być poświęcony temu problemowi osobny cel szczegółowy. Mają oni jednak wątpliwość, co do adekwatności słów zastosowanych do opisu celu szczegółowego („innowacyjność” i „konkurencyjność”). Cechą podstawową gospodarki jest konkurencyjność, dlatego też zawarcie tego sformułowania wydaje się nietrafione i niewiele mówiące na temat skutków, jakie cel szczegółowy miałby przynieść. Podobnie wygląda sytuacja z innowacyjnością, która, ze względu na swoje szerokie znaczenie, może być rozumiana na wiele różnych sposobów. Zdaje się więc, że cel szczegółowy 2 wymaga większego doprecyzowania, a przede wszystkim zastanowienia się nad tym, co region chciałby osiągnąć w obszarze gospodarki powiązanej ze wspomnianym w celu głównym zrównoważonym rozwojem:

„(...) nie wiem, czy którykolwiek region chce rozwoju niekonkurencyjnej gospodarki. Więc na przykład konkurencyjność i przedsiębiorczość są trochę pustymi hasłami dla mnie. (...) I ta innowacyjność swoją drogą też wiem, że często jest pułapką. Jest taką atrakcyjnie brzmiącą kalką, której nikt później nie rozumie. Więc być może na przykład nowoczesna produkcja, inwestowanie w marki regionalne. Bo to jest też coś, że mamy bardzo dużo podwykonawców w naszym regionie, a mamy bardzo mało marek globalnych czy nawet marek regionalnych, które by mogły rosnąć”.

Źródło: wywiad grupowy z Obszaru Gospodarka.

1.2.4. Cel szczegółowy 3: Wysoka jakość środowiska i dążenie do neutralności klimatycznej

Najwięcej dyskusji podczas badań pojawiło się wokół **Celu szczegółowego 3: Wysoka jakość środowiska i dążenie do neutralności klimatycznej**. Rozmówcy zgadzają się, że środowisko stanowi obecnie jeden z najważniejszych obszarów wymagających interwencji strategicznych. Zauważają oni problem globalnego ocieplenia (którego konsekwencją są susze i upały), zanieczyszczenia powietrza, zarządzania odpadami czy spadek bioróżnorodności. Sformułowanie celu szczegółowego wymaga jednak w ich opinii poprawy, a w szczególności drugi człon mówiący o neutralności klimatycznej. Podkreślają oni, że z uwagi na sytuację finansową wielu gospodarstw domowych, osiągnięcie neutralności emisyjnej będzie stanowić spore wyzwanie. Podkreślić należy jednak, że zawarta w celu neutralność klimatyczna powiązana jest ściśle z takimi wytycznymi i dokumentami unijnymi, tj. Europejskim Zielonym Ładem, Czystą Planetą czy Strategią w zakresie wodoru na rzecz neutralności

dla klimatu. Dlatego też zamieszczenie jej w celu szczegółowym jest uzasadnione i wskazane. Dokumenty te i związane z nią inwestycje np. w infrastrukturę budynków budzą jednak w mieszkańcach (nie tylko Małopolski) wątpliwości ze względu na kosztowność proponowanych modernizacji.

Warto zaznaczyć, że zdecydowana większość respondentów za główny problem związany ze środowiskiem wskazywała na znaczące niedobory wody i wysychanie rzek, jezior czy stawów. Uważają oni, że kwestia ilości wody jest nagłą i wymagającą zastosowania odpowiednich narzędzi, a cel szczegółowy powinien temu odpowiadać, tak samo, jak podejmowane działania strategiczne i realizowane projekty. Województwo małopolskie potrzebuje zatem rozwiązań zapobiegającym suszom, które znacząco wpływają nie tylko na rolnictwo, ale także przyrodę (faunę i florę), która stanowi ważną atrakcję turystyczną regionu. Trzeba jednak zauważyć, że problem susz nie jest jedynym, z którym województwo małopolskie musi się zmierzyć. Nawiedzające w ostatnim czasie (wrzesień 2024) południową Polskę powodzie i inne intensywne zjawiska pogodowe powodujące m.in. osuwiska wskazują na konieczność mocniejszego zaakcentowania w dokumencie potrzeby adaptacji do zmian klimatu i budowania odporności regionu w celu zapewnienia w przyszłości bezpieczeństwa mieszkańcom Małopolski, a także na przygotowanie konkretnych odpowiedzi na nie, np. w postaci właściwych przedsięwzięć i zadań realizowanych przez województwo małopolskie.

1.2.5. Cel szczegółowy 4: System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowany do wyzwań dekady 2020–2030

Cel szczegółowy 4: System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowany do wyzwań dekady 2020–2030 został natomiast oceniony w sposób pozytywny. Respondenci nie wyrazili negatywnych opinii na temat jego konstrukcji i uznali go za poprawny. Nie wymaga on według nich modyfikacji czy aktualizacji.

1.2.6. Cel szczegółowy 5: Zrównoważony i trwały rozwój oparty na endogenicznych potencjałach

Z największą krytyką spotkał się natomiast **Cel szczegółowy 5: Zrównoważony i trwały rozwój oparty na endogenicznych potencjałach**. Dla większości rozmówców jest on niejasny i zbyt szeroki. Wielu z nich utożsamia go z celem szczegółowym 3. i obszarem środowiska naturalnego. Wpływ na to ma zawarcie w nim sformułowania „zrównoważony rozwój”, który kojarzy się im z kwestiami wyłącznie środowiskowymi. Przeprowadzone badania wskazały na potrzebę dodania przedsięwzięć strategicznych, które wyszczególnią kwestie związane ze zwalczaniem marginalizacji obszarów oddalonych od Krakowa. Również słowo „endogeniczne” nie jest dla respondentów zrozumiałe, co uniemożliwić może sprawne przeprowadzanie interwencji w obszarze rozwoju zrównoważonego terytorialnie. Pojawiły się ponadto głosy mówiące o tym, że idee wynikające z celu szczegółowego 5. są ambitne, ale trudne do zrealizowania. Warto podkreślić jednak, że zrównoważony rozwój, jak i endogeniczne potencjały, są słowami powszechnie używanymi w wielu dokumentach strategicznych, dlatego też nie rekomendujemy wprowadzania na zmian w treści celu szczegółowego 5.

Badani wskazali także, że brakuje w strategii celu skupiającego się typowo na kwestiach bezpieczeństwa Małopolan. Bezpieczeństwo zawarte jest teoretycznie w Obszarze 1., ale ze względu na toczącą się za polską granicą wojnę i ryzyko wystąpienia konfliktu zbrojnego na terytorium Rzeczypospolitej istotne wydaje się podkreślenie wagi tego problemu. Temat bezpieczeństwa jest jednak zbyt szeroki, by ująć go w konkretnym obszarze Strategii, dlatego też dobrym rozwiązaniem

wydaje się podkreślanie jego wagi w ramach głównych kierunków działań w poszczególnych obszarach:

„Teraz biorąc już pod uwagę doświadczenie, które mamy, moglibyśmy sobie zacząć zadawać pytania na etapie aktualizacji, i taki mamy też plan, żeby zacząć sobie zadawać pytania w jaki sposób pewne zmiany mogą dalej się rozwijać i na ile one będą jeszcze zmianami akceptowalnymi, a na ile będą takimi, które uznamy za zjawisko ekstremalne i należy się na to przygotować i w odpowiedni sposób zabezpieczyć. To jest kwestia bezpieczeństwa w wymiarze bezpieczeństwa bezpośredniego, czyli zagrożenia wojną. To jest też kwestia bezpieczeństwa w zakresie dostępu do wody, w zakresie żywnościowym. Musimy sobie zacząć odpowiadać na pytania mocne i poważne – co zrobimy, jeśli ten konflikt wojenny będzie się przedłużał, albo jeśli będzie eskalował i w większej mierze będzie to dotyczyło Polski”.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Podsumowując, cel główny, jak i cele szczegółowe zostały sformułowane w dużym stopniu trafnie. Potwierdziły to przeprowadzone badania (w tym wywiady pogłębione oraz panel delficki). Cele nie wymagają modyfikacji, a zmiany, takie jak podkreślenie kwestii bezpieczeństwa, nakierowania na specyfikę gospodarki regionalnej itp., odbyć powinny się na poziomie planowania głównych kierunków działań.

1.3. Opinia w zakresie zaproponowanych zakresów interwencji (na poziomie głównych kierunków polityki rozwoju w ramach poszczególnych obszarów tematycznych SRWM 2030)⁸

W Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” wyodrębnione zostały na podstawie wcześniejszych doświadczeń i przeprowadzonej diagnozy następujące obszary, wymagające szczególnej interwencji:

- OBSZAR I: MAŁOPOLANIE,
- OBSZAR II: GOSPODARKA;
- OBSZAR III: KLIMAT I ŚRODOWISKO;
- OBSZAR IV: ZARZĄDZANIE STRATEGICZNE ROZWOJEM;
- OBSZAR V: ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE.

W każdym z obszarów wyodrębniono główne kierunki polityki rozwoju, które mają przyczynić się do odpowiedzi na wyzwania globalne i regionalnych, przed którymi stoi obecnie województwo małopolskie (m.in. problemów demograficznych, środowiskowych czy nierównomiernego rozwoju województwa poza Krakowem i jego obszarem funkcjonalnym). Wszystkie kierunki działań odpowiadają celowi głównemu oraz celom szczegółowym, wpisując się tym samym w omówioną w

⁸ Pytania badawcze: Czy zaplanowana interwencja w SRWM 2030 została trafnie sformułowana w kontekście wyzwań globalnych i wyzwań wynikających z diagnozy? Czy w związku z zaistniałymi i zachodzącymi zmianami istnieje potrzeba zmiany podejścia do rozwoju regionu w SRWM 2030, (np. w zakresie aktualizacji, wyznaczenia innych, bądź dodania nowych obszarów tematycznych, celów szczegółowych, głównych kierunków polityki rozwoju lub OSI)? Jeśli tak, to w jakim zakresie?

podrozdziale 1.1 wizję. Warto podkreślić, że respondenci zauważają ciągłość i logikę zaproponowanej przez autorów interwencji – zarówno na poziomie zaproponowanych obszarów, jak i kierunków działań.

W Strategii „Małopolska 2030” zaproponowano zatem w poszczególnych obszarach następujące kierunki polityki rozwoju:

Tabela 1. Obszary i kierunki rozwoju w ramach SRWM 2030

Obszary	Kierunki rozwoju
MAŁOPOLANIE	1. Małopolskie rodziny 2. Opieka zdrowotna 3. Bezpieczeństwo 4. Sport i rekreacja 5. Kultura i dziedzictwo 6. Edukacja 7. Rynek pracy
GOSPODARKA	1. Innowacyjność 2. Konkurencyjność i przedsiębiorczość 3. Turystyka 4. Transport 5. Cyfrowa Małopolska 6. Gospodarka o obiegu zamkniętym
KLIMAT I ŚRODOWISKO	1. Ograniczenie zmian klimatycznych 2. Gospodarowanie wodą 3. Bioróżnorodność i krajobraz 4. Edukacja ekologiczna
ZARZĄDZANIE STRATEGICZNE REGIONEM	1. System zarządzania strategicznego rozwojem 2. Współpraca i partnerstwo 3. Promocja Małopolski
ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE	1. Ład przestrzenny 2. Wsparcie miast 3. Rozwój obszarów wiejskich 4. Spójność wewnątrzregionalna i dostępność

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”.

Obszar I: Małopolskie i zaproponowane kierunki rozwoju zostały ocenione przez badanych pozytywnie. Zgadzą się oni co do tego, że rodzina jest obecnie instytucją, której należy się szczególna uwaga, a inwestowanie w nią może być jedynym skutecznym rozwiązaniem w obliczu szybko starzejącego się społeczeństwa. Również opieka zdrowotna była wymieniana jako ważny kierunek działania, na który warto przeznaczać znaczne środki pieniężne. Respondenci zauważają, że brakuje lekarzy podstawowego kontaktu w mniejszych miejscowościach, szybkiej i skutecznej diagnostyki oraz centrów pomocy specjalizujących się w dbaniu o dobrostan psychiczny mieszkańców. Również pozostałe kierunki ocenione zostały jako spójne i stawiające w centrum ludzi, czyli Małopolan. Podejście zaproponowane przez autorów Strategii jest więc jak najbardziej godne zauważenia, ponieważ strategię wojewódzkie powinny stanowić dokument nakierowany w pierwszej kolejności na mieszkańców, wspierając ich rozwój i potencjały (na każdej możliwej płaszczyźnie).

Jedyną zmianą, jaką proponują badani, w Obszarze I. jest wyodrębnienie, co wspomniane było w podrozdziale 1.2, kwestii bezpieczeństwa. Wydaje się jednak, że dobrą praktyką byłoby zaplanowanie głównych kierunków działań związanych z bezpieczeństwem w każdym z obszarów interwencji. Kwestia bezpieczeństwa ze względu na swoją złożoność (wyróżnić możemy m.in. bezpieczeństwo energetyczne, ekonomiczne, zdrowotne, socjalne czy kulturowe) jest trudna do umiejscowienia w konkretnym obszarze tematycznym. Dlatego też podkreślenie jej wagi za pomocą głównych kierunków działań zdaje się być słusznym i trafnym rozwiązaniem.

Obszar związany z gospodarką (**Obszar II: Gospodarka**) wydaje się natomiast rozmówcom odpowiednio zaprojektowany i nie wymagający zmian. W trakcie przeprowadzonego badania pojawiły się jedynie głosy, jak wspomniano w poprzednim podrozdziale, o nakierowaniu działań na specyfikę regionalną: większe wsparcie małopolskich firm i promocję produktów regionalnych.

Obszar III: Klimat i środowisko stanowi wypadkową na wyzwania wynikające z przeprowadzonej diagnozy i analizy zagrożeń globalnych. Wyszczególnienie tego obszaru bez wątpienia jest potrzebne i trafne, co potwierdza ewaluacja obecnie obowiązującej Strategii „Małopolska 2030”. Respondenci zgodni są co do tego, że w poprzednich dokumentach strategicznych brakowało obszaru i celów nakierowanych na problemy związane ze środowiskiem naturalnym, co powodowało ich marginalizację i stanowiło przeszkodę w planowaniu wielu przedsięwzięć i działań. Wyzwanie stanowić może jednak chęć połączenia rozwoju gospodarczego (w tym budowy nowych dróg czy zwiększanie ilości sieci kolejowej) z ochroną środowiska naturalnego i bioróżnorodności:

„(...) jeżeli będziemy je [środowisko – przyp. red.] zbyt mocno eksploatować, to też nie będzie miało dla nas pozytywnego skutku. Przecież my też żyjemy w tym żywym organizmie. Też nie może to być ukierunkowane. Postęp technologiczny – postęp raczej działa szkodliwie na środowisko jak pozytywnie. Produkuje się coraz więcej śmieci na świecie, plastikowych, elektroniki, do tego są używane przeróżne substancje, które też niekoniecznie są zdrowie dla środowiska. Jeżeli by się je udało odzyskiwać, czy segregować, czy w jakiś sposób utylizować, żeby to nie było dla środowiska szkodliwe, to jak najbardziej. To jest dobry kierunek”.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Istotne wydaje się także nakierowanie działań w Obszarze III na szeroko pojęte problemy hydrologiczne. Kierunek działania, jakim jest gospodarowanie wodą, przy nawiedzających region małopolski w ostatnim okresie anomalii pogodowych wynikających ze zmian klimatycznych (np. suszach czy powodziach) powinien mieć podparcie w większej liczbie przedsięwzięć strategicznych związanych bezpośrednio z hydrologią. Wysychanie zbiorników wodnych czy rzek, niewielkie opady oraz wysokie temperatury powietrza znacząco wpływają nie tylko na rolnictwo, ale także na ubożenie fauny i flory w województwie, a tym samym na spadek atrakcyjności regionu pod kątem turystycznym. Dlatego też dobrym pomysłem byłoby mocniejsze zaakcentowanie zapisów SRWM 2030 w kwestiach związanych z zapobieganiem problemom związanych z niedoborem wody po to, aby zaakcentować gotowość osób odpowiedzialnych za realizację Strategii w walce o zapewnienie bezpieczeństwa hydrologicznego w Małopolsce. Również powodzie, które wystąpiły w ostatnim czasie w południowym regionie Polski (wrzesień 2024) wskazują na potrzebę nakierowania działań strategicznych na zapewnienie szeroko pojętego bezpieczeństwa hydrologicznego Małopolan (np.

budowę lub rewitalizację zbiorników retencyjnych, umocnienie wałów przeciwpowodziowych czy stworzenie sprawnego systemu ewakuacji mieszkańców w przypadku nagłej fali powodziowej).

Potrzebnym i bardzo dobrze skonstruowanym obszarem wydaje się również respondentom **Obszar IV: Zarządzanie strategiczne regionem**. Nie mają oni uwag do zaproponowanych kierunków działań czy celu szczegółowego. Badani dostrzegają potrzebę współpracy między władzami centralnymi a samorządowymi oraz między instytucjami publicznymi i prywatnymi. Podkreślają, że bez sprawnego partnerstwa realizacja Strategii będzie bardzo trudna, a wiele zaproponowanych działań, w tym projektów, nie dojdzie do skutku.

Obszar V: Rozwój zrównoważony terytorialnie stanowi natomiast najslabszy punkt strategii. Wydaje się on respondentom mało przemyślany i zbyt szeroki. Jak wspomniano w podrozdziale 1.2 sformułowanie „zrównoważony rozwój” kojarzone głównie jest przez respondentów ze środowiskiem naturalnym, a nie wyrównywaniem szans w regionie małopolskim. Należy jednak podkreślić, że patrząc całościowo, obszar ten jest dobrze skonstruowany, co też potwierdzają wywiady przeprowadzone w ramach benchmarkingu, i nie wymaga zmian merytorycznych na poziomie celu szczegółowego czy zaproponowanych kierunków działań. Sformułowanie to jest powszechne (tj. występuje w większości dokumentów unijnych czy krajowych), dlatego też uznać należy je za trafne i poprawne. Według badania delfickiego z ekspertami w województwie małopolskim nadal jednak wiele terenów jest marginalizowanych na rzecz Krakowa i jego najbliższego otoczenia, co sugerować może potrzebę nakierowania przedsięwzięć strategicznych na ten problem. W powiatach i gminach oddalonych od Krakowa brakuje dróg, połączeń oferowanych przez transport publiczny, a nawet podstawowej opieki zdrowotnej, co znacząco obniża jakość życia mieszkańców. Respondenci dodają jednak, że wyrównywanie szans nie powinno polegać na obietnicy mówiącej, że powiaty i gminy oddalone od Krakowa dorównają poziomem oferty kulturalnej czy edukacyjnej miastu wojewódzkiemu, a na polepszeniu na tych terenach infrastruktury społecznej (dróg, komunikacji publicznej, ochrony zdrowia itp.).

„(...) trzeba dążyć do tego, żeby ośrodki – inne, poza Krakowem, się rozwijały bardziej (...), ale wiara w to, że nie wiem, Tarnów sięgnie, czy też zrówna się z Krakowem, prawda, w rozwoju czy przemysłu, czy sektora usług jest po prostu niemożliwa do osiągnięcia. Poza tym, doświadczenie światowe, ale zwłaszcza europejskie, wskazuje jednak mocno na to, że liderami rozwoju są jednak miasta – duże ośrodki, ośrodki, zwłaszcza z zapleczem naukowym i to one są gwiazdą, która przekazuje energię innym. Oczywiście dążenie do tego, ażeby jakość życia była jak najbardziej zrównoważona, czyli myślę, że i wysoka jednocześnie, bo nie chodzi o to, żeby wszystkim było biednie, tylko żeby wszystkim się poprawiało, jest słuszne. Natomiast trzeba też podejść do tego w sposób racjonalny”.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Zaproponowane w Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” zakresy interwencji są zatem w opinii ewaluatora jak najbardziej prawidłowe i słuszne. Wątpliwość w przypadku respondentów badań jakościowych budził jedynie brak wyodrębnienia celu szczegółowego obejmującego kwestie szeroko pojętego bezpieczeństwa Małopolan. Jednakże ze względu na szeroki zakres znaczeniowy pojęcia jakim jest „bezpieczeństwo”, nie rekomendujemy wprowadzenia zmian z nim związanych bezpośrednio w celach szczegółowych, czy głównych kierunkach polityki rozwoju, a jedynie

podkreślenie jego wagi w głównych kierunkach działań lub odpowiednio przygotowanych przedsięwzięciach strategicznych w poszczególnych obszarach tematycznych. Zespół badawczy rekomenduje wypracowanie ostatecznego podejścia do tej kwestii przez Departament Rozwoju Regionu na etapie prac nad aktualizacją Strategii, po przeanalizowaniu wniosków z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej województwa małopolskiego.

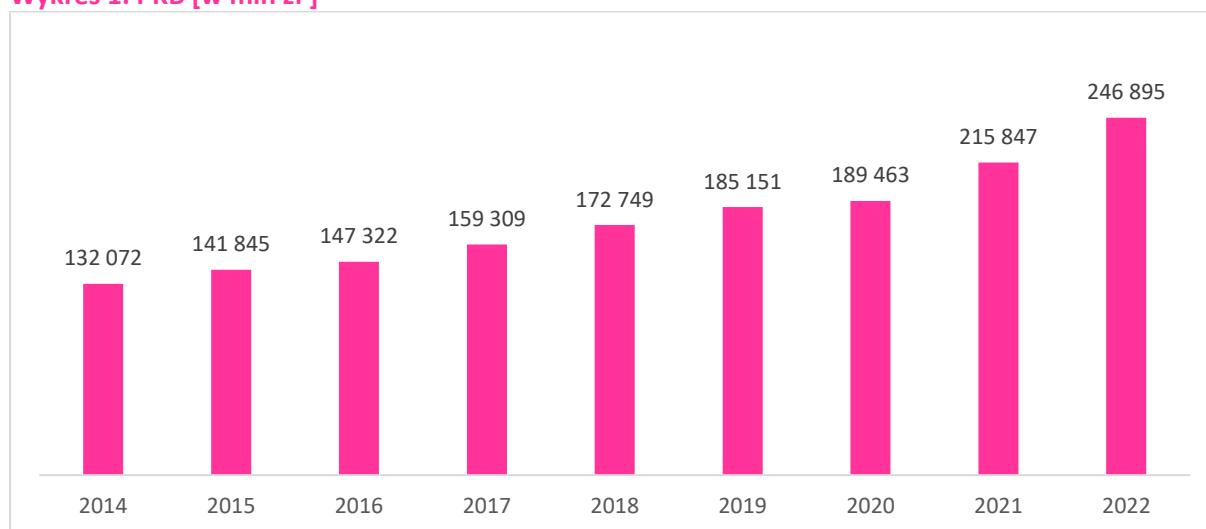
2. Analiza skuteczności realizacji SRWM 2030

2.1. Analiza i ocena skuteczności realizacji SRWM 2030, w oparciu o wskaźniki realizacji celu głównego i wskaźniki realizacji celów szczegółowych⁹

2.1.1. Wskaźniki ogólne

W ramach Strategii zaplanowano dwa wskaźniki, które mierzą osiągnięcie celu głównego. Pierwszym z nich jest **PKB ogółem**, dla którego przewiduje się tendencję wzrostową. Od 2014 roku PKB systematycznie rośnie. Dane GUS (dostępne dla kraju) za 2023 rok pokazują ciągłą tendencję wzrostową PKB. Nie identyfikuje się przesłanek, które mogłyby sugerować, że sytuacja Małopolski będzie odbiegała od tendencji ogólnokrajowej.

Wykres 1. PKB [w mln zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dane na 29.09.2024).

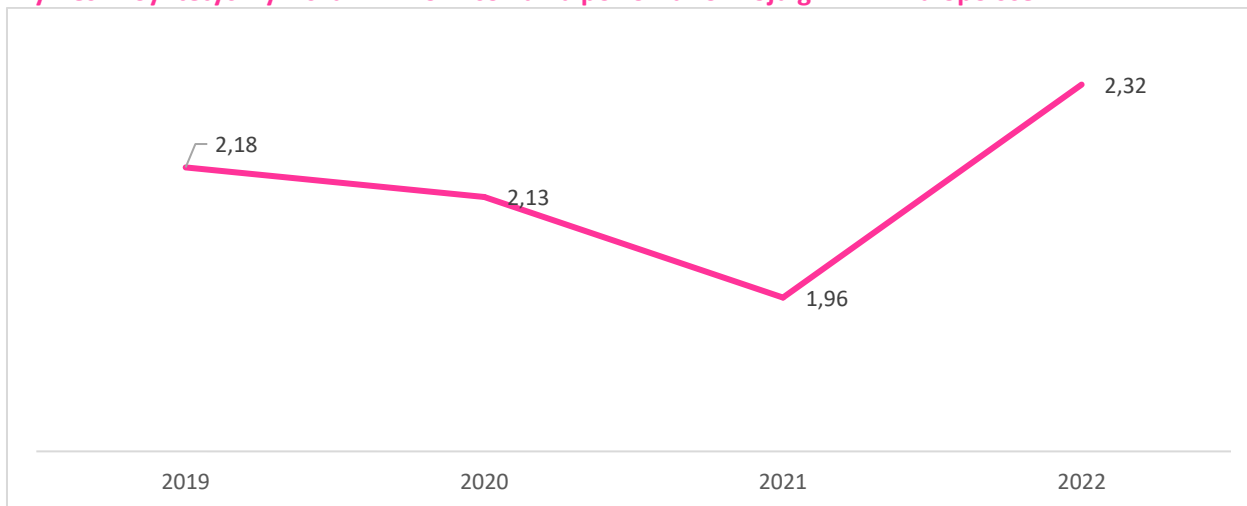
Drugim wskaźnikiem jest **zróżnicowanie poziomu rozwoju gmin w Małopolsce na podstawie wskaźnika syntetycznego**¹⁰. Jest to wskaźnik opracowywany przez UMWM, a trend został określony

⁹ Pytania badawcze: Czy zaproponowane wskaźniki trafnie opisują interwencję w ramach SRWM 2030? Czy wszystkie wskaźniki są możliwe do monitorowania/osiągnięcia? Jeśli nie, to jakie nowe/zmienione wskaźniki należałoby zaproponować? Czy bieżące trendy zmian wartości wskaźników są zgodne z założeniami, a jeśli nie, to dlaczego? W jakim stopniu, na podstawie możliwych do porównania wskaźników realizacji celów SRWM 2030, trendy rozwojowe województwa są zgodne z trendami rozwoju kraju? W jakim stopniu, na podstawie możliwych do porównania wskaźników realizacji celów SRWM 2030, trendy rozwojowe województwa są zgodne z trendami rozwoju kraju?

¹⁰ Wskaźnik syntetyczny został opracowany na podstawie 15 cech określających problemy w wymiarze społecznym, gospodarczym i środowiskowym (szczegółowy katalog wskaźników został wskazany w części II: Strategia, Obszar V: Rozwój zrównoważony terytorialnie – Terytorialne

jako spadkowy. Od 2018 do 2021 roku wartość wskaźnika systematycznie spadała. Niemniej jednak, w 2022 roku odnotowano wzrost, tj. wskaźnik osiągnął wartość 2,32, a więc wyższą niż wartość bazowa w 2018 roku (2,18).

Wykres 2. Syntetyczny wskaźnik zróżnicowania poziomu rozwoju gmin w Małopolsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Strateg (dane na 11.10.2024).

Dane są zbieżne z wynikami Rankingu Gmin Małopolski 2023¹¹. W 2022 roku aż 137 gmin odnotowało gorszy wynik w rankingu, względem roku 2021. Z kolei, w roku 2021 jedynie 96 gmin odnotowało gorszy wynik niż w roku 2020. Wyniki badania sugerują pogorszenie się sytuacji gmin, jednak nie jest pewne, czy jest to zjawisko okresowe, czy początek negatywnego trendu. Jak wynika z IDI, jednym ze skutecznych rozwiązań służących niwelowaniu różnic pomiędzy gminami jest przyznawanie dodatkowych punktów (w przypadku działań, na które ogłaszane są konkursy wniosków o dofinansowanie projektów skierowane do JST) wnioskodawcom z gmin, które wykazują w danym obszarze deficyty. Takie rozwiązanie stosowano m.in. w odniesieniu do działań w zakresie włączenia społecznego oraz edukacji, dzięki czemu udało się zniwelować tzw. białe plamy wybranych obszarach. Działania w tym zakresie zaplanowano w FEM 2021-2027. W ramach wsparcia MŚP w obszarze cyfryzacji i Przemysłu 4.0, wdrażania innowacji oraz rozwoju OZE zaplanowano premiowanie projektów realizowanych na obszarach zmarginalizowanych oraz zagrożonych trwałą marginalizacją (62 gminy wskazane w SRWM 2030)¹². Wsparcie dla gmin zagrożonych trwałą marginalizacją

uwarunkowanie Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” (mapa 5). Zróżnicowanie poziomu rozwoju gmin zostało przedstawione jako różnica pomiędzy najwyższą i najniższą wartością wskaźnika syntetycznego dla danej jednostki.

¹¹ **Ranking Gmin Małopolski 2023** to klasyfikacja gmin pod względem potencjału rozwojowego opracowanego w oparciu o dane za 2022 rok. Celem rankingu jest ocena potencjału, aktywności i wyników osiąganych przez małopolskie gminy w wymiarze gospodarczym, społecznym, środowiskowym i przestrzennym. Pod uwagę wzięto wszystkie gminy małopolskie z wyjątkiem miast na prawach powiatu, tj. Krakowa, Tarnowa i Nowego Sącza. Łącznie sklasyfikowano 179 gmin. Ranking został sporządzony w oparciu o dane za 2022 rok, a w przypadku wskaźników dla perspektyw kilkuletnich, z okresu 2019–2021. Ranking opracowano na podstawie zasobów statystyki publicznej oraz zewnętrznych danych pozyskanych przez Urząd Marszałkowski w Krakowie. Oceny dokonano na podstawie wskaźnika syntetycznego wyliczonego w oparciu o 17 wskaźników mierzących aktywności i potencjał gmin w sferze gospodarczej, społecznej, środowiskowej i przestrzennej

¹² Na podstawie SZOP FEM 2021-2027

zaplanowano także w Działaniu dotyczącym poprawy efektywności energetycznej. Dalsze wspieranie obszarów, na których kumulują się negatywne cechy będzie prawdopodobnie wpływać na poprawę ich sytuacji. Warto jednak zaznaczyć, że powyższe działania nie rozwiążą wszystkich problemów gmin, które osiągają niższą pozycję w rankingu, a sam samorząd województwa ma ograniczony wpływ na tę kwestię. Znaczenie w tym zakresie mogą mieć także czynniki niezależne od samorządu np. potencjał kadrowy do realizacji i pozyskiwania projektów z środków zewnętrznych, gotowość i możliwości gmin w partycypowaniu finansowym w realizacji określonych przedsięwzięć, a także ogólna sytuacja gospodarcza w kraju.

2.1.2. Małopolskie

Na wstępie warto zaznaczyć, że zarówno przedstawiciele UMWM oraz WSJO, jak i uczestnicy wywiadów grupowych **pozytywnie ocenili przedstawienie wartości docelowych realizacji celów Strategii jako oczekiwanego trendu w perspektywie roku 2030, nie zaś konkretnych wartości liczbowych**. Jak wynika z przeprowadzonego benchmarkingu, jest to także rozwiązanie planowane do zastosowania w innych regionach np. województwie dolnośląskim¹³. Doświadczenia realizacji SRWM 2011-2020 pokazały, że wskaźniki realizacji celów są podatne na czynniki zewnętrzne, np. inflację, pandemię COVID-19, a więc określanie ich dokładnej wartości docelowej w obliczu niepewnej sytuacji społeczno-gospodarczej, mogłoby być obarczone dużym błędem. Uczestnicy badań jakościowych wskazywali także na **wysoką trafność doboru większości wskaźników**, podkreślając ich nadrzędny charakter wobec wskaźników formułowanych w programach wykonawczych poszczególnych jednostek. Wskaźniki uwzględnione w Strategii zostały określone jako adekwatne do charakteru tego dokumentu, tj. mierzące cele realizacji polityki regionu. Przedstawiciele UMWM i WSJO podkreślali, że na potrzeby monitorowania realizacji celów poszczególnych kierunków działań dobierają bardziej szczegółowe wskaźniki, które ujęte są w programach wykonawczych Strategii. Przykładem takiego programu jest „Kompetentna Małopolska”, w którym posłużono się miernikami, które wydają się być bardziej precyzyjne w kontekście właściwego zagadnienia np. wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20–64 lata, raportowany także w podziale na płeć, grupy wiekowe oraz miejsce zamieszkania (wieś/miasto)¹⁴.

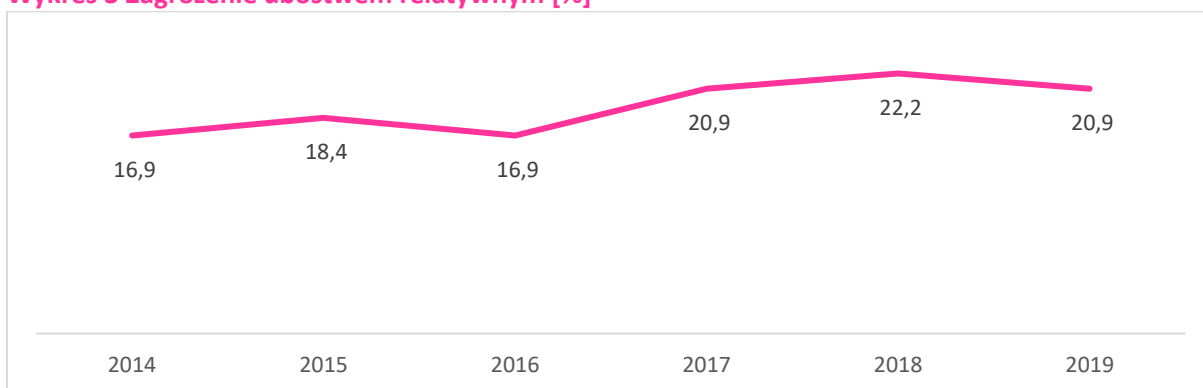
A. Małopolskie rodziny

W Obszarze Małopolskie przyjęto siedem wskaźników odnoszących się do różnych kierunków działań, sformułowanych w ramach tego obszaru. Pierwszym z nich jest **zagrożenie ubóstwem relatywnym**, dla którego założono tendencję spadkową. W 2019 roku odnotowano spadek tego wskaźnika o 1,3 p.p. względem roku 2018.

¹³ Na podstawie benchmarkingu.

¹⁴ Załącznik nr 1 do uchwały Nr 2221/23 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 21 listopada 2023 r.: Kompetentna Małopolska. Program rozwoju rynku pracy i edukacji do 2030 roku, opracowany przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie oraz Departament Edukacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego.

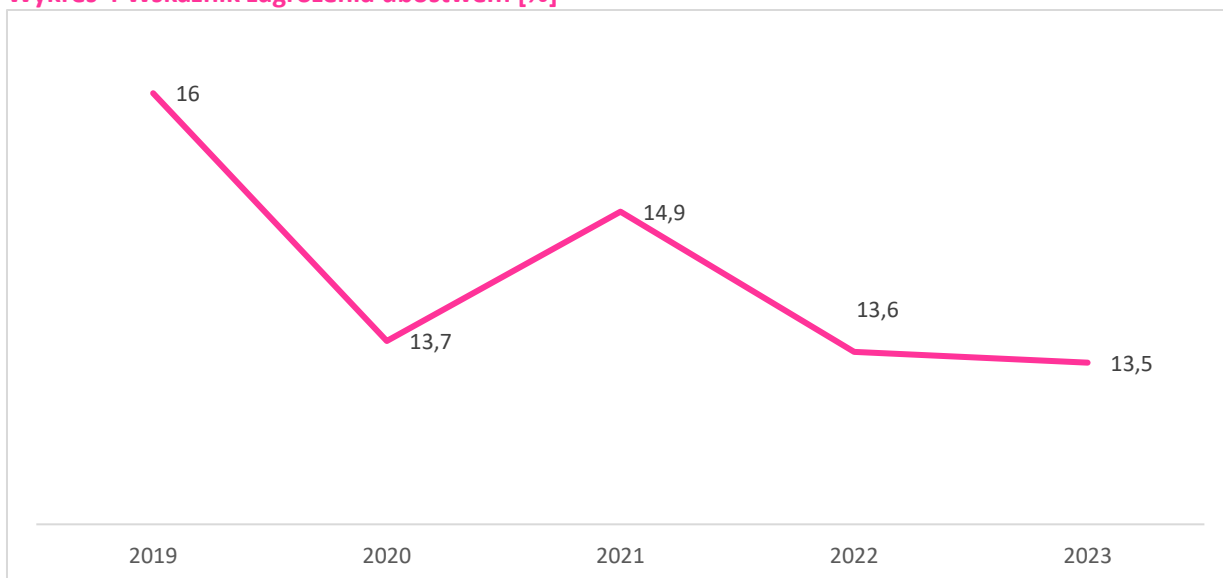
Wykres 3 Zagrożenie ubóstwem relatywnym [%]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dane na 10.10.2024).

Niemniej jednak, nie jest możliwe dalsze prześledzenie trendu, gdyż GUS nie publikuje aktualnych danych na temat zagrożenia ubóstwem w poszczególnych województwach. Niemniej jednak, poziom zagrożenia ubóstwem pokazują także dane EU-SILC¹⁵, gdzie wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym liczony jest w oparciu o kryterium dochodowe, tj. dochód do dyspozycji. Dane dostępne są w serwisie Eurostat. W 2019 roku wskaźnik osiągnął wartość 16%, następnie w 2020 r. spadł do 13,7%, aby w 2021 r. ponownie wzrosnąć (do 14,9%). Od 2022 r. ponownie obserwuje się tendencję spadkową – w 2022 r. wskaźnik osiągnął wartość 13,6%, natomiast w 2023 r. 13,5%. Tendencja dla Polski była taka sama do 2022 roku, jednak w 2023 roku wskaźnik nieznacznie wzrósł względem roku poprzedniego, tj. z 13,7% w 2022 roku do 14% w roku 2023¹⁶. Tendencję wzrostową wykazuje na poziomie krajowym także wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym raportowany w Strategu. Względem roku 2022 w 2023 roku odnotowano 0.5 pp. wzrost ww. wskaźnika.

Wykres 4 Wskaźnik zagrożenia ubóstwem [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat (dane na 10.10.2024).

¹⁵ Europejskie Badania Warunków Życia Ludności (EU-SILC)

¹⁶ Na podstawie danych Eurostat.

Warto podkreślić, że brak danych na temat ubóstwa relatywnego w polskiej statystyce publicznej (tj. GUS) może powodować trudności w dalszym monitorowaniu trendu, a co z tym związane celów Obszaru Małopolskie. Komunikat GUS wskazuje, że dane nie są dostępne za rok 2020 oraz 2021. Niemniej jednak, nie opublikowano także statystyk dla regionów za rok 2022 i 2023. Zarówno Program badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2024¹⁷, jak i projekt analogicznego dokumentu na rok 2025¹⁸ nie przewidują badania wskaźnika zasięgu ubóstwa na poziomie NUTS2, tj. regionów. Rekomenduje się zmianę wskaźnika na wskaźnik zagrożenia ubóstwem monitorowany na poziomie NUTS2 w serwisie Eurostat. Wskaźnik ten uwzględnia osoby o ekwiwalentnym dochodzie do dyspozycji poniżej progu zagrożenia ubóstwem, który wynosi 60% krajowej mediany ekwiwalentnego dochodu do dyspozycji¹⁹. Dotychczas monitorowany wskaźnik (na podstawie GUS) uwzględniał odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków był niższy niż granica ubóstwa relatywnego przyjęta na poziomie 50% średnich miesięcznych wydatków ustalonych na poziomie wszystkich gospodarstw domowych. Wobec tego, najistotniejsza różnica pomiędzy wskaźnikami dotyczy uwzględniania wydatków/dochodów w określaniu poziomu zagrożenia ubóstwem. Wskaźnik raportowany w oparciu o kryterium dochodowe przybiera niższą wartość niż wskaźnik liczony na podstawie wydatków. Przykładowo, w 2019 roku wg danych GUS w 2019 roku wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym wyniósł 20,9%²⁰. Z kolei według danych Eurostatu było to 16%. Wobec tego, należy mieć na uwadze, aby po zmianie w SRWM 2030 źródła danych wskaźnika mierzącego poziom zagrożenia ubóstwem nie dokonywać porównań jego wartości z wartością podawaną w statystyce GUS za lata 2005-2019, gdyż wyniki takiej analizy doprowadziłyby do błędnych wniosków. Porównaniu powinien ulegać sam trend. Porównanie poziomu zagrożenia ubóstwem na przestrzeni lat, na koniec obowiązywania SRWM 2030 możliwe będzie jedynie w odniesieniu do lat 2019-2030²¹. W celu uniknięcia błędnych interpretacji trendów w przyszłości, należy w SRWM 2030 przyjąć wskaźnik „zagrożenie ubóstwem” (zamiast wskaźnika zagrożenie ubóstwem relatywnym)²², jako wartość bazową wskazać 16%, jako źródło danych uwzględnić Eurostat, a jako rok bazowy przyjąć 2019, ponieważ od tego roku dane dla Małopolski są dostępne w

¹⁷ Załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 grudnia 2023 r. (Dz. U. poz. 2747), s. 144.

¹⁸ Program badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2025, s. 140.

¹⁹ Definicja wg Eurostat: *At-risk-of-poverty rate by NUTS 2 region. Dla województwa małopolskiego wskaźnik raportowany jest w Eurostat od 2019 roku.*

²⁰ Na podstawie danych BDL GUS: *Wskaźniki zasięgu ubóstwem - % osób w gosp. dom. o wydatkach poniżej relatywnej granicy ubóstwa.*

²¹ Wskaźnik zagrożenia ubóstwem dla Małopolski w Eurostat podawany jest od 2019 roku.

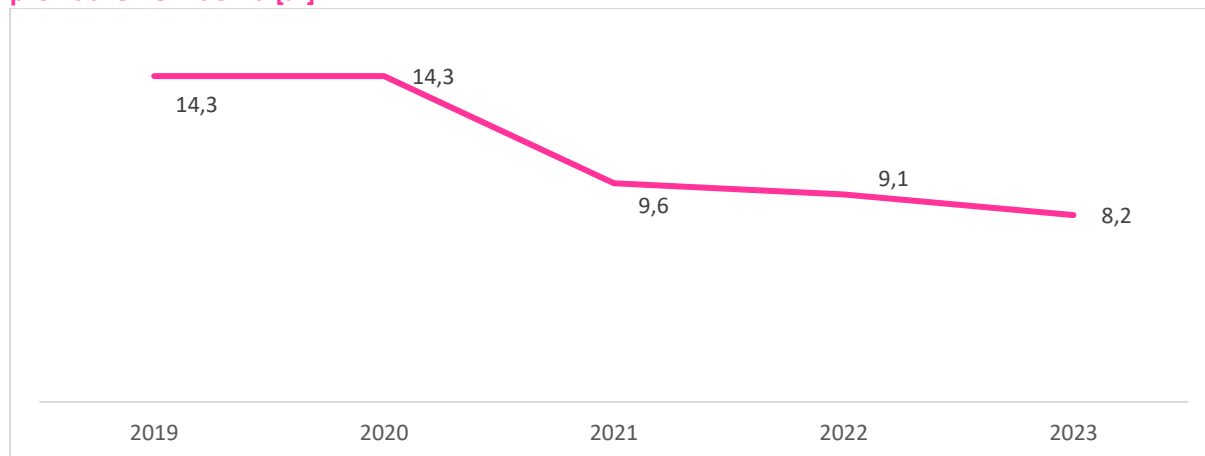
²² W tym miejscu warto zaznaczyć, że wskaźnik zagrożenia ubóstwem monitorowany przez Eurostat jest odpowiednikiem wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym monitorowanym przez GUS w takim sensie, że oba wskaźniki mierzą poziom życia gospodarstw domowych względem średniej dla kraju. Natomiast w Polsce przyjmuje się, że ubóstwo relatywne dotyczy poziomu wydatków, a nie dochodów jak to przyjęto na poziomie UE. Wobec tego, że proponowany wskaźnik zagrożenia ubóstwem (na podstawie EU-SILC, dla którego źródłem jest Eurostat) nie bazuje na poziomie wydatków zaleca się dla zachowania prawidłowości nazewnictwa stosować w SRWM 2030 nazwę zgodną z tłumaczeniem nazwy stosowanej przez Eurostat tj. *at risk of poverty rate*, a więc „zagrożenie ubóstwem”. Ponadto, GUS w odniesieniu do regionów w najnowszym opracowaniu dotyczącym ubóstwa (*Ubóstwo w Polsce w latach 2021 i 2022*) podając dane EU-SILC również stosuje sformułowanie „zagrożenie ubóstwem”, a więc dosłowne tłumaczenie nazwy tego wskaźnika z języka angielskiego.

serwisie Eurostat. Jako trend oczekiwany w perspektywie do roku 2030 należy przyjąć spadek, gdyż właśnie taką tendencję wykazuje wskaźnik zagrożenia ubóstwem dla Małopolski.

Warto podkreślić, że wskaźnik monitorowany w ramach badania EU-SILC (i raportowany w Eurostat) jest dostępny dla wszystkich regionów Polski, a więc przyjęcie ww. wskaźnika umożliwi także porównanie województwa małopolskiego z innymi regionami. Dodatkowo, należy zauważyć, że działania w Obszarze Małopolskie, sformułowane zarówno jako kierunki działań w Strategii, a także programie strategicznym „Rodzinna Małopolska 2030” skupiają się na interwencjach wykraczających poza zmniejszanie zagrożenia ubóstwem relatywnym, które odnosi się do poziomu wydatków gospodarstw domowych²³. Jak wspomniano zarówno podczas wywiadu grupowego, jak i wywiadów indywidualnych, a także zapisano ww. dokumentach, w najbliższych latach działania w ramach kierunku „Małopolskie rodziny” będą skoncentrowane na: wspomaganiu funkcjonowania rodzin, przeciwdziałaniu przemocy, rozwijaniu usług społecznych oraz pieczy zastępczej w regionie. Warto podkreślić, że postępy tych działań będą monitorowane przez ROPS w ramach programów: Rodzinna Małopolska „2030”²⁴ oraz „Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji Województwa Małopolskiego na lata 2023 - 2025 z perspektywą do 2030”²⁵.

W Strategii zwrócono także uwagę na stosunkowo wysoki **odsetek biernych zawodowo z powodu obowiązków rodzinnych i związanych z prowadzeniem domu w Małopolsce**. Co istotne, na wyzwanie związane z obniżeniem odsetka biernych zawodowo w regionie wskazywali autorzy ewaluacji śródkresowej Strategii 2011-2020. W SRWM 2030 założono, że m.in. dzięki działaniom samorządu województwa, odsetek ten będzie spadał.

Wykres 5 Odsetek biernych zawodowo z powodu obowiązków rodzinnych i związanych z prowadzeniem domu [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dane na 10.10.2024).

²³ Wg definicji GUS, wskaźnik mierzy odsetek osób w gospodarstwach domowych znajdujących się poniżej relatywnej granicy ubóstwa. Z kolei granica ubóstwa relatywnego została przyjęta na poziomie 50% średnich miesięcznych wydatków ustalonych na poziomie wszystkich gospodarstw domowych z uwzględnieniem tzw. oryginalnej skali ekwiwalentności OECD.

²⁴ Załącznik nr 1 do Uchwały nr 706/24 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 26 marca 2024 r. s. 131-136.

²⁵ Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji Województwa Małopolskiego na lata 2023 - 2025 z perspektywą do 2030, s.24, 46-47.

Zgodnie z przewidywaniami obserwuje się tendencję spadkową – wskaźnik był w 2022 roku niższy o 5,7 p.p. niż w 2019 roku, odnotowując wartość 9,1%. Z kolei w 2023 wskaźnik spadł do 8,2%. W tym obszarze podjęto i planuje się podjąć szereg działań służących wsparciu osób opiekujących się członkiem rodziny (zazwyczaj opiekunkami są kobiety) poprzez deinstytucjonalizację usług, tj. tworzenie dziennych miejsc pobytu dla osób wymagających opieki²⁶. Jest to szczególnie trudne wyzwanie w obliczu starzejącego się społeczeństwa, a więc potencjalnie powiększającej się grupy osób potrzebujących wsparcia.

Wskaźnik **odsetek biernych zawodowo z powodu obowiązków rodzinnych i związanych z prowadzeniem domu** w Małopolsce jest wyższy niż średnia dla kraju (8,2% w porównaniu do 6,4% w 2023 roku), natomiast tendencja (spadkowa) jest zgodna z trendem krajowym. Należy zauważyć, że tempo spadku tego wskaźnika jest w Małopolsce szybsze niż ogółem dla kraju. W 2023 r. wskaźnik obniżył się o 1,1 p.p. względem roku 2022, przy spadku na poziomie kraju notowanym na poziomie 0,3 p.p. Można przypuszczać, że do spadku przyczyniły się m.in. działania samorządu, dla którego jednym z najbardziej istotnych priorytetów w obszarze rynku pracy i polityki społecznej jest obniżanie odsetka osób biernych zawodowo z powodu obowiązków rodzinnych i związanych z prowadzeniem domu²⁷.

B. Opieka zdrowotna

Kolejnym wskaźnikiem służącym do monitorowania celów Strategii jest **przeciętne trwanie życia**. Założono, że od 2019 roku przeciętne trwanie życia będzie się wydłużać. Dane za lata 2017-2019 mogły sugerować tendencję wzrostową, jednak, jak wskazali uczestnicy wywiadów grupowych oraz IDI, pandemia COVID-19 wpłynęła negatywnie na trwanie życia i zahamowała wzrostowy trend. Od 2022 roku przeciętne trwanie życia zaczęło ponownie rosnąć, a wskaźnik przekroczył wartość z 2019 roku. Wobec tego, można mówić o tendencji wzrostowej. Przypuszczalnie, do roku 2030, jeśli nie wystąpią czynniki zewnętrzne w postaci kolejnej pandemii lub innych zjawisk kryzysowych o dużej skali, przeciętne trwanie życia będzie dłuższe niż w roku 2019²⁸. W przypadku przeciętnego trwania życia, można mówić o identycznej tendencji jak krajowa, w każdym raportowanym roku. Należy podkreślić, że przeciętne trwanie życia w Małopolsce jest najdłuższe w kraju. Pod tym względem Małopolska zajmuje pierwsze miejsce wśród wszystkich regionów.

Wykres 6. Przeciętne dalsze trwanie życia [lata]

²⁶ Na podstawie IDI z przedstawicielami UMWM i WSJO oraz wywiadu grupowego.

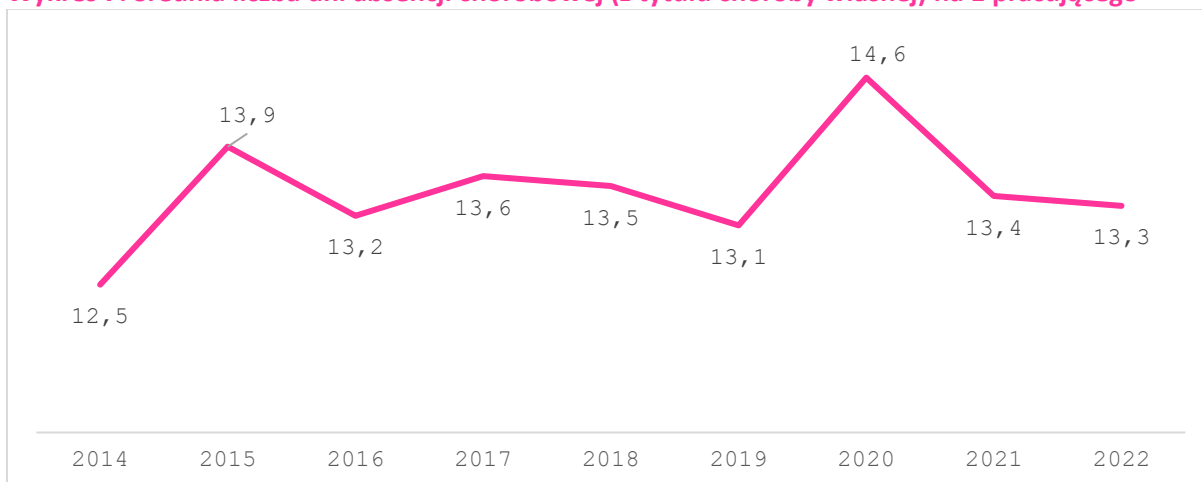
²⁷ Na podstawie IDI z przedstawicielami UMWM i WSJO oraz wywiadów grupowych.

²⁸ Na podstawie wywiadu grupowego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dane na 29.09.2024).

W ramach Strategii zaplanowano także monitoring wskaźnika „**średnia liczba dni absencji chorobowej (z tytułu choroby własnej) na 1 pracującego**”, którego prognozowaną tendencję wskazano jako spadkową. W latach 2014-2019 wskaźnik ten był na względnie podobnym poziomie, tj. kształtował się pomiędzy 13,1 a 13,9, z wyraźnym trendem spadkowym od 2017 do 2019 roku. W 2020 roku z powodu pandemii COVID-19 wskaźnik wzrósł do 14,6, by w 2021 spaść do 13,4. Według „Raportu o stanie województwa” wskaźnik w 2022 r. osiągnął wartość 13,3, co wskazuje na tendencję spadkową²⁹.

Wykres 7. Średnia liczba dni absencji chorobowej (z tytułu choroby własnej) na 1 pracującego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Strateg oraz „Raportu o stanie województwa” (dane na 29.09.2024).

Jak wskazano podczas wywiadu grupowego, nie identyfikuje się obecnie czynników, które mogłyby negatywnie wpływać na absencję chorobową, a więc prawdopodobnie pozytywny trend się utrzyma. Trudno określić, czy zidentyfikowana tendencja jest zgodna z ogólnokrajową, gdyż wskaźnik monitorowany jest jedynie w województwie małopolskim.

C. Kultura i dziedzictwo

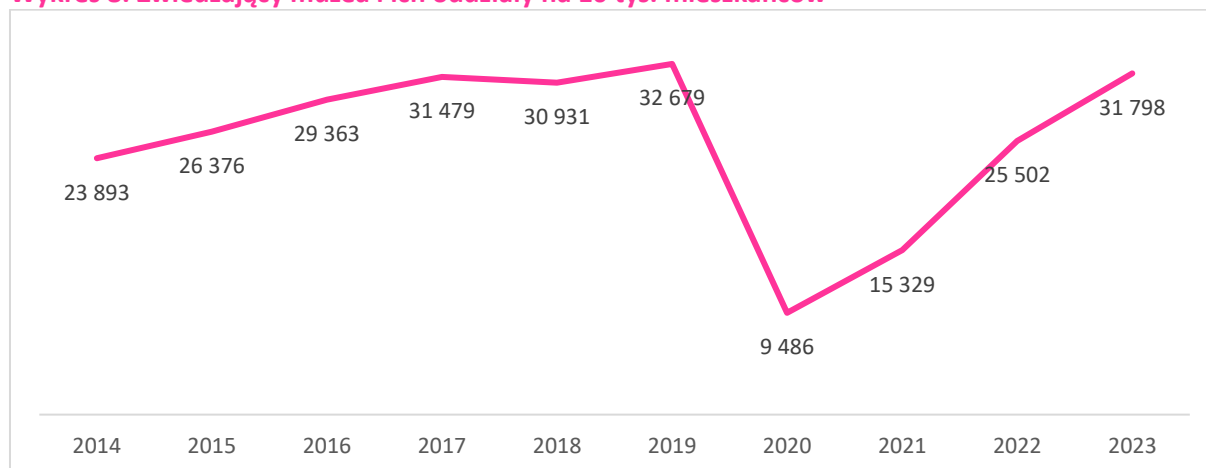
W odniesieniu do kultury, w Strategii uwzględniono wskaźnik „**zwiedzający muzea i ich oddziały na 10 tys. mieszkańców**” a jego tendencję określono jako wzrostową. W przypadku tego wskaźnika widoczny jest wyraźny wpływ pandemii COVID-19 i związanych z nią obostrzeń, tj. czasowego zamknięcia instytucji kultury. W przypadku **zwiedzających muzea** obserwuje się tę samą tendencję, co krajowa. Jeśli chodzi o zwiedzających muzea – Małopolska od 2014 roku znajdowała się w czołówce województw, w 2023 roku zajmując drugą (zaraz po województwie mazowieckim) pozycję w kraju. Jest to powiązane z stosunkowo dużą liczbą turystów na tle kraju.

Jak wskazują dane statystyczne, i co podkreślali uczestnicy wywiadu grupowego, z roku na rok coraz więcej osób odwiedza małopolskie muzea. Jest to związane z jednej strony ze zmniejszającym się

²⁹ W raporcie na s. 237 dodano adnotację według, której wartość wskaźnika w roku bazowym oraz w 2020 liczona była dla aktywnych zawodowo pracujących w wieku 15 lat i więcej. Od 2021 r. wskaźnik wyliczany jest dla aktywnych zawodowo pracujących w wieku 15-89 lat. Tak liczony wskaźnik wynosiłby w 2019 r. 13,54, w 2020 r. 15,20. Nie zmienia to jednak wyników niniejszego badania, tj. tendencji spadkowej wskaźnika.

zagrożeniem pandemicznym, z drugiej zaś z wprowadzeniem w muzeach środków ochrony, zwiększających bezpieczeństwo odwiedzających. Na wzrost odwiedzających wpływ miały także działania marketingowe samorządu województwa zachęcające do odwiedzenia Małopolski, pomimo wybuchu wojny w Ukrainie. W trakcie wywiadów pogłębionych oraz grupowych podkreślano, że w początkowym okresie po wybuchu wojny mniej turystów zagranicznych przyjeżdżało do Małopolski, co przełożyło się także na liczbę odwiedzających muzea. Obecnie prognozuje się, że tendencja będzie zgodna z zakładaną w Strategii.

Wykres 8. Zwiedzający muzea i ich oddziały na 10 tys. mieszkańców

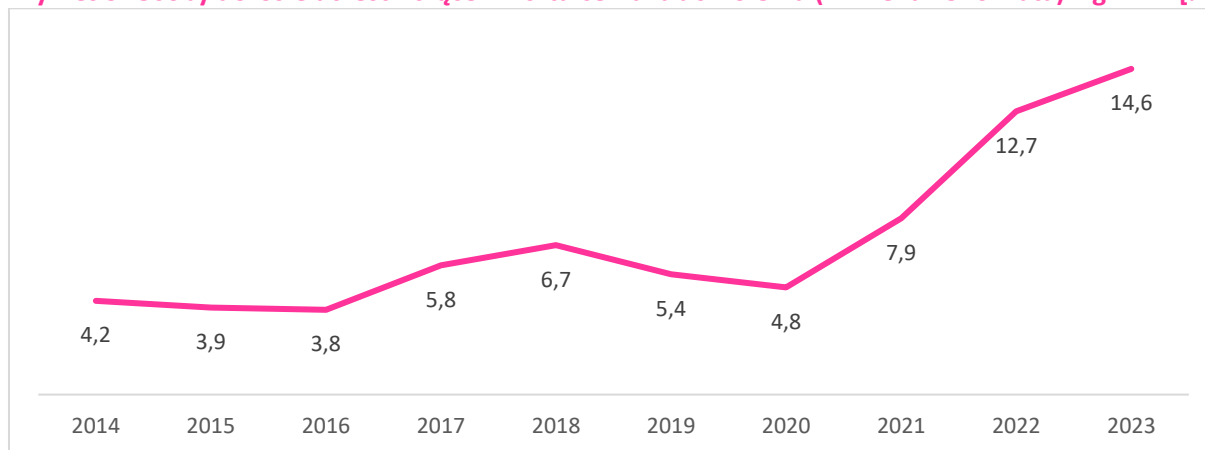
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

D. Edukacja

W ramach monitorowania Strategii mierzony jest także odsetek **osób w wieku 25–64 lata uczących się i doksztalających się w ludności ogółem w tej samej grupie wiekowej**, dla którego wskazano tendencję wzrostową. Wskaźnik ten wahał się na przestrzeni lat, jednak od 2021 roku odnotowuje się znaczący wzrost jego wartości, co wskazuje na zgodność z prognozami. Gwałtowny wzrost tego wskaźnika związany jest m.in. ze zmianami na rynku pracy, tj. zapotrzebowaniem na nowe kompetencje i koniecznością doksztalania się, szczególnie w zakresie dostosowywania się do zmian technologicznych³⁰. Tendencja wzrostowa wskaźnika w Małopolsce jest zbieżna z trendem ogólnokrajowym. Warto zauważyć, że Małopolska jest pod względem tego wskaźnika liderem w kraju, wyprzedzając drugie w kolejności województwo (mazowieckie) o 3,5 p.p.

³⁰ Na podstawie IDI z przedstawicielami UMWM i WSJO.

Wykres 9. Osoby dorosłe uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu (w wieku 25–64 lata) wg BAEL [%]

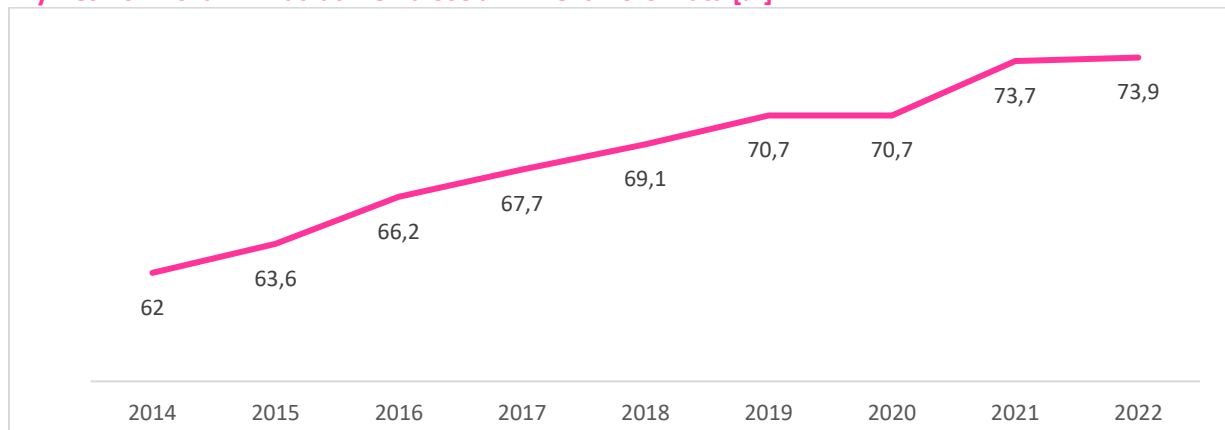
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

E. Rynek pracy

Ostatnim, wskazanym w Strategii miernikiem celów Obszaru Małopolskie jest **wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20–64 lata**, dla którego założono tendencję wzrostową. Z wyjątkiem krótkiego okresu stagnacji, wskaźnik zatrudnienia systematycznie rośnie od 2014 roku, choć w ostatnich dwóch latach tempo wzrostu jest nieco wolniejsze. Niemniej jednak, nie przewiduje się zagrożenia w postaci odwrócenia pozytywnej tendencji. Jest to pochodna stosunkowo dobrej sytuacji na rynku pracy, tj. spadku bezrobocia i liczby osób bezrobotnych³¹. Obecnie działania samorządu skupiają się na utrzymaniu tendencji wzrostowej wskaźnika.

Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20–64 lata rośnie nieprzerwanie od 2014 roku w całej Polsce. Niemniej jednak, wskaźnik ten jest nieco niższy w Małopolsce niż średnia dla kraju (75,5% w 2023 względem 77,9%). Obecnie wskaźnik jest niższy jedynie w województwach podkarpackim i warmińsko-mazurskim. Niemniej jednak w Małopolsce notuje się wyższe tempo wzrostu zatrudnienia niż średnio w Polsce (1,5 p.p. w 2023 w województwie małopolskim i 1,2 p.p. dla kraju względem roku 2022). Świadczy to o zachodzących pozytywnych zmianach w tym obszarze w województwie.

Wykres 10. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20–64 lata [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

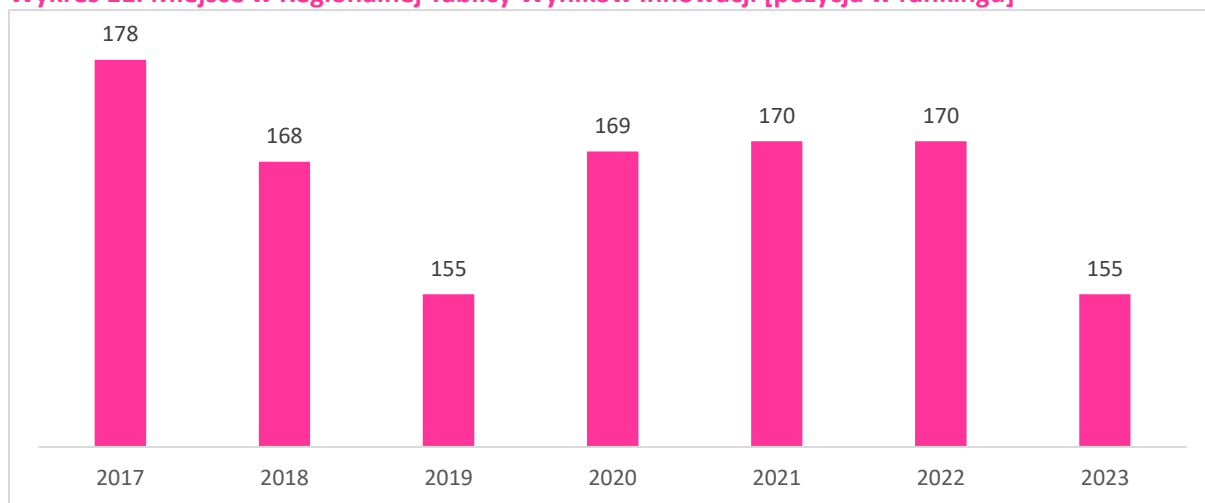
³¹ Na podstawie IDI z przedstawicielami UMWM i WSJO.

2.1.3. Gospodarka

A. Innowacyjność

Pozycja gospodarcza Małopolski w ramach Strategii mierzona jest przez zestaw różnorodnych wskaźników. Pierwsza ich podgrupa należy do wskaźników opisujących pozycję innowacyjną regionu. O ile **pozycja Małopolski w Regionalnej Tablicy Wyników Innowacji** jest niestabilna, co prezentuje poniższy wykres, o tyle zaobserwowana tendencja pozwala na ostrożny optymizm, jeśli chodzi o zgodność tendencji z przewidywanym trendem – pozycja w rankingu wzrasta (wskaźnik ten jest destymulantą – zmniejszająca się wartość oznacza wyższą pozycję w rankingu, a co za tym idzie – pozytywne zmiany).

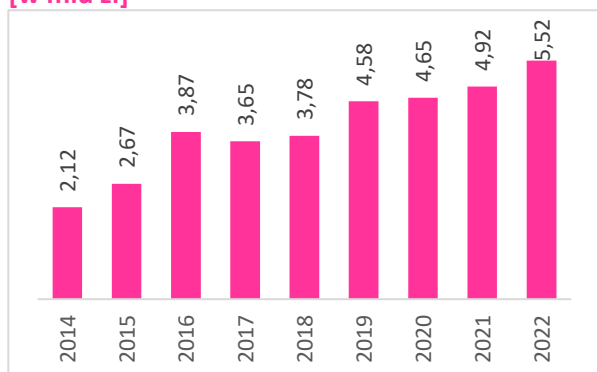
Wykres 11. Miejsce w Regionalnej Tablicy Wyników Innowacji [pozycja w rankingu]

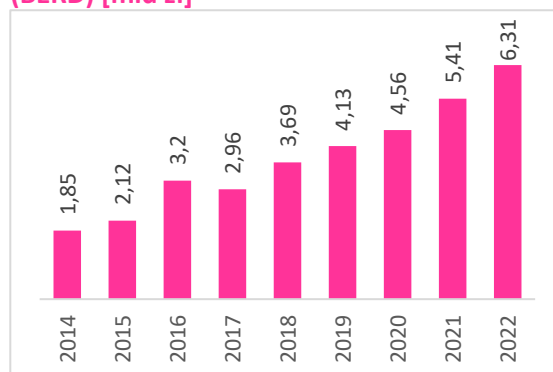
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024) oraz portalu <https://projects.research-and-innovation.ec.europa.eu>

Kolejnymi wskaźnikami opisującymi innowacyjność regionu są **nakłady na działalność innowacyjną i nakłady wewnętrzne na B+R (BERD)**. W przypadku obydwu wskaźników obserwowany jest wyraźny trend wzrostowy.

Wykres 12. Nakłady na działalność innowacyjną [w mld zł]

Wykres 13. Nakłady wewnętrzne na B+R (BERD) [mld zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

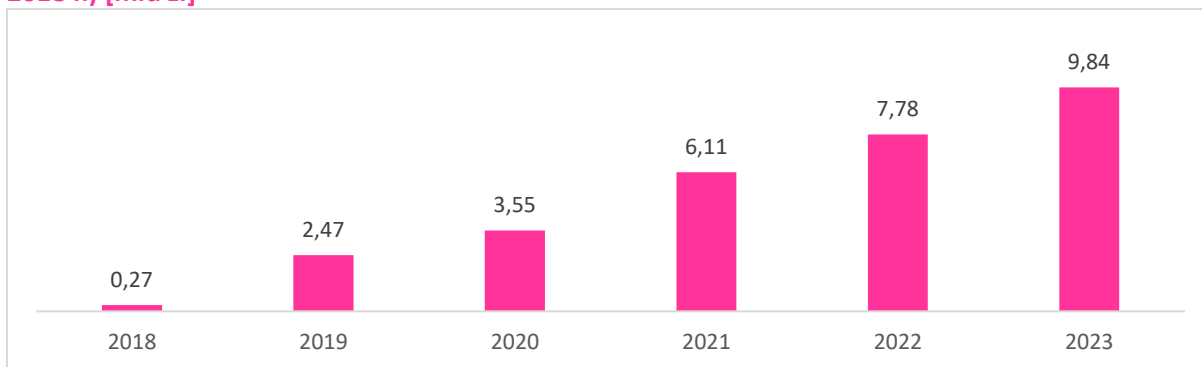
Przeprowadzony panel delficki oraz wyrażone w nim przez ekspertów opinie wskazują, że powodem wzrastających nakładów na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach może być wzrastający poziom płacy minimalnej. Przedsiębiorstwa nie konkurują już na rynku niskimi kosztami działalności –

te wzrastają wraz z sukcesywnym wzrostem wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę; konieczne jest zatem poszukiwanie innych przewag konkurencyjnych. Stać się mogą nimi właśnie prowadzone prace B+R oraz innowacyjność przedsiębiorstwa. Wyrażona opinia jest odważna, jednak może częściowo tłumaczyć osiągnięte wyniki. Dodatkowo należy wskazać, że Małopolska, zwłaszcza obszar Krakowa z jego obszarem funkcjonalnym, jest regionem atrakcyjnym pod względem inwestycyjnym. Innowacyjne przedsiębiorstwa działają w branżach zbieżnych z regionalnymi inteligentnymi specjalizacjami regionu, co potwierdzają m.in. wyniki cyklicznego konkursu Innovator Małopolski. Wszystko to powoduje przyciąganie przedsiębiorstw prowadzących prace B+R, co również wpływa na osiągnięte przez województwo wyniki.

B. Konkurencyjność i przedsiębiorczość

Kolejna podgrupa wskaźników odnosi się do obszaru przedsiębiorczości. Pierwszy wskaźnik w ramach tej grupy dotyczy **wartości inwestycji w regionie w ramach Polskiej Strefy Inwestycji**. Wskaźnik ten mierzony jest od 2018 roku (moment powstania PSI) i wykazuje stałą, dynamiczną tendencję wzrostową. Według stanu na koniec 2022 roku łączna wartość inwestycji w ramach PSI w województwie małopolskim wyniosła 7,78 mld PLN, na koniec 2023 roku zaś – już 9,84 mld PLN.

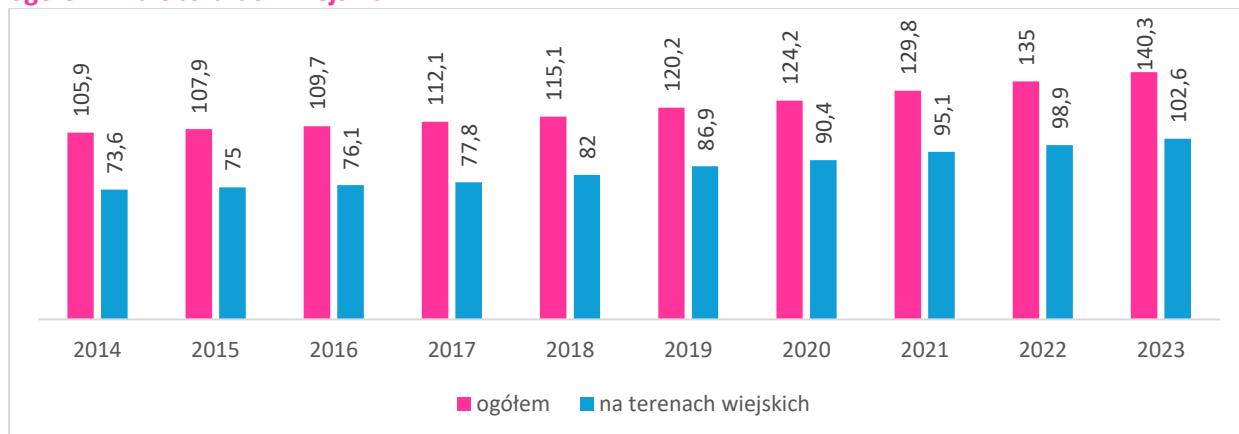
Wykres 14. Wartość inwestycji w regionie w ramach Polskiej Strefy Inwestycji (narastająco od 2018 r.) [mld zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Wskaźniki pn. **Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON na 1000 ludności** oraz **Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1000 mieszkańców na terenach wiejskich** zaprezentowano na wykresie poniżej. W obydwu przypadkach obserwowany jest trend wzrostowy.

Wykres 15. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON na 1000 ludności ogółem i na obszarach wiejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Warto wspomnieć, że Małopolska jest regionem atrakcyjnym pod względem przyciągania kapitału. Potwierdzeniem jest osiągnięte miejsce w rankingu „fDi Intelligence” – Krakowski Park Technologiczny został uznany w tym rankingu za najlepszą specjalną strefę ekonomiczną w Europie dla innowacyjnych inwestycji przemysłowych³².

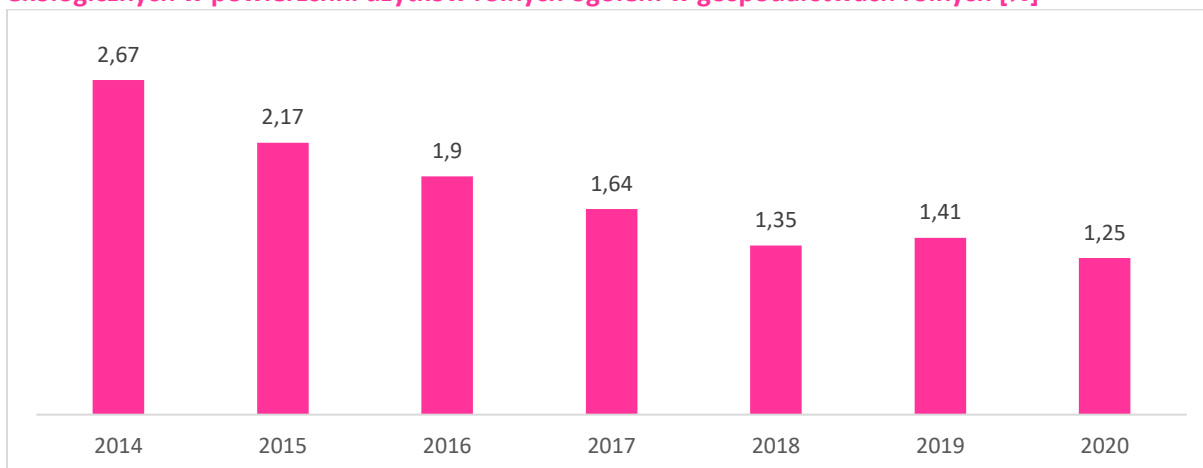
Dodatkowo należy wspomnieć, że według danych PAIH województwo małopolskie dysponuje niemal 300 ha terenów inwestycyjnych typu greenfield oraz brownfield. Obszary te rozlokowane są na terenie 18 powiatów województwa³³.

C. Turystyka

W obszarze turystyki przewidziano dwa wskaźniki do monitorowania postępów realizacji Strategii.

Pierwszym z nich jest **udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych z certyfikatem w gospodarstwach ekologicznych w powierzchni użytków rolnych ogółem w gospodarstwach rolnych**. Wartość ta niestety spada, co jest niezgodne z zaplanowanym i przewidzianym trendem. O ile w 2014 roku wartość wskaźnika wyniosła 2,67%, o tyle w 2020 roku jedynie 1,25%. Dane za lata 2021-2022 niemożliwe do wyliczenia z uwagi na brak danych o użytkach rolnych. Powoduje to, że dalsze monitorowanie wskaźnika może być niemożliwe. Z tego względu Zespół Badawczy rekomenduje rezygnację ze stosowania tego wskaźnika.

Wykres 16. Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych z certyfikatem w gospodarstwach ekologicznych w powierzchni użytków rolnych ogółem w gospodarstwach rolnych [%]

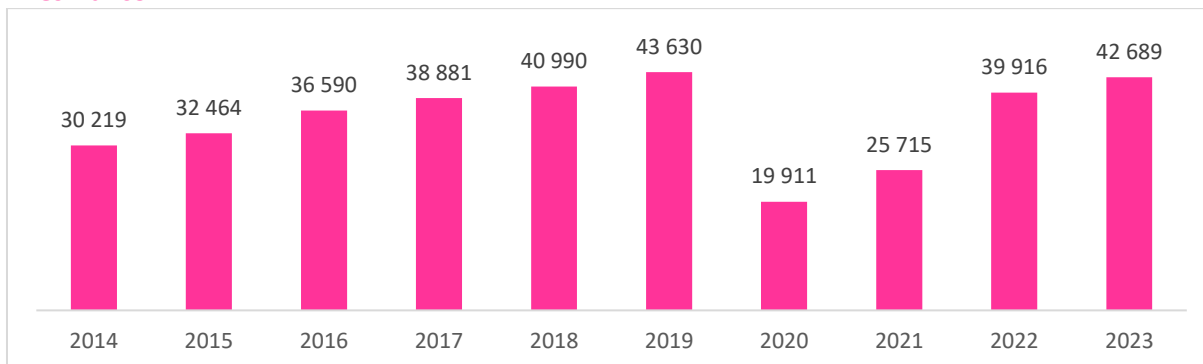
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Drugim wskaźnikiem jest **liczba udzielonych noclegów w turystycznych obiektach noclegowych ogółem na 10 tys. mieszkańców**. Od 2014 do 2019 roku wartość wskaźnika rosła, by w 2020 roku ulec załamaniu. Przyczyną tego była pandemia COVID-19, której szczyt przypadł na 2020 rok, a jej oddziaływanie było również wysokie w 2021 roku. Wówczas, w celu zahamowania rozwoju wirusa, wprowadzono szereg ograniczeń m.in. dla działalności branży hotelarskiej. Zauważalne jest też, że po okresie regresu związanej z pandemią COVID-19 wskaźnik ponownie notuje trend wzrostowy.

³² <https://www.malopolska.pl/biznes/bizneswmalopolsce/tereny-inwestycyjne>

³³ <https://baza.paih.gov.pl/region/malopolskie?lang=pl>

Wykres 17. Noclegi udzielone w turystycznych obiektach noclegowych ogółem na 10 tys. mieszkańców

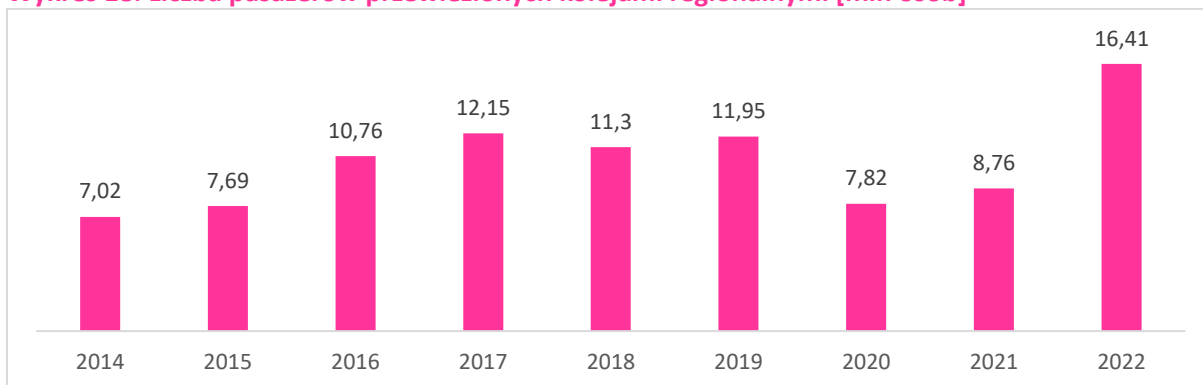

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

D. Transport

W zakresie transportu głównym wskaźnikiem jest **liczba pasażerów przewiezionych kolejami regionalnymi**. Podobnie jak we wcześniejszym przypadku, na tendencję wzrostową wskaźnika negatywny wpływ wywarła pandemia COVID-19, jednak po załamaniu z lat 2020-2021 wskaźnik znacząco wzrósł – z 7,02 mln pasażerów w 2014 roku i 7,82 mln pasażerów w 2020 roku do 16,41 mln pasażerów w roku 2022. Obecna tendencja jest więc zgodna z założoną w Strategii.

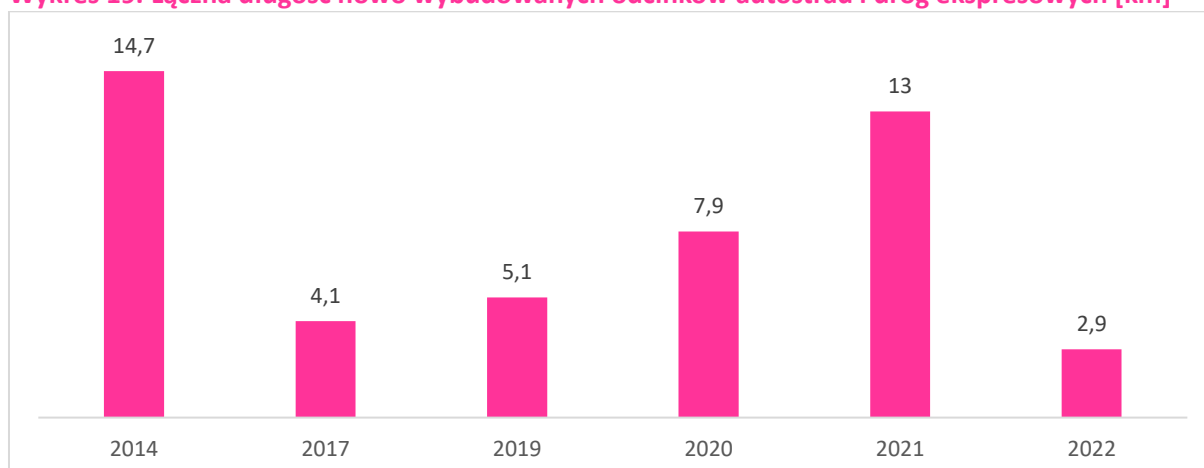
Wykres 18. Liczba pasażerów przewiezionych kolejami regionalnymi [mln osób]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Wskaźniki w ramach podobszaru, jakim jest transport dotyczą nie tylko infrastruktury kolejowej, ale też drogowej. W tym kontekście mierzy się **łączną długość nowo wybudowanych odcinków autostrad i dróg ekspresowych**. Zauważalne jest, że w każdym roku miała miejsce budowa nowych dróg. Zaobserwowaną tendencję należy ocenić pozytywnie. Jak wskazano w ramach wywiadów pogłębionych prowadzonych na potrzeby niniejszej ewaluacji sieć drogowa w województwie małopolskim jest bardzo rozwinięta, co powoduje, że punkt ciężkości przenosi się na inne aspekty związane z transportem, tj. wymiana taboru, rozwój sieci połączeń komunikacji zbiorowej itp. Z tej przyczyny warto zmienić ten wskaźnik na inny, np. dotyczący długości dróg dla rowerów w województwie. Wskaźnik ten powinien notować w kolejnych latach trend wzrostowy. Obecnie (w latach 2020-2023) zgodnie z danymi BDL GUS odnotowano systematyczny, dynamiczny przyrost wartości wskaźnika. Warto zatem rozważyć, by w zaktualizowanej Strategii to właśnie ten wskaźnik był uwzględniony zamiast długości nowo wybudowanych odcinków dróg krajowych i autostrad.

Wykres 19. łączna długość nowo wybudowanych odcinków autostrad i dróg ekspresowych [km]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

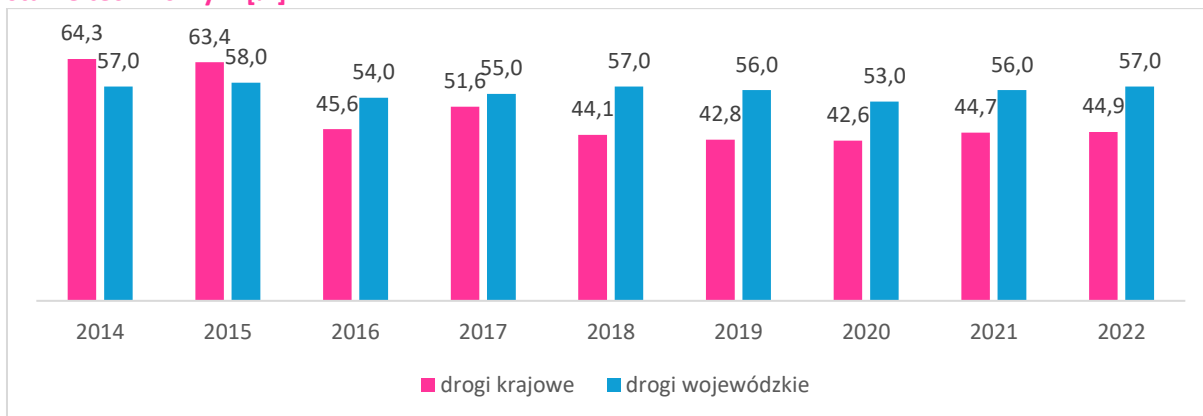
Kolejnym – ostatnim wskaźnikiem w ramach tej podgrupy jest **odsetek długości dróg krajowych i wojewódzkich w dobrym (A) lub zadowalającym (B) stanie technicznym**. W przypadku dróg krajowych obserwowany jest regres – w 2014 roku było 64,3% dróg krajowych o stanie dobrym lub zadowalającym, zaś w 2022 roku jest ich jedynie 44,9%. W przypadku dróg wojewódzkich odsetek oscyluje na zbliżonym poziomie do wartości bazowej. Przeprowadzone badania nie pozwalają na rzetelne przedstawienie przyczyn takiego stanu rzeczy. Analiza desk research wskazuje jednak, że może być to efektem dużego obciążenia ruchem sieci dróg krajowych³⁴. Najgorszy stan cechuje drogi w zachodniej części województwa małopolskiego³⁵, a więc w ciągu komunikacyjnym z i do województwa śląskiego, co potwierdzać może zidentyfikowaną przyczynę – wysoki poziom obciążenia ruchem – zły jakości dróg. Warto nadmienić, że GDDKiA w swoim raporcie rocznym zaznaczyła, że w przypadku województwa małopolskiego istnieją jedne z najwyższych w kraju potrzeb remontowych tych dróg³⁶. Można domyślać się, na co zwrócono uwagę w ramach wywiadów pogłębionych, że winę za ten stan ponoszą ekstremalne zjawiska atmosferyczne, tj. nawałne deszcze i powodzie błyskawiczne (powodujące osuwiska i podmycie dróg) czy też ekstremalnie wysokie temperatury powodujące „rozjeżdżanie” rozgrzanego asfaltu na drogach przez pojazdy. Wywiady pozwalają na stwierdzenie, że obecnie większe znaczenie niż budowa nowych dróg ma reagowanie na degradację dróg i ich utrzymywanie w dobrym stanie.

³⁴ Raport o stanie technicznym nawierzchni sieci dróg krajowych na koniec 2023 r., GDDKiA, s. 13.

³⁵ Por. Raport o stanie technicznym nawierzchni sieci dróg krajowych na koniec 2023 r., GDDKiA, załącznik 2, s. 7.

³⁶ Raport o stanie technicznym nawierzchni sieci dróg krajowych na koniec 2023 r., GDDKiA, s. 11.

Wykres 20. Odsetek długości dróg krajowych i wojewódzkich w dobrym (A) lub zadowalającym (B) stanie technicznym [%]

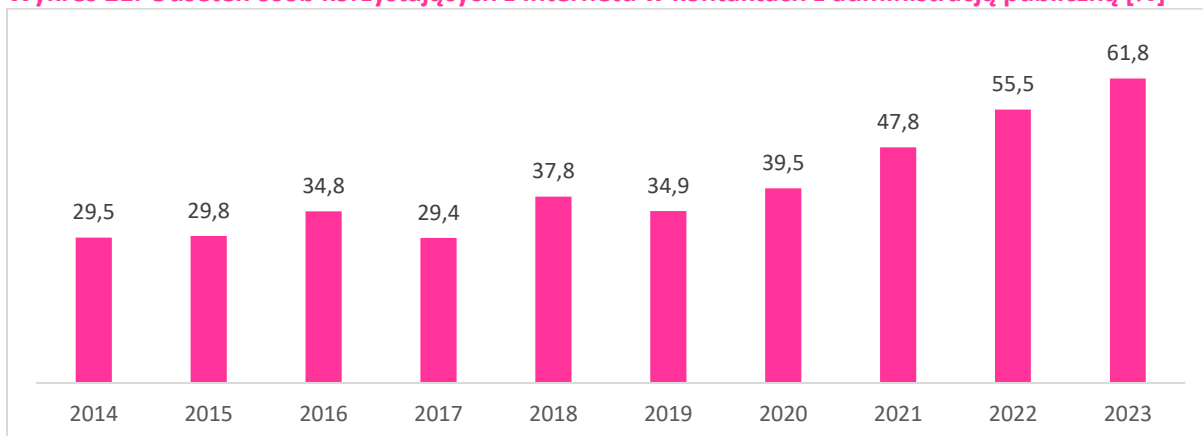

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

E. Cyfrowa Małopolska

W kontekście cyfryzacji należy podkreślić, że wzrasta **odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną**. Pandemia COVID-19 w opinii Zespołu Badawczego nie tylko nie przeszkodziła, ale wręcz przyspieszyła ten proces. Obecnie notuje się, że 61,8% Małopolan w kontaktach z administracją wykorzystuje Internet.

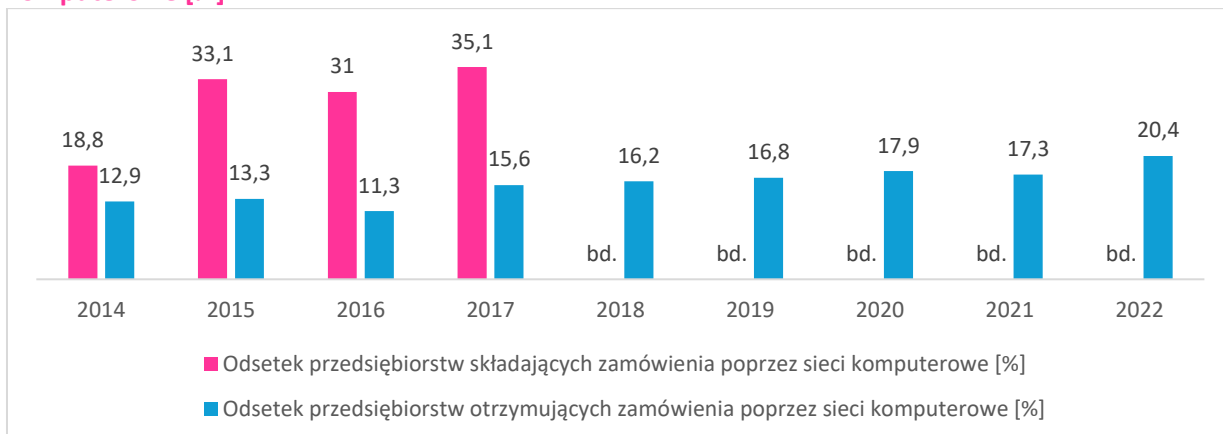
Wykres 21. Odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Wzrasta także **odsetek przedsiębiorców, którzy składają oferty i otrzymują zamówienia poprzez sieci komputerowe**. W przypadku „składających” dostępne dane pozwalają jedynie na zbadanie trendu w latach 2014-2020, jednak doświadczenie Zespołu Badawczego oraz postępująca cyfryzacja procesu udzielania zamówień publicznych wskazują, że czynnik ten zapewne w późniejszym okresie także uległ wzrostowi. Z uwagi na brak danych trudno jednak monitorować ten wskaźnik, dlatego Zespół Badawczy rekomenduje usunięcie tego wskaźnika z listy wskaźników monitorowanych w ramach Strategii. W opinii ewaluatorów pozostałe wskaźniki są wystarczające do tego, by skutecznie monitorować zmiany dotyczące poziomu cyfryzacji zarówno wśród obywateli, jak i wśród przedsiębiorców.

Wykres 22. Odsetek przedsiębiorstw składających i otrzymujących zamówienia poprzez sieci komputerowe [%]

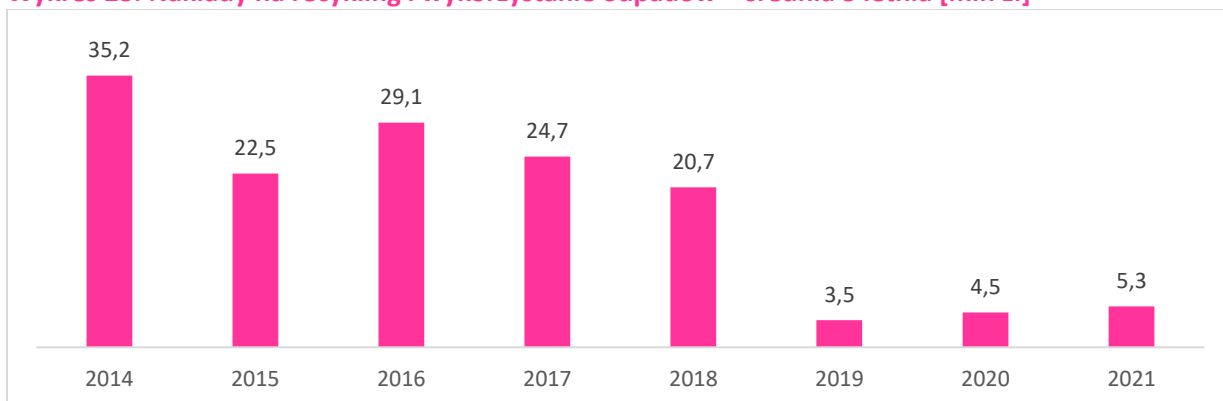

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

F. Gospodarka obiegu zamkniętego

W przypadku gospodarki obiegu zamkniętego monitorowany jest wskaźnik dotyczący **nakładów na recykling i wykorzystanie odpadów**. W tym przypadku wartość ta jest znacząco niższa obecnie, niż w 2014 roku. Może to jednak wynikać z faktu, że nakłady inwestycyjne zostały już poniesione w ubiegłych latach. Skłania to Zespół Badawczy do tego, by zastanowić się nad zasadnością uwzględnienia tego wskaźnika do monitorowania celów Strategii – Zespół badawczy rekomenduje, by zrezygnować z tego wskaźnika. W opinii Zespołu badawczego dalsze uwzględnianie tego wskaźnika jest niezasadne, gdyż z dużym prawdopodobieństwem będzie on wykazywał relatywnie niską wartość. Zespół badawczy proponuje, by w zamian zastosować wskaźnik dot. odsetka odpadów poddanych odzyskowi w stosunku do odpadów ogółem. Wskaźnik pn. Odpady poddane odzyskowi z dotychczas składowanych (nagromadzonych) jest monitorowany w ramach BDL GUS – od 2021 roku notuje się w województwie małopolskim tendencję wzrostową tego wskaźnika.

Wykres 23. Nakłady na recykling i wykorzystanie odpadów – średnia 3 letnia [mln zł]

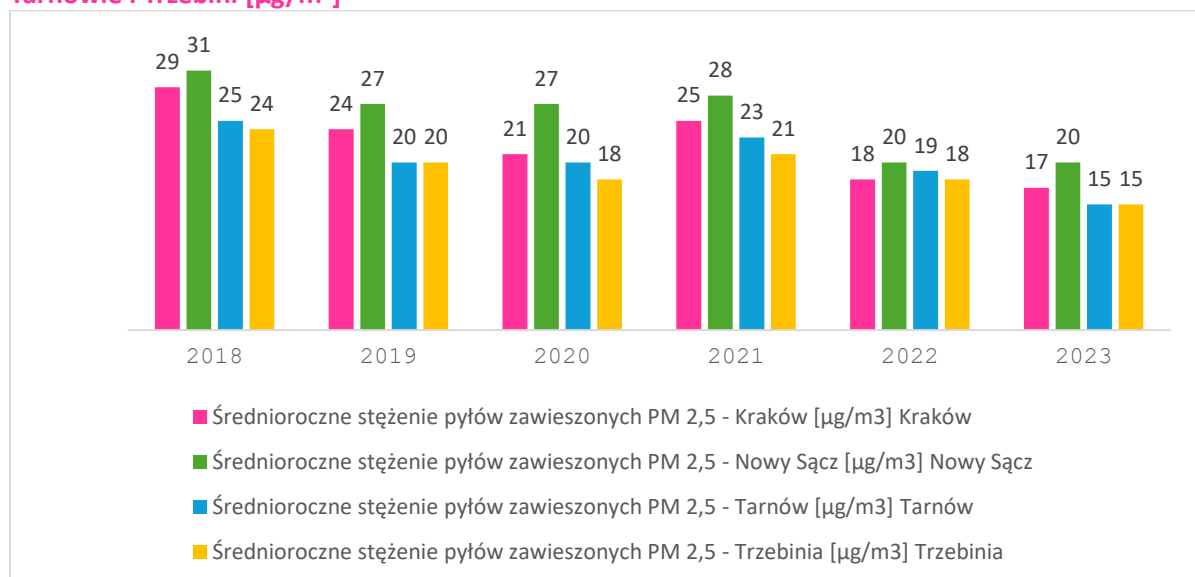
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

2.1.4. Klimat i środowisko

A. Ograniczanie zmian klimatycznych

Postępy w Obszarze Klimat i środowisko mierzone są za pomocą wskaźników opisujących m.in. stan poszczególnych komponentów środowiska. Stan jakości powietrza monitorowany jest za pomocą wskaźnika określającego **średnioroczne stężenie pyłów zawieszonych PM 2,5 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$] w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie i Trzebini**. Zgodnie z założeniami Strategii wskaźnik w poszczególnych miejscowościach z roku na rok powinien ulegać poprawie i wykazywać trend spadkowy, co od 2018 roku stopniowo następuje. W 2021 roku stężenia średnioroczne pyłu PM2,5 mieściły się w przedziale od 17 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Tarnowie do 24 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Nowym Sączu³⁷. W latach 2022 i 2023 stężenia pyłu zawieszonego PM 2,5 na większości stacji utrzymywały się poniżej wartości określonej normą – 20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (jedynie w Nowym Sączu wartość wskaźnika osiągnęła 20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$).

Wykres 24. Średnioroczne stężenie pyłów zawieszonych PM 2,5 w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie i Trzebini [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]

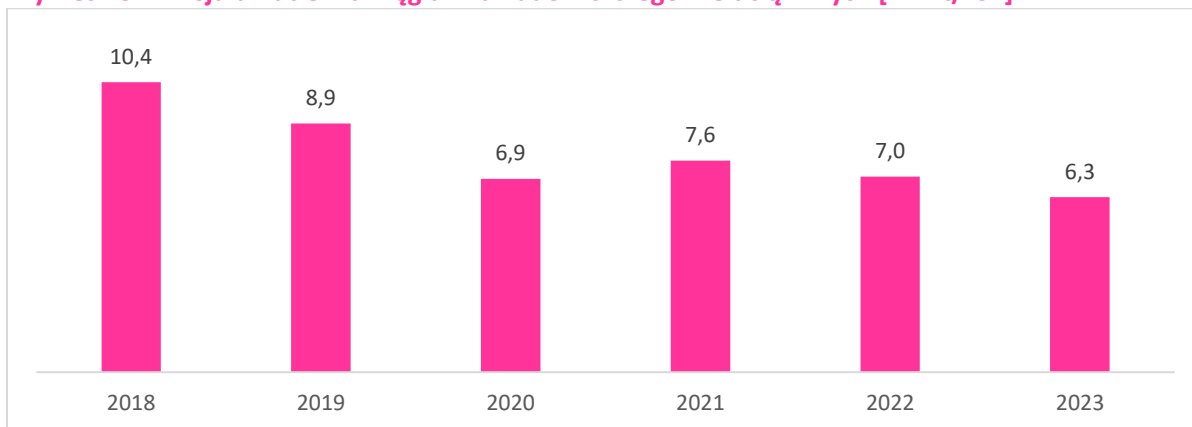

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024) oraz danych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego.

Kolejnym wskaźnikiem opisującym stan jakości powietrza jest **poziom emisji CO₂ z zakładów szczególnie uciążliwych [t/rok]**, dla którego założono tendencję spadkową. Od 2018 roku obserwowana jest poprawa w tym zakresie w województwie, a od 2021 roku systematycznie każdego roku wartość wskaźnika spada.

³⁷ Raport Województwo Małopolskie 2023. Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2023, s. 21.

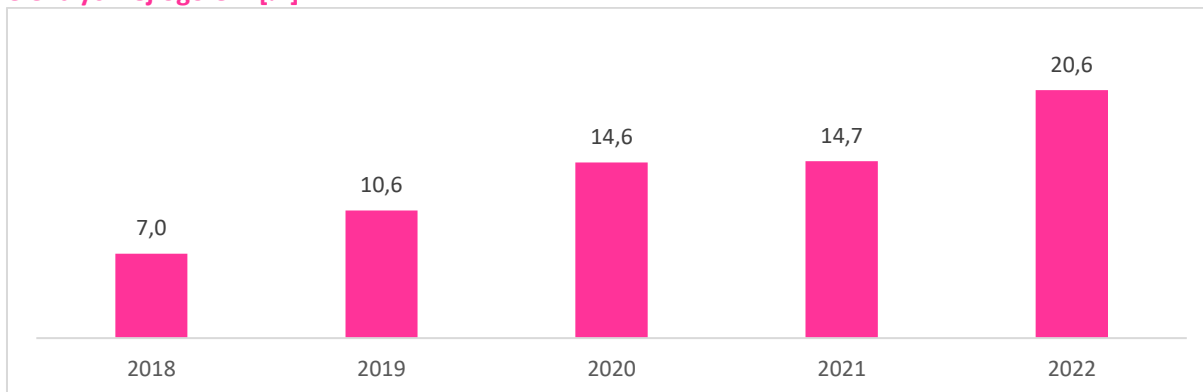
Wykres 25. Emisja dwutlenku węgla z zakładów szczególnie uciążliwych [mln t/rok]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

W województwie małopolskim obserwuje się również pozytywny trend w zakresie udziału energii odnawialnej w całkowitej produkcji energii elektrycznej. Wskaźnik przedstawiający **udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem** systematycznie rośnie, z poziomu 7,0% w 2018 roku (wartość bazowa) w 2022 roku osiągnął wartość 20,6%. Jednocześnie zmniejszeniu uległa dysproporcja udziału OZE w produkcji energii elektrycznej w regionie w stosunku do średniej krajowej z 2,3 p.p. w 2021 roku do 0,4 p.p. w 2022 roku³⁸.

Wykres 26. Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

W 2022 roku w gminach województwa małopolskiego zainstalowano łącznie 19 671 odnawialnych źródeł energii. Liczba inwestycji OZE jest porównywalna z 2021 rokiem, gdzie zainstalowano 20 180 urządzeń. Instalację OZE wykazało 175 gmin, najczęściej instalowane były panele fotowoltaiczne (12 555 instalacji) oraz pompy ciepła (2597 instalacji). Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż instalacje pomp ciepła wzrosły o 121% w porównaniu z 2021 rokiem, gdzie zainstalowano 1173 pompy ciepła³⁹.

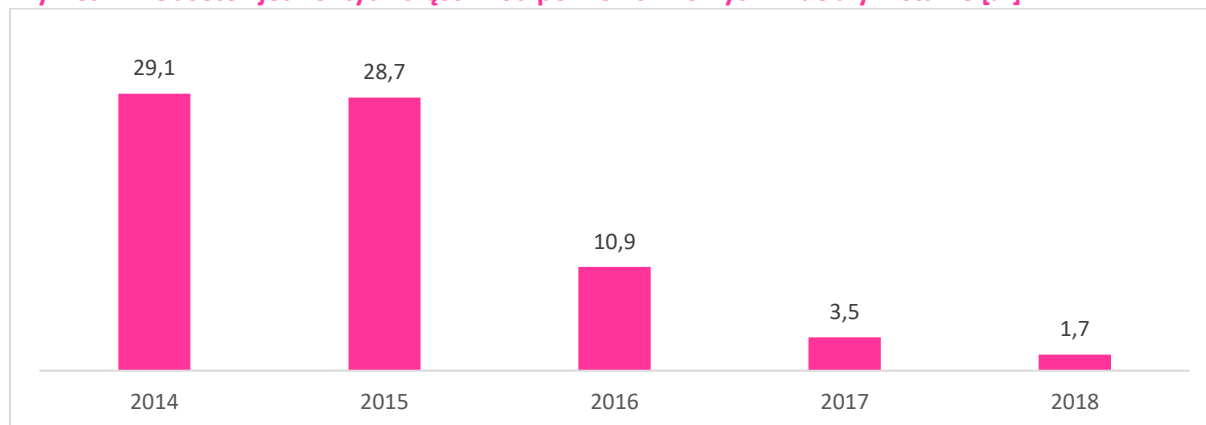
³⁸ Województwo Małopolskie 2023. Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2023, s. 277.

³⁹ Województwo małopolskie 2023. Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego. Kraków, 2023, s.15.

B. Gospodarowanie wodą

W celu monitorowania postępów w realizacji zadań strategicznych z zakresu gospodarowania wodą wytypowano wskaźnik **Odsetek jednolitych części wód powierzchniowych w dobrym stanie [%]**. Ocenę stanu wód powierzchniowych (rzek, jezior, wód przejściowych i przybrzeżnych) wykonuje się w odniesieniu do jednolitych części wód na podstawie wyników państwowego monitoringu środowiska i prezentuje poprzez ocenę stanu ekologicznego (w przypadku wód, które powstały w wyniku działalności człowieka lub których charakter został w znacznym stopniu zmieniony w następstwie fizycznych przeobrażeń, będących wynikiem działalności człowieka, tzn. wód sztucznych lub wód silnie zmienionych – poprzez ocenę potencjału ekologicznego), ocenę stanu chemicznego i ocenę stanu. Do 2018 roku monitoring wód powierzchniowych prowadził WIOŚ. Zmiany organizacyjne wprowadzone ustawą z dnia 20 lipca 2018 roku o zmianie ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r., poz. 1479) spowodowały, że zadania Państwowego Monitoringu Środowiska, w tym zadania związane z informowaniem o stanie środowiska na poziomie regionalnym, realizowane do końca 2018 roku przez wojewódzkie inspektoraty ochrony środowiska zostały przeniesione do Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska. Z uwagi na brak danych corocznych w formie zagregowanej, poczynwszy od 2019 roku postuluje się rezygnację z monitorowania wskaźnika na potrzeby realizacji strategii. Ewentualnie rekomenduje się rozszerzenie listy wskaźników o wskaźnik „Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku”⁴⁰, który pozwoli dokonywać oceny zmian w zakresie zanieczyszczeń kierowanych do środowiska gruntowo-wodnego. Wskaźnik ma również zastosowanie w monitorowaniu postępów realizacji strategii rozwoju województwa śląskiego.

Wykres 27. Odsetek jednolitych części wód powierzchniowych w dobrym stanie [%]

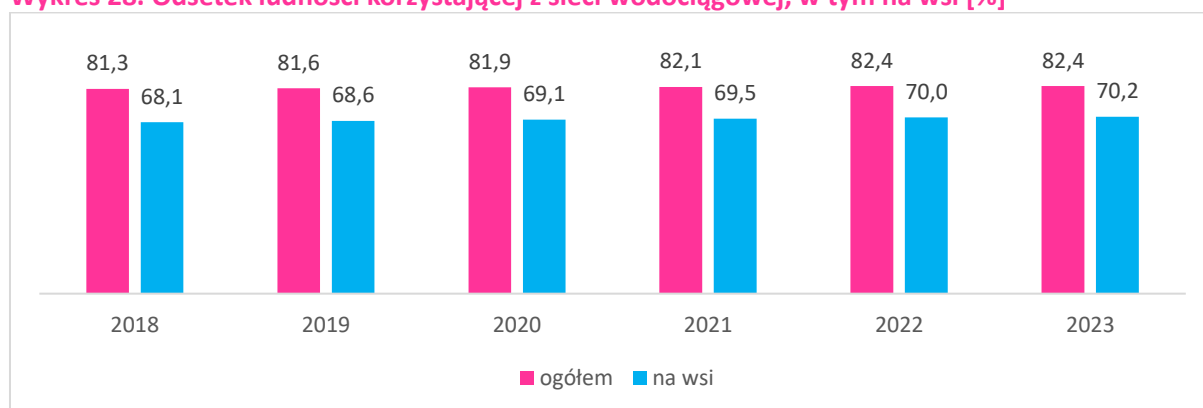
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Kolejnym monitorowanym wskaźnikiem jest odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej/kanalizacyjnej, w tym na wsi [%]. W Małopolsce na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się stałą tendencję wzrostową w długości budowanej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, choć dynamika wzrostu większa jest po stronie kanalizacji. Średni przyrost sieci kanalizacyjnej w 2023 roku wyniósł 3,2%, a wodociągowej (rozdzielczej i przesyłowej) przyrost ten był mniejszy i wyniósł 1,4%. W

⁴⁰ Analizując lata 2018-2023 wskaźnik „Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku” [dam3] w województwie małopolskim wykazuje pożądany trend spadkowy. W latach 2018-2023 wartość wskaźnika w Małopolsce uległa zmniejszeniu o 117 915,1 dam3 (o 42,9% względem wartości z 2018 r.). W skali kraju wskaźnik również wykazuje trend spadkowy, jego wartość w 2023 była mniejsza o 3,1% względem roku 2018 (GUS BDL).

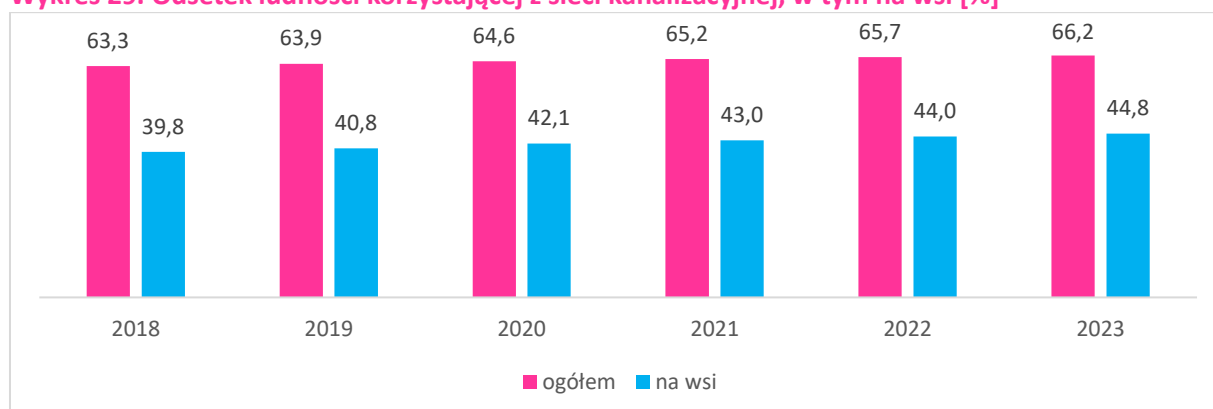
2023 roku w Małopolsce przybyło 583 km sieci kanalizacyjnej (długość sieci wyniosła 18 852,4 km), najwięcej wybudowano na terenie gminy miejsko-wiejskiej Wieliczka w powiecie wielickim – 159 km. W roku 2023 wybudowano 336 km sieci wodociągowej (rozdzielczej i przesyłowej), najwięcej na obszarze gminy Radłów w powiecie tarnowskim – 46,7 km sieci. **Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej, w tym na wsi [%]** z roku na rok rośnie utrzymując stale trend wzrostowy, niemniej jednak na tle kraju region wypada niekorzystnie – w przypadku **odsetka ludności korzystającej z sieci wodociągowej** Małopolska zajmuje jedną z najniższych pozycji w kraju, w 2023 roku wartość wskaźnika wynosiła 82,4%, zaś średnia dla kraju 92,6%. W przypadku sieci kanalizacyjnej sytuacja jest nieco lepsza, jednak w 2023 roku wskaźnik kształtował się na poziomie 66,2% w stosunku do średniej w kraju wynoszącej 72,6%. Należy podkreślić, że w regionie z roku na rok przybywa zabudowań mieszkalnych, mieszkańcy wybierając miejsce pod budowę domów nie kierują się dostępnością infrastruktury sieciowej, lecz atrakcyjnością krajobrazu, przystępną ceną działek i nieruchomości. Ponadto warunki ukształtowania terenu województwa małopolskiego, rozproszona zabudowa nie pozwalają na doprowadzenie infrastruktury sieciowej do niektórych miejsc z uwagi na ich trudną dostępność (zmiany wysokości, spadki terenu) oraz brak uzasadnienia ekonomicznego inwestycji.

Wykres 28. Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej, w tym na wsi [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024) oraz GUS BDL.

Wykres 29. Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej, w tym na wsi [%]

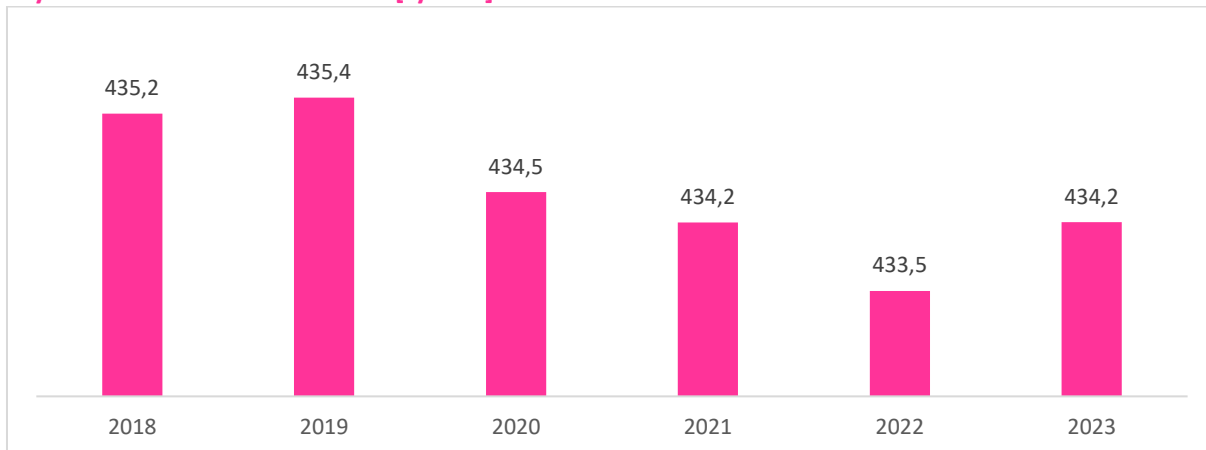

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024)) oraz GUS BDL.

C. Bioróżnorodność i krajobraz

Inwestycje z zakresu zachowania bioróżnorodności i krajobrazu monitorowane są za pomocą wskaźników określających **powierzchnię lasów w województwie małopolskim** oraz **powierzchnię parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej**. Generalnie założono, że wskaźniki powinny wykazywać trend wzrostowy w kolejnych latach realizacji Strategii, niemniej w ostatnich latach zaobserwowane zostały tendencje spadkowe.

Wykres 30. Powierzchnia lasów [tys. ha]

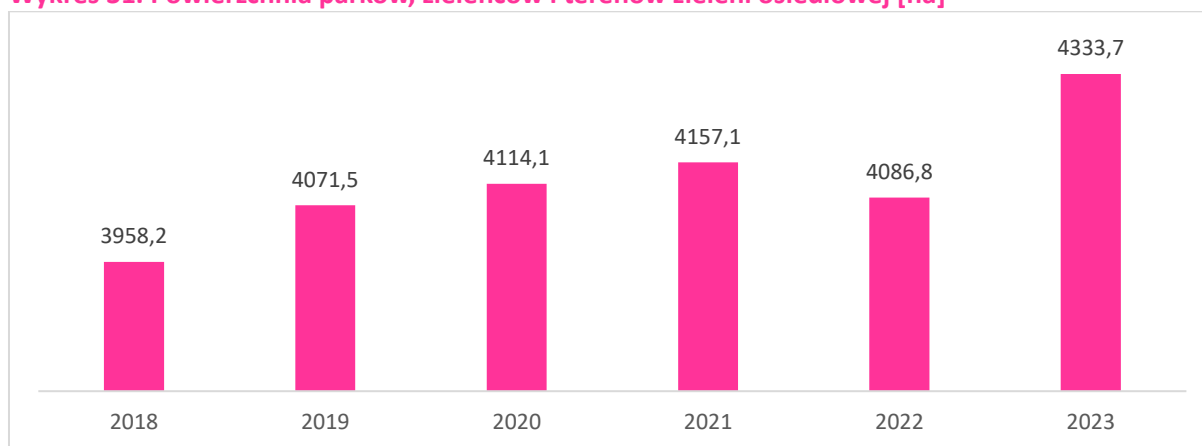
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Analizując realizację wskaźnika Powierzchnia lasów [ha] w latach 2020-2022 odnotowany został spadek zalesienia. Zmniejszanie się powierzchni lasów było m.in. wynikiem konkurencyjności dopłat bezpośrednich do produkcji rolnej oraz wyłączenia ze wsparcia na zalesianie trwałych użytków zielonych, a w wypadku Lasów Państwowych – zmniejszenia powierzchni gruntów porolnych i nieużytków przekazywanych do zalesień przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (do 2017 r. – Agencję Nieruchomości Rolnych)⁴¹. Podkreślić należy bowiem, iż około 43,6% powierzchni ogólnej lasów w Małopolsce stanowią lasy prywatne. Niemniej jednak w 2023 roku wskaźnik osiągnął wartość wyższą w stosunku do roku 2022 plasując się na poziomie wartości z 2021 roku.

Wartość wskaźnika obrazującego powierzchnię parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej do 2021 roku systematycznie rosła, nieznaczny spadek powierzchni nastąpił 2022 roku, niemniej w 2023 roku odnotowany został znaczący wzrost wartości wskaźnika względem roku 2022, powierzchnia parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej wzrosła o 247 ha. Wskaźnik ponownie wykazuje pożądany trend wzrostowy.

⁴¹ Raport o stanie lasów w Polsce 2021. Państwowe Gospodarstwo Leśne. Lasy Państwowe. Warszawa, 2022.

Wykres 31. Powierzchnia parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej [ha]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

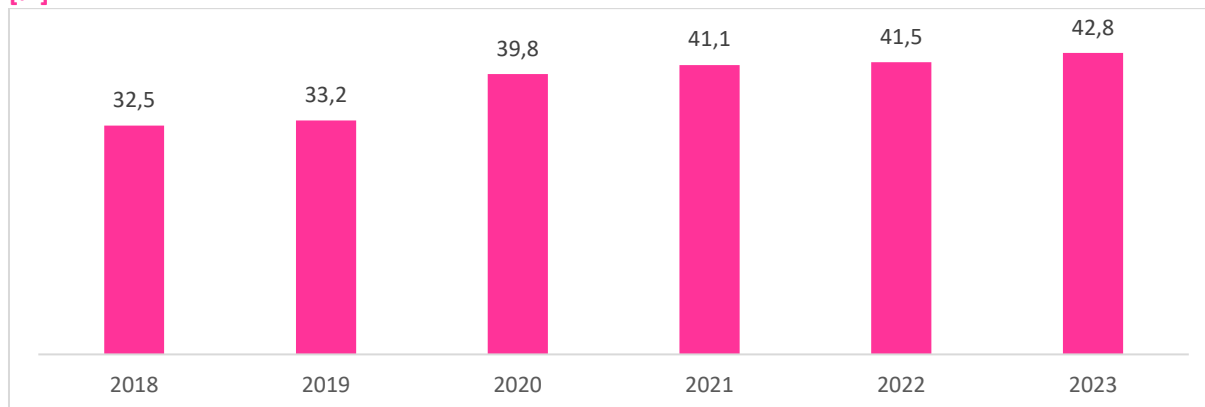
Generalnie, porównując w ramach przeprowadzonego benchmarkingu system wskaźników stosowany w wybranych województwach do pomiaru efektów działań strategicznych z zakresu ochrony bioróżnorodności, w regionach dolnośląskim, pomorskim i śląskim zastosowanie ma wskaźnik „Udział powierzchni obszarów chronionych w powierzchni ogółem [%]”⁴². Rozszerzenie monitoringu Strategii „Małopolska 2030” o ten wskaźnik wymaga rozważenia, bowiem byłoby zasadne m.in. z uwagi na planowane zadania związane ze zwiększaniem powierzchni i tworzeniem nowych parków krajobrazowych.

D. Edukacja ekologiczna

W całym kraju, jak również w Małopolsce, obserwowany jest znaczący postęp w gospodarce odpadami komunalnymi, m.in. rosnący trend dotyczący selektywnej zbiórki odpadów oraz zwiększającego się **odsetka selektywnie zebranych odpadów komunalnych w stosunku do ogółu zebranych**, co jest jednocześnie efektem wzrastającej świadomości ekologicznej mieszkańców. W 2023 r. w województwie małopolskim zebrano 1185 tys. ton odpadów komunalnych (8,8% wielkości krajowej). Ich ilość zwiększyła się o 2,5% w ujęciu rocznym, natomiast w porównaniu z 2015 r. wzrosła niemal o połowę (48,9%). Z gospodarstw domowych pochodziło 1075,7 tys. ton odpadów, które stanowiły 90,8% ogólnej ilości zebranych odpadów komunalnych. W 2023 r. selektywnie zebrano 506,7 tys. ton odpadów, tj. o 166,5% więcej w relacji do 2015 r. Odsetek odpadów zebranych selektywnie stanowił w 2023 roku 42,8% ogółu odpadów komunalnych, wobec 32,5% w 2018 r. Jednocześnie należy zaznaczyć, że w 2018 roku średnia wartość wskaźnika dla Polski była niższa i wynosiła 28,9%, zaś w 2023 r. 40,7%.

⁴² W latach 2018-2023 wskaźnik „Udział powierzchni obszarów chronionych w powierzchni ogółem” w województwie małopolskim wykazywał trend wzrostowy. Wartość wskaźnika w porównaniu z 2018 rokiem zwiększyła się o 0,1% i od 2021 roku utrzymuje się na stałym poziomie. Inaczej kształtuje się wartość tego wskaźnika w skali kraju, gdzie od roku 2018 obserwowany jest trend spadkowy.

Wykres 32. Odsetek selektywnie zebranych odpadów komunalnych w stosunku do ogółu zebranych [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Należy podkreślić, że edukacja ekologiczna odgrywa kluczową rolę w osiągnięciu celów ochrony środowiska oraz adaptacji do zmian klimatu. Można zakładać, że pozytywne (zgodne z przyjętymi prognozami) trendy realizacji wskaźników opisujących poszczególne kierunki działań Obszaru Klimat i środowisko świadczą jednocześnie o rosnącej świadomości ekologicznej mieszkańców regionu.

2.1.5. Zarządzanie strategiczne regionem

A. System zarządzania strategicznego rozwojem

Obszar Zarządzanie strategiczne regionem to stosunkowo trudny zakres tematyczny do objęcia monitoringiem wskaźników. Opracowanie wskaźników dotyczących takich kwestii jak promocja regionu czy współpraca międzynarodowa, mogłoby nie odzwierciedlać rzeczywistości, stąd też nie wprowadzono wskaźników, które monitorują bezpośrednio te zagadnienia. Fakt ten został wskazany podczas zogniskowanych wywiadów grupowych.

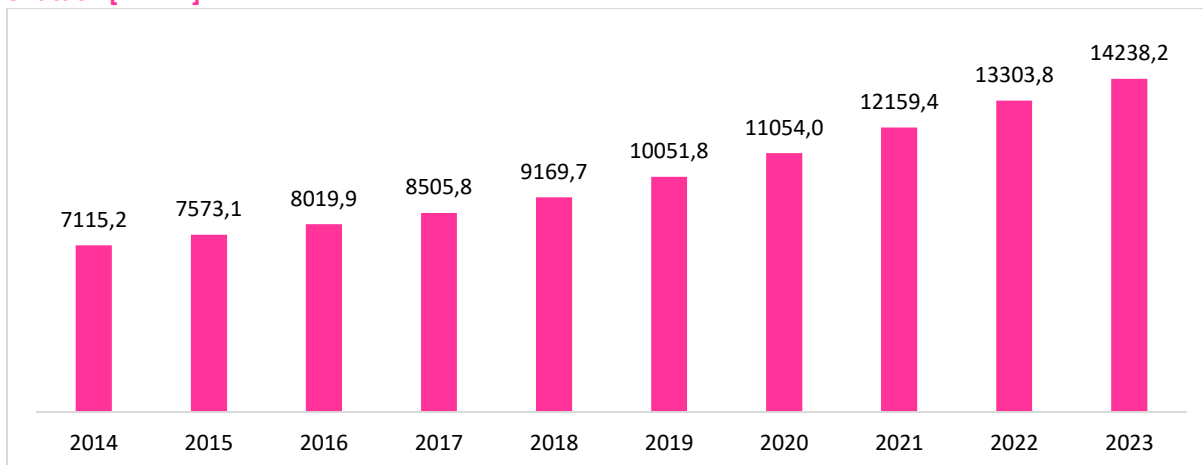
Dla wszystkich wskaźników z Obszaru Zarządzanie strategiczne regionem określono trend wzrostowy jako wartość docelową, co uczestnicy zogniskowanych wywiadów grupowych uznali za bardziej adekwatne niż dążenie do konkretnej wartości liczbowej. Uznano także, że zmiana podejścia, a więc zastąpienie konkretnej wartości docelowej oczekiwanym trendem w 2030 roku sprawia, że przejściowe lub krótkotrwałe czynniki zewnętrzne nie zaburzą w takim wypadku ostatecznego kierunku wskazywanego przez dany wskaźnik.

„Takie podejście, że wyznacza się trend, a nie jakieś konkretne, docelowe wartości liczbowe, to pozostawia jakieś pole manewru w sytuacjach, których nie możemy przewidzieć. W poprzednim okresie, przynajmniej 3 zewnętrzne były jakieś czynniki, na które zupełnie nie mieliśmy wpływu. Uważam, że takie podejście jest jak najbardziej słuszne.”

Źródło: Zogniskowany wywiad grupowy.

Pierwszym z omawianych w Obszarze Zarządzanie strategiczne regionem wskaźnikiem jest **Wielkość dochodów własnych samorządów z Małopolski, średniorocznie w ostatnich 3 latach**. Jak widać na poniższym wykresie, trend wzrostowy został utrzymany w każdym roku od bazowego (2014) roku. Od 2014 do 2023 roku, wielkość dochodów się podwoiła.

Wykres 33. Wielkość dochodów własnych samorządów z Małopolski, średniorocznie w ostatnich 3 latach [mln zł]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

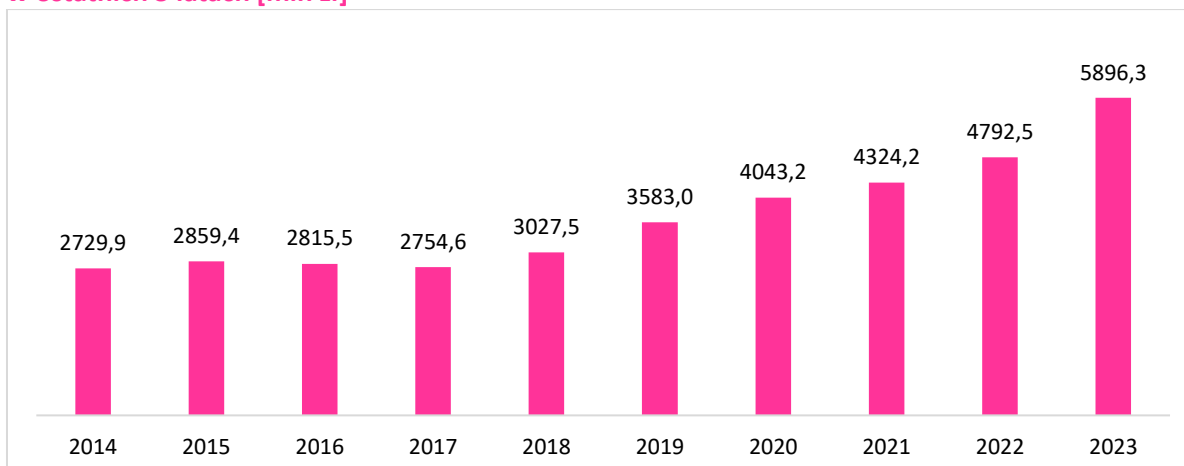
Kolejny wskaźnik w tym obszarze to **Wydatki majątkowe inwestycyjne samorządów z Małopolski, średniorocznie w ostatnich 3 latach**. Jak w poprzednim wskaźniku, w tym przypadku również pożądanym jest trend wzrostowy, który udało się utrzymać. Poza latami 2016 i 2017, corocznie następował wzrost wydatków majątkowych inwestycyjnych. Pomiedzy 2014, a 2023 rokiem wystąpiła znaczna różnica – wydatki te zwiększyły się w 9 lat o około 116%.

Podczas zogniskowanych wywiadów grupowych pojawił się krytyczny głos wobec wskaźnika, respondent uznał, że należałoby pokazując go uwzględnić poziom inflacji:

„Pytanie jest takie, na ile został uwzględniony tutaj element inflacji. No bo to, że dochody własne samorządu rosną na tej przestrzeni, no to jednak siła nabywcza pieniądza – w 2014, a w 2022 roku to mówimy o dwóch zupełnie różnych światach.”

Źródło: Zogniskowany wywiad grupowy.

Wykres 34. Wydatki majątkowe inwestycyjne samorządów z Małopolski, średniorocznie w ostatnich 3 latach [mln zł]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

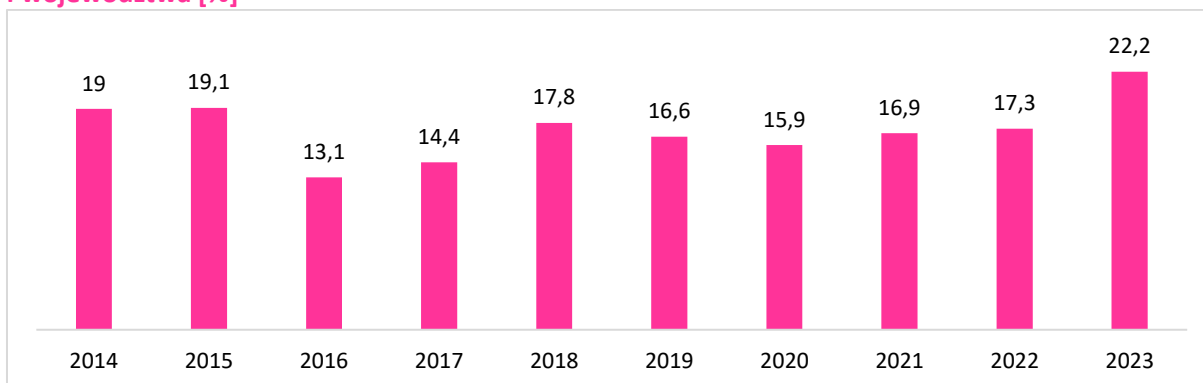
Następnym wskaźnikiem jest **Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem budżetów gmin, powiatów i województwa**. Wartości wskaźnika znacznie się zmieniały w zależności od lat i ich wartości oscylowały od 13,1% w 2016 roku do 19,1% w 2015 roku. W ostatnich czterech badanych latach (2020-2023) wartość wskaźnika rosła.

Ponownie, podczas zogniskowanych wywiadów grupowych zabrano głos w sprawie wskaźników, zdaniem respondenta wskaźnik pokazujący procentowy udział wydatków inwestycyjnych lepiej odzwierciedla sytuację finansową samorządów, jak wskazano wcześniej – nominalne wartości nie uwzględniają poziomu inflacji, który obniża siłę nabywczą:

„To fajnie widać przy wydatkach inwestycyjnych jako procent, bo widać, że to nie jest cały czas stale rosnąca. Czyli jednak coś tam nie zadziało. Jak nominalnie patrzymy to jest OK, ale jak patrzymy procentowo to nie tak bardzo wzrasta. Potwierdza to takie przekonanie i bardzo często ogłaszane przez samorządowców zdanie, że z roku na rok samorzady dysponują coraz mniejszą ilością pieniędzy do tego, żeby móc coś realizować.”

Źródło: Zogniskowany wywiad grupowy.

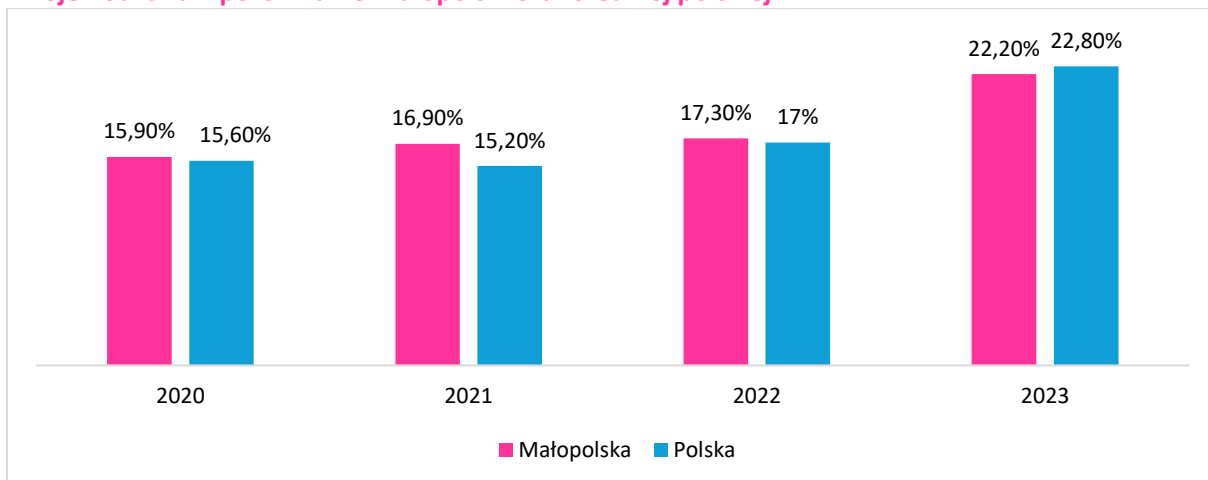
Wykres 35. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem budżetów gmin, powiatów i województwa [%]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem budżetów gmin, powiatów i województwa małopolskiego jest zbliżony do średniej polskiej, co ilustruje poniższy wykres. W latach 2020-2022 odsetek dla Małopolski był nieco wyższy od średniej krajowej, w roku 2023 odwrotnie – średnia krajowa nieco przewyższyła wynik województwa małopolskiego, różnice jednak były niewielkie, a Małopolska zachowała pożądany trend wzrostowy.

Wykres 36. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem budżetów gmin, powiatów i województwa – porównanie Małopolski oraz średniej polskiej.

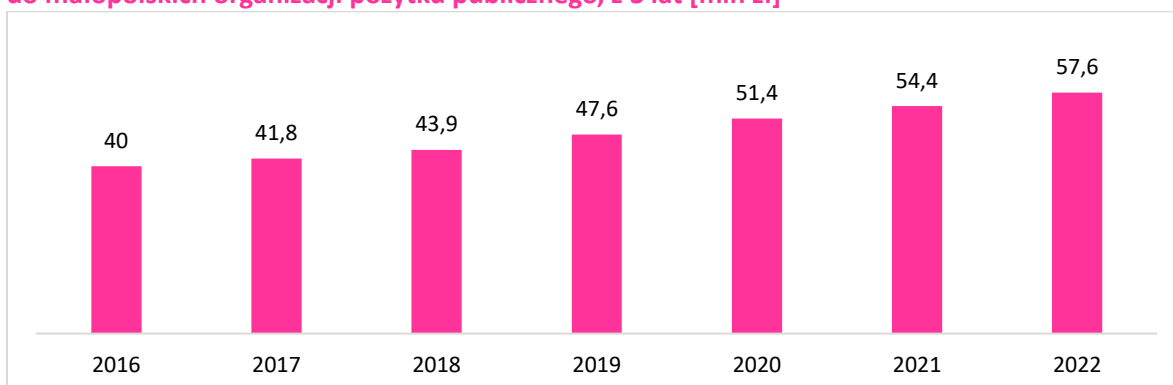

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

B. Współpraca i partnerstwo

Wskaźnik **Średnia przychodów z tytułu 1% podatku dochodowego⁴³ od osób fizycznych która trafiła do małopolskich organizacji pożytku publicznego, z 3 lat** charakteryzuje się corocznym wzrostem wartości. W ciągu lat 2016-2022 średnia przychodów wzrosła z 40 do 57,6 mln złotych (wzrost o 44%).

Wykres 37. Średnia przychodów z tytułu 1% podatku dochodowego od osób fizycznych która trafiła do małopolskich organizacji pożytku publicznego, z 3 lat [mln zł]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024).

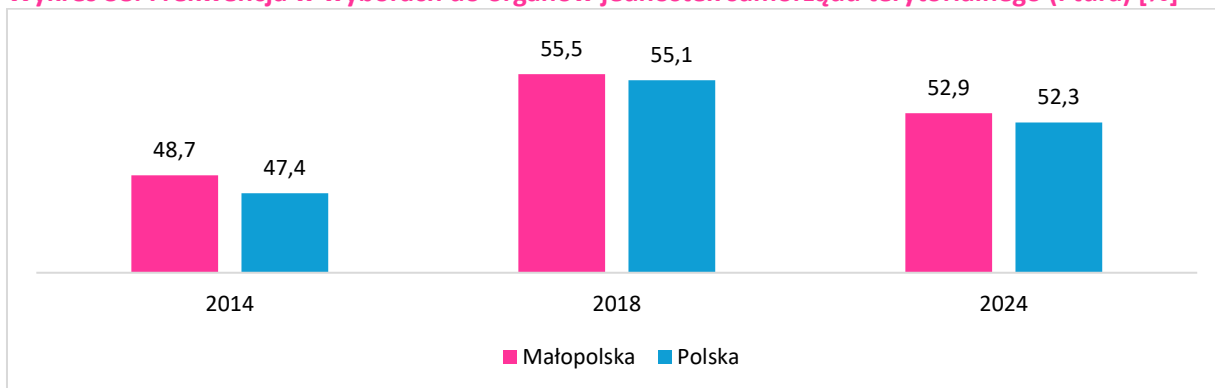
Wskaźnik **Frekwencja w wyborach do organów jednostek samorządu (I tura)** mierzony może być naturalnie jedynie w latach, w których odbywają się właściwe wybory. Pomiędzy rokiem 2014, a 2018 nastąpił wzrost frekwencji o niemal 7 punktów procentowych. W 2024 nastąpił nieznaczny spadek względem 2018 roku- o 2,6 punktu procentowego.

Województwo małopolskie charakteryzuje się nieco wyższą frekwencją wyborczą w wyborach do jednostek samorządu terytorialnego od średniej krajowej. W 2014 roku w Małopolsce uzyskano frekwencję o ponad 1 punkt procentowy wyższą od średniej krajowej, w 2018 roku o 0,4 punktu procentowego wyższą. W 2024 roku frekwencja w Małopolsce była o 0,6 punktu procentowego wyższa niż średnia krajowa. Choć wynik z 2024 roku jest niższy niż z poprzednich wyborów, warto

⁴³ Od 2024 roku (rozliczając 2023 rok) podatnicy mogą przeznaczać 1,5% podatku dochodowego zamiast 1%, jak było to wcześniej.

zauważyć, że podczas każdego z wskazanych wyborów wynik Małopolski był nieco wyższy od średniej w Polsce.

Wykres 38. Frekwencja w wyborach do organów jednostek samorządu terytorialnego (I tura) [%]

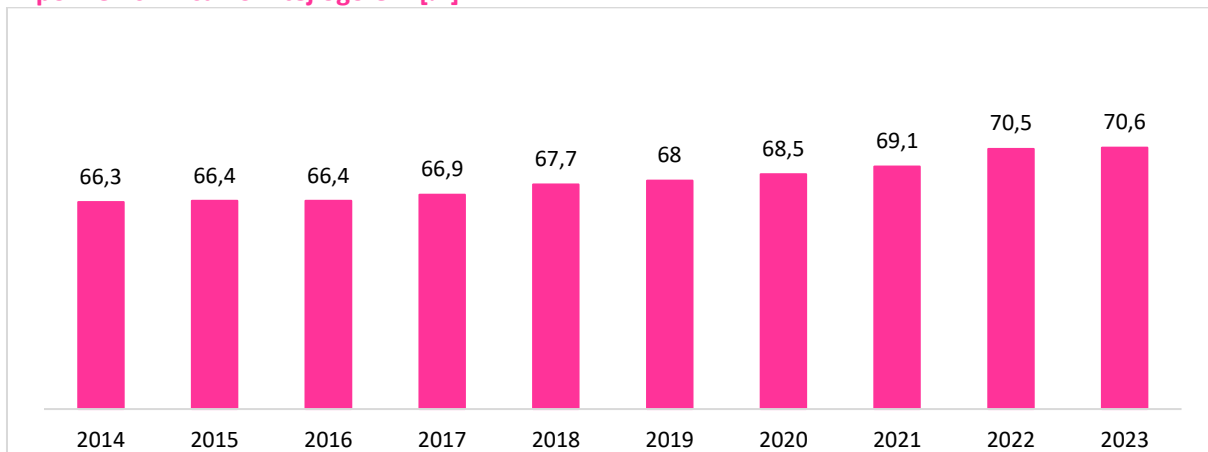
Źródło: Opracowanie własne danych ze strony Państwowej Komisji Wyborczej pkw.gov.pl, dostęp 30.09 2024r.

2.1.6. Rozwój zrównoważony terytorialnie

Poniższy rozdział przedstawia postępy w realizacji celów w Obszarze V. Rozwój zróżnicowany terytorialny. W związku z tym, że w tej części Strategii wskaźniki monitorujące postęp wdrażania nie są ściśle powiązane z poszczególnymi głównymi kierunkami polityki rozwoju, nie zastosowano w tej części Raportu podziału opisu według tych czterech kierunków.

Postęp wdrażania SRWM 2030 w ostatnim z obszarów mierzony jest za pomocą czterech wskaźników. Pierwszy z nich prezentuje **udział powierzchni objętej obowiązującymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni całkowitej ogółem** i wyrażony jest w procentach. Wartość bazowa (w roku 2018) wynosiła 67,7%, zaś założono, że do roku 2030 udział ten wzrośnie.

Wykres 39. Udział powierzchni objętej obowiązującymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni całkowitej ogółem [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 29.09.2024).

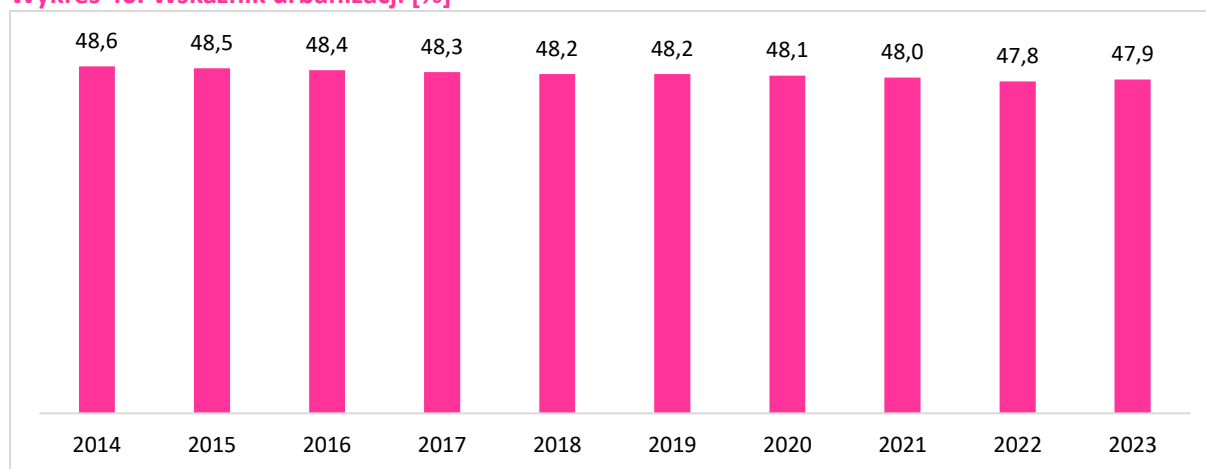
Jak widać na powyższym wykresie, w ostatnich latach utrzymuje się wyraźna tendencja wzrostowa. Co istotne, w każdym kolejnym roku potwierdza się trend rosnący – pomiędzy rokiem 2018 a 2019 wzrósł on o 0,3 p.p., następnie o 0,5 p.p., potem o 0,6 p.p., w roku 2022 aż o 1,4 p.p, zaś w 2023 o 0,1 pkt. proc. Warto zaznaczyć, że województwo małopolskie wyróżnia się na tle średniej krajowej. Zarówno w roku bazowym (2018) jak i w roku 2023 osiągnięta wartość wskaźnika w regionie

małopolskim była ponad dwukrotnie wyższa niż na poziomie kraju (w roku 2023 – 32,3% w kraju wobec 70,6% w regionie). Co więcej, jedynie silnie zurbanizowane województwo śląskie może się pochwalić wyższą wartością wskaźnika (74,7% w roku 2022), natomiast poziom 50% przekraczają jeszcze jedynie dwa województwa (dolnośląskie – 67% oraz lubelskie 57,4%).

Ocenia się, że wskaźnik w odpowiedni sposób mierzy zaangażowanie samorządów lokalnych w działania mające na celu zachowanie ładu przestrzennego. Należy jednak zaznaczyć, że udział powierzchni objętej MPZP ma swoją granicę i nie należy się spodziewać, że osiągnie poziom 100%. Uczestnicy zogniskowanego wywiadu grupowego wspominali, że przede wszystkim na terenach wiejskich nie ma potrzeby pokrywania całych gmin MPZP, w szczególności na obszarach zalesionych lub polach uprawnych. Na przestrzeni najbliższego roku można spodziewać się pewnego przestoju w przygotowywaniu i uchwalaniu MPZP, gdyż samorządy gminne mogą czekać z tą procedurą na uchwalenie planów ogólnych, które powinny zostać sporządzone do 31 grudnia 2025 roku. Tym niemniej należy oczekiwać, że w kolejnych latach proces przygotowywania MPZP będzie kontynuowany i tendencja wzrostowa zostanie zachowana. Tym samym uda się osiągnąć podniesienie wartości wskaźnika pomiędzy rokiem 2018 a 2030.

Drugi ze wskaźników przypisanych do obszaru Rozwój zrównoważony terytorialnie pokazuje **stopień urbanizacji województwa małopolskiego**, czyli procent ludności zamieszkującej miasta w ogólnej liczbie mieszkańców. W roku 2018 wskaźnik urbanizacji woj. małopolskiego wynosił 48,2% i założono, że w perspektywie do roku 2030 utrzyma się na tym samym poziomie.

Wykres 40. Wskaźnik urbanizacji [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 29.09.2024).

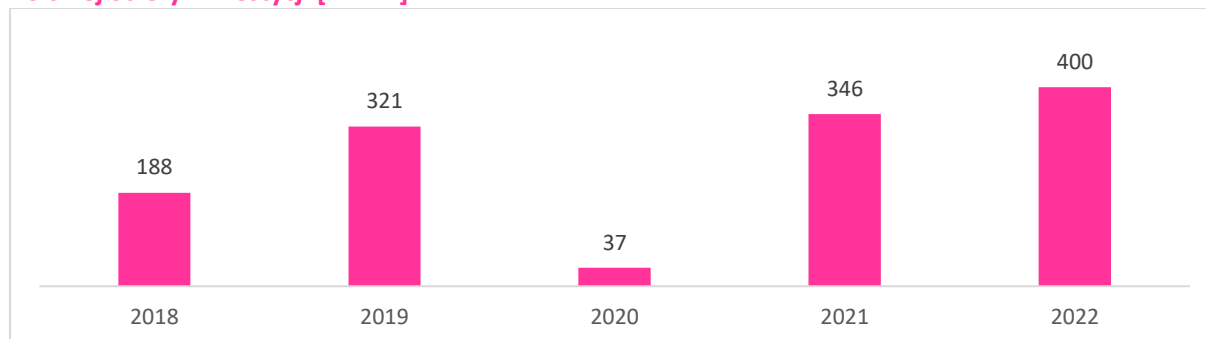
Poziom urbanizacji w województwie małopolskim jest wyraźnie niższy niż na poziomie kraju (różnica wynosi ok. 12 p.p.). Warto także zwrócić uwagę, że choć w Małopolsce na przestrzeni lat 2014-2023 wskaźnik urbanizacji spadł, to jest to spadek niewielki (o 0,7 p.p). W przypadku woj. pomorskiego spadek wynosi aż 2,5 p.p., w województwach wielkopolskim 2,0 pkt proc., dolnośląskim 1,9 p.p., zaś w woj. łódzkim i śląskim po 1,5 p.p.

Spadek wskaźnika urbanizacji można częściowo tłumaczyć pandemią COVID-19 i wzmożoną tendencją do wyprowadzania się z miast na wieś, jednak należy zauważyć, że jest to tendencja stała, a coroczny spadek wynosi ok. 0,1 p.p. Czynnikiem hamującym trend spadkowy są zaś zmiany administracyjne i stopniowe nadawanie poszczególnym miejscowościom praw miejskich. Od roku 2019 status taki

posiadają Koszyce (zamieszkiwane przez 769 osób⁴⁴), zaś od 2023 również Książ Wielki (817 osób) oraz Czarny Dunajec (blisko 4 tys. mieszkańców). Te ostatnie zmiany sprawiły, że wskaźnik wzrósł o 0,1 pkt. proc. Tym niemniej, jeśli ta dynamika się utrzyma, wówczas w roku 2030 wskaźnik ten wynosić będzie ok. 47%, co oznaczać będzie spadek o ok. 1,2 p.p. w stosunku do roku bazowego. Wydawać się to może niewielkim spadkiem, lecz należy zauważyć, że tego typu wskaźnik związany z miejscem zamieszkania ludności nigdy nie notuje dynamicznych zmian. Obserwowany spadek jest efektem procesów suburbanizacji, czyli wyludniania centrów miast i zasiedlaniu przedmieść. Jest to zjawisko powszechne, jednak ocenia się je jako niepożądane z punktu widzenia rozwoju ośrodków miejskich. Nakłada to także na samorządy ościenne w stosunku do miast konieczność zaspokojenia rosnących potrzeb w zakresie dostępu do usług publicznych, co często okazuje się trudne do realizacji. W samej SRWM 2030 wskazano negatywne efekty tego procesu: „*Niekontrolowane postępowanie procesu suburbanizacji może skutkować chaosem przestrzennym, wzrostem kosztów realizacji inwestycji i narastaniem barier dla nowych przedsięwzięć, a przede wszystkim może prowadzić do narastania problemów społecznych*”. Warto więc silniej oddziaływać na wyhamowanie suburbanizacji. Wpływ na to mogą mieć inwestycje samorządowe przyczyniające się do zwiększenia atrakcyjności życia w miastach, w tym poprawa tkanki mieszkaniowej, rewitalizacja przestrzeni publicznej, działania na rzecz poprawy stanu powietrza, inwestycje w infrastrukturę edukacyjną itd.

Trzeci ze wskaźników przedstawia **poziom nakładów inwestycyjnych w miastach tracących funkcje społeczno-gospodarcze w ramach Polskiej Strefy Inwestycji**. W roku bazowym (2018) wynosił on 188 mln zł, a w perspektywie do roku 2030 założono wzrost.

Wykres 41. Nakłady inwestycyjne w miastach tracących funkcje społeczno-gospodarcze w ramach Polskiej Strefy Inwestycji [mln zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 26.06.2024), brak danych za rok 2023.

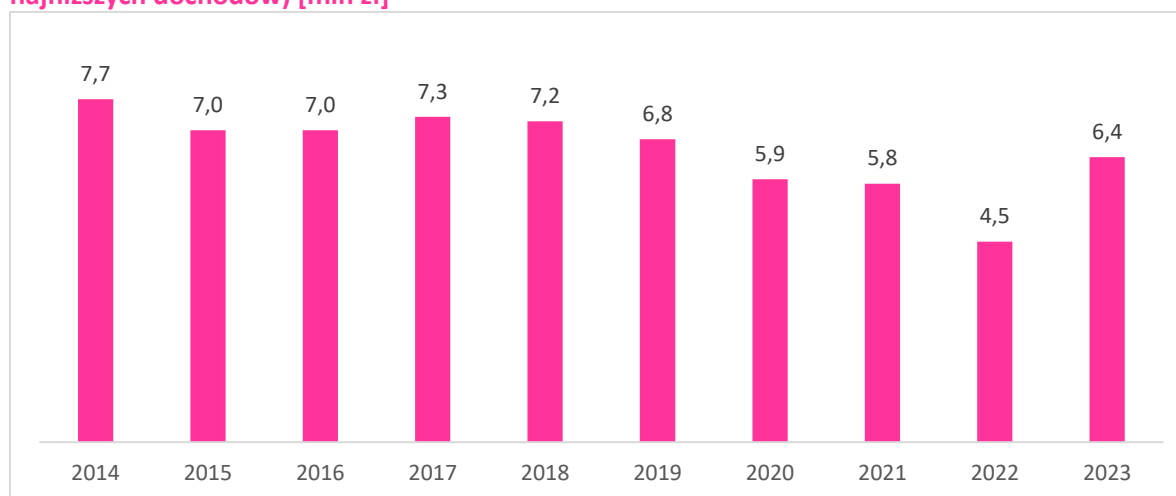
W ostatnich latach zakładany wzrost następował systematycznie z wyjątkiem roku 2020, gdy poziom inwestycji PSI drastycznie spadł. Jest to sytuacja inna niż w przypadku analogicznego wskaźnika monitorowanego na poziomie całego regionu, w którym tendencja wzrostowa jest stała. Nie jest możliwe porównanie, czy podobna sytuacja w roku 2020 miała miejsce w innych regionach, gdyż wskaźnik ten w odniesieniu do miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze raportowany jest jedynie w województwie małopolskim. Nie jest też uprawnione wskazywanie powodu tak wyraźnego spadku w roku 2020 w trwającej wówczas pandemii COVID – 19, gdyż zarówno na poziomie regionu jak i kraju inwestycje w ramach PSI nie spadły. Tym niemniej już w kolejnym roku obserwowany

⁴⁴ Dane GUS. Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2022 roku.

kolejny wzrost, podobnie jak w roku 2022. Nie należy się spodziewać, by inwestycje spadły poniżej poziomu z roku bazowego.

Ostatni ze wskaźników odnosi się do **zróźnicowania w dochodach własnych gmin na 1 mieszkańca** i liczony jest jako iloraz najwyższych i najniższych dochodów (w mln zł). Wskaźnik ten powinien być przedstawiany w ograniczonym zasięgu terytorialnym (maksymalnie na poziomie regionu), gdyż w ujęciu ogólnopolskim oznaczać będzie porównywanie gminy najbogatszej z najbiedniejszą. W związku z przyjętym sposobem liczenia, chcąc doprowadzić do zmniejszenia różnic w dochodach gmin, pozytywnym kierunkiem zmian będzie spadek tego wskaźnika. Taką też tendencję założono w SRWM 2030.

Wykres 42. Zróźnicowanie w dochodach własnych gmin na 1 mieszkańca (iloraz najwyższych i najniższych dochodów) [mln zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu STRATEG (dane na 29.09.2024).

Porównując z innymi województwami Małopolska lokuje się w połowie polskich regionów pod względem tego wskaźnika zajmując 9. miejsce. Najniższe zróźnicowanie dochodów gmin występuje w województwach lubuskim (3,4) i opolskim (3,5) oraz w kujawsko-pomorskim (3,8). Na drugim końcu znajduje się województwo łódzkie (21,9), w której znajduje się gmina Kleszczów, na terenie której siedzibę ma Kopalnia Węgla Brunatnego Bełchatów, co mocno zawyża dochody gminy.

Pomiędzy rokiem bazowym (2018) a 2022 doszło do istotnego zmniejszenia wartości wskaźnika z poziomu 7,2 do 4,5, co było zjawiskiem pozytywnym. W ostatnim pomiarze (rok 2023) wartość wskaźnika jednak wzrosła, tym niemniej wciąż jest poniżej wartości bazowej z roku 2018 (niższa o 0,8). W perspektywie lat 2018-2023 oznacza to, że nieco zmniejszył się podział na gminy zamożne i na gminy ubogie, których nie stać na inwestycje samorządowe, mają wysoki poziom deficytu, nie zaspokajają potrzeb mieszkańców w zakresie usług publicznych. Powinno to sprzyjać równomiernemu wdrażaniu inwestycji samorządowych, w tym współfinansowanych ze środków UE (ze względu na konieczność zapewnienia wkładu własnego), jednak istotne jest by w kolejnych latach wskaźnik wrócił do tendencji spadkowej.

PODSUMOWANIE

W ramach wszystkich analizowanych obszarów obserwuje się zgodność bieżącego trendu wskaźnika z oczekiwanym. Wyjątkiem jest wskaźnik pn. Frekwencja w wyborach do organów jednostek samorządu terytorialnego (I tura). W tym przypadku tendencja nie jest zgodna z założoną.

Dodatkowo, za niemożliwe lub niezasadne należy uznać monitorowanie wskaźników:

- Nakłady na recykling i wykorzystanie odpadów – w tym przypadku rekomenduje się zamianę tego wskaźnika na wskaźnik „odpady poddane odzyskowi z dotychczas składowanych (nagromadzonych)”;
- łączna długość nowo wybudowanych odcinków autostrad i dróg ekspresowych – w tym przypadku rekomenduje się zamianę tego wskaźnika na wskaźnik „długość dróg rowerowych w województwie”;
- Odsetek jednolitych części wód powierzchniowych w dobrym stanie – w tym przypadku rekomenduje się zamianę tego wskaźnika na wskaźnik „Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku”;
- Odsetek przedsiębiorców, którzy składają oferty poprzez sieci komputerowe – w tym przypadku rekomenduje się rezygnację z monitorowania wskaźnika;
- Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych z certyfikatem w gospodarstwach ekologicznych w powierzchni użytków rolnych ogółem w gospodarstwach rolnych – w tym przypadku rekomenduje się rezygnację z monitorowania wskaźnika.

Dodatkowo, wskaźnik dotyczący zagrożenia ubóstwem relatywnym, wskazany w Strategii Rozwoju Małopolski 2030 jako jeden ze wskaźników realizacji celu w Obszarze Małopolskie po raz ostatni był raportowany przez GUS na poziomie regionów w 2019 roku i nie będzie monitorowany przez ten podmiot najbliższych latach. W tym przypadku rekomenduje się, aby wskaźnik „zagrożenie ubóstwem relatywnym” uwzględniony w Strategii Rozwoju Małopolski 2030 zastąpić wskaźnikiem „zagrożenie ubóstwem” bazującym na danych Europejskiego badania warunków życia ludności (EU-SILC), raportowanym w serwisie Eurostat.

Nie odnotowano natomiast wskaźników w zakresie sportu i bezpieczeństwa, dlatego Zespół Badawczy rekomenduje uwzględnienie:

- W przypadku sportu i rekreacji – wskaźnika „odsetek osób ćwiczących zrzeszonych w klubach”;
- W przypadku bezpieczeństwa – wskaźnika „przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych”.

2.2. Analiza postępu realizacji SRWM 2030 w zakresie przedsięwzięć strategicznych⁴⁵

2.2.1. Małopolskie

W Obszarze Małopolskie zaplanowano 17 przedsięwzięć strategicznych do realizacji⁴⁶. Na podstawie danych zastanych (Raport o stanie województwa za rok 2023, strony internetowe projektów/realizatorów projektów, wykaz projektów realizowanych w ramach RPO WM 2014-2020 i FEM 2021-2027, MPI 2030), wywiadów pogłębionych z realizatorami przedsięwzięć strategicznych oraz wywiadów pogłębionych z przedstawicielami UMWM oraz WSJO, poniżej przedstawiono stan wdrażania przedsięwzięć strategicznych.

⁴⁵Pytania badawcze: Jaki jest stopień realizacji przedsięwzięć strategicznych wskazanych w SRWM 2030?

⁴⁶Załącznik nr 1 do Strategii Małopolska 2030.

2.2.2. Małopolskie rodziny

W ramach kierunku „Małopolskie rodziny” widać wyraźne skierowanie środków na wsparcie usług społecznych, w tym usług dla rodzin, co jest zgodne ze strategią postępowania sformułowaną dla tego kierunku. Działania te mają szansę przyczynić się do wspierania w regionie procesu deinstytucjonalizacji. Równolegle wspierane są projekty mające na celu wzmocnienie instytucji pomocy społecznej, przede wszystkim poprzez podnoszenie kompetencji i umiejętności pracowników. Zakończony został projekt „Cyfrowy Asystent”, dzięki któremu pracownicy instytucji pomocy społecznych mogli podnieść swoje kompetencje w obszarze TIK. W ramach przedsięwzięcia „Rodzina w centrum” zakończono część szkoleń dotyczących przeciwdziałania przemocy domowej. Jesienią 2024 roku realizowane będą m.in. szkolenia dotyczące tworzenia i finansowania mieszkań treningowych oraz zarządzania usługami społecznymi. Wśród realizowanych projektów znalazły się również takie, które stawiają na innowacje. Zakończono już trzyletni projekt „Inkubator Włączenia Społecznego”. W ramach projektu przetestowano i przygotowano do wdrożenia usługi i różnego rodzaju narzędzia przeznaczone do codziennej pracy z osobami wykluczonymi społecznie. Od stycznia 2024 roku wdrażany jest także projekt kluczowy „Inkubator Włączenia Społecznego 2.0”, natomiast zaniechano realizacji projektu „Małopolska Niania 3.0”. W ramach projektu „Małopolski Tele-Anioł 2.0.” od lutego 2024 r. prowadzona jest (w sposób ciągły) rekrutacja. Celem projektu jest nie tylko poprawa jakości życia i zwiększenie poczucia bezpieczeństwa osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, ale również zapewnienie opieki wytchnieniowej ich opiekunom. Jest to szczególnie istotne działanie, biorąc pod uwagę wysoki odsetek osób biernych zawodowo z powodu obowiązków rodzinnych w Małopolsce.

Kluczowym i głównym projektem województwa jest projekt Tele-Anioł 2.0 i to jest projekt, który pozwala nam zorganizować opiekę nad osobami zależnymi, głównie seniorami. Skala tego projektu jest większa niż w poprzedniej edycji, będziemy mieć pod opieką ponad 8 000 osób, będziemy świadczyć też usługi sąsiedzkie i opiekuńcze, będziemy też wdrażać nowoczesne technologie w większym zakresie, nie tylko teleopieka. Przecieramy szlaki w pewien sposób w zastosowaniu urządzeń telemedycznych, i to jest taka rzecz, która jest istotna w zakresie ogólnopolskim.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Projekty realizowane w ramach kierunku „Małopolskie rodziny” są skierowane zarówno do osób doświadczających różnego rodzaju trudności, w tym także wykluczenia społecznego, ale również do pracowników instytucji, którzy prawdopodobnie będą wspierać te osoby. Wobec tego, wsparcie w tym obszarze należy uznać za kompleksowe i wzajemnie się uzupełniające.

A. Opieka zdrowotna

W ramach kierunku „Opieka zdrowotna” nie zrealizowano wszystkich działań zaplanowanych w ramach przedsięwzięcia „Rozwój systemu opieki zdrowotnej oraz działania profilaktyczne”. Z uwagi na brak środków zaniechano realizacji projektu „Rozwój Ośrodków Onkologicznych w Wojewódzkich Podmiotach Leczniczych w celu poprawy jakości i dostępności do diagnostyki i terapii chorób nowotworowych (Małopolska Onkologia)”. Obecnie poszukiwane są także źródła finansowania

budowy Centrum Chorób Rzadkich⁴⁷. Niemniej jednak, w ramach RPO WM 2014-2020 zrealizowano inne działania w obszarze onkologii m.in. z obszaru nowych technologii, służących lepszej diagnostyce i leczeniu nowotworów, poprawie dostępności do terapii schorzeń onkologicznych oraz poprawy dostępu do ambulatoryjnej opieki onkologicznej. W ramach środków RPO WM 2014-2020 utworzono także Interdyscyplinarne Centrum Torakoonkologii i Transplantologii. Projekty dotyczące opieki zdrowotnej są na bardzo wczesnym etapie wdrażania. Niemniej jednak, działania zaplanowane w ramach przedsięwzięcia „Rozwój opieki zdrowotnej oraz działania profilaktyczne” są kompleksowe tj. zaplanowano zarówno zakup sprzętu specjalistycznego i budowę nowych jednostek, jak i działania edukacyjne, nakierowane na profilaktykę. Planowane jest utworzenie m.in. Sieci Ośrodków Edukacji Prozdrowotnej. Warto jednak zwrócić uwagę, że w realizację SRWM 2030 wpisują się także projekty, które planowane były w ramach MPI 2015-2023, realizowane po 2020 r. Są to m.in. „Przebudowa i rozbudowa Ośrodka Rehabilitacji Narządu Ruchu „Krzeszowice”, „Budowa budynku Krakowskiego Pogotowia Ratunkowego - miejsca stacjonowania Zespołów Ratownictwa Medycznego w Wieliczce” (projekt wpisuje się także pośrednio w poprawę bezpieczeństwa mieszkańców regionu), „Zakup wyposażenia dla Pracowni Brachyterapii Szpitala Specjalistycznego im. J. Śniadeckiego w Nowym Sączu”. Należy zwrócić także uwagę na projekty realizowane w ramach instrumentu REACT-EU dla Zdrowia oraz projekty w ramach Małopolskiej Tarczy Antykryzysowej w ramach RPO WM 2014-2020, które wspierały placówki medyczne w walce z pandemią COVID-19. Przy udziale środków REACT-EU powstało m.in. Centrum Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży w Andrychowie dla pacjentów będących w kryzysie związanym ze skutkami pandemii. Dotychczas podejmowane działania uzupełniają się, gdyż są skierowane na różne obszary opieki zdrowotnej tj. rehabilitację, ratownictwo medyczne, leczenie szpitalne oraz odpowiadają na istotne wyzwania sformułowane w diagnozie SRWM 2030 tj. konieczność zmniejszenia odsetka zgonów spowodowanych nowotworami oraz problemy dzieci i młodzieży w zakresie zdrowia psychicznego.

B. Bezpieczeństwo

Projekty realizowane w ramach kierunku „Bezpieczeństwo” skierowane są przede wszystkim na wzmocnienie potencjału technicznego różnego rodzaju służb. Należy zauważyć, że zaplanowano wsparcie różnych rodzajów służb tj. ratownictwa górskiego, Ochotniczej Straży Pożarnej oraz Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, a więc potencjalnie przyczyniające się do poprawy bezpieczeństwa w różnych obszarach. Potencjalnie, wsparcie przełoży się nie tylko na zwiększenie jakości życia mieszkańców, ale również osób odwiedzających region np. udających się w góry. W ramach przedsięwzięcia strategicznego zakończono projekty „Bezpieczna Małopolska Etap 1 samochody ratownictwa górskiego” i „Bezpieczna Małopolska Etap 2 samochody Ochotniczej Straży Pożarnej”, jednak wciąż w realizacji są dwa projekty: „Bezpieczna Małopolska – bon na ratowanie Ochotnicze Pogotowia Ratunkowe” oraz „Bezpieczna Małopolska- Bon na ratowanie – Straże Pożarne”.

C. Sport i rekreacja

W ramach kierunku „sport i rekreacja” zakończono jedno, wieloletnie (jeśli chodzi o przygotowanie) przedsięwzięcie tj. „III Igrzyska Europejskie”. Był to wydarzenie o charakterze międzynarodowym

⁴⁷ Projekty nie znalazły finansowania w uzgodnionym z KE programie Fundusze Europejskie dla Małopolski na lata 2021-2027.

promujące nie tylko sport i wartości związane z kulturą fizyczną, ale również Małopolskę jako regionem.

Zawodnicy, którzy się wypowiadali również publicznie bezpośrednio po zawodach, byli bardzo zadowoleni, mamy informację również Federacji Międzynarodowych Sportowych, gdzie uznano, że jest to wydarzenie sportowe zorganizowane na najwyższym światowym poziomie i o Małopolsce usłyszał każdy w Europie dzięki Igrzyskom Europejskim.

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Co istotne, jak wskazano w IDI, wydarzenie to pośrednio przyczyniło się do rozwoju bazy sportowej w regionie, gdyż perspektywa Igrzysk motywowała poszczególne podmioty do wzmacniania swojej infrastruktury. Było to też ważne wydarzenie sprzyjające promocji regionu. Ponadto, przy okazji projektu realizowany był także w regionie fundusz dla sportowców przygotowujących się do startów na imprezach wysokiej rangi, tj. Małopolskie Nadzieje na Igrzyska Europejskie'23. Należy dodać, że zgodnie z informacjami pozyskanymi z IDI, w ramach tego kierunku planowane są działania służące rozwojowi bazy sportowej w regionie. W realizację celów SRWM 2030 wpisuje się także projekt Małopolska infrastruktura rekreacyjno-sportowa – MIRS (choć nie jest on ujęty w MPI 2030). W ramach projektu JST otrzymają pomoc finansową na rozwój infrastruktury rekreacyjno-sportowej m.in. w celu podniesienia standardu istniejących obiektów sportowych⁴⁸.

D. Kultura i dziedzictwo

W ramach kierunku „Kultura i dziedzictwo” realizowane są zarówno projekty służące odnowie zabytków tj. zachowaniu dziedzictwa, jak i te wspierające rozwój instytucji kultury. W ramach tego kierunku jeden projekt jest we wczesnej fazie przygotowawczej, tj. poszukiwania środków za pomocą, których można by współfinansować przedsięwzięcie oraz lokalizacji projektu. Jest to budowa nowej siedziby Filharmonii Krakowskiej (pierwotnie Centrum Muzyki w Krakowie). W początkowej fazie realizacji jest projekt Małopolski dwór - "zielona" odnowa i odbudowa zabytków oraz adaptacja dla nowych funkcji społeczno-gospodarczych. Zakończony został projekt dotyczący tzw. muzeów domowych tj. wspierający domowe kolekcje cennych kulturowo przedmiotów. W przygotowaniu są także dwa projekty dotyczące poprawy infrastruktury obiektów kultury, tj. „Zamek Lipowiec – klucz do wielkich historii” oraz „Rewaloryzacja, konserwacja i rozszerzenie publicznych funkcji muzeum zamek w Dębnie”. Należy zauważyć, że w obszarze kultury realizowane są także inne projekty tj. niewpisane do MPI, ale potencjalnie mające znaczenie dla realizacji celów SRWM 2030. Przykładem takiego projektu jest Etno Małopolska, który wpisuje się w realizację zadania SRWM 2030, jakim jest wspieranie twórców ludowych, rzemiosła oraz produktów tradycyjnych i form aktywności regionalnych.

E. Edukacja

Ważnym projektem wpisującym się w obszar edukacji jest powstanie Małopolskiego Centrum Nauki Cogiteon, które otwarto w czerwcu 2024 roku. Jest to unikatowe w skali regionu miejsce, które łączy obszar nauki i edukacji, a także wykorzystuje nowoczesne technologie. W ramach projektu „Zawodowa Małopolska” zorganizowane zostały m.in. cztery edycje Festiwalu Zawodów i staże dla

⁴⁸ Źródło: Małopolska infrastruktura rekreacyjno-sportowa

uczniów, a także konkursy z cyklu „Mam zawód. Mam fantazję”. Ponadto, na stronie projektu można cały czas skorzystać z Zawodometru, tj. narzędzia do oceny predyspozycji zawodowych. Odstąpiono od realizacji jednego przedsięwzięcia, tj. Małopolskiego Domu Technologii, ponieważ zakres projektu pokrywał się z działaniami realizowanymi przez inny podmiot w regionie. Na zaawansowanym etapie realizacji jest projekt „Małopolski program wspierania uczniów” polegający na wsparciu uczniów zdolnych i znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społeczno-ekonomicznej lub wykazujących syndrom nieadekwatnych osiągnięć. Dzięki temu wspierane są indywidualne uzdolnienia uczniów, co jest jednym z zadań wyznaczonych w SRWM 2030. W przygotowaniu jest także projekt „Małopolski Dwujęzyczny Maluch”, który służy wzmocnieniu dwujęzyczności wśród dzieci i był poprzedzony pilotażem. Warto zauważyć, że wsparcie kierowane jest do osób na różnych etapach edukacyjnych, tj. zarówno wychowania przedszkolnego, jak i kształcenia ogólnego oraz zawodowego. Ponadto, należy podkreślić, że jak wynika z IDI, wiele działań realizowanych w ramach SRWM 2030 jest kontynuacją projektów (czasem w zmienionej formule) realizowanych w poprzednich latach. Dzięki tym doświadczeniom, w ramach kierunku „Edukacja” udało się sprawnie wdrożyć projekty realizujące cele SRWM 2030. Wobec tego, projekty realizowane i planowane do realizacji w ramach kierunku „Edukacja” powinny potencjalnie wzmocnić lub/i zmnożyć efekty projektów realizowanych w ramach SRWM 2011-2020.

F. Rynek pracy

W ramach kierunku „Rynek pracy” zaplanowano i częściowo zrealizowano działania wspierające zarówno pracowników i potencjalnych pracowników, jak i przedsiębiorców. Projekty są odpowiedzią na potrzebę wydłużania aktywności zawodowej z uwagi na starzejące się społeczeństwo. Działania wpisują się także w zmieniające się potrzeby rynku pracy, tj. konieczność dostosowywania kwalifikacji i kompetencji do nowych wyzwań. W ramach projektu „Małopolski Pociąg do kariery” ogłoszono dotychczas dwie rekrutacje (w tym jedną dla osób z niepełnosprawnościami), w ramach których udało się zrekrutować ponad 8 tys. osób. Są to osoby dorosłe, które dzięki projektowi mają szansę podnieść swoje kompetencje i kwalifikacje. Z kolei w ramach projektu „Pracownicy, najlepsza inwestycja dla firmy” w 2023 odbyły się dwa nabory pracodawców do projektu, a kolejne planowane są jesienią 2024 roku. Jest to projekt, który ma za zadanie wesprzeć przedsiębiorców w zwiększaniu jakości miejsc pracy. Ponadto, zaplanowano działania sprzyjające podejmowaniu przez cudzoziemców pracy. W realizacji jest pierwszy etap projektu „Żyj i pracuj w Małopolsce”, który zakłada wsparcie dla przedsiębiorców planujących zatrudnić cudzoziemców. Warto wspomnieć, że w regionie realizowane są także działania przyczyniające się do wzmocnienia ekonomii społecznej. Zostały one ujęte w Regionalnym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Małopolskim do 2030 r. W ramach ww. programu uchwalono Roczny Plan Działania dla ekonomii społecznej na 2024 r., który zakłada m.in. wsparcie efektywności zatrudnieniowej jednostek reintegracyjnych⁴⁹.

G. Podsumowanie

W Obszarze Małopolskie spośród 32 projektów ujętych w MPI 2030 i prezentowanych w niniejszym zestawieniu, sześć projektów zostało już zakończonych. Dotyczą one włączenia społecznego, bezpieczeństwa, sportu oraz nauki. 15 projektów jest obecnie (w 2024 roku) w realizacji. Są to projekty dotyczące: służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, porządek publiczny i ratownictwo,

⁴⁹ Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Małopolskim do 2030 roku, s. 58.

usług opiekuńczych i sąsiedzkich, kultury i dziedzictwa kulturowego, edukacji oraz rynku pracy. Spośród nich 5 projektów jest na zaawansowanym etapie realizacji. Są to projekty dotyczące muzeów domowych, edukacji (zarówno kształcenia ogólnego, jak i zawodowego) oraz podnoszenia jakości miejsc pracy. 11 projektów jest na etapie przygotowania, tj. są planowane do realizacji w ramach FEM 2021-2027 lub innych środków. Będą to działania realizowane w ramach wszystkich kierunków z wyjątkiem „Sportu i rekreacji” oraz „Bezpieczeństwa”, gdzie aktualnie nie są przygotowywane projekty podlegające monitoringowi w ramach MPI 2030. Większość projektów wdrażanych jest zgodnie z harmonogramem i nie zidentyfikowano zagrożeń w postaci niezrealizowania działań. Najwyższym stopniem zaawansowania wdrażania charakteryzuje się obszar edukacji, gdzie aż trzy projekty są na zaawansowanym etapie, jeden projekt został zakończony a dwa niedawno się rozpoczęły. W odniesieniu do tego kierunku można mówić o wysokiej potencjalnej skuteczności działań oraz znaczącym przyczynieniu się do realizacji celów w Obszarze Małopolskie. Jak wynika z IDI oraz analizy zakresów projektów realizowanych w ramach edukacji, są to w dużej mierze projekty poprzedzone pilotażem lub/i stanowiące kontynuację (z modyfikacjami) działań z lat poprzednich. Można wnioskować, że z tego powodu ich wdrażanie przebiega szybciej, a rezultaty projektów mogą wzmacniać lub/i rozszerzać zakres działań dotychczas podejmowanych w regionie. Przewidywana łączna wartość⁵⁰ projektów dotyczących edukacji stanowi 27% wartości wszystkich projektów realizowanych w ramach Obszaru Małopolskie. Stosunkowo zaawansowane są także projekty dotyczące bezpieczeństwa: dwa z nich zakończyły się, a dwa są w realizacji. Na ten obszar przeznaczono dotychczas 5% środków finansowych w Obszarze Małopolskie. Najwięcej, bo 31% środków przeznaczono na obszar „Kultura i dziedzictwo”. W ramach tego kierunku planowany jest do realizacji projekt najbardziej kosztochłonny ze wszystkich projektów w Obszarze Małopolskie tj. Małopolskie Centrum Muzyki, którego szacunkowa wartość wynosi 450 500 000 zł. Projekt ten jest w wczesnej fazie przygotowawczej, zatem trudno ocenić jego skuteczność. Warto zwrócić uwagę na kierunek „Małopolskie rodziny”. Działania realizowane i zaplanowane w ramach tego kierunku charakteryzują się potencjalnie wysoką synergicznością, gdyż prowadzone są dwutorowo, tj. z jednej strony wzmacniane są instytucje systemu pomocy oraz różnego rodzaju podmioty wspierające osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, z drugiej zaś wsparcie kierowane jest do odbiorców działań ww. instytucji i podmiotów. Dzięki temu, projekty realizowane w ramach tego kierunku mają szansę w sposób kompleksowy oddziaływać na niwelowanie zagrożenia wykluczeniem społecznym w regionie, szczególnie poprzez wsparcie usług społecznych. Ponadto, projekty w ramach kierunku „Małopolskie rodziny” odznaczają się innowacyjnością, poprzez wykorzystywanie technologii we wspieraniu osób wykluczonych społecznie. Należy zauważyć, że dotychczasową najniższą skutecznością charakteryzują się przede wszystkim projekty infrastrukturalne tj. uwzględniające budowę/przebudowę obiektów lub ich renowację. Projekty te wymagają często większego dofinansowania oraz dłuższa jest faza ich przygotowania, co wynika m.in. z konieczności wyłaniania wykonawców prac budowlanych oraz przygotowania odpowiedniej dokumentacji technicznej.

⁵⁰ Uwzględniono wartości podane w MPI 2030. Dla projektów zrealizowanych przyjęto wartość projektu, natomiast dla pozostałych projektów wartość szacunkową. Nie wzięto pod uwagę projektu III Igrzyska Europejskie, ponieważ jego wartość nie została uwzględniona w MPI 2030.

Tabela 2. Wykaz projektów wpisujących się w przedsięwzięcia strategiczne w Obszarze Małopolskanie w SRWM 2030

[illegible]

Obszar tematyczny	Przedsięwzięcie	Projekt	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Ocena stanu wdrażania
	ADAPTACJA DLA NOWYCH FUNKCJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZYCH	Zamek Lipowiec – klucz do wielkich historii												W trakcie przygotowania
		Rewaloryzacja, konserwacja i rozszerzenie publicznych funkcji muzeum zamek w Dębnie												W trakcie przygotowania
	WIRTUALNE MUZEA MAŁOPOLSKI 2030	n/d												W trakcie przygotowania
Edukacja	MAŁOPOLSKIE CENTRUM NAUKI COGITEON	Małopolskie Centrum Nauki Cogiteon ⁵¹												Zakończony
		Cogiteon w zasięgu!												Początek realizacji
	MAŁOPOLSKIE LABORATORIUM WIEDZY	Małopolski Program Wspierania Uczniów												Zaawansowany
		Małopolski System Wsparcia Transformacji Cyfrowej												Początek realizacji
		Małopolski Dwujęzyczny Maluch												W przygotowaniu
	ZAWODOWA MAŁOPOLSKA	Zawodowa Małopolska												Zaawansowany
		Powołanie i funkcjonowanie Wojewódzkich Zespołów Koordynacji - koordynacja na szczeblu regionalnym w zakresie kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie												Zaawansowany
Rynek pracy	MAŁOPOLSKI POCIĄG DO KARIERY	n/d												Początek realizacji
	MAŁOPOLSKI POCIĄG DO KARIERY 2	n/d												W przygotowaniu
	PRACUJĄCY – NAJLEPSZA INWESTYCJA DLA MAŁOPOLSKI	Pracownicy – najlepsza inwestycja dla firmy												Zaawansowany
		Pracownicy – najlepsza inwestycja dla firmy 2.0												W przygotowaniu
		Nowy start w Małopolsce z EURESem												Początek realizacji

⁵¹ Projekt był realizowany od 2015 roku.

Obszar tematyczny	Przedsięwzięcie	Projekt	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Ocena stanu wdrażania
		Żyj i pracuj w Małopolsce (etap 1)												Początek realizacji
		Żyj i pracuj w Małopolsce (etap 2)												W przygotowaniu

Źródło: opracowanie własne na podstawie MPI 2030 (aktualizacja czerwiec 2024).

2.2.3. Gospodarka

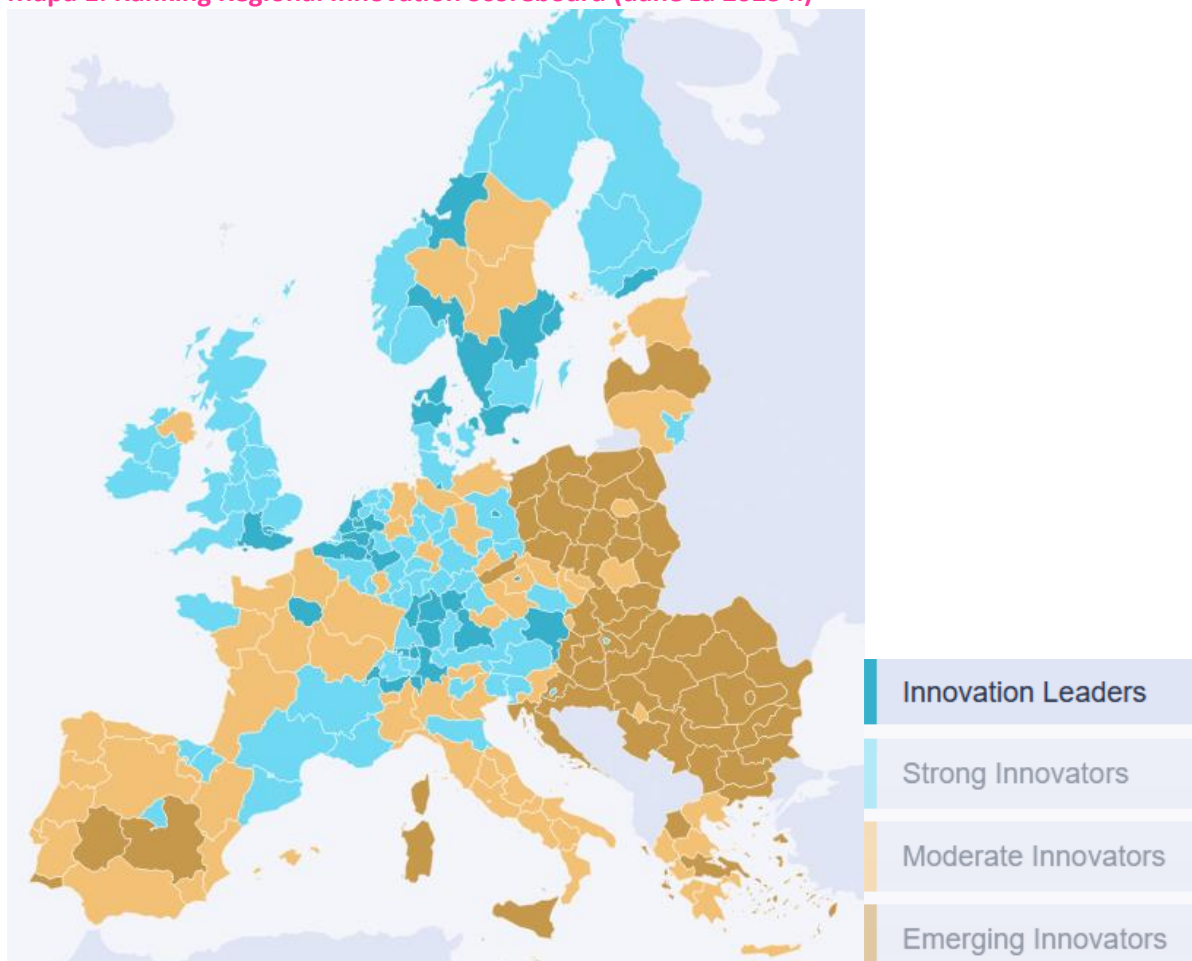
A. Innowacyjność

Pod względem poziomu innowacyjności należy zauważyć, że województwo małopolskie – obok regionu warszawskiego stołecznego – znajduje się w grupie tzw. umiarkowanych innowatorów wg rankingu Regional Innovation Scoreboard (dane za 2023 r.). W stosunku do 2020 roku pozycja regionu wzrosła o 10,4 pkt., dzięki czemu WM awansowało ze 170. miejsca w Regional Innovation Scoreboard w 2020 roku na 155. miejsce w 2023 roku.

Wpływ na to mogły mieć przedsięwzięcia strategiczne realizowane w ramach SRWM 2030. Wskazać należy m.in. na projekty: Małopolski Most Innowacji oraz SPIN – Małopolskie Centra Transferu Wiedzy.

W ramach przedsięwzięcia, jakim jest **Małopolski Most Innowacji**, którego operatorem jest Departament Nadzoru Właścicielskiego i Gospodarki UMWM zaplanowano zadanie, które obejmuje zarządzanie regionalną inteligentną specjalizacją. Zadanie planowane jest na lata 2023-2027, przy czym pilotaż PPO w ramach tego zadania trwa już od października 2023 roku. Realizacja tego zadania jest zatem na dosyć wczesnym etapie. Źródłem finansowania projektu jest Program Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027 (tryb niekonkurencyjny).

Mapa 1. Ranking Regional Innovation Scoreboard (dane za 2023 r.)

Źródło: https://projects.research-and-innovation.ec.europa.eu/en/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard/eis-2024#/ris?compare_year=2020

Drugim przedsięwzięciem strategicznym jest **SPIN – Małopolskie Centra Transferu Wiedzy**, którego operatorem jest Departament Rozwoju Regionu. Przedsięwzięcie planowane jest w podziale na dwa projekty w latach 2024-2026 i 2027-2029. Projekty te będą realizowane w 3 etapach:

- I etap – wybór partnerów projektu oraz rozpoczęcie działalności Centrów Transferu Wiedzy (CTW), które realizują usługi dla przedsiębiorców małopolskich oraz kampania promocyjna;
- II etap – realizacja usług proinnowacyjnych przez CTW, kampania promocyjna, warsztaty SPIN CAMP, szkolenia dla partnerów, organizacja regularnych spotkań z Partnerami;
- III etap – ewaluacja projektu, realizacja usług dla przedsiębiorców, wsparcie promocyjne, końcowe rozliczenie projektu;

Również w tym przypadku można mówić dopiero o początkowej fazie działań, chociaż niedługo przewidziany jest koniec I etapu działań w projektach.

B. Konkurencyjność i przedsiębiorczość

W zakresie atrakcyjności gospodarczej i przedsiębiorczości należy wspomnieć o trzech przedsięwzięciach strategicznych. Pierwszym z nich jest **Centrum Business in Małopolska**. Projekt ma na celu wsparcie przedsiębiorstw w ekspansji zagranicznej. Projekt realizowany jest w partnerstwie obejmującym Województwo Małopolskie, Krakowski Park Technologiczny Sp. z o.o. oraz Małopolską Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. Początki projektu sięgają 2009 roku. Źródłem finansowania projektu ma być Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027 oraz Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności. W ramach przedsięwzięcia realizowany jest projekt *Business in Małopolska. Together for future* (2024-2029), w ramach którego złożony już został wniosek o dofinansowanie projektu.

Należy także wspomnieć o projekcie **Małopolska Przedsiębiorcza**. Celem tego projektu – zaplanowanego na lata 2023-2029 – jest wzmocnienie postaw przedsiębiorczych i proinnowacyjnych w regionie. Konferencja otwierająca projekt odbyła się pod koniec 2023 roku. W 2024 roku realizowany jest program inkubacji/pre-akceleracji/akceleracji, zaś kolejne wydarzenia w projekcie zaplanowane są na następne kwartały.

Trzecim przedsięwzięciem strategicznym SRWM 2030, wpisującym się w zagadnienie gospodarki jest **Małopolska Giełda Rolna**. W ramach tego przedsięwzięcia zaplanowano budowę Centrum Skupu Produktów Rolno – Spożywczych i Dystrybucji Żywności. Projekt ma być realizowany w latach 2021-2030, przy czym dotychczas opracowano dokumentację techniczną projektu. Dalsze działania, m.in. koncepcja urbanistyczno-architektoniczna, roboty budowlane, zaplanowane są na kolejne lata.

C. Turystyka

W zakresie turystyki również zaplanowano realizację trzech przedsięwzięć strategicznych.

W ramach **budowy zintegrowanej sieci tras rowerowych w Województwie Małopolskim** operatorem został Zarząd Dróg Wojewódzkich. Przedsięwzięcie zaplanowano na lata 2022-2027; prace budowlane rozpoczęły się w 2022 roku, zaś oddanie dróg do użytku planowane jest na koniec 2027 roku. Warto wspomnieć, że przedsięwzięcie jest kontynuacją działań podejmowanych w poprzednich latach np. VeloMałopolska.

Drugim przedsięwzięciem strategicznym w obszarze turystyki jest **Małopolska Arena Czasu Wolnego: Małopolska – cel podróży**. W ramach przedsięwzięcia zaplanowano m.in. działania promocyjne i

wizerunkowe. Jest to zadanie, które planowane było na lata 2021-2023. Realizowane było we współpracy Małopolskiej Organizacji Turystycznej, Województwa Małopolskiego i Miasta Krakowa. W ramach zadania zrealizowano: wykonanie strategii komunikacji dla kampanii, produkcję materiałów reklamowych, emisję reklam, realizację misji gospodarczych i prezentacji targowych, a także eventów towarzyszących. Źródłem finansowania przedsięwzięcia w całości był RPO WM 2014-2020.

Kolejnym przedsięwzięciem strategicznym zaplanowanym w ramach SRWM 2030 jest **Małopolska – Centrum Turystyki Zrównoważonej: Małopolski Szlak Beskidzki**. Projekt planowany jest na lata 2024-2028 i zakłada uporządkowanie i oznakowanie 300 km szlaku pieszego wraz z wykonaniem elementów małej infrastruktury. Dodatkowo, zaplanowano stworzenie zintegrowanego systemu informacji i zarządzania regionalnymi szlakami turystycznymi oraz działania promocyjne.

D. Transport

Obszar transportu jest niezwykle ważny dla województwa, co zauważa się w mnogości projektów wpisujących się w to przedsięwzięcie strategiczne – zaplanowano tam łącznie aż 23 projekty.

W obszarze transportu zaplanowano trzy przedsięwzięcia strategiczne. Pierwsze z nich to **Drogi wojewódzkie dostosowane do wymogów UE**, w ramach którego dotychczas przewidziano łącznie aż 15 projektów. Inwestycje drogowe są niezwykle ważne dla województwa, co zauważa się w mnogości projektów wpisujących się w to przedsięwzięcie strategiczne. Jednym z nich jest projekt pn. Budowa węzłów drogowych w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu oraz zwiększania przepustowości: połączenie węzła A4 Bochnia z DK nr 94 – od ul. Krzeczowskiej do DK 94 etap II. Zakres projektu obejmuje budowę połączenia węzła A4 z DK 94 na długości około 1,2 km wraz z budową wiaduktu i ronda. Projekt planowany jest na lata 2024-2026, przy czym prace przygotowawcze (przygotowanie dokumentacji technicznej, uzyskanie pozwoleń na budowę, ogłoszenie postępowania na wyłonienie wykonawcy, pozyskanie gruntów na inwestycje) objęły okres 2023 roku oraz I kwartał 2024 roku. Obecnie prowadzone są prace budowlane, a oddanie obiektu do użytku planowane jest na koniec 2026 roku.

Kolejnym projektem wpisującym się w to przedsięwzięcie strategiczne jest Budowa węzłów drogowych w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu oraz zwiększania przepustowości: budowa połączenia drogowego węzła autostradowego A4 Bochnia z DK94 Etap III. Zakres projektu przewiduje budowę obwodnicy na odcinku ok. 2,4 km oraz budowę mostu. Podobnie, jak w przypadku poprzedniego projektu, również i tutaj projekt przewidziano na lata 2024-2026, zaś czynności przygotowawcze (przygotowanie dokumentacji technicznej, uzyskanie pozwoleń na budowę, ogłoszenie postępowania na wyłonienie wykonawcy) nastąpiły już w 2023 roku i I kwartale 2024 roku). W II kwartale 2024 roku rozpoczęły się prace budowlane i pozyskiwanie gruntów pod inwestycje, a oddanie obiektu do użytku planowane jest z końcem 2026 roku.

Kolejny projekt – Budowa węzłów drogowych w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu oraz zwiększania przepustowości: budowa połączenia węzła A4 Brzesko z drogą wojewódzką nr 768 – etap II obejmuje wybudowanie 6,5 km drogi. Projekt został zaplanowany do realizacji na lata 2024-2027. Czynności przygotowawcze, podobnie jak w poprzednich projektach, zostały podjęte już w 2023 roku i na początku 2024 roku. Obecnie projekt znajduje się na etapie realizacji.

Kolejną inwestycją jest projekt Przebudowa obiektów mostowych z dostosowaniem do obciążenia pojazdami samochodowymi wg klasy I (klasa A) dla obiektów usytuowanych w ciągu drogi klasy G lub GP: Most na rzece Kamienica w miejscowości Kamienica (realizacja 2023-2024), gdzie czynności

techniczne (przygotowanie dokumentacji, uzyskanie pozwoleń) zaczęły być realizowane jeszcze w 2022 roku, zaś oddanie obiektu do użytku planowane jest na 2024 rok.

W ramach przedsięwzięcia **Budowa spójnej sieci połączeń kolejowych – aglomeracyjnych i regionalnych „SKA I MKR”** zaplanowano projekt Przeprowadzenie prac analitycznych w celu określenia kierunków i standardów rozwoju siatki regionalnych połączeń kolejowych w Małopolsce. Prace w ramach projektu przewidziano na lata 2020-2028, przy czym dotychczas przeprowadzono badania i analizy niezbędne do rozpoczęcia prac.

Ostatnim przedsięwzięciem strategicznym wpisującym się w zagadnienie transportu są **inwestycje drogowe przyjazne środowisku**, w ramach których zaplanowano projekt Stabilizacja osuwisk w ciągu dróg wojewódzkich: Zabezpieczenie osuwiska wraz z odbudową drogi w ciągu DW 965 w m. Laskowa Górna. W ramach projektu przewidziano zabezpieczenie osuwiska wraz z odbudową drogi na długości ok. 0,2 km. Prace zaplanowano na lata 2023-2025. Przygotowania do prac podjęto już w 2021 roku. Obecnie trwają prace budowlane, zaś oddanie do użytku planowane jest na koniec 2025 roku. Drugim projektem jest Stabilizacja osuwisk w ciągu dróg wojewódzkich: zabezpieczenie osuwiska wraz z rozbudową drogi w ciągu DW 977 w m. Nowodworze. Czas trwania projektu to lata 2023-2024. Przygotowania do inwestycji podjęto już w 2021 roku, a z końcem 2024 roku inwestycja zostanie oddana do użytku.

Analiza Regionalnego planu transportowego województwa małopolskiego na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 roku⁵² potwierdziła to, co wybrzmiewało z wywiadów pogłębionych – że pod kątem transportu, silną stroną województwa małopolskiego jest silnie rozwinięta sieć drogowa, w którą w dalszym ciągu się inwestuje. Jednakże intensywnie inwestuje się także w sieć kolejową. W ramach tej sieci planuje się realizację działań polegających na budowie, przebudowie lub modernizacji 8 linii kolejowych lub ich odcinków⁵³. Ogółem, dokument przewiduje, że transport w województwie małopolskim będzie: bezpieczny, dostępny, przyjazny środowisku i mieszkańcom oraz scyfryzowany. Należy jednak podkreślić, że SRWM 2030 pod względem liczby projektów w ograniczonym stopniu koncentruje się na transporcie kolejowym, a w dużym stopniu – na drogowym. Pod względem wartości projekty kolejowe konsumują jednak ok. 9% całkowitej wartości projektów w Obszarze Gospodarka oraz 5,8% całkowitej wartości projektów w ramach MPI 2030. Dla porównania, projekty transportowe ogółem konsumują ok. 35,5% całkowitej wartości projektów w Obszarze Gospodarka oraz 5,8% całkowitej wartości projektów zaplanowanych w MPI. Planowane inwestycje nie tylko w drogi, ale również w kolej, które zaplanowano w ramach SRMW 2030 wpisują się w aspiracje wyrażone w Regionalnym planie transportowym województwa małopolskiego na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 roku.

⁵² Regionalny plan transportowy województwa małopolskiego na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 roku, załącznik nr 1 do uchwały Nr 733/24 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 2 kwietnia 2024 r.

⁵³ Tamże, s. 75-76.

E. Cyfryzacja

W obszarze cyfryzacji zaplanowano realizację przedsięwzięcia strategicznego pn. **Rozwój małopolskiego systemu e-zdrowia**. W jego ramach realizowany jest projekt pn. Rozwój e-zdrowia w województwie małopolskim. Realizatorem projektu jest Województwo Małopolskie. Realizacja projektu rozpocznie się z końcem 2024 r.

Kolejnym przedsięwzięciem strategicznym jest **cyfryzacja w administracji**, gdzie zaplanowano następujące projekty:

- Rozbudowa Zintegrowanego Systemu Sterowania Ruchem w Małopolsce;
- Rozbudowa systemu upłynnienia ruchu na szlakach pienińskich etap II;
- System ochrony dróg regionalnych przed zniszczeniem w skutek przeciążenia pojazdów;
- Bezpieczny Urząd;
- Rozwój Regionalnego Systemu Biuletynów Informacji Publicznej w Małopolsce;
- Wdrożenie elektronicznego zarządzania dokumentacją w podmiotach zależnych od WM;
- System komunikacji teletechnicznej Województwa Małopolskiego;
- Małopolska Karta Aglomeracyjna etap III.

Projekty te znajdują się jednak dopiero bądź w przygotowaniu, bądź są w początkowym etapie realizacji.

F. Gospodarka Obiegu Zamkniętego

W zakresie przedsięwzięcia **GOZ dla przedsiębiorcy** realizowany jest projekt o tym samym tytule. Działania w ramach projektu realizowane są przez Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości. Zakres czasowy projektu to lata 2023-2030. Przez cały okres realizacji projektu założono prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych, szkoleniowych, warsztatów, prowadzenie badań i analiz, organizację wydarzeń i konferencji, a także budowanie katalogu dobrych praktyk w obszarze GOZ i prowadzenie portalu internetowego dotyczącego tej tematyki, jak również wsparcie małopolskich firm w poszukiwaniu rozwiązań zmierzających do wdrażania GOZ.

G. Podsumowanie

Podsumowując, warto zauważyć, że dla wielu projektów wpisujących się w przedsięwzięcia strategiczne w obszarze gospodarki moment realizacji niniejszej ewaluacji (2024 rok) to okres początkowy.

W przypadku **innowacyjności** zaplanowane zostały dwa przedsięwzięcia, w ramach których realizacja projektów rozpoczęła się w 2023 roku. Planowana data ich zakończenia to 2030 rok, co powoduje, że obecnie znajdują się one w początkowym etapie realizacji.

W przypadku **konkurencyjności i przedsiębiorczości** dwa projekty rozpoczęły się w 2024 roku – są zatem w początkowym etapie realizacji. Trzeci z projektów (w ramach przedsięwzięcia Małopolska Giełda Rolna) znajduje się w przybliżeniu w połowie swojego okresu realizacji.

W obszarze **turystyki** jeden projekt się zakończył, natomiast dwa znajdują się w trakcie realizacji.

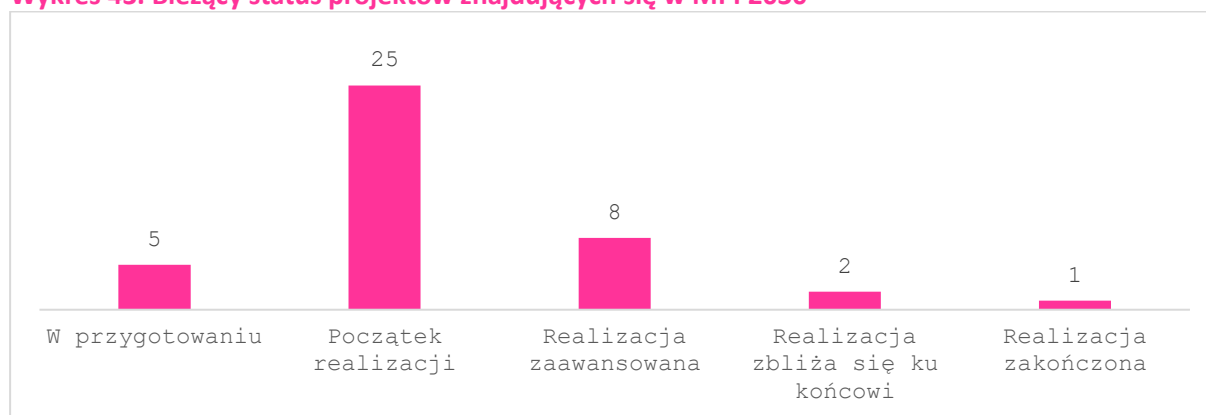
Transport, to obszar, w którym zaplanowano do realizacji najwięcej, bo aż 23 projekty, z czego aż 19 dotyczących dostosowania dróg wojewódzkich do wymogów UE. W ramach tego katalogu aż 2 projekty znajdują się w końcowej fazie realizacji (z czego jeden planowany jest do zakończenia jeszcze w 2024 roku), 3 posiadają zaawansowany stopień realizacji, natomiast 14 jest w początkowej fazie

realizacji – 11 z nich dopiero rozpoczęło się, a w przypadku 3 trwają prace przygotowawcze. W zakresie pozostałych przedsięwzięć strategicznych, obejmujących budowę spójnej sieci połączeń kolejowych oraz inwestycje drogowe przyjazne środowisku, wszystkie wpisujące się w nie projekty są w fazie realizacji.

W obszarze **cyfryzacji** projekty dopiero się zaczynają lub są planowane. Ich okres zakończenia to lata 2026-2029. Z tego względu trudno oceniać ich skuteczność na bieżącym etapie.

Całościowa ocena przedsięwzięć strategicznych w Obszarze Gospodarka, biorąc pod uwagę zarówno stan podjętych dotychczas działań, jak też czas przeznaczony na realizację projektów pozwala określić, że spośród 41 projektów wpisujących się w ten obszar, 25 znajduje się w początkowej fazie realizacji, 8 – w zaawansowanym stadium, 2 – zbliżają się do zakończenia, zaś 1 projekt – już się zakończył. Ponadto 5 projektów znajduje się na etapie planowania.

Wykres 43. Bieżący status projektów znajdujących się w MPI 2030

Źródło: opracowanie własne na podstawie Załącznika nr 1 do Uchwały nr 1371/24 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 25 czerwca 2024 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr 1158/22 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 12 lipca 2022 roku w sprawie przyjęcia Małopolskiego Planu Inwestycyjnego 2030.

Warto również nadmienić, że w ramach badania relatywnie słabo zostały podniesione przez respondentów wątki dotyczące cybernetyki i rozwoju sztucznej inteligencji, która w ostatnim czasie zaczyna coraz mocniej wpływać na otaczającą nas rzeczywistość. Niezależnie od tego, Zespół badawczy stoi na stanowisku, że konieczne jest podjęcie działań zmierzających do zapewnienia zintegrowanego, całościowego podejścia do cyfryzacji, informatyzacji, robotyzacji i rozwoju sztucznej inteligencji. Zagadnienia te są zagadnieniami przekrojowymi, które mogą ujawnić się w ramach różnych obszarów strategicznych i kierunków działań. O ile nie wyszczególniono odrębnego kierunku działania w ramach SRWM 2030 oraz nie zalecono tego w ramach wniosków z niniejszego badania, należy mieć na względzie, że obszar ten w najbliższych latach może jeszcze bardziej zyskać na znaczeniu, co spowoduje konieczność aktualizacji Strategii. W związku z rosnącą rolą sztucznej inteligencji i jej oddziaływaniem na różne aspekty życia zaleca się, by w ramach aktualizacji dokumentu zaakcentowano znaczenie tych aspektów w dokumencie – będzie ono rosło w najbliższych latach dynamicznie, co może spowodować, że w okresie 2030+ będzie konieczne ujęcie tego zagadnienia w ramach któregoś z celów strategicznych. Obecnie jednak wystarczającym wydaje się podniesienie rangi zagadnienia w Strategii oraz – w miarę identyfikowanych potrzeb – realizację projektów uwzględniających ten aspekt w ramach dodawanych do MPI 2030 przedsięwzięć strategicznych.

Tabela 3. Wykaz projektów wpisujących się w przedsięwzięcia strategiczne w obszarze Gospodarki w SRWM 2030

Obszar tematyczny	Przedsięwzięcie	Projekt	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Ocena stanu wdrażania
Innowacyjność	MAŁOPOLSKI MOST INNOWACJI	Zarządzanie regionalną inteligentną specjalizacją i procesem przedsiębiorczego odkrywania												Początek realizacji
	SPIN – MAŁOPOLSKIE CENTRA TRANSFERU WIEDZY	SPIN - Małopolskie Centra Transferu Wiedzy												Początek realizacji
Atrakcyjność gospodarcza i przedsiębiorczość	CENTRUM BUSINESS IN MAŁOPOLSKA	Business in Małopolska. Together for future												Początek realizacji
	MAŁOPOLSKA PRZEDSIĘBIORCZA	Małopolska Przedsiębiorcza												Początek realizacji
	MAŁOPOLSKA GIEŁDA ROLNA	Budowa Centrum Skupu Produktów Rolno – Spożywczych i Dystrybucji Żywności												Zaawansowany
Turystyka	BUDOWA ZINTEGROWANEJ SIECI TRAS ROWEROWYCH W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM - REGIONALNE ŚCIEŻKI ROWEROWE VELOMAŁOPOLSKA	Budowa zintegrowanej sieci tras rowerowych w Województwie Małopolskim - Regionalne ścieżki rowerowe VeloMałopolska												Początek realizacji
	MAŁOPOLSKA ARENA CZASU WOLNEGO	Małopolska - cel podróży												Zakończony
	MAŁOPOLSKA – CENTRUM TURYSTYKI ZRÓWNOWAŻONEJ	Na górskich szlakach Małopolski												Początek realizacji
Transport	DROGI WOJEWÓDZKIE DOSTOSOWANE DO WYMOGÓW UE	Budowa węzłów drogowych w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu oraz zwiększania przepustowości: Połączenie węzła A4 Bochnia z DK nr 94 - od ul. Krzeczowskiej do DK 94 etap II												Początek realizacji
		Budowa połączenia drogowego węzła autostradowego A4 Bochnia z DK94 Etap III												Początek realizacji
		Budowa połączenia węzła A4 Brzesko z drogą wojewódzką nr 768 etap II												Początek realizacji
		Przebudowa obiektów mostowych (...): Most na rzece Kamienica w miejscowości Kamienica												Zaawansowany
		Przebudowa obiektów mostowych (...): Budowa obwodnicy i mostów w ciągach dróg wojewódzkich – Polski Ład												Zaawansowany
		Przebudowa obiektów mostowych (...): Budowa bezkolizyjnego przekroczenia linii kolejowej w ciągu DW 957 w m. Nowy Targ												W przygotowaniu

Obszar tematyczny	Przedsięwzięcie	Projekt	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Ocena stanu wdrażania
		Przebudowa obiektów mostowych (...): Budowa bezkolizyjnego skrzyżowania DW780 z linią kolejową nr 93 w m. Chełmek												W przygotowaniu
		Budowa obwodnic dla miejscowości o dużym natężeniu ruchu i uciążliwości komunikacyjnej: Obwodnica Brzeszcz												Początek realizacji
		Budowa obwodnic dla miejscowości o dużym natężeniu ruchu i uciążliwości komunikacyjnej: Obwodnica Jankowic i Olszyn												Początek realizacji
		Budowa obwodnic dla miejscowości o dużym natężeniu ruchu i uciążliwości komunikacyjnej: Obwodnica Klucz												W przygotowaniu
		Budowa obwodnic dla miejscowości o dużym natężeniu ruchu i uciążliwości komunikacyjnej: Obwodnica Lisiej Góry												Początek realizacji
		Budowa obwodnic dla miejscowości o dużym natężeniu ruchu i uciążliwości komunikacyjnej: Budowa obwodnic Podłęża i Niepołomic w nowym przebiegu drogi wojewódzkiej nr 964 stanowiących połączenie Niepołomickiej Strefy Inwestycyjnej z siecią dróg międzynarodowych – Etap 2 Budowa obwodnicy Niepołomic												Kończy się
		Budowa obwodnic dla miejscowości o dużym natężeniu ruchu i uciążliwości komunikacyjnej: Obwodnica Proszowic Etap II												Zaawansowany
		Budowa obwodnic dla miejscowości o dużym natężeniu ruchu i uciążliwości komunikacyjnej: Obwodnica Szczurowej												Kończy się
		Budowa obwodnic dla miejscowości o dużym natężeniu ruchu i uciążliwości komunikacyjnej: Obwodnica Zielonek etap II												Początek realizacji
		Modernizacja DW 960 Bukowina Tatrzańska - Łysa Polana												Początek realizacji
		Modernizacja odcinków dróg wojewódzkich (Polski Ład)												Początek realizacji
		Obwodnica Łącka												Początek realizacji
		Poprawa bezpieczeństwa niechronionych uczestników ruchu na drogach Województwa Małopolskiego												Początek realizacji

Obszar tematyczny	Przedsięwzięcie	Projekt	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Ocena stanu wdrażania
	BUDOWA SPÓJNEJ SIECI POŁĄCZEŃ KOLEJOWYCH – AGLOMERACYJNYCH I REGIONALNYCH „SKA I MKR”	Przeprowadzenie prac analitycznych w celu określenia kierunków i standardów rozwoju siatki regionalnych połączeń kolejowych w Małopolsce												Zaawansowany
		Zakup Elektrycznych Zespołów Trakcyjnych do świadczenia kolejowych usług przewozowych FEM												Początek realizacji
	INWESTYCJE DROGOWE PRZYJAZNE ŚRODOWISKU	Stabilizacja osuwisk w ciągu dróg wojewódzkich: Zabezpieczenie osuwiska wraz z odbudową drogi w ciągu DW 965 w m. Laskowa Górna												Zaawansowany
		Stabilizacja osuwisk w ciągu dróg wojewódzkich: Zabezpieczenie osuwiska wraz z rozbudową drogi w ciągu DW 977 w m. Nowodworze												Zaawansowany
Cyfryzacja	ROZWÓJ MAŁOPOLSKIEGO SYSTEMU E-ZDROWIA	Rozwój e- zdrowia w województwie małopolskim												Początek realizacji
	CYFRYZACJA W ADMINISTRACJI	Rozbudowa Zintegrowanego Systemu Sterowania Ruchem w Małopolsce												Początek realizacji
		Rozbudowa systemu upłynnienia ruchu na szlakach pienińskich etap II												Początek realizacji
		System ochrony dróg regionalnych przed zniszczeniem w skutek przeciążenia pojazdów												Początek realizacji
		Bezpieczny Urząd												W przygotowaniu
		Rozwój Regionalnego Systemu Biuletynów Informacji Publicznej w Małopolsce												Początek realizacji
		Wdrożenie elektronicznego zarządzania dokumentacją w podmiotach zależnych od WM												W przygotowaniu
		System komunikacji teletechnicznej Województwa Małopolskiego												Początek realizacji
		Małopolska Karta Aglomeracyjna etap III												Początek realizacji
Gospodarka obiegu zamkniętego	GOZ DLA PRZEDSIĘBIORCY	GOZ dla przedsiębiorcy												Zaawansowany

Źródło: opracowanie własne na podstawie Małopolskiego Planu Inwestycyjnego 2030.

2.2.4. Klimat i środowisko

W Małopolsce sukcesywnie realizowane są przedsięwzięcia będące odpowiedzią na priorytety i wyzwania dotyczące zapewnienia odpowiedniego stanu jakości środowiska i zapobiegania zmianom klimatu. Jednocześnie, trendy i osiągnięcia poszczególnych wskaźników determinuje skierowanie znacznych środków pomocowych, wojewódzkich, krajowych i unijnych (m.in. w ramach programów operacyjnych) w określone sektory ochrony środowiska i energetyki.

Z uwagi na kompleksowość, szeroki zakres wielu przedsięwzięć, który wpisuje się jednocześnie w kilka obszarów tematycznych przyporządkowanych do poszczególnych kierunków rozwoju Obszaru Klimat i środowisko, odstąpiono od przyporządkowania ich dedykowanym kierunkom.

W Obszarze Klimat i środowisko wyznaczono do realizacji 6 przedsięwzięć strategicznych, które stanowią odpowiedź na najważniejsze wyzwania regionu z zakresu ochrony środowiska i ograniczania zmian klimatu. Zgodnie z aktualnym okresem wdrażania Strategii, zaprojektowane inwestycje są w początkowej fazie wdrażania. Z początkiem 2021 roku rozpoczęła się realizacja projektu zintegrowanego **LIFE-IP EKOMAŁOPOLSKA Wdrażanie Regionalnego Planu Działań dla Klimatu i Energii dla województwa małopolskiego**. Przedsięwzięcie jest odpowiedzią na konieczność wdrożenia małopolskiego Regionalnego Planu Działań dla Klimatu i Energii, przyjętego przez Zarząd Województwa Małopolskiego w dniu 18 lutego 2020 r. oraz mobilizację dostępnych funduszy unijnych i krajowych, a także zasobów prywatnych na określone w planie działania priorytetowe. W ramach projektu prowadzona jest szeroka promocja odnawialnych źródeł energii, poprawa efektywności energetycznej oraz szeroko zakrojone działania na rzecz przeciwdziałania zmianom klimatu. W 2023 roku w ramach projektu realizowano m.in. kampanię Klimat dla pokoleń, zorganizowano II Małopolskie Dni dla klimatu na terenie całego województwa, przygotowano Ekoporadniki dla siedmiu grup społecznych, przekazano środki pięciu organizacjom w ramach Otwartego Konkursu Ofert. Jednocześnie w ramach LIFE-IP EKOMAŁOPOLSKA zrealizowano zadanie dotyczące realizacji innego projektu strategicznego **Szkoły neutralne klimatycznie w Województwie Małopolskim** – w 2023 roku opracowana została koncepcja szkoły neutralnej klimatycznie w celu zapewnienia pomocy w zaplanowaniu efektywnych działań na rzecz zminimalizowania emisyjności oraz wpływu na klimat i środowisko budynków szkolnych⁵⁴.

Aktualnie w fazie przygotowawczej jest m.in. przedsięwzięcie **Przyjazne klimatycznie budynki użyteczności publicznej**, które będzie kontynuacją zakończonego w 2023 r. kompleksowego projektu „Modernizacji energetycznej wojewódzkich budynków użyteczności publicznej” realizowanego w ramach SRWM 2011-2020. Realizacja nowego projektu planowana jest na lata 2025-2028 przy udziale środków finansowych z FEM 2021-2027. W roku 2023 na potrzeby inwestycji przeanalizowano potrzeby budynków wojewódzkich w zakresie prac modernizacyjnych oraz ich stanu prawnego i zostały wybrane budynki, dla których zostaną przeprowadzone audyty energetyczne oraz opracowania dotyczące zagospodarowania wód opadowych. Podobnie inwestycja **Ekocentra – sieć centrów edukacji ekologicznej**, jest w początkowej fazie wdrażania, w celu jej uruchomienia zrealizowano projekt „Przygotowanie dokumentacji w celu utworzenia Centrów Edukacji Przyrodniczej EkoMałopolska”, w ramach którego opracowano pełną dokumentację projektową dla Pogórzańskiego Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Jastrzębi i Jurajskiego Centrum Edukacji Przyrodniczej w Krakowie. Pozyskano wszelkie niezbędne decyzje i pozwolenia, w tym pozwolenia na

⁵⁴ Raport o stanie województwa małopolskiego za rok 2023. Kraków, 2024, s. 166.

budowę. W grudniu 2023 r. złożony został wniosek o dofinansowanie dla projektu pn. Budowa i wyposażenie Popradzkiego Centrum Edukacji Przyrodniczej EkoMałopolska i siedziby Oddziału ZPKWM w m. Rytko w ramach programu FEM 2021-2027.

W okresie od czerwca 2023 roku do końca lutego 2024 roku województwo małopolskie uruchomiło projekt **Ekodoradca w każdej gminie** skierowany do jednostek samorządu terytorialnego, w ramach którego we wszystkich 182 gminach Małopolski finansowana jest działalność ekodoradców, którzy będą informować mieszkańców o dostępnych programach dotacyjnych, zapewnią doradztwo w wyborze odpowiedniego urządzenia grzewczego oraz wiedzę o nowoczesnych technologiach dostępnych na rynku (zwłaszcza w zakresie OZE). Dostępność wykwalifikowanych specjalistów w każdej gminie ma pomóc we wdrażaniu Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego oraz przyspieszyć realizację programów inwestycyjnych w dziedzinie efektywności energetycznej, OZE i redukcji emisji CO₂ w regionie. Projekt jest kontynuacją założeń projektu zintegrowanego LIFE EKOMAŁOPOLSKA – Działania na rzecz klimatu realizowanego w okresie obowiązywania SRWM 2011-2020, który odniósł duży sukces w osiąganiu stawianych celów związanych z m.in. ochroną powietrza. Z informacji pozyskanych od respondentów badania wynika, że działalność ekodoradców znacząco podwyższyła sprawność jednostek samorządowych i ich mieszkańców w pozyskiwaniu dofinansowań i prowadzeniu działań na rzecz ochrony środowiska.

„(...) zauważam taki bardzo duży wpływ projektów Life czy tych, które dotyczą Małopolski w zdrowej atmosferze, czy tego Life klimatycznego, gdzie doradcy do spraw środowiska są zatrudnieni. Ponieważ w pewnych aspektach przenikają się te działania dzięki temu projektowi, ograniczenie zmian klimatycznych, czyli związane z modernizacją energetyczną budynków. (...) i widać taką różnicę pomiędzy gminami, gdzie ekodoradca funkcjonował już kilka lat, a pomiędzy tymi gminami, gdzie od trzech lat bodajże zgodnie z Programem ochrony powietrza dla województwa małopolskiego funkcjonują ekodoradcy w każdej gminie. Wpływ realizacji Life jest zauważalny, oczywiście pozytywny mam na myśli, czyli te gminy stawiały bardziej na wymianę kotłów, czyli pilnowanie uchwały antysmogowej, promocję, edukację, pomoc doradczą ekodoradców, pomoc przy składaniu wniosków do programu „Czyste powietrze”. To wszystko procentuje w ten sposób, być może to nie jest widoczne w inwestycjach ogromnych, ta praca ekodoradców, ale wpływa też na taką świadomość dla mieszkańców (...)”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Województwo małopolskie realizuje również projekt **Małopolska Deszczówka**, z którego w 2022 roku skorzystało 8 gmin z terenu województwa i otrzymało wsparcie finansowe na racjonalne gospodarowanie wodami opadowymi. Dofinansowane zadania polegały m.in. na modernizacji istniejących instalacji służących gromadzeniu wody opadowej i jej ponownego wykorzystania, wykonaniu kanalizacji deszczowej wraz ze zbiornikiem retencyjnym oraz instalacją do odzysku wody deszczowej oraz wykonanie ogrodów deszczowych⁵⁵. W 2024 roku realizowana jest kolejna edycja, w ramach której gminy mogą otrzymać wsparcie finansowe w zakresie zaopatrzenia w zbiorniki na deszczówkę dla mieszkańców regionu, w celu zatrzymania wody opadowej lub roztopowej na terenie

⁵⁵ Raport o stanie województwa małopolskiego za rok 2023. Kraków, 2024, s. 173.

nieruchomości lub/i wykorzystania magazynowanej wody na cele gospodarstwa domowego i przydomowych ogrodów.

Podsumowując, warto zauważyć, że większość z analizowanych projektów wpisujących się w przedsięwzięcia strategiczne w Obszarze Klimat i środowisko w okresie realizacji niniejszej ewaluacji (2024 rok) znajduje się już w fazie realizacji lub jest tuż przed jej rozpoczęciem z uwagi na przygotowaną dokumentację. Nie identyfikuje się czynników, które mogłyby stanowić zagrożenie dla realizacji inwestycji.

Tabela 4. Wykaz projektów wpisujących się w przedsięwzięcia strategiczne w Obszarze Klimat i środowisko w SRWM 2030

Przedsięwzięcie	Projekt	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Ocena stanu wdrażania
Przyjazne klimatycznie budynki użyteczności publicznej	Przyjazne klimatycznie budynki użyteczności publicznej												W przygotowaniu
Ekocentra – sieć centrów edukacji ekologicznej	Pogórzańskie Centrum Edukacji Przyrodniczo- Leśnej EkoMałopolska w Jastrzębi												Przygotowany
	Jurajskie Centrum Edukacji Przyrodniczej EkoMałopolska i siedziba Oddziału ZPKWM w Krakowie												Przygotowany
	Popradzkie Centrum Edukacji Przyrodniczej EkoMałopolska i siedziba Oddziału ZPKWM w Rytrze												W realizacji
Life EkoMałopolska – działania na rzecz klimatu	LIFE-IP EKOMAŁOPOLSKA Wdrażanie Regionalnego Planu Działań dla Klimatu i Energii dla województwa małopolskiego												W realizacji
Ekodoradca w każdej gminie	Wsparcie transformacji energetycznej gmin województwa małopolskiego												W przygotowaniu
Szkoły neutralne klimatycznie w Województwie Małopolskim													W przygotowaniu
Małopolska Deszczówka	Małopolska Deszczówka												W realizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie Małopolskiego Planu Inwestycyjnego 2030 oraz SRWM 2030.

2.2.5. Zarządzanie strategiczne regionem

W Strategii „Małopolska 2030” znalazły się cztery przedsięwzięcia strategiczne przypisane do Obszaru Zarządzanie strategiczne rozwojem: Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Centrum Współpracy Regionalnej, Budżet Obywatelski Województwa Małopolskiego oraz Program Współpracy z Polonią i Polakami za granicą.

A. System zarządzania strategicznego rozwojem.

Pierwszym przedsięwzięciem strategicznym w obszarze jest **Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego** (MORR). Choć funkcjonowanie MORR jako jednego, skonsolidowanego obserwatorium dla województwa małopolskiego rozpoczęła się już w 2015 roku, jego działalność wskazywana jest jako jedno z podstawowych założeń mających wspomagać zarządzanie regionem. Działalność MORR zakotwiczona jest w Departamencie Rozwoju Regionu UMWM i składa się z wielu aktywności. MORR pozyskuje i przetwarza dane, informacje, prowadzi badania i analizy, ewaluacje funduszy europejskich zarządzanych i wdrażanych na poziomie regionalnym, dostarcza prognozy, współpracuje z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za zarządzanie województwem.

Tabela 5. Krótki opis działań wykonanych przez MORR w danym roku

Rok	Wybrane działania realizowane przez MORR
2021	• opracowanie 14 ekspertyz, • organizacja spotkania z władzami centralnymi i regionalnymi z Ukrainy, • organizacja warsztatów dot. GOZ
2022	• opracowanie 12 ekspertyz, • organizacja konferencji pn. Małopolska – strategia na nowe czasy, • organizacja spotkania online nt. przedsiębiorczości młodych Małopolan
2023	• opracowanie 20 badań (w tym czterech ewaluacyjnych) • organizacja dwóch edycji konferencji #Małopolska lokalna w Tarnowie i Nowym Targu • organizacja konferencji pn. Społeczne i ekonomiczne wybory młodych Małopolan w Krakowie.

Źródło: Raporty o stanie województwa małopolskiego za lata 2021, 2022, 2023.

Istotna jest także działalność MORR polegająca na współpracy z wieloma interesariuszami regionu – instytucjami publicznymi, statystycznymi, badawczymi, uczelniami oraz prywatnymi podmiotami związanymi z tematyką badań. Na stronie Obserwatorium znajduje się zbiór publikacji dotyczących badań i analiz nt. regionu. Ważnym aspektem działalności MORR jest również propagowanie zebranej wiedzy podczas współorganizowanych wydarzeń takich jak konferencje, debaty, seminaria czy warsztaty, m.in.: konferencje: „Małopolska lokalna”, „Małopolska – strategia na nowe czasy”, „Miasto otwarte na zmiany”, „Kultura w czasach sztucznej inteligencji”, „Wsparcie dzienne dzieci i młodzieży w woj. małopolskim – obecne i przyszłe standardy usług” czy seminaria na temat m.in. efektywnej partycypacji społecznej, budżetu obywatelskiego, polityki miejskiej, instytucji kultury⁵⁶. Sprawia to, że działalność MORR wpisuje się nie tylko w kierunek rozwoju „System zarządzania strategicznego rozwojem”, ale również dwa pozostałe – „Współpraca i partnerstwo” oraz „Promocja Małopolski”.

⁵⁶ <https://www.obserwatorium.malopolska.pl/o-nas>, dostęp 4 września 2024r.

Kolejnym przedsięwzięciem realizowanym w obszarze jest **Budżet Obywatelski Województwa Małopolskiego**. Od 2016 roku w województwie małopolskim mieszkańcy mogą zgłaszać swoje pomysły do budżetu obywatelskiego województwa. Zgłoszenia dotyczyć mogą realizacji projektu ogólnowojewódzkiego (w min. dwóch regionach) lub projektu w jednym z czterech regionów: Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego, Małopolski Zachodniej, Małopolski Południowej lub Regionu Tarnowskiego. Do zgłoszenia projektu wystarczy lista poparcia 30 mieszkańców, a po etapie zgłoszeń następuje ogólnodostępne głosowanie na projekty. W 7 edycji budżetu obywatelskiego, pula przeznaczona na realizację wybranych projektów wyniosła 16 milionów złotych.

Aktywizowanie społeczności lokalnych do głosowania na projekty może być doskonałym przejawem włączenia mieszkańców w procesy decyzyjne i zachęcenia ich do dalszych działań na rzecz społeczności lokalnych i regionu. Dodatkowo, poprzez specyficzny podział projektów według subregionów, mieszkańcy mogą zapoznać się z podziałem terytorialnych, z którym nie spotykają się w życiu codziennym.

Zrealizowane edycje budżetu obywatelskiego cieszyły się sporym zainteresowaniem mieszkańców, a samorząd województwa przeznaczał na ich realizację coraz wyższą kwotę:

- 5 edycja (lata 2020-2021) – 85 zadań za kwotę 12 milionów złotych;
- 6 edycja (2022 rok) – 82 zadania za kwotę 14 milionów złotych;
- 7 edycja (2023 rok) – 88 zadań za kwotę 16 milionów złotych.

B. Promocja Małopolski

Współpraca z licznymi regionami zagranicznymi nie wiąże się jedynie z wymianą doświadczeń, wspólnymi projektami, ale także ma istotne znaczenie w sytuacjach kryzysowych występujących u partnerów. Przykładowo w czasie pandemii COVID-19, dzięki współpracy z regionem Centre-Val de Loire z Francji, Małopolska otrzymała wsparcie medyczne w postaci sprzętu pozwalającego na pomoc większej liczbie swoich mieszkańców⁵⁷.

Małopolska współpracuje także z regionami zza wschodniej granicy, szczególnie z miastem Lwów oraz obwodem lwowskim, przez co naturalnie w sytuacji wybuchu wojny w Ukrainie miało przełożenie na większe wsparcie mieszkańców tego obwodu przez Samorząd Województwa Małopolskiego. Pomoc niesiona przez Małopolskę przybrała formę „Małopolskiej Tarczy Humanitarnej”- w ramach niej przekazywano środki na pakiet edukacyjny, pakiet rynku pracy, pakiet transporty, pakiet społeczny oraz pakiet organizacji pozarządowych, wolontariatu i współpracy z JST. Była to pomoc o wszechstronnym charakterze, przez którą samorząd województwa we współpracy z wieloma podmiotami starał się rozwiązywać najpilniejsze potrzeby uchodźców. Wsparcie obwodu lwowskiego nie opierało się tylko na przekazaniu środków finansowych, ale również dotyczy m.in. przyjmowania dzieci i młodzieży z tego regionu na wypoczynek czy odbywaniu spotkań, angażując przy tym małopolskie podmioty z różnych branż.

Małopolska uruchomiła specjalną Małopolską Tarczę Humanitarną, skierowaną do osób będących w potrzebie, także wszystkiego rodzaju wydarzenia, imprezy, konferencje, które nie były priorytetowe zeszyły na dalszy plan z tego względu, że trzeba było oszczędzać środki na

⁵⁷ Informacje pozyskane podczas realizacji zogniskowanych wywiadów grupowych.

potencjalne wydatki na bardzo ważne cele, na wsparcie dla gmin, dla powiatów w zakresie przyjmowania uchodźców z Ukrainy.

Źródło: Zogniskowany wywiad grupowy.

10 marca 2022 roku poprzez uchwałę Sejmiku Województwa Małopolskiego, Małopolska zerwała współpracę z rosyjskim Obwodem Swierdłowskim. W uzasadnieniu uchwały wspomniano o konflikcie rosyjsko-ukraińskim. Podczas tej samej sesji sejmiku przyjęto również deklarację solidarności z partnerskim Obwodem Lwowskim w Ukrainie.

W ramach głównego kierunku polityki rozwoju w SRWM 2030 „Promocja Małopolski wyróżniono przedsięwzięcie strategiczne **Program Współpracy z Polonią i Polakami za granicą**. Ostatecznie zdecydowano o odstąpieniu od opracowania Programu, czego powodem były ograniczone kompetencje samorządu województwa w tym zakresie⁵⁸.

Mimo braku opracowania i realizacji Programu, nawiązywanie współpracy z polonią ma długą historię w samorządzie województwa małopolskiego i wiąże się z realizacją wielu długoletnich działań, przykładowo wypoczynku letniego dzieci z dawnych kresów wschodnich (współpracę w tym zakresie zintensyfikowano jeszcze bardziej od wybuchu pełnoskalowego konfliktu zbrojnego na terytorium Ukrainy), warsztatów dla polonijnych nauczycieli języka polskiego.

C. Współpraca i partnerstwo

Kolejne przedsięwzięcie strategiczne to **Centrum Współpracy Regionalnej**. W 2022 roku w departamencie Rozwoju Regionu UMWM powołano zespół ds. Centrum Współpracy Regionalnej. Głównym zadaniem zespołu jest wspieranie potencjału rozwojowego małopolskich samorządów w zakresie zarządzania strategicznego. W latach 2022-2023 działalność zespołu skupiała się na zabezpieczeniu możliwości realizowania instrumentów terytorialnych w rozpoczynającej się unijnej perspektywie finansowej 2021-2027, a także doradztwie partnerstwom samorządowym oraz podmiotom, które realizują procesy rewitalizacyjne w opracowywaniu strategii terytorialnych.

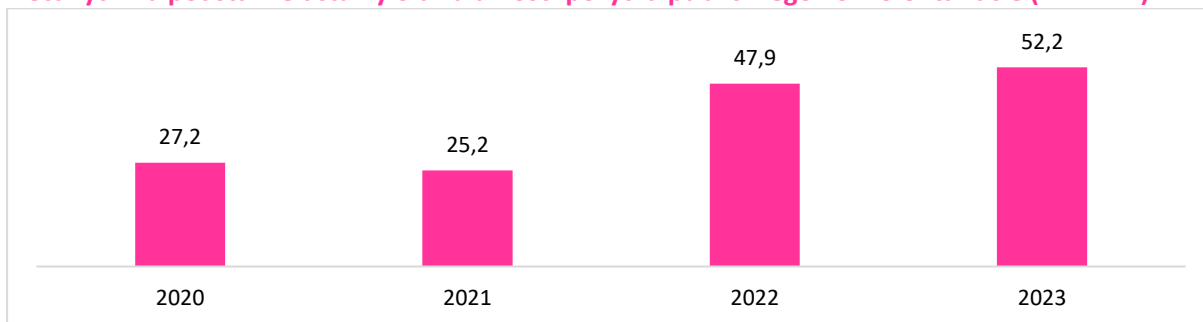
Jednym z przejawów wspierania współpracy w regionie jest powołanie Rady Naukowej ds. Strategicznych Kierunków Rozwoju Małopolski – organu opiniodawczo-doradczego Zarządu Województwa w kwestiach projektowania, organizacji wydarzeń gospodarczych w regionie, konsultacji polityk rozwoju regionu w kontekście kształcenia i oczekiwanych kompetencji, ale również w kontekście wzmacniania wspólnotowości Regionu. Organ ten składa się z Marszałka Województwa oraz 17 rektorów małopolskich uczelni wyższych.

Samorząd województwa przyjmuje corocznie **programy Współpracy Województwa Małopolskiego z organizacjami pozarządowymi** i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego.

Wsparcie samorządu wojewódzkiego dla organizacji pozarządowych jest znaczące i w ostatnich latach znacznie rośnie, co wskazuje poniższy wykres.

⁵⁸ Informacja o odstąpieniu widnieje w dokumencie „Raport o stanie województwa małopolskiego za rok 2022” w części opisującej przedsięwzięcia strategiczne Obszaru Zarządzanie strategiczne regionem. W analogicznym raporcie za rok 2023, przedsięwzięcia już nie ma.

Wykres 44. Kwota przekazana z budżetu WM w latach 2016-2023 na realizację zadań publicznych zleczanych na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie województwa na rok 2023.

Współpraca z organizacjami polega na złożonych różnorodnych działaniach, przykładami jej są:

- Realizacja projektów w partnerstwie np. Małopolska Lokalnie, SPLOT wartości;
- Wzajemne udostępnianie informacji na mediach społecznościowych;
- Newsletter MINGO – informowanie organizacji o działaniach samorządu województwa
- Funkcjonowanie „Generатора ofert eNGO” – systemu dzięki któremu sprawniejsze jest np. składanie sprawozdań, ogłaszanie konkursów itp.;
- Prowadzenie konsultacji społecznych;
- Działalność Małopolskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego – ciała opiniodawczo-doradczego;
- Popularyzacja oddawania przez podatników 1,5% podatku na organizacje pożytku publicznego.

Istotną, pozytywną zmianą w rozwoju poszczególnych podregionów czy jeszcze mniejszych obszarów jest wzrastająca rola partnerstw terytorialnych (ZIT, IIT, RLKS). W perspektywie 2021-2027 Lokalne Grupy Działania korzystać mogą również ze wsparcia w ramach programu Fundusze Europejskie dla Małopolski na lata 2021-2027, co może wpłynąć pozytywnie na rozwój lokalnych społeczności, ale także zdobycie cennego doświadczenia przy wnioskowaniu o fundusze wśród kadr zajmujących się dokumentacją.

„W nowej strategii, na pewno nowe grupy działania uzyskały większe kompetencje, ponieważ został wprowadzony w Małopolsce mechanizm rozwoju lokalnego, kierowanego przez społeczność, czyli nie tylko wdrażamy program ministerialny wspólnej polityki rolnej, ale także będziemy teraz współrealizować projekty z funduszy europejskich dla Małopolski. Jest to dla nas z jednej strony wyzwanie, z drugiej strony większe możliwości, (...) myślę, że lokalne grupy działania dużo wniosą i doświadczenia i tych wszystkich zasobów, które mamy, przede wszystkim kapitał ludzki, który udało się przez wiele lat zgromadzić.”

Źródło: Zogniskowany wywiad grupowy.

Kwestią, która dotyczy całego Obszaru tematycznego Zarządzanie strategiczne regionem to elastyczność w zarządzaniu. Zewnętrzne, niezależne czynniki mogą być sprawdzianem tej elastyczności i momentem sprawdzenia czy region jest w stanie przeciwstawić się w sposób efektywny trudnościom. Podczas eskalacji konfliktu w Ukrainie, do Polski, w tym województwa

małopolskiego napłynęła fala uchodźców, ciężar finansowy i organizacyjny pomocy spadł w dużej mierze na samorządy lokalne i regionalny. Istotne jest, aby w tak trudnych momentach dostosować zarządzanie regionem, rozporządzanie środkami do aktualnych potrzeb i miało to miejsce w województwie małopolskim. Innym trudnym dla wielu samorządów, w tym małopolskiego momentem była pandemia COVID-19. W regionie wprowadzono tzw. „Małopolską Tarczę Antykryzysową”, w ramach której przekazano łącznie 1,888 mld zł na walkę z pandemią COVID-19 oraz na łagodzenie negatywnych skutków pandemii dla gospodarki oraz mieszkańców. Podobnie jak w przypadku wsparcia uchodźców, środki były w tzw. pakietach, w przypadku Tarczy Antykryzysowej były to pakiety medyczny, przedsiębiorczości, płynności finansowej, społeczny i edukacyjny, rozwoju oraz pożyczki turystyczne. Środki pochodziły z budżetu województwa, budżetu państwa oraz funduszy europejskich.

D. Podsumowanie

Wskazane powyżej informacje świadczą o dbałości o różnego rodzaju aspekty strategicznego zarządzania, po pierwsze o współpracę, pomoc międzynarodową, która w pewnym stopniu jest również budowaniem marki województwa, po drugie współpracę wewnątrz regionu rozumianą poprzez koordynację, ale również przekazanie dodatkowych środków finansowych na bieżące potrzeby.

Tabela 6. Wykaz projektów wpisujących się w przedsięwzięcia strategiczne w Obszarze Zarządzanie strategiczne rozwojem w SRWM 2030

Obszar tematyczny	Przedsięwzięcie	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Ocena stanu wdrażania
System zarządzania strategicznego regionem	MAŁOPOLSKIE OBSERWATORIUM ROZWOJU REGIONALNEGO												W trakcie realizacji
	BUDŻET OBYWATELSKI WOJEWÓDZTWA												W trakcie realizacji
Promocja Małopolski	PROGRAM WSPÓŁPRACY Z POLONIĄ I POLAKAMI ZA GRANICĄ												Zaniechany
Współpraca i partnerstwo	CENTRUM WSPÓŁPRACY REGIONALNEJ												W trakcie realizacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wywiadów indywidualnych, zogniskowanych wywiadów grupowych oraz informacji ze strony www.malopolska.pl.

2.2.6. Rozwój zrównoważony terytorialnie

Obszar Rozwój zrównoważony terytorialnie, podobnie jak Zarządzanie strategiczne regionem, związany jest w dużej części z bieżącą działalnością samorządu, a także zadaniami różnych departamentów i zespołów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego. Pracownicy Urzędu poprzez bieżące zadania, koordynację pracy podmiotów związanych z Urzędem, a także poprzez współpracę z regionalnymi oraz międzynarodowymi podmiotami wspierają zarządzanie i rozwój regionu.

W Załączniku nr 1 do SRWM 2030 w zakresie omawianego obszaru nie wskazano przewidzianych do realizacji przedsięwzięć strategicznych. W związku z tym poniżej wskazano typy działań, które co prawda nie zostały określone jako strategiczne, jednak przyczyniają się do zmian w tym obszarze. W szczególności mając na względzie pozycję Małopolski na tle kraju pod względem udziału powierzchni objętej obowiązującymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni całkowitej ogółem oraz wskaźnika urbanizacji (patrz: podrozdział 1.2.6.) należy zwrócić uwagę na projekty, które mogą mieć wpływ na zmianę tych wskaźników.

Jak zostało wskazane w rozdziale 2.1.5 stosunkowo wysoki udział powierzchni objętej obowiązującymi MPZP świadczy o stosunkowo wysokiej sprawności administracyjnej samorządów w regionie małopolskim, a także dużym nacisku na kwestie związane z ładem przestrzennym, a także o uregulowaniu możliwości lokowania inwestycji na poziomie gmin i miast. Na poziomie regionalnym nie powstał instrument wsparcia samorządów w opracowywaniu dokumentów planistycznych, jednak JST mogą korzystać ze środków KPO na dofinansowanie działań w zakresie wdrożenia reformy planowania i zagospodarowania przestrzennego. Wsparcie dotyczy refundacji kosztów związanych z przygotowaniem, uchwaleniem i ogłoszeniem planów ogólnych, gminnych programów rewitalizacji oraz MPZP. Pośredni wpływ na wzrost tego wskaźnika mogą mieć także inicjatywy i projekty mające na celu zwiększanie potencjału administracyjnego urzędów gmin, w szczególności dotyczące podnoszenia kompetencji urzędników gminnych zajmujących się polityką przestrzenną i koordynujących procesy przygotowywania MPZP.

Wśród projektów, które mogą mieć wpływ na wzrost wskaźnika urbanizacji należy wskazać inwestycje służące podnoszeniu atrakcyjności centralnych części miast. Kluczowymi będą projekty dotyczące rewitalizacji realizowane w ramach Priorytetu 7. Fundusze europejskie dla wspólnot lokalnych programu Fundusze Europejskie dla Małopolski na lata 2021-2027. Warunkiem do otrzymania środków na tego typu działania będzie zgodność projektu z zapisami gminnego programu rewitalizacji. Ważne jest więc by małopolskie samorządy opracowały i uchwaliły GPR, gdyż ich posiadanie będzie warunkować możliwość pozyskania środków na projekty rewitalizacyjne. Obecnie zdecydowana większość spośród gminnych programów rewitalizacji wymaga aktualizacji, gdyż okres ich obowiązywania kończył się w roku 2023 lub zakończy się w roku 2024.

Zwiększaniu atrakcyjności ośrodków miejskich, a w konsekwencji ograniczaniu zjawiska suburbanizacji, sprzyjać będzie realizacja projektów współfinansowanych ze środków programu FEM 2021-2027 z wykorzystaniem instrumentów terytorialnych – zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) oraz innych instrumentów terytorialnych (IIT). W ramach FEM będą to projekty realizowane w ramach Priorytetu 7. Fundusze europejskie dla wspólnot lokalnych. Dotyczą one inwestycji w infrastrukturę kultury, ochronę i opiekę nad zabytkami, rozwój oferty turystycznej, wsparcia terenów inwestycyjnych oraz rewitalizacji. Instrument ZIT będzie wdrażany dla miejskich obszarów funkcjonalnych (MOF) miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze (Tarnów, Nowy Sącz, Gorlice, Chrzanów, Nowy Targ i Zakopane) oraz MOF Krakowa. Natomiast IIT obejmie obszar tzw. Otuliny Podkrakowskiej (jako część wskazanego w Strategii MOF Krakowa, która nie wchodzi w obszar ZIT). Warunkiem uzyskania środków w tych instrumentach było opracowanie poszczególnych strategii ZIT i IIT. FEM 2021-2027 wprowadził więc silny mechanizm wsparcia ośrodków miejskich, zarówno Krakowa jak i ośrodków subregionalnych. Wykorzystanie tych instrumentów powinno sprzyjać zwiększeniu atrakcyjności miast Małopolski, a tym samym hamować procesy suburbanizacji.

Wpływ na realizację trzeciego wskaźnika dotyczącego nakładów inwestycyjnych w miastach tracących funkcje społeczno-gospodarcze w ramach Polskiej Strefy Inwestycji mają przede wszystkim działania podejmowane w ramach RPO WM 2014-2020 oraz FEM 2021-2027, w szczególności związane ze wspieraniem terenów inwestycyjnych i tworzeniem Stref Aktywności Gospodarczej (SAG). Bardziej pośredni wpływ mają też wszystkie działania związane z tworzeniem dogodnych warunków do inwestowania – poprawa dostępności komunikacyjnej, wspieranie działalności innowacyjnej i badawczo-rozwojowej, podnoszenie poziomu edukacji ogólnej, kształcenia zawodowego, rozwój ośrodków akademickich itp.

W odniesieniu do ostatniego ze wskaźników, warto podkreślić, że w celu zmniejszenia dysproporcji pomiędzy różnymi częściami regionu w programie FEM 2021-2027 zastosowano preferencje dla 62 gmin wskazanych w SRWM 2030 jako zmarginalizowane. Preferencje te dotyczą m.in. wsparcia skierowanego dla przedsiębiorców⁵⁹ w zakresie cyfryzacji, rozwoju innowacji i umiędzynarodowienia i polegają na dopuszczeniu konkursów dedykowanym przedsiębiorcom z obszarów tych gmin⁶⁰. Szczególne wsparcie dla obszarów zmarginalizowanych przewidziano także w przypadku projektów zakładających poprawę energetyczną budynków użyteczności publicznej, gdyż w tym przypadku pozostawiono możliwość udzielania dotacji (w odróżnieniu od pozostałych obszarów, w których stosowane są pożyczki)⁶¹, a także w obszarze edukacji (podnoszenie kompetencji kluczowych uczniów). Należy także zwrócić uwagę na instrument Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) wdrażany w ramach FEM 2021-2027, który w swoim założeniu dedykowany jest rozwojowi obszarów wiejskich.

3. Analiza uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych

3.1. Analiza uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych pod kątem ich wpływu na realizację celów SRWM 2030⁶²

Na poszczególne obszary objęte strategią oddziałują czynniki zewnętrzne. Czynniki te mogą wywoływać konieczność wprowadzenia zmian w obszarach SRWM 2030. W Ocenie ex-ante projektu Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” zbiorczo wymieniono czynniki, które mogą kształtować otoczenie w poszczególnych obszarach objętych Strategią. Na tej podstawie zespół badawczy w trakcie realizowanych badań jakościowych mógł zapytać respondentów o to, czy identyfikowane na etapie oceny ex-ante oraz projektu SRWM 2030 czynniki są nadal aktualne. **Czynnikami wymienionymi w ocenie ex-ante były:**

⁵⁹ Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027, s. 70

⁶⁰ tamże, s. 73.

⁶¹ Program Fundusze Europejskie dla Małopolski, s.81.

⁶² Pytania badawcze: Które uwarunkowania zewnętrzne i w jakim stopniu mogą determinować zmiany w obszarach SRWM 2030? Pytanie uszczegóławiające nr 1.1.: Które uwarunkowania zewnętrzne oddziałują najsilniej na potencjalną konieczność wprowadzenia zmian w obszarach SRWM 2030? Z czego to wynika? Pytanie uszczegóławiające nr 1.2.: Jak jest zróżnicowanie terytorialne wpływu poszczególnych trendów rozwojowych na możliwe zmiany w obszarach SRWM 2030? Które części województwa małopolskiego są w największym stopniu narażone na negatywne oddziaływanie tych uwarunkowań, a które mają szansę skorzystać z pozytywnego wpływu tych uwarunkowań? Jak zrównoważyć wpływ tych uwarunkowań na obszarach najsilniej dotkniętych ich oddziaływaniem?

1. zmiany demograficzne (w tym starzenie się społeczeństwa Małopolski),
2. deficyt siły roboczej,
3. zagrożenia bezpieczeństwa, w tym bezpieczeństwa w ruchu drogowym i zagrożenia przestępczością,
4. konsekwencje zmian klimatycznych,
5. zanieczyszczenie powietrza,
6. susze hydrologiczne i powiązany z tym deficyt wody⁶³.

Dodatkowo respondentów badań jakościowych zapytano o to, czy lista czynników determinujących kształt Strategii jest listą pełną, czy jednak identyfikują jakieś dodatkowe, niewymienione w powyższym spisie czynniki. Respondenci określali także stopień wpływu poszczególnych czynników oraz ich zróżnicowanie terytorialne.

Czynniki zdeterminowane na etapie oceny ex-ante według respondentów badań jakościowych są **nadal aktualne**, jednak ich lista nie jest listą zamkniętą. Z biegiem czasu zmieniło się także ich znaczenie oraz stopień wpływu. Respondenci wskazywali także, że znaczy wpływ nadal będą miały **zmiany demograficzne oraz konsekwencje zmian klimatycznych**. Zmiany klimatyczne szczególnie będą oddziaływać na Obszar tematyczny III Klimat i Środowisko oraz V Rozwój zrównoważony terytorialnie. Kwestie klimatyczne są z reguły bardziej nieprzewidywalne, więc ich terytorialne umiejscowienie jest utrudnione. Natomiast na wpływ zmian demograficznych najbardziej narażone są Obszary tematyczne I Małopolskie oraz II Gospodarka.

Niektóre z czynników wymienionych na etapie oceny ex-ante warto jednak dodatkowo dookreślić. W kwestii zagrożeń bezpieczeństwa warto skupić się bardziej na kontekście wojny w Ukrainie. Oczywiście bezpieczeństwo w województwie nadal jest zagrożone w związku z występującą w regionie przestępczością, czy wzmożonym ruchem drogowym, jednak jest to bariera, której sposoby przeciwdziałania są uniwersalne dla większości regionów w Polsce. Zasadnym byłoby ukierunkowanie kwestii bezpieczeństwa także na nowo pojawiające się oraz palące potrzeby, które mogą różnić się pomiędzy poszczególnymi regionami w Polsce. Innego wsparcia będą potrzebować regiony przygraniczne, a innego regiony centralne. Wybuch wojny w Ukrainie w 2022 roku jest właśnie takim nowym czynnikiem, który zdecydowanie wpłynął na poczucie bezpieczeństwa także w naszym kraju.

„[Wymienione czynniki – przyp. red.] są nadal aktualne. Miałabym pewne wątpliwości co do racjonalności tego zagrożenia dotyczącego bezpieczeństwa w ruchu drogowym i zagrożenia przestępczością. Oczywiście istnieje takie zagrożenie, natomiast ono jest zagrożeniem uniwersalnym dla wszystkich regionów. Z tego co jeszcze przyszłoby mi do głowy, to zastanawiałabym się, czy do tej listy nie dopisać kwestii bezpieczeństwa w kontekście wojny na Ukrainie.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Wojna w Ukrainie wpływała także na wszelkie obszary tematyczne objęte Strategią oraz na cały obszar województwa, a jej wpływ jest znaczny. Choć skutki wojny w Ukrainie oddziałują na całość województwa to jednak można stwierdzić, że na wpływ tego czynnika i związaną z nim migracją

⁶³ Opracowano na podstawie „Oceny ex-ante projektu Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, str. 10.

najbardziej narażone będą duże miasta, w tym szczególnie stolica województwa – Kraków. Do Krakowa od czasów wojny napłynęła znaczna liczba migrantów z Ukrainy. Według danych Wydziału Spraw Cudzoziemców Kraków był najczęściej zamieszkiwanym przez osoby z Ukrainy miejscem w województwie. Na terenie Krakowa na dzień 14.05.2024 r. przebywało 32 243 Ukraińców (liczba ta uwzględnia osoby zarejestrowane w rejestrze obywateli Ukrainy oraz członków ich rodzin, którym nadano status cudzoziemca UKR na podstawie specustawy w Małopolsce)⁶⁴. Natomiast łącznie w całej Małopolsce na dzień 14.05.2024 r. nadano 85 047 statusów cudzoziemca UKR⁶⁵.

Jak już wspomniano wojna w Ukrainie **nasiliła zjawisko migracji**, co zdecydowanie i znacząco wpłynęło na Obszar tematyczny I Małopolskie. Nowo przybywające osoby będą miały różnorodne, czasem także nowe, potrzeby w zakresie m.in. dostępu do usług społecznych, edukacji oraz dostępu do opieki zdrowotnej. Migranci będą poszukiwać także źródeł zarobku i wchodzić na Małopolski rynek pracy. Przyjeżdżających do Polski migrantów warto także integrować ze społecznością lokalną, a zatem wsparciem warto byłoby objąć także Polaków mieszkających na terenie Małopolski i przygotować ich na nowe realia związane z życiem w mniej homogenicznych społecznościach.

„(...) mówi się, że w Krakowie w tym momencie co dziesiąty mieszkaniec Krakowa jest pochodzenia ukraińskiego. To naprawdę jest duża społeczność, w skali regionalnej tych osób jest jeszcze więcej. To nam pokazało, że jako do tej pory w miarę homogeniczna społeczność, musimy się przygotować na to w jaki sposób reagować na migrantów, którzy z takich czy innych powodów do Polski i do Małopolski przyjeżdżają. Kwestia wojny w Ukrainie pokazała, że Małopolska jest jednym z tych regionów, które najczęściej były wybierane przez osoby przyjeżdżające. Kwestia przygotowania społeczności Małopolski na kwestie migrantów, włączenie migrantów w życie społeczne i zawodowe regionu, jest tym elementem, który również powinniśmy mocno przeanalizować. Myśmy ten proces trochę zaczęli, bo mamy przygotowaną strategię migracyjną w Małopolsce, ale na pewno na etapie pracy nad strategią będziemy nadal pamiętać o tym elemencie, czy będziemy go dalej rozpracowywać.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Napływ migrantów miał także wpływ na Obszar tematyczny II Gospodarka, w szczególności w zakresie transportu. Jak informuje strona internetowa kolei małopolskich po wybuchu wojny w Ukrainie w marcu 2022 r. uruchomiono 45 pociągów kursujących na trasach: Tarnów - Kraków Główny (połączenie to przejęło podróżnych przywiezionych z przejścia granicznego w Krościenku); Kraków Główny/Kraków Płaszów - Przemyśl Główny - Kraków Główny/Trzebinia; Kraków Główny - Przemyśl Główny – Wrocław Główny.⁶⁶ W tym samym czasie (w 2022 r.) uchodźcy z Ukrainy zostali również zwolnieni z opłat za podróżowanie komunikacją miejską m.in. w Krakowie. Wojna w Ukrainie i związane z nią masowe przemieszczanie się obywateli Ukrainy na teren Polski, szczególnie przy

⁶⁴ Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie, *Dane statystyczne oraz trendy migracyjne w Małopolsce stan na dzień 31.05.2024, Kraków, 2024, str. 18*

⁶⁵ *Op. Cit.*

⁶⁶ https://www.kolejemaalopolskie.com.pl/pl/aktualnosci/9276_kontynuujemy-pomoc-dla-obywateli-ukrainy

wykorzystaniu transportu kolejowego, spowodowało zatem znaczny wzrost przewożonych tym środkiem transportu pasażerów- w 2022 r. z organizowanych przez Województwo Małopolskie usług przewozów kolejowych skorzystało ponad 16,4 mln pasażerów, czyli o ponad 7 mln więcej niż rok wcześniej⁶⁷. W związku z napływem migrantów organizatorzy publicznego transportu zbiorowego oraz przewoźnicy musieli stać się zatem bardziej elastyczni. Tą elastyczność umożliwiło im posiadanie jakościowej infrastruktury transportowej- m.in. posiadanie dużej ilości siatek połączeń kolejowych.

Zatem docenienie transportu i akcentowanie jego ważności w Strategii zawsze będzie sprzyjać odporności na przeróżne, nieprzewidziane czynniki. Wpływ wojny w Ukrainie na obszar transportowy jest jednak o wiele mniej znaczący niż w przypadku wpływu na obszar tematyczny I, szczególnie dlatego, iż wpływ tego czynnika na obszar transportu udało się skutecznie zniwelować.

Wojna w Ukrainie, jak już wspomniano obniżyła także poziom bezpieczeństwa wśród obywateli Polski, w tym także wśród mieszkańców województwa Małopolskiego. **Ten fakt może objawiać się także w mniej oczywistych obszarach takich jak np. Obszar III Klimat i Środowisko.** Wybuch wojny w Ukrainie zaszczepił w mieszkańcach województwa Małopolskiego niepewność i strach przed tym, że podobna sytuacja może pojawić się także w Polsce, obawiano się, iż konflikt zbrojny rozprzestrzeni się także na teren naszego kraju. Podmioty wdrażające wsparcie w obszarze III po wybuchu wojny w Ukrainie identyfikowały zmniejszone zainteresowanie zmianą dotychczasowych m.in. źródeł ogrzewania na bardziej prośrodowiskowe. Mieszkańcy kierowani obawą i strachem częściej postanawiali pozostawać przy znanych, starych rozwiązaniach, co do których mieli pewność, że nawet w sytuacji kryzysowej, ich nie zawiodą.

Wojna w Ukrainie wpłynęła także na **sposób zarządzania**, a zatem na Obszar IV Zarządzanie strategiczne regionem. Pojawianie się tej sytuacji kryzysowej wymagało większej elastyczności w zarządzaniu – środki musiały być realokowane, traktowano priorytetowo konkretne formy wsparcia. W tym zakresie warto przywołać, iż **Samorząd Województwa w ramach Małopolskiej Tarczy Humanitarnej (MTH) zdecydował się uruchomić działania pomocowe dla mieszkańców Ukrainy , zarówno tych, którzy uciekają przed wojną i aktualnie mieszkają na terenie Małopolski, ale również tych, którzy walczą o niepodległość swojego kraju.** Realizowane w ramach MTH działania podzielone zostały na pakiety, które odpowiadały najpilniejszym potrzebom uchodźców i samorządów tj. pakiet organizacji pozarządowych, wolontariatu i współpracy z JST, pakiet rynku pracy, pakiet edukacji, pakiet transportu, pakiet społeczny. **Doraźna, bezpośrednia i szybka pomoc w ramach MTH została również skierowana do Obwodu Lwowskiego.**

„Podobnie, jeśli chodzi o wojnę na Ukrainie, też, szczególnie w pierwszym etapie zaraz po wybuchu ciężko było stwierdzić, w którą stronę to się rozwinie i były szukane w urzędzie oszczędności, które mogłyby być przeznaczane na wsparcie. Na naszym regionalnym szczeblu wspieraliśmy bardzo obwód lwowski, który jest regionem partnerskim województwa małopolskiego i dużo pieniędzy z budżetu województwa zostało przeznaczonych na te cele, co wiązało się z tym, że mogły być wykorzystane na inne, tak że tak to w mojej działce wyglądało.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony .

⁶⁷ Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, raport „Województwo Małopolskie 2023”, Kraków 2023, str. 2

Drugim z czynników, który znacząco oddziaływał na wszelkie obszary tematyczne objęte Strategią oraz całość województwa była **pandemia COVID-19. Szczególny wpływ tego czynnika obserwuje się w Obszarze tematycznym II Gospodarka**. Obszar ten obejmuje swoim zakresem branżę turystyczną, na którą pandemia COVID-19 znacząco wpłynęła. Województwo Małopolskie jest regionem, który odwiedza bardzo dużo turystów zarówno tych polskich, jak i zagranicznych. Obostrzenia wprowadzane w trakcie pandemii COVID-19 zalecały pozostawanie w domach oraz skutkowały zamknięciem granic Polski, przez co sektor turystyczny znacząco ucierpiał. Z drugiej strony zamknięcie granic Polski mogło mieć pozytywny wpływ na turystykę krajową i skutkowało tym, iż Polacy zaczęli podróżować bardziej lokalnie. Choć zapisy Strategii wspominają o tym, że pandemia COVID-19 miała znaczny wpływ na branżę turystyczną, jednak skupiają się one w szczególności na odbudowaniu tej branży poprzez ciągłe zachęcanie do przyjazdu nowych turystów, kładąc nacisk na rozwijanie oferty o nowe usługi, aktywnej promocji i prowadzenie marketingu regionu. W trakcie prowadzonych badań zidentyfikowano zatem, iż warto byłoby zatem bardziej skupić się na **bezpośredniej pomocy, kierowanej do podmiotów działających w tej branży**. Samorząd Województwa nie pozostawał w tej kwestii bierny i zapewniał pomoc dla przedsiębiorców działających w branży turystycznej- m.in. przewidywał wspieranie przedsiębiorców, którzy na skutek pandemii ponieśli straty finansowe w ramach Małopolskiej Tarczy Antykryzysowej (MTA). W ramach MTA powiedziano 28 mln zł na płynnościowe i inwestycyjne pożyczki dla przedsiębiorców, dotkniętych skutkami pandemii COVID-19, działających w branży turystycznej. Natomiast bezpośrednią pomoc, w formie dotacji, przedsiębiorstwa działające w branży turystycznej będą mogły otrzymać w ramach KPO. Działania promujące region jako atrakcyjny turystycznie są jak najbardziej zasadne, jednak województwo małopolskie mierzy się także ze znaczną ekspansją turystyki w poszczególnych rejonach (m.in. w Krakowie, powiecie tatrzańskim), która może powodować zatory oraz obniżać jakość życia ich mieszkańców. Ten problem identyfikowany jest w zapisach SRWM 2030- w jej ramach przewidziano realizację działań na rzecz rozproszenia ruchu turystycznego celem przeciwdziałania jego nadmiernej koncentracji (główny kierunek działania 3.1.6).

Pandemia COVID-19 wpłynęła także na obszar **rynku pracy**, który wpisywał się w Obszar tematyczny I Małopolskie. Dużo branż, szczególnie branża gastronomiczna oraz branża turystyczna, ucierpiało w ramach pandemii, ze względu na panujące w jej trakcie obostrzenia. W powiązaniu z powyżej opisanymi ustaleniami warto skupić się zatem w szczególności na branży turystycznej. Branża turystyczna nie cieszy się dużym zainteresowaniem na rynku pracy, gdyż świadczone w jej ramach wynagrodzenia są stosunkowo niskie. Małopolska tak jak już wcześniej wspomniano jest regionem o szczególnym potencjale turystycznym, a więc zapotrzebowanie na pracowników w tej branży jest szczególnie wysokie. Dodatkowo tak jak już wspomniano działania w ramach Strategii w obszarze turystycznym skupiają się na aktywnej promocji, szczególnie regionów cechujących się niższym stopniem zainteresowania wśród turystów. Działania te jednocześnie pomogą rozprzyszczyć ruch turystyczny na terenie województwa, ale także zwiększą zapotrzebowanie na pracowników w tej branży. W branży turystycznej pracują aktualnie zazwyczaj młode osoby, a przeciągnięte dobrymi warunkami pracy mogą dodatkowo osiedlać się także na rejonach, gdzie panuje zjawisko depopularyzacji i starzenia się ludności. Warto zatem poza wsparciem podmiotów działających w tej branży skupić się także na **działaniach związanych z polepszeniem warunków pracy w branży turystycznej**. Szczególne znaczenie tej branży zostało zaakcentowane w Małopolskiej Tarczy Antykryzysowej, gdzie jak już wspomniano wyszczególniono środki stricte przeznaczone na pożyczki dla podmiotów z branży turystycznej, natomiast bezpośrednie wsparcie, w formie dotacji, ww.

podmioty będą mogły otrzymać w ramach KPO. Wsparcie to może przysłużyć zarówno przedsiębiorcom, jak i ich pracownikom.

„(...) natomiast to jest taka sytuacja, gdzie my tak mówimy, że ta turystyka jest ważna, też to jest podkreślone w strategii, te walory małopolskie, natomiast jakby tak się przypatrzeć temu od rynku pracy, to tam są najniższe wynagrodzenia.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Pandemia COVID-19 znacząco wpłynęła również na kwestie związane z usługami zdrowotnymi, wpisującymi się Obszar tematyczny I Małopolskie. W trakcie pandemii zwiększyła się ilość pacjentów przyjmowanych do placówek ochrony zdrowia, a więc projekty prozdrowotne były traktowane priorytetowo. Na rzecz tych interwencji relokowano środki w ramach poszczególnych programów oraz pojawiły się dodatkowe środki na rzecz walki z pandemią COVID-19. Ten fakt miał pozytywny wpływ na realizację kompleksowych projektów, z efektów których pacjenci mogą korzystać do dziś. Podmioty realizujące wsparcie w tym zakresie identyfikowały dodatkowo to, iż dzięki zebranemu w trakcie tej sytuacji kryzysowej doświadczeniu są w stanie aktualnie realizować bardziej jakościową interwencję. Wpływ tego czynnika na obszar usług zdrowotnych był zatem znaczący, jednak udało się go opanować. Najbardziej pomogły w tym dodatkowe środki alokowane stricte na inwestycje zdrowotne. Duże znaczenie w tym aspekcie miała pomoc z **Małopolskiej Tarczy Antykryzysowej** w ramach której przeznaczono 275,3 mln zł dla małopolskich szpitali i jednostek zdrowia na sprzęt i wyposażenie niezbędne do skutecznej walki z pandemią.

„(...) dowiedzieliśmy się, że sposób funkcjonowania naszych szpitali w przypadku takiego zagrożenia jest nieefektywny, chodziło o na przykład, chociażby o taką prozaiczną rzecz jak rozdzielenie części, gdzie są poradnie, czyli części ambulatoryjnej od części szpitalnej, dlatego że to przy COVID-zie się okazało, że te strumienie pacjentów, które niepotrzebnie się przecinają, one powodują większe zagrożenie biologiczne i teraz jakby na skutek tych działań też wyciągnęliśmy pewne wnioski, które uwzględniamy przy projektowaniu nowych jednostek leczniczych żeby efektywność i jakość leczenia była lepsza.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

W obszarze zdrowia faktycznie realizowano więcej interwencji po zwiększonych kosztach, gdyż projekty z tego obszaru traktowano w czasie pandemii priorytetowo. Jednak pozostałe obszary strategicznej interwencji w związku z pandemią **borykały się ze zwiększeniem kosztów w ramach poszczególnych interwencji**, co rzutowało na konieczność wprowadzania stosownych zmian. Dodatkowo realizacji interwencji po wcześniej planowanych kosztach nie sprzyjała **inflacja**. Ten fakt może powodować, że nawet rekordowo alokowane środki finansowe, przeznaczane na poszczególne obszary tematyczne, nie pozwolą zrealizować wszystkich wcześniej zaplanowanych, przez podmioty wdrażające, interwencji oraz przekładać się na realizację założonych wskaźników. Wzrost kosztów jest szczególnie problematyczny **w obszarze zapewnienia dostępu do usług opiekuńczych**. Nakłady alokowane na usługi opiekuńcze rosną, jednak nie przekłada to się na zwiększenie ilości osób objętych owymi usługami, co może rzutować na realizację zaplanowanych wskaźników.

„Ja myślę, że wzrost kosztów jest dużym problemem, bo w obszarze, chociażby, usług opiekuńczych widzimy, że sytuacja przedstawia się w sposób następujący, bardzo rosną nakłady na usługi opiekuńcze, ale liczba osób, które są zaopiekowane, nie rośnie, bo podobna liczba osób generuje coraz większe koszty z uwagi na wzrost tych nakładów. I to też jest dla strategii o tyle problematyczne, że mamy pewną pulę środków, i za tę pulę środków spodziewaliśmy się zakontraktować jakąś liczbę projektów, z których będzie wynikała jakaś liczba też różnego rodzaju placówek.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Zwiększenie kosztów projektów może powodować także to, iż o wiele mniej interwencji zostanie wybranych w ramach prowadzonych konkursów. W takiej sytuacji kryteria, które spełniają obszary w trudniejszej sytuacji, szczególnie finansowej, mogą być niewystarczające, gdyż konkurują one z projektami o większym potencjale. Fakt ten może rzutować na to, iż gminy w trudniejszych sytuacjach będą miały utrudniony dostęp do alokowanych środków finansowych.

„(...) konkurencja będzie większa, czyli im mniej środków, tym trudniej jest je zdobyć, i wtedy te nasze kryteria, które preferują obszary w trudniejszej sytuacji, mogą być niewystarczające, żeby skutecznie konkurować z innymi projektami, które mogą być lepiej napisane, mogą za nimi stać organizacje z większym potencjałem, co też przekłada się na punktację. Więc w tym sensie może to rzutować też na gorszy dostęp do pieniędzy.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

W trakcie pandemii konieczne było także dostosowywanie przyszłych oraz trwających interwencji do pandemicznych realiów, w tym do nowych zaleceń. Zmieniła się zatem forma kontaktu między ludźmi na formę online, ograniczono także możliwość przemieszczania się. Te nowe zalecenia wpłynęły na realizację projektów w poszczególnych obszarach, ale także na sektor administracyjny. Zatem **pandemia COVID-19 wpłynęła także na obszar zarządzania strategicznego.** Administracja samorządowa musiała stać się bardziej elastyczna i poszukiwać nowych rozwiązań.

Wojna w Ukrainie oraz pandemia COVID-19, choć wygenerowały bariery i wymusiły wprowadzanie stosownych zmian, **wpłynęły także na zmianę stopnia oddziaływania czynników wcześniej zidentyfikowanych na etapie oceny ex-ante.** Po wybuchu wojny zauważa się zmiany na rynku pracy. Przed jej wybuchem na terenie Małopolski identyfikowano wolne miejsca pracy, które nie cieszyły się zainteresowaniem wśród mieszkańców. Wybuch wojny w Ukrainie wpłynął jednak na to, iż na teren całej Polski, w tym także na teren Małopolski, napłynęło dużo migrantów z Ukrainy, którzy samoistnie trafili na małopolski rynek pracy. COVID-19 także znacząco wpłynął na rynek pracy. Dużo osób po utracie pracy zaczęło jej poszukiwać na nowo, co mogło przyczynić się do większego zainteresowania miejscami pracy w różnorodnych branżach.

„Również przy tym deficycie siły roboczej na chwilę bym się zatrzymała. Faktycznie w momencie, kiedy była przygotowywana strategia, to widzieliśmy, że sytuacja na naszym rynku pracy zaczyna być taką sytuacją, gdzie pojawiało się sporo miejsc pracy, przez długi czas niemożliwych do obsadzenia siłami własnymi, w sensie osobami, które mieszkały w

Małopolsce, bo nie było zainteresowania nawet wśród osób bezrobotnych, żeby wykonywać pewne zawody. Natomiast ta sytuacja trochę się zmieniła, biorąc pod uwagę z jednej strony COVID a z drugiej strony wojnę. Z jednej strony trochę kwestie bezpieczeństwa i kwestie preferencji zawodowych ludzi młodych się nam nasiliły i dalej pojawiają się zawody, które nie są zawodami oczekiwanymi, ale z kolei ten deficyt na rynku pracy, zaczął się nam trochę minimalizować przez napływ migrantów z Ukrainy. Z jednej strony coś co traktujemy jako pewien rodzaj zagrożenia, nad którym musimy się zastanowić w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa Małopolanom, mam tutaj na myśli wojnę, czyli ten wymiar negatywny, nad którym musimy się zastanowić, przyniósł też w pewnym sensie wymiar pozytywny (...).”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Jednak pozytywny wpływ tych czynników może być chwilowy. Podmioty realizujące wsparcie wskazywały także na to, że z biegiem lat coraz częściej zmniejsza się potencjał zatrudnieniowy wśród osób z Ukrainy. W 2022 roku do naszego kraju napłynęło bardzo dużo osób z Ukrainy, w tym część z nich pozostała do dziś, jednak wiele migrantów postanowiło w późniejszym czasie opuścić granice naszego kraju. Dodatkowo aktualnie mężczyźni przebywający na terenie Ukrainy są objęci zakazem wyjazdu. Jednocześnie rząd ukraiński próbuje pozyskać nowych żołnierzy – w dniu 18 maja 2024 r. w życie weszła nowelizacja ukraińskiej ustawy o mobilizacji⁶⁸. Władze ukraińskie mobilizują zatem do powrotu także swoich obywateli przebywających poza terenem kraju. Na polskim rynku pracy może w związku z tym wystąpić odpływ ukraińskich mężczyzn.

„(...) absolutnie wyczerpał się potencjał zatrudnieniowy, jeżeli chodzi o Ukrainę, na której dużo bardzo wiele polegaliśmy i wydawało się, że to jest takie źródło. Różne przyczyny, zarówno wojna, jak i to, że mężczyźni objęci są w tej chwili zakazem wyjazdu, jak i to, że ta wojna też pochłania niestety, co jest przykre, ale życia ludzkie i jeżeli nastąpi taki moment odbudowy Ukrainy, to też władze tego kraju będą robiły wszystko, żeby ściągnąć tych ludzi i nam tu może się pojawić jeszcze większy odpływ (...).”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Należy zatem skupić się także na tym, aby **coraz to nowe osoby chciały pracować w branżach, które obecnie nie cieszą się zainteresowaniem**. Jak już wyżej wspomniano warto skupiać się na polepszaniu warunków pracy wśród pracowników w branży turystycznej. Jednak równie istotną branżą jest branża budowlana, w której szczególnie deficytowi są pracownicy fizyczni oraz młodzi inżynierowie. Szczegółne ważne w tym aspekcie będzie zapewnienie dostępu do jakościowego kształcenia zawodowego oraz promowanie nauczania wyższego na kierunkach inżynierskich. Dodatkowo pracodawcy mierzący się z dużymi niedoborami kadrowymi związanymi w odpływem części pracowników, zwłaszcza ukraińskich mężczyzn starają się zapełnić tę lukę pracownikami pochodzącymi z innych części świata. Zgodnie z danymi przedstawionymi przez Wydział Spraw Cudzoziemców MUW

⁶⁸ PRAWO UKRAINY- w sprawie zmian niektórych aktów ustawodawczych Ukrainy dotyczących niektórych kwestii służby wojskowej, mobilizacji i rejestracji wojskowej, tekst ustawy w języku ukraińskim: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3633-20#Text> (dostęp 30.09.2024 r.)

w 2024 roku do Małopolski napłynęło wiele osób z krajów wschodnich, szczególnie z Azji Centralnej i Południowo-Wschodniej. Pracownicy pochodzący z Azji najczęściej są zatrudniani w przetwórstwie przemysłowym, w transporcie oraz na budowach. Zarabiają też jako robotnicy przemysłowi oraz pracownicy fizyczni. Obserwuje się także znaczny wzrost wniosków dot. osób zamieszkujących obszar Afryki, który do tej pory nie znajdował się w kręgu zainteresowań pracodawców⁶⁹. Małopolski rynek pracy jest także otwarty na wszelkich cudzoziemców, nie tylko uchodźców z Ukrainy. W tym aspekcie wspomnieć o projekcie „Żyj i pracuj w Małopolsce”, który przewiduje szeroki wachlarz działań na rzecz wspierania adaptacji cudzoziemców na małopolskim rynku pracy. Projekt adresowany jest głównie do cudzoziemców (obywateli państw trzecich legalnie przebywających na terenie Małopolski), ale także do przedsiębiorców planujących zatrudnić cudzoziemców.

Na formę tego jak wsparcie powinno wyglądać, w szczególności, w obszarze usług społecznych (Obszaru tematycznego I Małopolskie) będzie miała także **deinstytucjonalizacja**. Aktualnie na znaczeniu zyskuje opieka środowiskowa, rezygnuje się ze świadczenia opieki stricte instytucjonalnej. Przykładowo, w ramach opieki nad osobami starszymi coraz większy nacisk kładzie się na opiekę świadczoną w środowisku lokalnym, a nie w zinstytucjonalizowanych zakładach opieki stacjonarnej. Prawnie ten fakt reguluje Strategia Rozwoju Usług Społecznych, która została uchwalona w 2022 roku. Nie oznacza to jednak, że rezygnacja z instytucjonalnych form pomocy na rzecz pomocy środowiskowej nastąpiła dopiero w 2022 roku, podmioty realizujące SRWM 2030 wcześniej uwzględniały już to zjawisko w swoich interwencjach. Szczególnie znaczącą rolę w jakościowym dostępie do środowiskowych usług społecznych mają partnerzy strategiczni, w tym organizacje pozarządowe. W ostatnich latach identyfikuje się wzrost liczby m.in. placówek wsparcia dla seniorów na terenie Małopolski południowo-wschodniej oraz wschodniej⁷⁰. O wiele mniejszy wzrost liczby owych placówek identyfikuje się na terenie Małopolski północno-zachodniej, w szczególności w powiecie miechowskim⁷¹, gdzie występuje większe starzenie się społeczeństwa (powiat miechowski jest powiatem, w którym obserwuje się jednocześnie zmniejszającą się liczbę ludności, wysoki wskaźnik obciążenia demograficznego oraz najniższy w województwie przyrost naturalny⁷²). Może być to spowodowane tym, iż w większa ilość gmin na terenie Małopolski południowo-wschodniej posiada działające organizacje pożytku publicznego. O wiele więcej białych plam w działalności OPP obserwuje się w gminach na terenie Małopolski północnej⁷³. Dla przykładu na terenie Sądeckizny działa więcej organizacji pozarządowych, aniżeli na terenie Małopolski północnej, szczególnie deficytowy w tym aspekcie jest powiat miechowski⁷⁴. Jak wynika ze zrealizowanych wywiadów to właśnie organizacje pozarządowe, zostały zidentyfikowane jako główne podmioty, które realizują jakościowe wsparcie środowiskowe dla osób starszych. Ukierunkowanie terytorialne wsparcia nie jest zatem jedynie uzależnione od preferencji jednostek samorządowych, a warunkować może je także to

⁶⁹ Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie, *Dane statystyczne oraz trendy migracyjne w Małopolsce stan na dzień 31.05.2024*, Kraków, 2024, str. 13

⁷⁰ Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa Małopolskiego za rok 2023*, Kraków, 2024, str. 148

⁷¹ Op. Cit.

⁷² Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, część I: *Diagnoza i prognozy rozwojowe*, Kraków 2021, str. 12-14.

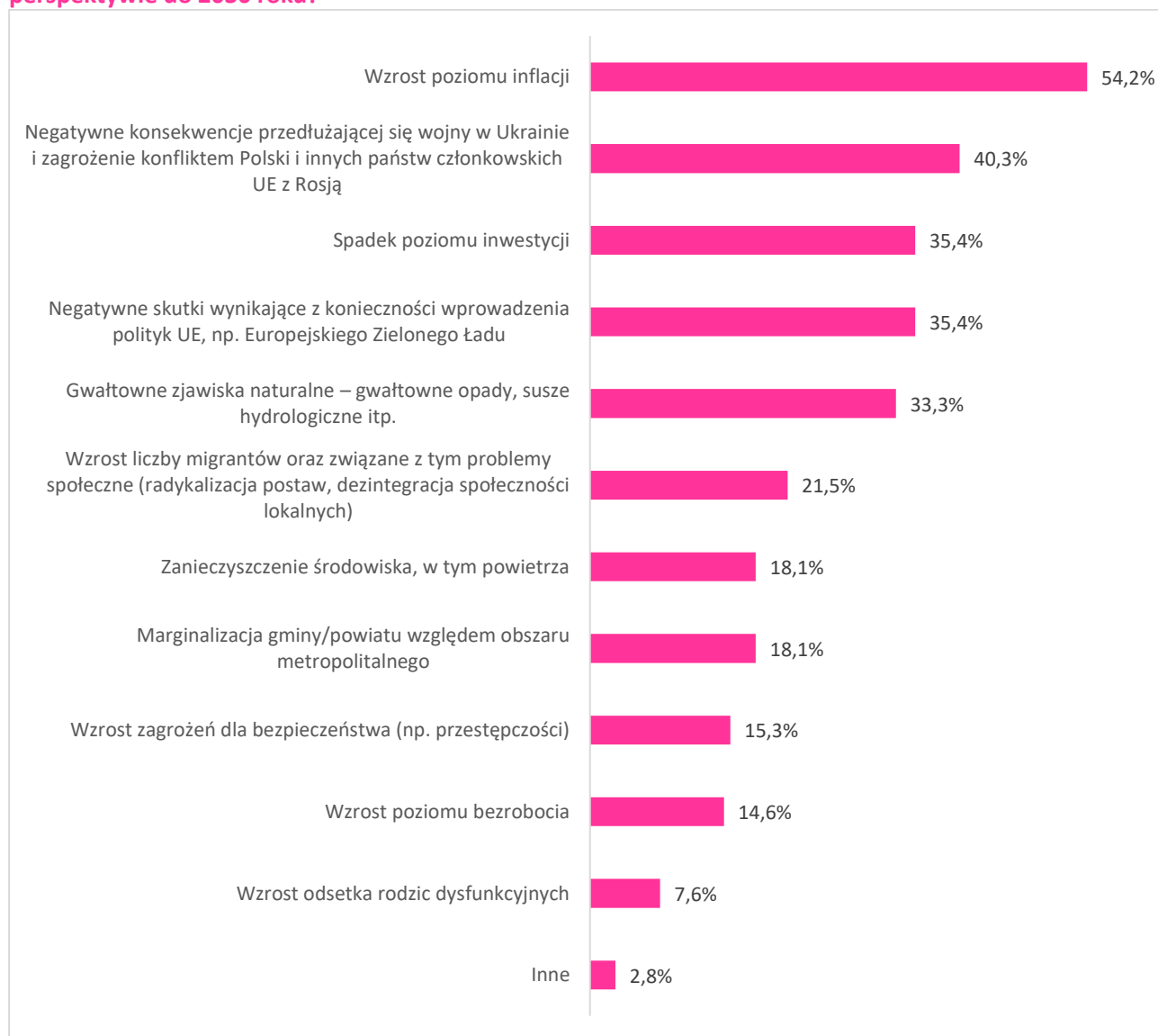
⁷³ Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, *Organizacje pozarządowe w województwie małopolskim*, Kraków, 2022, str. 17

⁷⁴ Op. Cit.

czy na danym terenie działają oddolne podmioty (w tym NGOs), które podejmą się realizacji oraz utrzymania danej placówki. **Warto zatem nie tylko wspierać powstawanie nowych placówek wsparcia środowiskowego, ale także wspierać podmioty, które będą te placówki utrzymywać.**

Istotnymi podmiotami, które mogły identyfikować czynniki negatywnie wpływające na realizację przez nich zaplanowanych interwencji strategicznych są także JST, czyli beneficjenci poszczególnych interwencji oraz instytucje wspierające wdrażanie Strategii. W ramach prowadzonego badania ilościowego przedstawiciele JST zostali zapytani o to, czy obawiają się pojawienia konkretnych czynników, które będą negatywnie wpływać na rozwój ich regionów.

Wykres 45. Jakich czynników negatywnie wpływających na rozwój gminy obawiają się Państwo w perspektywie do 2030 roku?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z JST (n=144).

Gminy i powiaty objęte badaniem ilościowym najczęściej (54,2%) wskazywały, iż objawiają się **negatywnych konsekwencji spowodowanych wzrostem poziomu inflacji**. Znaczna część respondentów badań ilościowych (40,3%) wskazywała także, że na rozwój ich regionów może wpływać **wojna w Ukrainie**. Co ciekawe o wiele mniejsza ilość respondentów, bo już jedynie 21,5%,

wskazywała, iż zagrożeniem dla rozwoju ich regionów może być **gwałtowny napływ migrantów**, który również spowodowany był w dużej mierze konfliktem zbrojnym w Ukrainie, co może wskazywać na to, że spora część JST doszukuje się w tym pozytywnych skutków dla ich obszarów. Duża część JST objętych badaniem (35,4%) wskazywała także na to, iż obawiają się oni także pogłębiającego się **spadku poziomu inwestycji**. Taki sam odsetek JST wskazywał iż na ich rozwój regionalny mogą wpływać **zewnętrzne polityki (tj. np. Europejski Zielony Ład)**. Respondenci badania wskazywali także na możliwe negatywne zjawiska w obszarze środowiska. Część respondentów (33,3%) identyfikowała, iż obawiają się oni skutków **gwałtownych zjawisk naturalnych (tj. suszy, gwałtownych opadów)**. Mniejsza część JST, lecz nadal znacząca (18,1%), obawia się skutków **zanieczyszczeń środowiska, w tym powietrza**. Taki sam odsetek respondentów wskazywał na to, iż obawia się **marginalizacji ich gminy/powiatu względem obszaru metropolitalnego**. Około 15,3% JST identyfikuje, iż w ich rejonach może obniżyć się **poziom bezpieczeństwa wśród ich mieszkańców** spowodowany np. zwiększoną przestępczością. Najmniejsza część JST obawia się negatywnych skutków: **wzrostu poziomu bezrobocia** (14,6%) oraz **wzrostu odsetka rodzin dysfunkcyjnych** (7,6%). Warto zwrócić uwagę na fakt, iż największa część małopolskich JST obawia się negatywnych skutków sytuacji kryzysowych tj. kryzys gospodarczy, czy wojny w Ukrainie. Uwarunkowania te mogą znacząco wpłynąć na ich obszary, co może determinować konieczność wprowadzenia zmian w Strategii.

O czynniki, które mogą determinować zmiany w poszczególnych obszarach tematycznych Strategii zostali zapytani także eksperci w ramach prowadzonego panelu delfickiego. Podobnie jak przedstawiciele podmiotów zaangażowanych w realizację Strategii oraz odbiorców Strategii wskazali, iż **aktualnym zagrożeniem pozostaje sytuacja związana z napaścią Rosji na Ukrainę**. Wskazali oni także na fakt, iż wśród najważniejszych czynników zewnętrznych mogących wpływać na realizację SRWM 2030 wymienić należy **zmiany na rynku pracy spowodowane rozwojem sztucznej inteligencji**, m.in. w sektorze globalnych usług biznesowych. Dodatkowo wskazywali oni, iż czynnikami negatywnie wpływającymi na możliwości rozwojowe regionu są i będą:

- wysoka cena energii elektrycznej,
- wzrastająca liczba osób w podeszłym wieku i konieczność dostosowania systemu usług do ich potrzeb,
- kurczenie się zasobów siły roboczej spowodowane pogłębiającym się niżem demograficznym,
- suburbanizacja,
- depopulacja obszarów wiejskich.

Ekspert wskazywali także czynniki, które będą miały szczególny wpływ na poszczególne obszary tematyczne objęte Strategią. Wymieniali oni, iż czynnikiem zewnętrznym, który może mieć wpływ na realizację celów w Obszarze tematycznym I Małopolskie może być po pierwsze **presja korporacji inwestujących w Polsce na zmobilizowanie ludzi do większej aktywności zawodowej**, co może nie sprzyjać zakładaniu rodzin. Literatura wskazuje, iż przepracowanie może wpływać na czas poświęcany rodzinom⁷⁵. Dodatkowo warto wspomnieć, że na realizację celu I mogą mieć także wpływ **trudności w**

⁷⁵ Wniosek wypracowany na podstawie panelu delfickiego. Na wpływ tego czynnika wskazuje także literatura m.in.: PARP, Bilans Kapitału Ludzkiego. Raport z badania ludności w wieku 18-69 lat

dostępie do mieszkań wśród młodych ludzi⁷⁶. W Obszarze tematycznym II Gospodarka wpływ na realizację zakładanych celów mogą mieć **przemiany w obszarach systemów produkcji**⁷⁷, w tym rozwój technologiczny produktów oraz procesów ich wytwarzania. Skutkować to może, zdaniem ekspertów, koniecznością modernizacji przedsiębiorstw oraz restrukturyzacji obszarów, które cechują się gospodarką bazującą na niekonkurencyjnych technologiach.

PODSUMOWANIE:

Na realizowaną interwencję w ramach wszelkich obszarów tematycznych Strategii zdecydowany wpływ miały czynniki zewnętrzne spowodowane sytuacjami kryzysowymi tj. **wojna w Ukrainie oraz pandemia COVID-19**. Wojna w Ukrainie, w szczególności, nasiliła zjawisko migracji, wzbudziła wiele obaw wśród mieszkańców województwa i zagroziła ich poczuciu bezpieczeństwa oraz wpłynęła na sposób zarządzania strategicznego. Natomiast pandemia COVID-19 szczególnie wpłynęła na obszar rynku pracy, turystyki, transportu, czy usług zdrowotnych oraz wymusiła elastyczność w sposobie zarządzania Strategią. Wojna w Ukrainie oraz pandemia COVID-19, choć wygenerowały bariery i wymusiły wprowadzanie stosownych zmian, wpłynęły także na zmianę stopnia oddziaływania czynników wcześniej zidentyfikowanych na etapie oceny ex-ante m.in. w zakresie rynku pracy. Jednak ich pozytywny wpływ może być chwilowy. Podmioty realizujące wsparcie borykały się także ze zwiększeniem kosztów projektów, a ten problem bardziej pogłębiała panująca w Polsce **inflacja**. Warto podkreślić, że JST najczęściej wskazywały, że to właśnie skutków inflacji obawiają się najbardziej. Na formę tego jak wsparcie powinno wyglądać, w szczególności, w obszarze usług społecznych będzie miała także **deinstytucjonalizacja**. **Pozostałymi czynnikami, które mogą determinować zmiany w obszarach SRWM 2030 będą:** rozwój sztucznej inteligencji, wysoka cena energii elektrycznej, wzrastająca liczba osób w podeszłym wieku i konieczność dostosowania systemu usług do ich potrzeb, kurczenie się zasobów siły roboczej spowodowane pogłębiającym się niżem demograficznym, suburbanizacja, depopulacja obszarów wiejskich, trudności w dostępie do mieszkań wśród młodych ludzi oraz mieć przemiany w obszarach systemów produkcji.

⁷⁶ Wniosek wypracowany na podstawie panelu delfickiego. Na wpływ tego czynnika wskazuje także literatura m.in.: *Habitat for humanity, Problemy mieszkaniowe osób mieszkających w Polsce oraz ocena istniejących rozwiązań- raport z badania opinii publicznej, Warszawa, 2023*

⁷⁷ Wniosek wypracowany na podstawie panelu delfickiego. Na wpływ tego czynnika wskazuje także literatura: *PARP, raport tematyczny „Czwarta rewolucja i jej wpływ na rynek pracy”*

3.2. Identyfikacja i analiza działań podjętych w celu wykorzystania szans wynikających z pozytywnych czynników zewnętrznych oraz działań zaradczych przeciwdziałających negatywnym skutkom oddziaływania czynników zewnętrznych⁷⁸

Na realizację SRWM 2030 mogą mieć wpływ potencjalne i rzeczywiste zmiany zachodzące na terenie Małopolski, wywołane czynnikami zewnętrznymi.

Jak wspomniano w poprzednim rozdziale, niekorzystnym czynnikiem wpływającym na wszystkie obszary polityki rozwoju była inflacja. Spowodowała zmianę w postaci wzrostu cen produktów i usług, a przez to – kosztów realizacji przedsięwzięć. W połączeniu z niekorzystnym otoczeniem formalno-prawnym (np. długim czasem niezbędnym do uzyskania zezwoleń budowlanych) wywiera znaczący wpływ na planowane inwestycje, powodując ich opóźnianie się. Badania jakościowe wykazały, że zjawiska te są jednak całkowicie niezależne od samorządu województwa. Wniosek ten znajduje potwierdzenie w przeprowadzonych badaniach ilościowych. JST natomiast określiły wpływ na niwelowanie negatywnego oddziaływania inflacji następująco:

Wykres 46. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak Państwo oceniają, jaki macie Państwo – jako samorząd lokalny – wpływ na niwelowanie negatywnego oddziaływania wzrostu poziomu inflacji?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z JST (n=144). Dane odnoszą się do wyborów wielokrotnych – nie sumują się do 100%.

⁷⁸Pytania badawcze: Które spośród potencjalnych i rzeczywistych zmian mogą stanowić pozytywny, a które negatywny, wpływ na realizację SRWM 2030? Jakie środki należałoby podjąć w celu wyeliminowania negatywnego wpływu tych czynników? Pytanie uszczegóławiające nr 2.1.: Które zmiany (rzeczywiste i potencjalne) mogą wpływać w dwojaki sposób na realizację SRWM 2030? W jaki sposób wzmocnić pozytywne oddziaływanie takich czynników, a zminimalizować ich negatywny wpływ? Z czego wynika dwoisty charakter tego wpływu? Pytanie uszczegóławiające nr 2.2.: W jaki sposób za pomocą systemu monitorowania SRWM 2030 możliwe jest wczesne zaobserwowanie sytuacji świadczących o pojawieniu się czynników o negatywnym wpływie na realizację SRWM? Pytanie uszczegóławiające nr 3.1.: W jakim stopniu czynniki negatywnie oddziałujące na realizację SRWM 2030 są podatne na działania je niwelujące? Na ile możliwe jest zniwelowanie wpływu tych czynników? Pytanie uszczegóławiające nr 3.2.: Którzy interesariusze SRWM 2030 mogą mieć największy wpływ na niwelowanie negatywnego wpływu tych czynników?

Działania mające na celu wyeliminowanie negatywnego wpływu tych zmian skupiają się najczęściej na poszukiwaniu dodatkowych źródeł finansowania, które pozwolą zrealizować plany bez konieczności zmniejszania ich zakresu. Innym stosowanym zabezpieczeniem jest wprowadzenie do umów z wykonawcami klauzul waloryzacyjnych określających maksymalną wartość zmiany wynagrodzenia.

„(...) wcześniej nagminnie zdarzały się nam roszczenia wykonawców, dotyczące waloryzacji, także na naszych kontraktach pojawiły się wskaźniki waloryzacyjne. To są wskaźniki, to są kwoty obliczane na podstawie wskaźników GUS-owskich i wzorów opracowanych przez GUS (...). I my wzorujemy się na tych sposobach obliczania i waloryzacji, zarówno w kontraktach utrzymaniowych, jak i w kontraktach inwestycyjnych.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

JST objęte badaniem ilościowym wskazywały, że w celu zniwelowania negatywnego wpływu zjawiska inflacji najważniejsza jest współpraca z administracją rządową. Ważny wpływ wywrze także współpraca samorządu województwa z powiatami. W działania zaradcze warto także zaangażować lokalnych przedsiębiorców i instytucje otoczenia biznesu.

Inną zmianą, która dotyka różne obszary polityki rozwoju, jest kurczenie się zasobów siły roboczej, np. w zakresie dostępu do inżynierów i specjalistów, o czym szerzej była mowa w poprzednim rozdziale. W Obszarze I Małopolskie czynnik negatywny, jakim jest starzenie się społeczeństwa, spowodował pogorszenie dostępu do opieki zdrowotnej – zarówno lekarskiej, jak i opiekuńczej. Wiele pielęgniarek podejmujących pracę (ok. 34%) jest w wieku emerytalnym lub przedemerytalnym⁷⁹. W momencie, gdy zdecydują o zakończeniu pracy zawodowej, województwo będzie mierzyć się z brakami kadrowymi w szpitalach. W odniesieniu do lekarzy możemy mówić o występowaniu luki kompetencyjnej, zwłaszcza w specjalizacjach mniej atrakcyjnych ekonomicznie (np. psychiatria dziecięca). Spowodowały ją długi proces kształcenia i obniżona dostępność zawodu. Podjęto środki w celu wyeliminowania negatywnego wpływu tych czynników – nowe kierunki lekarskie zostały otwarte na terenie całego kraju, w tym w Małopolsce – jednak jest to proces długotrwały i na efekty trzeba będzie poczekać nawet kilka lat.

„(...) gdzieś tak dopiero po dziesięciu latach będziemy mieć lekarzy, którzy wejdą, teraz zaczęli studia i dalej jest taka dziura, luka, (...) gdzie nie ma w ogóle specjalistów w tym zakresie i pewnie przez jakiś czas, dopóki nie wejdą te nowe roczniki na rynek, nie wykształcą się, nie zdobędą doświadczenia, to będziemy się dalej borykali z tym, że mamy za mało lekarzy.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

W Obszarze I Małopolskie czynnik negatywny, jakim jest niż demograficzny, spowodował konieczność dostosowania systemu usług do potrzeb starzejącego się społeczeństwa. Paradoksalnie może się okazać, że niedobór jakichś rozwiązań technologicznych spowoduje zainteresowanie firm i rozwój w tym obszarze, pojawianie się nowych rozwiązań zostanie przyspieszone czy wymuszone przez

⁷⁹ Zob. Raport o stanie pielęgniarstwa i położnictwa w Polsce, Naczelna Izba Pielęgniarek i Położnych, Warszawa 2023, s. 12.

niekorzystne zmiany demograficzne. Dodatkowo obserwujemy przełożenie się tego czynnika na zmianę systemową, która ma na celu holistyczne zadbanie o jednostkę – nie tylko w zakresie edukacji czy rynku pracy, lecz także opieki zdrowotnej czy bezpieczeństwa.

„(...) wynika to (...) też ze zmiany myślenia w podejściu do życia (...). Dyrektor powiedział, że każdy Małopolanin jest na wagę złota. Natomiast też sprawdzaliśmy dane do 2028, w 2028 roku 10% mniej dzieciaków będzie w klasie pierwszej, będzie miało 7 lat, 10% mniej. My chcemy, żeby ten Małopolanin żył u nas jak najdłużej, a nie tylko wyposażać go w te kompetencje, żeby miał te kompetencje, żeby miał ten zawód, tylko żeby był z nami.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Podobny wpływ można zaobserwować w odniesieniu do zagrożenia bezpieczeństwa, jakim jest wojna w Ukrainie. Wpłynęła ona na wszystkie obszary polityki rozwoju i spowodowała wzrost liczby migrantów oraz związane z tym problemy społeczne (radikalizacja postaw, dezintegracja społeczności lokalnych). Dzięki temu zjawisku w Małopolsce zauważono konieczność stworzenia instrumentów służących integracji ludności napływowej spoza granic Polski oraz z innych regionów kraju ze społecznością lokalną. Dostrzegając wyzwania związane z procesami migracyjnymi zachodzącymi w regionie, Samorząd WM podjął się opracowania dokumentu wyznaczającego ramy dla spójnej, skutecznej i efektywnie prowadzonej polityki integracji imigrantów w Małopolsce. Efektem tych działań jest **Program integracji imigrantów w województwie małopolskim „Małopolska otwarta”** – pierwszy tego typu dokument w Polsce przyjęty przez samorząd województwa, podejmujący całościowo temat migracji i integracji w skali regionalnej⁸⁰. Jego przygotowanie było poprzedzone Diagnozą sytuacji migrantów w województwie małopolskim⁸¹, nad którą prace angażowały szerokie grono osób pochodzących z różnych środowisk zajmujących się tematyką migracji i integracji. Dzięki wdrożeniu projektu „Żyj i pracuj w Małopolsce” podjęto pakiet działań na rzecz realizacji programu. Dodatkowo wnioski z diagnozy stanowiły podstawę do wyznaczenia celów, kierunków działania i rekomendacji konkretnych rozwiązań służących integracji imigrantów w województwie małopolskim. Wzmocnieniem pozytywnego oddziaływania omawianego zjawiska byłoby przeniesienie działań zaradczych na poziom centralny poprzez opracowanie ogólnopolskiej polityki migracyjnej.

JST objęte badaniem ilościowym wskazywały, że w celu zniwelowania negatywnego wpływu przedłużającej się wojny w Ukrainie najważniejsza jest współpraca z administracją rządową. Ważny wpływ wywrze także współpraca samorządu województwa z powiatami, a w zakresie migracji – także z gminnymi jednostkami organizacyjnymi. W rozwiązanie problemu warto także zaangażować gminny samorząd.

JST określiły także wpływ na niwelowanie problemów społecznych spowodowanych wzrostem liczby migrantów. Przedstawia się on następująco:

⁸⁰ Program integracji imigrantów w województwie małopolskim „Małopolska otwarta”, załącznik do uchwały nr 2010/23 Zarządu Województwa Małopolskiego z 24 października 2023 roku, Kraków 2023.

⁸¹ Diagnoza sytuacji migrantów w województwie małopolskim, Departament Rozwoju Regionu, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2023.

Wykres 47. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak Państwo oceniają, jaki macie Państwo – jako samorząd lokalny – wpływ na niwelowanie negatywnego czynnika wzrost liczby migrantów oraz związane z tym problemy społeczne (radyzalizacja, dezintegracja społeczności lokalnych)?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI/CATI z JST (n=144). Dane odnoszą się do wyborów wielokrotnych – nie sumują się do 100%.

Także w odniesieniu do pandemii COVID-19, która była negatywnym czynnikiem i wpłynęła znacząco na wszystkie obszary polityki rozwoju, można powiedzieć, że przyniosła pozytywne zmiany, przyspieszając transformację cyfrową. W obszarze zdrowia pojawienie się dodatkowych środków krajowych, europejskich i z budżetu województwa przeznaczonych na niwelowanie skutków pandemii koronawirusa pozwoliły na rozwój bazy rehabilitacyjnej i zwiększenie dostępności do rehabilitacji różnego rodzaju, nie tylko tej dla ozdrowieńców po COVID-19. W odpowiedzi na pogorszenie zdrowia psychicznego w wyniku pandemii mieszkańcy regionu zyskali też Centrum Zdrowia Psychicznego Dzieci i Młodzieży w Andrychowie i Centrum Zdrowia Psychicznego Kraków-Podgórze. Wzmocnieniu pozytywnego oddziaływania będzie służyło wykorzystywanie nabytego doświadczenia w celu modyfikacji bieżących i przyszłych działań. Zmienił się np. sposób projektowania jednostek leczniczych. W nowych istnieje możliwość stworzenia izolatek, dodatkowo część ambulatoryjna jest oddzielona od części szpitalnej, wskutek czego strumienie pacjentów korzystających z poradni i szpitala nie przecinają się. Dzięki temu rozwiązaniu zmniejsza się zagrożenie biologiczne.

„Więc wydaje nam się, że jesteśmy na pewno przygotowani i różne dziwne wydarzenia nie powinny nas zaskoczyć po tym, co przećwiczyliśmy przy okazji tamtego planowania strategicznego, którego, tak jak mówię, to wymagało elastyczności nie tylko naszej, ale w ogóle całego systemu. Reagowali wszyscy od administracji rządowej, po Komisję Europejską, więc to się dało po prostu zrobić. Sami byliśmy w szoku jak pewne rzeczy mogą dziać się szybko.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Zadanie systemu monitorowania SRWM 2030, jakim jest wczesne zaobserwowanie sytuacji świadczących o pojawieniu się czynników o negatywnym wpływie na realizację Strategii, jest trudne do wykonania. Zagrożenia często są ciężkie do przewidzenia.

„Charakterystyka tych zagrożeń jest taka, że one są nieprzewidywalne, bo być może gdzieś, jeżeli chodzi o te napięcia międzynarodowe, będąc specjalistą w tej dziedzinie, można prognozować taki rozwój, natomiast nie sądzę, żeby ktokolwiek był w stanie zaprognozować COVID, bo to było na tyle nietypowe działanie, że to jest nieprzewidywalne, już chyba bardziej przewidywalne są trzęsienia ziemi niż ogólnoswiatowa pandemia, więc wydawało nam się, że to jest taka domena futurologów, można było czytać książki o tym [śmiech] czy oglądać filmy, że coś takiego, ale nikt się nie spodziewał, że to będzie miało wymiar realny.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Dodatkowo pewne trendy, zmiany środowiskowe, demograficzne czy ekonomiczne zachodzą zdecydowanie szybciej niż etapy, które obejmuje cykl planowania strategicznego. Dużą rolę odgrywają tu narzędzia monitoringu, zwłaszcza coroczne raporty pn. Województwo Małopolskie przedstawiające sytuację społeczno-gospodarczą regionu w danym roku kalendarzowym, ale także pokazujące cykliczne zjawiska i trendy obserwowane w dłuższej perspektywie, które pozwalają na określenie dynamiki zmian zarówno w odniesieniu do rozwoju wewnątrzregionalnego, jak i w odniesieniu do innych regionów i kraju⁸². Dzięki elastycznemu podejściu system monitorowania pozwala na szybką i bezpośrednią reakcję oraz dokonywanie zmian w interwencji, m.in. poprzez realokację środków.

Za przykład może posłużyć Małopolska Tarcza Antykryzysowa. Środki – w łącznej wysokości ponad 1,888 mld zł – zostały przekazane przez Zarząd Województwa Małopolska na walkę z COVID-19 oraz łagodzenie skutków pandemii dla małopolskiej gospodarki oraz wsparcia mieszkańców. Pochodziły one z Funduszy Europejskich oraz budżetów państwa i województwa. Pomoc w ramach Małopolskiej Tarczy Antykryzysowej objęła następujące działania: pakiet medyczny (dla małopolskich szpitali i jednostek zdrowia na sprzęt i wyposażenie niezbędne do skutecznej walki z pandemią), pakiet przedsiębiorczości (dla przedsiębiorców na utrzymanie zatrudnienia w firmach borykających się z trudnościami finansowymi i wsparcie rynku pracy i samozatrudnionych), pakiet płynności finansowej (na płynnościowe pożyczki dla przedsiębiorców, którzy na skutek pandemii ponieśli straty finansowe), pożyczkę turystyczną (przeznaczone na płynnościowe i inwestycyjne pożyczki dla przedsiębiorców, którzy na skutek pandemii ponieśli straty finansowe), pakiet rozwoju (w ramach modułu rewitalizacji), pakiet społeczny i edukacyjny (środki na wsparcie placówek opieki całodobowej oraz zakup technologii i sprzętu do zdalnego nauczania)⁸³.

„To były gigantyczne działania w postaci zakupu sprzętu do zdalnego nauczania dla uczniów we wszystkich poziomach edukacji, od kształcenia zawodowego, po szkoły podstawowe. Szkolenia dla nauczycieli, do czego wykorzystaliśmy projekt Małopolska Chmura Edukacyjna. Okazał się

⁸² Plan Zarządzania Strategią Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, Załącznik do Uchwały nr 1423/21 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 7 października 2021 r., Kraków 2021, s. 17.

⁸³ Za <https://www.malopolska.pl/dobrojestwmalopolscestopkoronawirusowi/malopolska-tarcza-antykryzysowa> (10.09.2024).

idealny pod względem, że tak powiem, pewnych założeń do tego, żeby właśnie go wykorzystać szczególnie na początku. To jak wyglądało zdalne nauczanie w szkołach przed pierwszym wrześniem 2020, a po pierwszym wrześniu 2020, to już jest zupełnie inny świat, a co dopiero dalej, dalej. Także tutaj w pełnej współpracy z Ministerstwem Cyfryzacji i Edukacji, bo ustalaliśmy linie demarkacyjne z tymi wszystkimi programami, dawało się te działania prowadzić. Potem działania aktywizujące, integrujące, obozy, wyjazdy, zielone szkoły, wsparcie psychologiczne, wsparcie w eliminacji deficytów edukacyjnych, jakie się pojawiły, zajęcia wyrównawcze, o, o to chodziło. Te wszystkie instrumenty były systematycznie uruchamiane w postaci kolejnych pakietów.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Należy wspomnieć także o działaniu samorządu województwa mającym na celu ograniczenie negatywnych skutków związanych z wybuchem wojny w Ukrainie. Małopolska Tarcza Humanitarna to działania pomocowe podzielone na pakiety odpowiadające najpilniejszym potrzebom uchodźców i samorządów, m.in. pakiet organizacji pozarządowych, wolontariatu i współpracy z JST, pakiet rynku pracy, pakiet edukacji, pakiet transportu, pakiet społeczny. Wsparcie w łącznej wysokości ok. 100 mln zł pochodziło z Funduszy Europejskich oraz budżetu województwa⁸⁴.

Mało podatne na działania niwelujące są czynniki negatywnie oddziałujące na realizację SRWM 2030, takie jak: wzrost zagrożeń bezpieczeństwa (np. przestępczości), negatywne skutki wynikające z konieczności wprowadzenia polityk UE (np. Europejskiego Zielonego Ładu), negatywne konsekwencje przedłużającej się wojny w Ukrainie, gwałtowne zjawiska naturalne (np. gwałtowne opady, susze hydrologiczne), marginalizacja gminy względem obszaru metropolitalnego. Większość JST, które obawiają się wymienionych czynników, wskazywały wręcz na brak wpływu. Identyfikowały zjawiska jako całkowicie niezależne od jakiegokolwiek reakcji lub zależne jedynie od reakcji na wyższym szczeblu.

Bardziej podatne na działania niwelujące są czynniki, takie jak: wzrost odsetka rodzin dysfunkcyjnych, spadek poziomu inwestycji, zanieczyszczenie środowiska (w tym powietrza). Chociaż w odniesieniu do tych zmian można przeprowadzić bardziej skuteczne działania zaradcze, to większość JST, które obawiają się wymienionych czynników, wskazywały jednak na ograniczony wpływ. Skuteczne oddziaływanie wymaga zaangażowania środków finansowych, które na poziomie JST są niewystarczające. Identyfikowały też konieczność podjęcia współpracy z innymi podmiotami.

Największy wpływ na minimalizowanie negatywnych czynników można przypisać administracji rządowej i samorządowi województwa. JST wskazały na:

- w zakresie wzrostu zagrożeń bezpieczeństwa oraz spadku poziomu inwestycji, a także negatywnych skutków wprowadzenia polityk UE, zanieczyszczenia środowiska, gwałtownych zjawisk naturalnych – największe znaczenie administracji rządowej i samorządu województwa;
- w zakresie wzrostu odsetka rodzin dysfunkcyjnych – najważniejsze zaangażowanie NGO oraz istotne znaczenie administracji rządowej i samorządu powiatowego;

⁸⁴ Za <https://www.malopolska.pl/pomocukrainie/malopolska-tarcza-humanitarna> (10.09.2024).

- w zakresie wzrostu poziomu bezrobocia – najważniejsze zaangażowanie lokalnych przedsiębiorców i administracji rządowej.

Podsumowując, można stwierdzić, że wpływ na niwelowanie negatywnego wpływu czynników mają różni interesariusze, a bardzo ważną rolę odgrywa współpraca województwa z administracją rządową oraz samorządami lokalnymi. Uwidocznili się to m.in. w reagowaniu na pandemię COVID-19. Marszałek Województwa Małopolskiego współpracował w tym zakresie ściśle z Wojewodą Małopolskim oraz władzami na poziomie gmin i powiatów. Dodatkowy pozytywny wpływ na wzmocnienie współpracy mogłoby mieć zwiększenie cyfryzacji i wyeliminowanie bądź ograniczenie do minimum dokumentów w obiegu papierowym.

„Myślę, że tutaj trzeba podkreślić to, że współpraca z samorządem, z zarządem województwa, to przede wszystkim nieustanny dialog i nieustanna wymiana informacji. I to jest clue dobrej współpracy. (...) współpraca w taki sposób ułożona jest modelowa, bo jesteśmy w stanie szybko reagować i jesteśmy w stanie też dyskutować o tym, co jest niezbędne, w jakiej kolejności realizacja może przebiegać i jak należy się przygotować finansowo do realizacji pewnych zadań. I ten dialog, współpraca, to jest, tutaj przebiega naprawdę bardzo dobrze, jest dostęp przede wszystkim do szefostwa, do marszałków i cotygodniowe posiedzenia zarządu, to też miejsce, gdzie można śmiało pewne rzeczy omówić.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

PODSUMOWANIE

Inflacja spowodowała zmianę w postaci wzrostu cen produktów i usług, a przez to – kosztów realizacji przedsięwzięć. W połączeniu z niekorzystnym otoczeniem formalno-prawnym wywiera znaczący wpływ na planowane inwestycje, powodując spadek ich poziomu. Zjawiska te są jednak całkowicie niezależne od samorządu województwa.

Kurczenie się zasobów siły roboczej spowodowało deficyt kadry w zakresie opieki zdrowotnej. Podjęte działania niwelujące przyniosą efekt odroczony w czasie.

Szereg czynników może mieć wpływ dwoisty – być stymulantą rozwoju w tych samych obszarach, w których wpływały negatywnie. Wojna w Ukrainie i napływ migrantów oprócz wyzwań organizacyjnych i problemów społecznych była przyczynkiem do podejmowania działań systemowych takich jak opracowanie Programu integracji imigrantów w województwie małopolskim *Małopolska otwarta*.

Pandemia COVID-19, która wpłynęła negatywnie na wszystkie obszary polityki rozwoju, z drugiej strony przyspieszyła transformację cyfrową, a w zakresie zdrowia zwiększyła dostęp do opieki rehabilitacyjnej i psychiatrycznej.

Zadanie systemu monitorowania SRWM 2030, jakim jest wczesne zaobserwowanie sytuacji świadczących o pojawieniu się czynników o negatywnym wpływie na realizację Strategii, jest trudne do wykonania. Zagrożenia często są trudne do przewidzenia. Dzięki elastycznemu podejściu

system monitorowania pozwala na szybką i bezpośrednią reakcję oraz dokonywanie zmian w interwencji, m.in. poprzez realokację środków.

Wpływ na niwelowanie negatywnych czynników jest zazwyczaj niewielki lub znacznie ograniczony innymi uwarunkowaniami. Różni interesariusze działają na rzecz łagodzenia tych niepożądanych skutków. Największą rolę w minimalizowaniu negatywnych czynników można przypisać administracji rządowej i samorządowi województwa. W tym kontekście współpraca odgrywa kluczową rolę.

3.3. Analiza skuteczności przyjętego systemu zarządzania SRWM 2030⁸⁵

Analiza wyników przeprowadzonych badań pozwala na stwierdzenie, że przyjęty system zarządzania SRWM 2030 zapewnia skuteczne wdrażanie Strategii. Świadczy o tym szereg wniosków przedstawionych w poniższym rozdziale, pochodzących z badań pierwotnych jak i z analizy desk research. Należy jednak zaznaczyć, że mechanizm zarządzania Strategią jest skomplikowany – wpływa na niego wiele czynników oraz podmiotów i osób, które zaangażowane są w proces realizacji Strategii.

W proces koordynacji i monitoringu na etapie przygotowania programów i planów strategicznych zaangażowani są ZWM, Departament Rozwoju Regionu UMWM i koordynatorzy odpowiedzialni za opracowanie poszczególnych dokumentów programowych. Kluczowym dokumentem wspierającym ZWM w koordynacji polityki rozwoju Województwa na etapie wdrażania jest Małopolski Plan Inwestycyjny 2030. W jego przygotowanie zaangażowany jest wspomniany już Departament Rozwoju Regionu oraz Operatorzy zadań⁸⁶, którzy odpowiedzialni są za współpracę z ww. Departamentem. Raz na rok (lub częściej – w zależności od potrzeb zgłaszanych przez ZWM) dokonywana jest aktualizacja MPI 2030. Dokument ten podlega ponadto monitorowaniu, a raport z realizacji MPI 2030 jest stałym elementem monitorowania postępów realizacji celów Strategii. Dodatkowo, narzędziem oceny realizacji Strategii jest corocznie opracowywany raport o stanie województwa. Dopełnienie stanowi cykliczna ewaluacja oraz wydawany rokrocznie raport Województwo Małopolskie. Wszystko to pokazuje wielość działań i zaangażowanych w proces realizacji Strategii osób i podmiotów oraz wzajemnych powiązań.

3.3.1. Instrumenty realizacji i finansowania Strategii

Odnosząc się do systemu należy wskazać, że do podstawowych instrumentów realizacji Strategii zaliczają się: programy i plany strategiczne, program Fundusze Europejskie dla Małopolski na lata 2021-2027, MPI 2030, Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Małopolskiego oraz Plan pozyskiwania środków zewnętrznych na realizację Strategii.

⁸⁵ Pytania badawcze: Czy przyjęty system zarządzania SRWM 2030 zapewnia skuteczne wdrażanie strategii? Pytanie uszczegóławiające nr 6.1.: Na ile istniejące dokumenty kierunkowe przygotowywane na potrzeby realizacji strategii są wystarczające/dostosowane do osiągnięcia celów w ramach dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości społeczno-polityczno-gospodarczej? Pytanie uszczegóławiające nr 6.2.: Jak można wysnuć rekomendacje na rzecz wzmacniania/poprawy współpracy w zakresie wdrażania dla koordynatorów i operatorów programów i planów strategicznych stanowiących system realizacji Strategii w poszczególnych obszarach SRWM 2030?

⁸⁶ Operatorem jest Departament lub jednostka, której zadania wpisują się we wskazany kierunek polityki rozwoju SRWM 2030

Należy wskazać, że przeprowadzony benchmarking ukazał, iż w województwie małopolskim stosowane są standardowe formy finansowania tego typu Strategii. W żadnej spośród poddanych badaniu Strategii środki na realizację jej celów nie stanowiły odrębnego budżetu, a pochodziły m.in. ze środków UE, czy też budżetu województwa. Warty uwagi jest jednak rozwiązanie przyjęte w województwie wielkopolskim, gdzie nacisk położono na instrumenty programowe strategii niższego szczebla, których realizacja wspiera cele Strategii Wielkopolska 2030. Takie sieciowanie pozwala na zbudowanie partnerstwa pomiędzy JST różnego szczebla oraz wzajemne stymulowanie rozwoju. Warto zastanowić się, czy w SRWM 2030 nie podkreślić roli instrumentów strategii niższego szczebla – jest to zasadne zwłaszcza biorąc pod uwagę liczbę i wartość zadań realizowanych przez lokalne JST, które w opinii Zespołu Badawczego przyczyniają się do realizacji celów Strategii⁸⁷.

Plan Zarządzania Strategią Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”⁸⁸ wskazuje na istnienie 7 programów rozwoju, 13 programów sektorowych wynikających z ustaw oraz 11 pozostałych programów i planów działania. Wyszczególnienie ich, w podziale na tematykę oraz obszary SRWM 2030 zaprezentowano poniżej.

Tabela 7. Programy rozwoju i programy sektorowe w ramach SRWM 2030

Obszar	Zmienna	Programy rozwoju	Programy sektorowe wynikające z ustaw	Pozostałe programy i plany działań
Małopolskie	Liczba dokumentów	4	4	4
	Zakres tematyczny	Rodzina, seniorzy, edukacja i rynek pracy, ekonomia społeczna	Niepełnosprawność, uzależnienia, zdrowie psychiczne, zabytki	Kultura, kształcenie zawodowe, deinstytucjonalizacja, integracja imigrantów
Gospodarka	Liczba dokumentów	3	2	2
	Zakres tematyczny	Innowacje, transport, GOZ	Transport zbiorowy, sieć drogowa	Turystyka, sukcesja
Klimat i środowisko	Liczba dokumentów	0	4	2
	Zakres tematyczny	-	Ochrona środowiska, gospodarka odpadami, ochrona powietrza, ochrona przed hałasem	Klimat i energia, ekologia

⁸⁷ Badanie CAWI z JST ukazało, że JST w dużym stopniu realizują zadania, które mogą przyczynić się do realizacji celów Strategii. Przykładowo, blisko 85% samorządów zadeklarowało, że od 2020 roku realizowało zadania związane z remontami dróg, ulic i mostów, 41% JST – z zakresu poprawy porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, a 17% JST – zadania z zakresu modernizacji, budowy lub rozbudowy składowisk odpadów.

⁸⁸ Załącznik do Uchwały nr 1853/23 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 3 października 2023 r.

Obszar	Zmienna	Programy rozwoju	Programy sektorowe wynikające z ustaw	Pozostałe programy i plany działań
Zarządzanie strategiczne regionem	Liczba dokumentów	0	2	3
	Zakres tematyczny	-	Współpraca z organizacjami pozarządowymi i OPP	Plan Pozyskiwania Środków Zewnętrznych, współpraca zagraniczna, marketing terytorialny
Rozwój zrównoważony terytorialnie	Liczba dokumentów	0	1	0
	Zakres tematyczny	-	Audyt krajobrazowy	-

Źródło: Plan Zarządzania Strategią Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, Załącznik do Uchwały nr 1853/23 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 3 października 2023 r.

W trakcie prowadzonych wywiadów uwidoczniono znaczenie działań zmierzających do integracji imigrantów – zarówno osób dorosłych, które powinny zintegrować się z lokalną społecznością m.in. podejmując pracę, jak i dzieci, które uczynić to powinny przez integrację w gronie rówieśników. Wskazywano, że podczas tworzenia SRWM problem migracji nie był aż tak nasilony, jak obecnie. Znaczące zwiększenie znaczenia czynnika, jakim jest migracja nastąpiło po wybuchu pełnoskalowego konfliktu zbrojnego w Ukrainie w lutym 2022 roku. Skala migracji do Polski przyspieszyła wówczas znacząco, przekraczając przewidywania Autorów Strategii. Program integracji imigrantów w województwie małopolskim „Małopolska otwarta” został przyjęty w październiku 2023 roku, dodatkowo w WM jest realizowany projekt „Żyj i pracuj w Małopolsce”. Znaczący wzrost liczby migrantów powoduje jednak, że konieczne jest podkreślanie wagi tego zagadnienia i silniejsze oddziaływanie na ten komponent.

Dalszej analizie poddano zadania koordynatorów poszczególnych zadań oraz Departamentu Rozwoju Regionu. Opis zadań tam wskazanych uznać należy za wyczerpujący i prawidłowo opisany.

W drugiej kolejności poddano analizie zapisy MPI 2030, który został wskazany w Strategii jako narzędzie koordynacji polityki rozwoju Województwa na etapie wdrażania. Pozytywnie należy ocenić funkcjonowanie dwóch niezależnych od siebie dokumentów, tzn. MPI 2030, który odnosi się do bieżącej Strategii oraz MPI 2015-2023, który odnosi się do SRWM 2011-2020 – obydwa dokumenty, niezależnie od siebie są aktualizowane i modyfikowane, dzięki czemu możliwa jest rzetelna weryfikacja tego, w jakim stopniu osiągane są cele obu strategii.

Pozytywnie należy ocenić również fakt, że MPI 2030 nie stanowi dokumentu zamkniętego. Podlega corocznej aktualizacji, w ramach której poszczególne zadania mogą zostać wpisane lub też określone jako „zaniechane” (np. jeśli ich realizacji z jakichkolwiek względów zaprzestano) przy jednoczesnym pozostawieniu ich w ramach MPI. Plan zawiera przedsięwzięcia w podziale na projekty strategiczne i

kluczowe. Za projekty strategiczne należy uznać wszystkie, które znalazły się w SRWM 2030 oraz w FEM 2021-2027 (Operacje Strategiczne). Zaś projekty kluczowe to dodatkowe przedsięwzięcia ważne dla rozwoju regionu, które w dłuższym horyzoncie czasowym dopasowują się do wyzwań stojących przed województwem – są to wieloletnie przedsięwzięcia województwa, ujęte w kontrakcie programowym.

Należy podkreślić, że system zarządzania Strategią jest systemem „uczącym się”. O ile w przypadku poprzedniej Strategii przedsięwzięcia, których realizacji zaniechano były usuwane z MPI 2015-2023, o tyle w ramach obecnej Strategii pozostają one nadal wpisane do dokumentu z adnotacją o zaniechaniu realizacji. Pozwala to na spojrzenie wstecz oraz ponowną ocenę możliwości i zasadności podjęcia danego przedsięwzięcia w nowej, zmienionej rzeczywistości.

„[w przypadku MPI 2030 – przyp. red.] jeżeli następuje zaniechanie realizacji pewnego projektu, to ten projekt nie jest wykreślany z MPI, w związku z tym będziemy mieli taki ślad, że były określone pomysły, one były uszyte na miarę potrzeb w danym momencie czasu, z różnych przyczyn nie weszły w realizację i będziemy sobie w związku z tym za jakiś czas mogli odpowiedzieć na pytanie, czy to dobrze, że zostały zaniechane? A może teraz jest czas, żeby do nich wrócić? Ta nasza umiejętność oceny zmiany sytuacji będzie większa.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

W procesie przygotowania, monitoringu i aktualizacji dokumentu uczestniczą Departament Rozwoju Regionu, Operatorzy Zadań i Zarząd Województwa Małopolskiego jako odbiorca procesu.

3.3.2. Monitorowanie Strategii

Efekty realizacji Strategii są również monitorowane w wyczerpujący sposób, czemu służą:

1. Raporty o stanie województwa;
2. Raport „Województwo małopolskie”;
3. Okresowa ewaluacja.

O ile dwa pierwsze dokumenty przyjmowane są corocznie, o tyle okresowa ewaluacja realizacji Strategii zaplanowana jest jednokrotnie. Zaleca się, by przeprowadzać ewaluacje dwukrotnie, tzn. w środku okresu wdrażania (czemu służy właśnie obecna ewaluacja), jak i na zakończenie realizacji Strategii – będzie to służyło identyfikacji dobrych praktyk, wskazania przyczyn ewentualnych niepowodzeń i wypracowaniu rekomendacji na przyszłość. Z uwagi na fakt, że w dniu 26 sierpnia 2024 r. Sejmik Województwa Małopolskiego podjął uchwałę w sprawie określenia zasad, trybu i harmonogramu prac nad aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” zaleca się, by w ramach zaktualizowanej strategii uwzględnić ewaluację ex post, przeprowadzoną na koniec okresu, na jaki zostanie ona przyjęta.

System zarządzania Strategią w ramach wywiadów pogłębionych został oceniony przez operatorów przedsięwzięć strategicznych oraz przedstawicieli UMWM jako sprawny, nie generujący nadmiernych trudności. Pozytywnie oceniono przede wszystkim cykliczną sprawozdawczość, która jest wykonywana corocznie – taka częstotliwość nie powoduje nadmiernych obciążeń administracyjnych.

3.3.3. Partnerstwo w ramach Strategii

Prosty język Strategii oraz precyzja ułatwiają ponadto podejmowanie działań wpisujących się w cele Strategii podmiotom innym niż operatorzy. W wywiadach podkreślano, że specyfika realizacji Strategii jest taka, że Samorząd Województwa nie posiada pełnej wiedzy o wszystkich realizowanych przedsięwzięciach. Takie bowiem są podejmowane przez inne podmioty (np. samorządy lokalne). Ważna jest natomiast wizja wspólnych celów, które samorządy mogą osiągać. Służą temu spotkania Marszałka Województwa z samorządowcami w ramach Forum Wójtów, Burmistrzów i Prezydentów Małopolski.

„(...) nowa strategia jest bardzo przejrzysta, bardzo przystępna dla odbiorcy. (...) Przykładowo gminy, powiaty śmiało mogą ją realizować i są w stanie osiągnąć pewne cele, jest prostym językiem napisana, kierunki działań są dobrze doprecyzowane, wydaje mi się, że jest łatwa do zrealizowania, do osiągnięcia zamierzonych celów.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

„Na pewno takim jednym z rozwiązań to są spotkania na forum wójtów i burmistrzów. Praktycznie na każdym tym forum, ponieważ myśmy też wchodzili, mieliśmy doświadczenia, czyli informowaliśmy wójtów i burmistrzów o tych programach z naborami na ekodoradców, na strażników gminnych. Widzimy, że to jest taki kanał, którzy zarząd województwa wypracował sobie bardzo skutecznie.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Dzięki spotkaniom na forum wójtów, burmistrzów i prezydentów jednostki samorządów lokalnych posiadają wiedzę o planowanych naborach i wspólnych celach, co pozytywnie rokuje w zakresie realizacji Strategii.

Drugą kwestią był Bank Projektów Ponadlokalnych, dzięki któremu pomysły samorządów mogły zostać agregowane i rozważane do realizacji w kontekście przedsięwzięć strategicznych. Była to jednokrotna inicjatywa, jednak pozwoliła na rozpoznanie potrzeb poszczególnych gmin w regionie. Inicjatywa ta była oceniana bardzo dobrze przez rozmówców uczestniczących w wywiadach pogłębionych.

„Pozytywna rzecz to jest kwestia tego banku projektów regionalnych, czyli zgłaszanie pomysłów i inicjatyw, które chodzą po głowie samorządowcom, przedsiębiorcom, którzy widzą tam jakieś swoje szanse. To ułatwia też jakby zarządowi alokowanie środków na poszczególne kategorie.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Należy przytoczyć również opinię ekspertów uczestniczących w panelu delfickim, którzy stwierdzili, że w celu zwiększania przewagi konkurencyjnej województwa (co sprzyjać będzie osiąganiu celów Strategii) władze województwa powinny być swoistym „katalizatorem” współpracy i wyposażenia przedsiębiorców w większą siłę przetargową wobec władz centralnych i wspólnotowych (animacja samorządu gospodarczego). Dodatkowo, powinny dążyć do zacieśniania współpracy z instytucjami związanymi z pozyskaniem nowych inwestorów zewnętrznych oraz z rozwojem otoczenia biznesu.

Badania w formie wywiadów pogłębionych ukazały, że władze województwa są otwarte na współpracę mającą na celu zwiększenie wiedzy JST o potencjalnych możliwościach pozyskiwania finansowania. Rokuje to dobrze na rekomendowane przez Zespół Badawczy działanie polegające na dalszym zwiększaniu zakresu współpracy pomiędzy władzami województwa oraz IOB i inwestorami. Może odbywać się to w ramach projektów strategicznych ukierunkowanych np. na organizację misji gospodarczych, uczestnictwa w targach itp. Już teraz takie działania są realizowane, np. w projekcie „Business In Małopolska”, wpisującym się w Obszar strategiczny jakim jest Gospodarka. Projekt zakłada odjęcie szeroko zakrojonych działań z zaangażowaniem regionalnych instytucji otoczenia biznesu na rzecz wsparcia ekspansji małopolskich przedsiębiorstw na rynki zagraniczne, zwiększenia poziomu inwestycji oraz poprawy konkurencyjności i atrakcyjności regionalnej gospodarki – realizacja takiego przedsięwzięcia świadczy o tym, że potrzeby interesariuszy z obszaru województwa są dobrze rozpoznane. Zaleca się kontynuację, a nawet rozszerzanie zakresu takiej współpracy.

Przeprowadzony benchmarking pokazuje, że inne województwa posiadają szeroko rozbudowane struktury związane z gremiami opiniodawczo-doradczymi, np. w przypadku województwa dolnośląskiego jest to Regionalne Forum Terytorialne oraz Regionalny Zespół Roboczy grupujący około 80 przedstawicieli interesariuszy, którzy mogą być zainteresowani realizacją Strategii. Istnienie w województwie małopolskim gremiów takich jak Komisja Wspólna Samorządów Terytorialnych i Gospodarczych Małopolski, Małopolska Rada Gospodarcza lub też Małopolska Rada Innowacji pokazuje, że rozwiązanie takie jest uwzględnione również w województwie małopolskim, co należy ocenić pozytywnie.

Respondenci uczestniczący w wywiadach pogłębionych wskazywali, że system został przemyślany, bowiem uwzględnia nie tylko Strategię z dość ogólnymi celami, ale również dokumenty na poziomie operacyjnym (plany i programy działania). Przypisuje też poszczególnym podmiotom zakres odpowiedzialności. W ramach systemu przewidziano również system finansowania oraz Plan pozyskiwania środków zewnętrznych, co niweluje ryzyko braku możliwości realizacji przedsięwzięć z uwagi na brak finansowania. W sposób przejrzysty informacje te gromadzi Małopolski Plan Inwestycyjny, o którym wspomniano już wcześniej.

„System jest przygotowany dobrze, bo uwzględnia, zarówno programy i plany takie operacyjne i już w ramach poszczególnych programów przewidziany cały system realizacji projektów i pomiotów za nie odpowiedzialnych, przewiduje coś na co mamy bezpośredni wpływ, czyli wykorzystanie 3 mld EUR z Funduszy Europejskich dla Małopolski jako naszego największego zasobu finansowego, który nam ułatwia realizację strategii, wszystko to mamy spięte w Małopolskim Planie Inwestycyjnym 2030.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

3.3.4. Aktualizacja Strategii

Pod koniec listopada 2020 roku weszła w życie ustawa z 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw. Ustawodawca zamierzał zwiększyć integralność systemu planowania i zarządzania rozwojem i zapewnić większą spójność dokumentów strategicznych na różnych poziomach terytorialnych i w różnych zakresach przedmiotowych (problemowych). Ustawa wprowadziła również zmiany w ustawie z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie

województwa. Samorządy Województw mają czas do końca 2026 roku, by dostosować swoje strategie do nowych przepisów – dotychczasowe tracą bowiem wówczas moc. Ponadto, zgodnie z nowelizacją projekt zaktualizowanej Strategii powinien być poddany konsultacjom z JST z obszaru województwa oraz ich związkami, partnerami społecznymi i gospodarczymi, dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej oraz Komisją Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego. Podjęcie tych prac, w tym przeprowadzenie konsultacji społecznych, wymaga czasu. Pozytywnie należy ocenić, że w dniu 26 sierpnia 2024 r. Sejmik Województwa Małopolskiego podjął już uchwałę w sprawie określenia zasad, trybu i harmonogramu prac nad aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”.

W związku z tym, że nowa ustawa wymaga od samorządów większej integralności oraz spójności dokumentów strategicznych i planistycznych, należy zastanowić się nad tym, w jaki sposób to uczynić. Dobrym przykładem jest Województwo Dolnośląskie, którego strategię rozwoju poddano analizie w ramach benchmarkingu. W przypadku tego województwa spłaszczone hierarchiczną strukturę celów i zadań, rezygnując z celów operacyjnych (stanowiących element pośredni pomiędzy celami strategicznymi a zadaniami). W nowo opracowywanej Strategii zdecydowano się, aby cele strategiczne od razu były dookreślane przez grupy zadań strategicznych. Dodatkowo liczba celów strategicznych oraz grup zadań strategicznych została mocno zredukowana. W Strategii województwa dolnośląskiego zawarto 5 celów strategicznych, zaś każdy cel dookreśla 5 grup zadań strategicznych. Warto zaznaczyć, iż zmiana ta nie oznacza okrojenia obszarów objętych Strategią. Obszary te staną się jedynie bardziej pojemne oraz syntetyzowane. Zaleca się, by w podobny sposób podejść do kwestii aktualizacji Strategii „Małopolska 2030”. W przeprowadzonych badaniach zwracano uwagę, że cele już obecnie są określone w sposób szeroki⁸⁹. Nie należy ich więc rozszerzać, gdyż spowoduje to, że stały by się one zbyt pojemne, zbyt wieloznaczne. Kierunki rozwoju powinny zaś zostać zweryfikowane pod kątem tego, czy możliwe jest połączenie niektórych z nich i przekształcenie ich w jedną grupę zadań strategicznych.

PODSUMOWANIE

Odnosząc się do systemu zarządzania Strategią należy wskazać, że do podstawowych instrumentów realizacji SRWM 2030 zaliczają się: programy i plany strategiczne, program Fundusze Europejskie dla Małopolski na lata 2021-2027, MPI 2030, Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Małopolskiego oraz Plan pozyskiwania środków zewnętrznych na realizację Strategii. Województwo małopolskie posiada 31 programów i planów rozwoju, pokrywających swym zasięgiem wszystkie 5 obszarów w ramach SRWM 2030. Ponadto, pozytywnie należy ocenić również fakt, że MPI 2030 nie stanowi dokumentu zamkniętego. Podlega corocznej aktualizacji, w ramach której poszczególne zadania mogą zostać wpisane lub też oznaczone jako „zaniechane” (np. jeśli ich realizacji z jakichkolwiek względów zaprzestano) przy jednoczesnym pozostawieniu zapisów na temat tych projektów w MPI.

Należy wskazać, że ewaluowana Strategia będzie w najbliższym czasie poddana aktualizacji. By dostosować SRWM 2030 do zmian wynikających z nowelizacji ustawy z 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw w dniu 26 sierpnia

⁸⁹ Przykładowo, celem Obszaru Gospodarka jest „Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka”, która mieści w sobie takie kierunki rozwoju jak: innowacyjność, konkurencyjność i przedsiębiorczość, turystyka, transport, cyfrowa małopolska, gospodarka o obiegu zamkniętym.

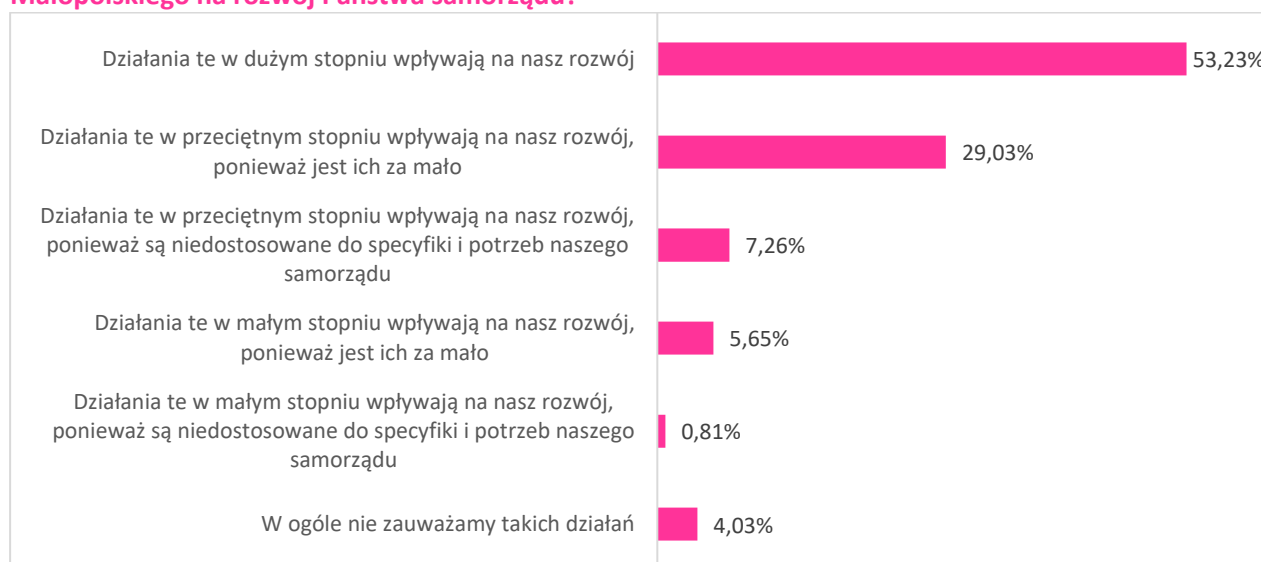
2024 r. Sejmik Województwa Małopolskiego podjął już stosowną uchwałę. Projekt zaktualizowanej Strategii poddany zostanie następnie ścieżce konsultacyjnej. Dzięki aktualizacji Strategii zostanie dostosowana do zmienionych przepisów.

3.4. Analiza wpływu Samorządu Województwa Małopolskiego na realizację celów SRWM 2030⁹⁰

3.4.1. Zasięg wpływu działań Samorządu Województwa Małopolskiego

W celu zbadania wpływu projektów podejmowanych przez Samorząd Województwa Małopolskiego na rozwój poszczególnych obszarów skorzystano z wyników badań CAWI z JST z województwa małopolskiego. Ponad połowa respondentów uważa, że **działania realizowane przez Samorząd Województwa Małopolskiego w dużym stopniu wpływają na ich rozwój**; jednakże, 37,4% badanych jest zdania, że działania te w przeciętnym stopniu przyczyniają się do ich rozwoju; wskazują przy tym bądź, że jest ich zbyt mało, bądź też, że nie są dostosowane do specyfiki i potrzeb samorządu lokalnego. 6,96% badanych samorządów uważa, że stopień wpływu tych działań jest mały, zaś jedynie 3,48%, że nie zauważa wpływu tych działań.

Wykres 48. Jak oceniają Państwo działania realizowane przez Samorząd Województwa Małopolskiego na rozwój Państwa samorządu?

Źródło: badanie CAWI z JST województwa małopolskiego (n=144).

⁹⁰ Pytania badawcze: Jaki wpływ na realizację SRWM 2030 mają lub będą miały projekty realizowane przez samorząd województwa? Czy obserwowane są zagrożenia dla realizacji przedsięwzięć strategicznych – jeśli tak, to jakie i w których obszarach/ głównych kierunkach polityki rozwoju? Pytanie uszczegóławiające nr 4.1.: Na których interesariuszy SWRM 2030 projekty realizowane przez samorząd województwa wpływają najsilniej? Z czego wynika ten wpływ? Czy możliwe jest szersze zaadresowanie tych projektów? Pytanie uszczegóławiające nr 4.2.: W jaki sposób projekty realizowane przez samorząd województwa stymulują lub mogą stymulować rozwój regionu w poszczególnych obszarach SRWM 2030? Pytanie uszczegóławiające nr 5.1.: Na który obszar tematyczny (i na które kierunki polityki rozwoju w ramach danego obszaru) zagrożenia dla realizacji przedsięwzięć strategicznych oddziałują najsilniej i jaka może być tego przyczyna? Pytanie uszczegóławiające nr 5.2.: Jaki typ zagrożeń dla realizacji przedsięwzięć strategicznych jest najbardziej, a jaki najmniej prawdopodobny w perspektywie do 2030 roku? Z czego to wynika?

Przeprowadzone badania wykazały, że Samorząd WM ma możliwość oddziaływania na poszczególne zagadnienia, które wymagają interwencji, jednak niektóre spośród występujących trudności są niezależne od niego i z uwagi na ich wyjątkowość trudno skutecznie przygotować się do reagowania na nie. Przykładami tego typu zagrożeń są: pandemia COVID-19, wojna w Ukrainie i związane z tym zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski, wzrastający poziom inflacji i zmiany klimatyczne.

3.4.2. Zagrożenia dla realizacji przedsięwzięć strategicznych

Reakcja na zagrożenia wpływające na realizację celów SRWM 2030 obejmuje przede wszystkim podejmowanie odpowiednich działań przez operatorów przedsięwzięć strategicznych. Jak dowiodły przeprowadzone wywiady pogłębione, niektóre spośród podmiotów będących operatorami wdrażały rozwiązania mające na celu niwelowanie negatywnego wpływu ww. zdarzeń na realizację przedsięwzięć zmierzających do realizacji celów Strategii. Działania te obejmowały m.in. **wprowadzenie odpowiednich zapisów dot. waloryzacji** w ramach umów podpisywanych z wykonawcami w okresie, gdy następował dynamiczny wzrost poziomu inflacji i związany z tym wzrost poziomu cen rynkowych. Zapobiegało to zrywaniu umów przez wykonawców zamówień publicznych oraz ograniczało obawy startujących w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego oferentów w zakresie realizacji przedsięwzięć w okresie, gdy poziom inflacji dynamicznie rósł. Nie zawsze jednak, jak wynika z przeprowadzonych wywiadów pogłębionych, skuteczna reakcja na inflację i powiązany z nią wzrost kosztów jest możliwa – dzieje się tak w przypadku, gdy wzrastające ceny powodują, że ograniczenia budżetowe nie pozwalają na realizację projektów w pierwotnie przyjętym kształcie; wówczas rozwiązaniem jest albo poszukiwanie dodatkowych środków finansowych umożliwiających realizację przedsięwzięcia, albo ograniczenie/modyfikacja zakresu projektu.

„Myślę, że inflacja [najbardziej spośród wszystkich czynników] wpływa na naszą działalność – przyp. red.], bo to jak gdyby wpływa na nasze zdolności tego, co możemy zrobić jakby tak fizycznie, co byśmy chcieli zrobić, co możemy zrobić.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

W trakcie wywiadów pogłębionych poruszono również kwestie związane z **niedoborem pracowników na rynku**. Wskazywano, że wybuch wojny w Ukrainie spowodował odpływ części pracowników, głównie pracowników fizycznych, którzy wrócili do Ukrainy. Zastąpienie tej części pracowników było trudne. Wskazywano, że konieczna jest interwencja województwa w zakresie promowania kształcenia zawodowego.

Drugim problemem, na który trudno zareagować, są **ekstremalne zjawiska pogodowe**. Nawalne deszcze powodują powstawanie osuwisk, przez co konieczne jest podejmowanie prac mających na celu umacnianie zboczy, np. w pobliżu dróg. Nie zawsze jednak reakcja jest możliwa – dzieje się tak w przypadku, gdy osuwisko uznane za nieczynne jednak się uaktywnia. Równie trudne może być reagowanie na inne ekstremalne zjawiska pogodowe, tj. susze hydrologiczne lub nawalne deszcze, które np. mogą niszczyć drogi, blokować dojazd itp.

„Na pewno uczymy się bardzo mocno obserwować to, co się dzieje z przyrodą i te wszystkie anomalie pogodowe, które mają miejsce, staramy się w jakiś sposób może nie przewidzieć, ale spróbować znaleźć

rozwiązanie, jak zareagować w danym momencie, żeby sobie z danym problemem szybko poradzić.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Podsumowując, UMWM oraz realizatorzy przedsięwzięć strategicznych podejmują odpowiednie działania, by minimalizować wpływ nieprzewidzianych zdarzeń na realizację przedsięwzięć strategicznych, a w ślad za tym – na realizację celów SRWM 2030. O ile napotkane w trakcie realizacji Strategii zjawiska są poważne, częściowo wykraczają one poza możliwości działania i reagowania na nie przez Samorząd WM. System zarządzania i realizacją Strategii⁹¹ pozwala jednak na stwierdzenie, że jest on zaprojektowany tak, by maksymalnie elastycznie podejść do kwestii realizacji przedsięwzięć w ramach Strategii, co minimalizuje negatywny wpływ nieprzewidzianych zdarzeń.

3.4.3. Zasięg przedsięwzięć strategicznych i ich wpływ na realizację celów Strategii

Jak wykazały przeprowadzone wywiady pogłębione projekty realizowane przez Samorząd Województwa Małopolskiego **będą miały duży wpływ na realizację celów Strategii**. Obecnie wpływ ten jest zauważalny w małym stopniu, gdyż wiele przedsięwzięć znajduje się w trakcie realizacji. Analiza ekspercka podejmowanej w przedsięwzięciach strategicznych tematyki w zestawieniu z celami Strategii pokazuje jednak, że **realizowane i planowane działania mają szansę oddziaływać na duże i zróżnicowane grono odbiorców**. Podkreślić należy przede wszystkim obszar dotyczący gospodarki – w tym kontekście trzeba zwrócić uwagę na gęstą sieć komunikacyjną, która łączy poszczególne części województwa małopolskiego, jak i samo województwo z regionami sąsiednimi. Należy także podkreślić działania podejmowane w Obszarze Małopolskie. W tym przypadku działania są jednak relatywnie ograniczone. Wynika to z faktu, iż ewaluowaną strategię uchwalano w okresie przed wybuchem wojny w Ukrainie. Obecne realia społeczno-polityczne pokazują, zdaniem respondentów, że w Strategii niewystarczająco zaakcentowano wagę problemu migracji i konieczności integracji uchodźców. Czas tworzenia założeń obecnej Strategii nie zwiastował bowiem, że kwestia ta przyspieszy w tak krótkim czasie, a co za tym idzie – w tak krótkim czasie tak znacząco zwiększy się liczba migrantów i uchodźców w regionie. Dlatego też zaleca się, by kwestia ta była silniej zaakcentowana w strategii.

Zogniskowane wywiady grupowe przeprowadzone na potrzeby niniejszej ewaluacji wykazały, że niektóre obszary, np. Sądecczyzna, korzystają ze strategii w ograniczonym zakresie. Dla tego obszaru – jak wynika z przeprowadzonych badań – istotniejsze, niż połączenia drogowe zdają się połączenia komunikacji zbiorowej, dlatego konieczny jest ich dalszy rozwój. W przeciwnym wypadku w dalszym ciągu dochodzić będzie do wykluczania komunikacyjnego mieszkańców tej części regionu. Jednocześnie jednak aż 2/3 gmin z powiatu nowosądeckiego w badaniu ilościowym wyraziło zdanie, że działania Samorządu WM w dużym stopniu wpływają na ich rozwój. Należy więc domniemywać, że wpływ poszczególnych działań podejmowanych przez Samorząd WM na tym obszarze równoważy się – jeśli w niektórych kierunkach (np. transport) wpływ ten jest mniejszy, większy jest np. w obszarze dot. bezpieczeństwa lub wsparcia rodzin. Zróżnicowanie w tym zakresie jest jednak niwelowane przez interwencję w ramach OSI.

W ramach przeprowadzonych na potrzeby niniejszej ewaluacji zogniskowanych wywiadów grupowych podniesiono również kwestię niskiego odsetka gmin podejmujących PPP. Wskazano, że gminy nie

⁹¹ Szerzej na ten temat w podrozdziale 3.4. niniejszego raportu.

mają doświadczeń związanych z realizacją zadań w formule partnerstwa publiczno-prywatnego. Gminy unikają ponadto takich działań, gdyż obawiają się posądzeń o sprzyjanie konkretnym prywatnym podmiotom czy też oskarżeń o działania korupcyjne. Konieczne jest, by Samorząd WM podjął działania popularyzujące tę formę współpracy – jest to konieczne zwłaszcza biorąc pod uwagę przewidywania dotyczące tego, że kolejna perspektywa finansowa UE pozwoli na mniejsze niż dotychczas skorzystanie z funduszy UE; konieczne będzie poszukiwanie alternatywnych metod finansowania części przedsięwzięć czy też sporządzanie montażu finansowych. PPP może stanowić odpowiedź na to wyzwanie; jednak by wykorzystać potencjał partnerstwa, konieczna jest popularyzacja wiedzy na ten temat, szersze wykorzystywanie bazy dobrych praktyk, a także bieżące szkolenia samorządów i samorządowych jednostek organizacyjnych obejmujących to zagadnienie. Działania związane z propagowaniem wiedzy na temat PPP oraz poszerzaniem bazy dobrych praktyk w tym zakresie zajmuje się już jednak MFiPR (prowadzi stronę <https://www.ppp.gov.pl/dobre-praktyki>, stanowiącą kompendium wiedzy w zakresie PPP).

Analizując podjęte przedsięwzięcia strategiczne należy wskazać, że pod względem zarówno liczby, jak i wartości przedsięwzięć strategicznych ujętych obecnie w MPI 2030 wiodącą rolę odgrywają projekty z dwóch Obszarów: Małopolskie oraz Gospodarka. Przedstawia to poniższa tabela.

Tabela 8. Liczba oraz wartość przedsięwzięć komplementarnych ze SRWM 2030

Obszar:	Rodzaj przedsięwzięć:	Liczba projektów:	Szacunkowa wartość (zł):
MAŁOPOLSKIE	Strategiczne	31	1 804 387 668,70
	Kluczowe	5	108 898 139,89
GOSPODARKA	Strategiczne	41	3 785 722 728,00
	Kluczowe	2	66 600 000,00
KLIMAT I ŚRODOWISKO	Strategiczne	6	262 558 466,75
	Kluczowe	1	3 000 000,00
ZARZĄDZANIE STRATEGICZNE REGIONEM	Strategiczne	1	4 500 000,00
	Kluczowe	0	0,00
ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE	Strategiczne	0	0,00
	Kluczowe	1	11 144 470,00

Źródło: Małopolski Plan Inwestycyjny 2030, Kraków, czerwiec 2024 r., Załącznik nr 1 do Uchwały nr 1371/24 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 25 czerwca 2024 r.

Stymulowanie rozwoju województwa w obszarze Gospodarki następuje poprzez ciągły rozwój infrastruktury, zwłaszcza infrastruktury drogowej, której gęstość jest już porównywana do tej w województwie śląskim. O wadze tego kierunku działania świadczy liczba podjętych projektów w ramach przedsięwzięć strategicznych – według Małopolskiego Planu Inwestycyjnego planowane są tam aż 23 przedsięwzięcia dotyczące budowy, rozbudowy lub modernizacji dróg (w Obszarze Gospodarka). Tak gęsta sieć połączeń drogowych wpływa na wiele aspektów, w tym m.in. atrakcyjność inwestycyjną województwa, atrakcyjność turystyczną regionu, ułatwienie dostępności do pracy i nauki w województwie. Jednocześnie jednak, gęsta sieć dróg generuje zanieczyszczenie powietrza, zaś województwo małopolskie – jak i cały obszar południowej Polski – są silnie dotknięte tym

problemem. Stąd konieczność równoważenia negatywnego wpływu tychże działań przedsięwzięciami podejmowanymi m.in. w ramach promowania transportu zbiorowego oraz ograniczania niskiej emisji.

3.4.4. Typy zagrożeń dla realizacji celów SRWM 2030 i ich podatność na niwelowanie

Badania prowadzone na potrzeby niniejszej ewaluacji dotyczyły także tego, jakie zagrożenia mogą wpłynąć na realizację Strategii do 2030 roku. Poniżej zawarto główne czynniki, które mogą wpłynąć na poszczególne obszary:

Tabela 9. Główne zagrożenia dla realizacji celów SRWM 2030

Obszar	Główne zagrożenia:
Małopolskie	- Liczna grupa uchodźców, zwłaszcza z Ukrainy oraz trudności w ich integracji z pozostałą częścią społeczeństwa - Zmieniające się potrzeby związane ze starzeniem się społeczeństwa
Gospodarka	- Niewielki dostęp do kadr z doświadczeniem zawodowym, praktycznym; spadająca podaż pracowników - Zmiany klimatu - Wzrost cen energii elektrycznej
Klimat i środowisko	- Postępujący rozwój gospodarczy degradujący środowisko naturalne - Brak motywacji do wdrażania rozwiązań przyjaznych środowisku - Ekstremalne zjawiska pogodowe
Zarządzanie strategiczne regionem	-
Rozwój zrównoważony terytorialnie	- Powiększanie się dysproporcji pomiędzy Krakowem i jego obszarem funkcjonalnym a pozostałą częścią województwa - Marginalizacja części gmin
Zagrożenia ogólne	- Inflacja i wzrost cen - Zagrożenia bezpieczeństwa, głównie w związku z wojną w Ukrainie - Ograniczenie finansowania działań, konieczność sporządzania montażu finansowych i poszukiwania alternatywnych źródeł finansowania przedsięwzięć - Brak skuteczności w pozyskiwaniu środków zewnętrznych

Źródło: indywidualne wywiady pogłębione, zogniskowane wywiady grupowe, panel delficki.

Respondenci biorący udział w wywiadach pogłębionych wskazali, że najmniej prawdopodobnym zagrożeniem, które może do 2030 roku wpłynąć na realizację Strategii jest powrót pandemii COVID-19 lub pojawienie się podobnej choroby. Związane jest to zarówno z prawdopodobieństwem częstego występowania takich zjawisk w relatywnie krótkich odstępach czasowych, jak i z przygotowaniem na tego typu zagrożenia. W przypadku powrotu tego typu zagrożenia interesariusze będą mieli mniejszy problem niż w początkach 2020 roku aby przejść na pracę zdalną, wdrożyć narzędzia do porozumiewania się na odległość czy elektroniczny obieg dokumentów. Tego typu działania upowszechniła bowiem pandemia, która wybuchła w 2020 roku.

„(...) staraliśmy się wyciągnąć wnioski (...) i teraz, jak projektujemy szpitale, czy przebudowujemy szpitale, to z uwzględnieniem tych doświadczeń (...) czyli, żeby chociażby można było stworzyć izolatki. (...). Teraz staramy się już przy projektowaniu tej części recepcyjnej, uwzględnić potencjalnie sytuację, że kiedyś trzeba będzie – niekoniecznie na skutek pandemii, ale jakiegokolwiek innego zagrożenia epidemiologicznego – w taki sposób nadzwyczajny działać.”

Źródło: indywidualny wywiad pogłębiony.

Mało podatne na możliwość reagowania na nie jest zagrożenie bezpieczeństwa kraju i województwa w związku z trwającą wojną w Ukrainie. Zagrożenie to może przybierać różnorodne formy – począwszy od fizycznego zagrożenia terytorium kraju, poprzez potencjalny spadek zainteresowania zamieszkaniem w regionie, skończywszy na spadku atrakcyjności inwestycyjnej obszaru. W związku z powyższym możliwe działania zaradcze powinny koncentrować się na demonstrowaniu posiadania przez decydentów świadomości zagrożenia i budowaniu odporności na zagrożenia, co ukazać ich może jako odpowiedzialnych przywódców.

Zagrożeniem, któremu należy aktywnie przeciwdziałać jest zwiększanie się dystansu rozwojowego pomiędzy Krakowem i jego obszarem funkcjonalnym a pozostałą częścią województwa.

Zaobserwowane zróżnicowanie dotyczące wpływu Samorządu WM na poszczególne obszary świadczy o konieczności podejmowania aktywnych działań zmierzających do zrównoważenia rozwoju terytorialnego województwa. Tym bardziej pozytywnie należy ocenić przedsięwzięcia strategiczne zaplanowane w tym celu, m.in. Budżet Obywatelski Województwa Małopolskiego czy też Centrum Współpracy Regionalnej⁹².

PODSUMOWANIE

Badania ilościowe z JST z województwa małopolskiego dowiodły, że większość samorządów dostrzega wpływ samorządu województwa na ich rozwój. Z punktu widzenia realizatorów przedsięwzięć strategicznych zagrożeniem dla realizacji projektów w ostatnim czasie była inflacja. Poradzono sobie z jej wpływem poprzez wprowadzenie odpowiednich zapisów dot. waloryzacji w ramach umów podpisanych z wykonawcami w okresie, gdy następował dynamiczny wzrost poziomu inflacji i związany z tym wzrost poziomu cen rynkowych. Kolejnymi zagrożeniami były: niedobór pracowników o odpowiednich kwalifikacjach oraz ekstremalne zjawiska pogodowe, które powodować mogą np. powstawanie osuwisk.

Należy także wskazać, że zasięg przedsięwzięć podejmowanych przez samorząd województwa małopolskiego był znaczny – zarówno pod względem liczby, jak i wartości projektów. Najsilniej samorząd województwa oddziaływał na transport. Dodatkowo warto zauważyć wzmożoną potrzebę realizacji przedsięwzięć ukierunkowanych na integrację uchodźców i migrantów oraz promowanie PPP.

⁹² Szerzej na ten temat w podrozdziale 2.2.5. niniejszego raportu.

Najważniejsze wnioski z badania

Ocena trafności sformułowanych wizji, celów oraz zakresu interwencji

WNIOSEK 1:

Najważniejszym wnioskiem wynikającym z analizy zebranych danych jest konieczność wyszczególnienia kwestii bezpieczeństwa. Toczący się za granicami Polski konflikt zbrojny, miniona pandemia COVID-19 czy problemy klimatyczne (np. susze i powodzie) budzą obawy o bezpieczeństwo mieszkańców Małopolski. Ze względu jednak na złożoność tego terminu nie zalecamy tworzenia osobnego obszaru z nim związanego lub celu szczegółowego w istniejącym już obszarze. Bezpieczeństwo jest tematem złożonym i dotyczy wielu aspektów (socjalnych, zdrowotnych, klimatyczne, ekonomiczne itd.), dlatego też przypisanie go do konkretnego obszaru strategicznej interwencji byłoby bardzo trudne. W celu uwypuklenia kwestii szeroko pojętego bezpieczeństwa i gotowości w jego zapewnieniu rekomendujemy podkreślenie jego wagi w ramach głównych kierunków działań w poszczególnych obszarach.

WNIOSEK 2:

W trakcie wywiadów respondenci zwrócili uwagę na Obszar II i przypisany do niego cel szczegółowy (Cel szczegółowy 2: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka). Innowacyjność i konkurencyjność nie wydają się respondentom kierunkami, którym należy się szczególne wyróżnienie. Zauważają oni, że potrzebę nakierowania działań w tym obszarze na produkcję regionalną, wspieranie lokalnych przedsiębiorców czy promocję małopolskich wyrobów. Trafne wydaje się więc podkreślenie kwestii zgłaszanych uwag w ramach przedsięwzięć strategicznych w tym obszarze.

WNIOSEK 3:

W wyniku przeprowadzonych badań zauważono także potrzebę zwiększenia działań związanych ze zmniejszeniem marginalizacji terenów spoza MOF. Badani uważają, że podejmowane dotychczas przedsięwzięcia w ramach Celu szczegółowego 5: Zrównoważony i trwały rozwój oparty na endogenicznych potencjałach nie są wystarczające. Wiele obszarów województwa nadal nie ma dostępu do dobrze zorganizowanej komunikacji publicznej, sprawnie działających ośrodków zdrowia itp., co utrudnia codzienne funkcjonowanie. Dlatego też zalecamy wzmocnienie działań skierowanych do obszarów, na których powyższe problemy występują, w szczególności OSI „gminy zmarginalizowane”.

Małopolskie

WNIOSEK 1

W Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” do kierunków „Sport i rekreacja” oraz „Bezpieczeństwo” nie przypisano wskaźników umożliwiających monitorowanie postępów SRWM 2030 w zakresie sportu i bezpieczeństwa. Rekomendujemy dodanie dwóch wskaźników do Obszaru Małopolskie, tj. „odsetek osób ćwiczących zrzeszonych w klubach” oraz „przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych”. Zaproponowane wskaźniki odpowiadają strategii postępowania założonej w SRWM 2030 w odniesieniu do ww. kierunków, a także są dostępne w statystyce publicznej, tj. GUS. Z analizy wynika, że wskaźnik dotyczący sportu

powinien charakteryzować trend wzrostowy, natomiast wskaźnik zaproponowany w odniesieniu do bezpieczeństwa będzie prawdopodobnie wykazywał trend spadkowy do 2030 roku.

WNIOSEK 2:

W Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” jako jeden ze wskaźników monitorujących postępy Obszaru Małopolskie wskazano zagrożenie ubóstwem relatywnym. Ww. wskaźnik po raz ostatni był monitorowany przez GUS na poziomie regionów w 2019 roku. Z przeprowadzonej analizy wynika, że wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym nie będzie raportowany przez GUS na poziomie regionów w najbliższych latach. Wobec tego, aby umożliwić monitorowanie poziomu zagrożenia ubóstwem, które zgodnie z założonym w SRWM 2030 trendem powinno spadać, rekomendujemy zmianę wskaźnika na „zagrożenie ubóstwem” monitorowane przez Eurostat. Jest to wskaźnik, który pozwala monitorować zagrożenie ubóstwem na poziomie regionów, na podstawie dochodów gospodarstw domowych. Wskaźnik jest łatwo dostępny w serwisie Eurostat, umożliwia porównywanie regionów oraz sytuacji regionu w odniesieniu do średniej dla kraju. Trend w obszarze zagrożenia ubóstwem dla Małopolski jest spadkowy i również w taki sposób zaleca się go określić w SRWM 2030.

WNIOSEK 3:

W trakcie prowadzonych wywiadów uwidoczniono znaczenie działań zmierzających do integracji imigrantów – zarówno osób dorosłych, które powinny zintegrować się z lokalną społecznością m.in. podejmując pracę, jak i dzieci, które uczynić to powinny przez integrację w gronie rówieśników. Wskazywano, że podczas tworzenia SRWM 2030 problem migracji nie był aż tak nasilony, jak obecnie. Znaczące zwiększenie znaczenia czynnika, jakim jest migracja nastąpiło po wybuchu pełnoskalowego konfliktu zbrojnego w Ukrainie w lutym 2022 roku. Skala migracji do Polski przyspieszyła wówczas znacząco, przekraczając przewidywania Autorów Strategii. Program integracji imigrantów w województwie małopolskim „Małopolska otwarta” został przyjęty w październiku 2023 roku, dodatkowo w WM jest realizowany projekt „Żyj i pracuj w Małopolsce”. Znaczący wzrost liczby migrantów powoduje jednak, że w ramach zaktualizowanej Strategii konieczne będzie podkreślanie wagi tego zagadnienia i silniejsze oddziaływanie na ten komponent.

Gospodarka

WNIOSEK 1:

Jednym ze wskaźników w ramach transportu jest odsetek długości dróg krajowych i wojewódzkich w dobrym (A) lub zadowalającym (B) stanie technicznym. W przypadku dróg krajowych obserwowany jest regres – w 2014 roku było 64,3% dróg krajowych o stanie dobrym lub zadowalającym, zaś w 2022 roku jest ich jedynie 44,9%. W przypadku dróg wojewódzkich odsetek oscyluje na zbliżonym poziomie do wartości bazowej.

Można domniemywać, że winę za ten stan ponoszą ekstremalne zjawiska atmosferyczne, tj. nawalne deszcze i powodzie błyskawiczne (powodujące osuwiska i podmycie dróg) czy też ekstremalnie wysokie temperatury powodujące „rozjeżdżanie” rozgrzanego asfaltu na drogach przez pojazdy. Obecnie większe znaczenie niż budowa nowych dróg ma reagowanie na degradację dróg i ich utrzymywanie w dobrym stanie.

WNIOSEK 2:

W ramach badania relatywnie słabo zostały podniesione przez respondentów wątki dotyczące cybernetyki i rozwoju sztucznej inteligencji, która w ostatnim czasie zaczyna coraz mocniej wpływać na otaczającą nas rzeczywistość. Zespół badawczy stoi na stanowisku, że konieczne jest podjęcie działań zmierzających do zapewnienia zintegrowanego, całościowego podejścia do cyfryzacji, informatyzacji, robotyzacji i rozwoju sztucznej inteligencji. Zagadnienia te są zagadnieniami przekrojowymi, które mogą ujawnić się w ramach różnych obszarów strategicznych i kierunków działań. O ile nie wyszczególniono odrębnego kierunku działania w ramach SRWM 2030 oraz nie zalecono tego w ramach wniosków z niniejszego badania, należy mieć na względzie, że obszar ten w najbliższych latach może jeszcze bardziej zyskać na znaczeniu, co spowoduje konieczność aktualizacji Strategii. W związku z rosnącą rolą sztucznej inteligencji i jej oddziaływaniem na różne aspekty życia zaleca się, by w ramach aktualizacji dokumentu zaakcentowano znaczenie tych aspektów w dokumencie – będzie ono rosło w najbliższych latach dynamicznie, co może spowodować, że w okresie 2030+ będzie konieczne ujęcie tego zagadnienia w ramach któregoś z celów strategicznych. Obecnie jednak wystarczającym wydaje się podniesienie rangi zagadnienia w Strategii oraz – w miarę identyfikowanych potrzeb – realizację projektów uwzględniających ten aspekt w ramach dodawanych do MPI 2030 przedsięwzięć strategicznych.

Klimat i środowisko

WNIOSEK 1:

Generalnie, w Małopolsce w wyniku podejmowanych interwencji strategicznych następuje stopniowy spadek zanieczyszczeń emitowanych do powietrza, rozwija się infrastruktura komunalna, poprawie ulega system gospodarowania odpadami komunalnymi. Wartości wskaźników monitorujących stopień realizacji zadań w Obszarze Klimat i środowisko zmieniają się zgodnie z założonym trendem. Niekorzystne wahania zaobserwowano jedynie w przypadku wskaźnika „powierzchnia lasów”, co może być spowodowane działaniami sektora prywatnego (43,6% powierzchni lasów w regionie stanowią lasy prywatne).

WNIOSEK 2:

W celu monitorowania postępów w realizacji zadań strategicznych z zakresu gospodarowania wodą wytypowano wskaźnik Odsetek jednolitych części wód powierzchniowych w dobrym stanie [%]. Jednak z uwagi na brak publikowanych danych corocznych w formie zagregowanej dotyczących zmian wartości wskaźnika, począwszy od 2019 roku postuluje się rezygnację z jego monitorowania na potrzeby realizacji strategii. Ewentualnie rekomenduje się rozszerzenie listy wskaźników o wskaźnik „Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku [dam³]”, który pozwoli dokonywać oceny zmian w zakresie zanieczyszczeń kierowanych do środowiska gruntowo-wodnego. Wskaźnik ma również zastosowanie w monitorowaniu postępów realizacji strategii rozwoju województwa śląskiego.

WNIOSEK 3:

Porównując w ramach przeprowadzonego benchmarkingu system wskaźników stosowany w wybranych województwach do pomiaru efektów działań strategicznych z zakresu ochrony bioróżnorodności, w regionach dolnośląskim, pomorskim i śląskim zastosowanie ma wskaźnik „Udział powierzchni obszarów chronionych w powierzchni ogółem [%]”. Rozszerzenie monitoringu Strategii

„Małopolska 2030” o ten wskaźnik wymaga rozważenia, bowiem byłoby to zasadne m.in. z uwagi na planowane zadania związane ze zwiększaniem powierzchni i tworzeniem nowych parków krajobrazowych.

WNIOSEK 4:

Większość z analizowanych projektów wpisujących się w przedsięwzięcia strategiczne w Obszarze Klimat i środowisko w okresie realizacji niniejszej ewaluacji (2024 rok) znajduje się już w fazie realizacji lub jest tuż przed jej rozpoczęciem z uwagi na przygotowaną dokumentację. Nie identyfikuje się czynników, które mogłyby stanowić zagrożenie w realizacji inwestycji.

WNIOSEK 5:

W ramach prowadzonych inwestycji strategicznych szczególna uwaga jest skupiona wokół działań edukacyjnych i doradczych z zakresu ochrony środowiska, przykładem jest projekt „**Ekodoradca w każdej gminie**”, z którego korzystają aktualnie wszystkie 182 gminy województwa. Z informacji pozyskanych od respondentów badania wynika, że działalność ekodoradców znacząco podwyższyła sprawność jednostek samorządowych i ich mieszkańców w pozyskiwaniu dofinansowań i prowadzeniu działań na rzecz ochrony środowiska.

WNIOSEK 5:

Istotne wydaje się także nakierowanie działań w Obszarze III na szeroko pojęte problemy hydrologiczne. Kierunek działania, jakim jest gospodarowanie wodą, przy nawiedzających region małopolski w ostatnim okresie anomaliach pogodowych wynikających ze zmian klimatycznych (np. suszach czy powodziach) powinien mieć podparcie w większej liczbie przedsięwzięć strategicznych związanych bezpośrednio z hydrologią. Wysychanie zbiorników wodnych czy rzek, niewielkie opady oraz wysokie temperatury powietrza znacząco wpływają nie tylko na rolnictwo, ale także na ubożenie fauny i flory w województwie, a tym samym na spadek atrakcyjności regionu pod kątem turystycznym. Dlatego też dobrym pomysłem byłoby mocniejsze zaakcentowanie zapisów SRWM 2030 w kwestiach związanych z zapobieganiem problemom związanych z niedoborem wody po to, aby zaakcentować gotowość osób odpowiedzialnych za realizację Strategii w walce o zapewnienie bezpieczeństwa hydrologicznego w Małopolsce.

Zarządzanie strategiczne regionem

WNIOSEK 1:

Działania w tym obszarze tematycznym są w przeważającej większości prowadzone lub wspierane przez pracowników UMWM (np. Departament Rozwoju Regionu oraz wybrane zespoły Kancelarii Zarządu). Monitorowanie postępów w tym obszarze tematycznym jest trudne ponieważ podejmowane działania oraz realizowane przedsięwzięcia strategiczne nie mają bezpośredniego wpływu na wiele kwestii, które są możliwe do objęcia wskaźnikami. Wyjątkowo problematyczne byłoby znalezienie odpowiednich wskaźników np. dla monitorowania postępów kierunku polityki rozwoju „Promocja Małopolski” czy „Współpraca i partnerstwo”, więc nie zaleca się ich tworzenia. Brak dosłownego odzwierciedlenia podejmowanych działań we wskaźnikach nie sprawia, że nie można ocenić ich efektów. Mnogość publikacji udostępnianych przez MORR, liczba spotkań i wydarzeń organizowanych z podmiotami regionalnymi jak i zagranicznymi czy elastyczność w zarządzaniu województwem przejawiająca się szybkimi reakcjami na sytuacje kryzysowe (np. Małopolska Tarcza Antykryzysowa czy Małopolska Tarcza Humanitarna) pozwalają stwierdzić, że

system zarządzania regionem jest dostosowany i ciągle się dostosowuje do kolejnych wyzwań dekady 2020-2030, co jest zbieżne z celem szczegółowym obszaru.

Rozwój zrównoważony terytorialnie

WNIOSEK 1:

W ostatnich latach utrzymuje się wyraźna tendencja wzrostowa udziału powierzchni objętej obowiązującymi MPZP. Co istotne, zarówno w roku bazowym (2018) jak i w roku 2023 osiągnięta wartość wskaźnika w regionie małopolskim była ponad dwukrotnie wyższa niż na poziomie kraju (w roku 2023 – 32,3% w kraju wobec 70,6% w regionie). Ocenia się, że wskaźnik w odpowiedni sposób mierzy zaangażowanie samorządów lokalnych w działania mające na celu zachowanie ładu przestrzennego. Na przestrzeni najbliższego roku można spodziewać się pewnego przestoju w przygotowywaniu i uchwalaniu MPZP, gdyż samorządy gminne mogą czekać z tą procedurą na uchwalenie planów ogólnych, które powinny zostać sporządzone do 31 grudnia 2025 roku. Tym niemniej należy oczekiwać, że w kolejnych latach proces przygotowywania MPZP będzie kontynuowany i tendencja wzrostowa zostanie zachowana. Tym samym uda się osiągnąć podniesienie wartości wskaźnika pomiędzy rokiem 2018 a 2030. Warto by małopolskie JST aktywnie korzystały ze środków KPO na dofinansowanie działań związanych z przygotowaniem, uchwaleniem i ogłoszeniem planów ogólnych, gminnych programów rewitalizacji oraz MPZP.

WNIOSEK 2:

Poziom urbanizacji w województwie małopolskim jest wyraźnie niższy niż na poziomie kraju. Na przestrzeni ostatnich lat utrzymuje się na stosunkowo stałym poziomie z delikatną tendencją spadkową (0,7 p.p w latach 2014-2023). Spadkowi wskaźnika sprzyja zjawisko suburbanizacji (nasilone w czasie pandemii COVID-19), zaś wyhamowują go zmiany administracyjne i stopniowe nadawanie poszczególnym miejscowościom praw miejskich. Jeśli ta dynamika się utrzyma, wówczas w roku 2030 wskaźnik ten wynosić będzie ok. 47%, co oznaczać będzie spadek o ok. 1,2 p.p. w stosunku do roku bazowego. Wśród projektów, które mogą mieć wpływ na wzrost wskaźnika urbanizacji należy wskazać inwestycje służące podnoszeniu atrakcyjności centralnych części miast, np. projekty dotyczące rewitalizacji realizowane w ramach Priorytetu 7. FEM 2021-2027. Zwiększaniu atrakcyjności ośrodków miejskich, a w konsekwencji ograniczaniu zjawiska suburbanizacji, sprzyjać będzie także realizacja projektów współfinansowanych ze środków programu FEM 2021-2027 z wykorzystaniem instrumentów terytorialnych – zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) oraz innych instrumentów terytorialnych (IIT).

WNIOSEK 3:

Pod względem zróżnicowania w dochodach własnych gmin na 1 mieszkańca Małopolska lokuje się w połowie polskich regionów (9. miejsce). Pomiedzy rokiem bazowym (2018) a 2022 doszło do istotnego zmniejszenia wartości wskaźnika z poziomu 7,2 do 4,5, co było zjawiskiem pozytywnym. W ostatnim pomiarze (rok 2023) wartość wskaźnika jednak wzrosła, tym niemniej wciąż jest poniżej wartości bazowej (niższa o 0,8). W perspektywie lat 2018-2023 oznacza to, że nieco zmniejszył się podział na gminy zamożne i na gminy ubogie, jednak istotne jest by w kolejnych latach wskaźnik wrócił do tendencji spadkowej. Na zmniejszenie dysproporcji pomiędzy różnymi częściami regionu wpływać powinno zastosowane w FEM 2021-2027 preferencje dla 62 gmin wskazanych w SRWM

2030 jako zmarginalizowane. Należy także zwrócić uwagę na instrument Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS), który w swoim założeniu dedykowany jest rozwojowi obszarów wiejskich.

Analiza uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych

WNIOSEK 1:

Na realizowaną interwencję w ramach wszystkich obszarów tematycznych Strategii zdecydowany wpływ miały czynniki zewnętrzne spowodowane sytuacjami kryzysowymi tj. wojna w Ukrainie oraz pandemia COVID-19. Wojna w Ukrainie w szczególności nasiliła zjawisko migracji, wzbudziła wiele obaw wśród mieszkańców województwa i zagroziła ich poczuciu bezpieczeństwa, a także wpłynęła na sposób zarządzania strategicznego. Natomiast pandemia COVID-19 szczególnie dotknęła obszar rynku pracy, edukacji, turystyki, sektor HoReCa, transportu, czy usług zdrowotnych. Samorząd Województwa prowadził stosowne działania w ramach Małopolskiej Tarczy Antykryzysowej oraz Małopolskiej Tarczy Humanitarnej, które miały na celu niwelowanie skutków pandemii COVID-19 oraz wojny w Ukrainie.

WNIOSEK 2:

Wojna w Ukrainie oraz pandemia COVID-19, choć wygenerowały bariery i wymusiły wprowadzanie stosownych zmian, wpłynęły także na zmianę stopnia oddziaływania czynników wcześniej zidentyfikowanych na etapie oceny ex-ante⁹³. Po wybuchu wojny zauważa się zmiany na rynku pracy. Przed jej wybuchem na terenie Małopolski identyfikowano wolne miejsca pracy, które nie cieszyły się zainteresowaniem wśród mieszkańców. Wybuch wojny w Ukrainie wpłynął jednak na to, iż na teren całej Polski, w tym także na teren Małopolski, napłynęło dużo migrantów z Ukrainy, którzy samoistnie trafili na małopolski rynek pracy. Jednak pozytywny wpływ tych czynników może być chwilowy. Podmioty realizujące wsparcie wskazywały także na to, że z biegiem lat coraz częściej zmniejsza się potencjał zatrudnieniowy wśród osób z Ukrainy.

WNIOSEK 3:

W ramach badania zidentyfikowano, że pozostałymi czynnikami, które mogą determinować zmiany w obszarach SRWM 2030 będą: rozwój sztucznej inteligencji, wysoka cena energii elektrycznej, wzrastająca liczba osób w podeszłym wieku i konieczność dostosowania systemu usług do ich potrzeb, kurczenie się zasobów siły roboczej spowodowane pogłębiającym się niżem demograficznym, suburbanizacja, depopulacja obszarów wiejskich, trudności w dostępie do mieszkań wśród młodych ludzi oraz mieć przemiany w obszarach systemów produkcji. Na etapie realizacji ewaluacji wnikliwa analiza ww. czynników nie została przeprowadzona, zatem zaleca się, aby w trakcie prac nad aktualizacją Strategii pogłębić te kwestie.

WNIOSEK 4:

Na formę tego jak wsparcie powinno wyglądać, w szczególności, w obszarze usług społecznych będzie miała także deinstytucjonalizacja. W ramach badania zidentyfikowano, że szczególnie znaczącą rolę w jakościowym dostępie do środowiskowych usług społecznych mogą mieć partnerzy strategiczni, w tym organizacje pozarządowe, gdyż są to podmioty, które także prowadzą oraz utrzymują nowo

⁹³ Ocena ex-ante projektu Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, str. 10.

powstałe placówki wsparcia dziennego. W trakcie pracy nad aktualizacją Strategii zaleca się również pogłębienie tej kwestii.

WNIOSEK 5:

Największy wpływ na minimalizowanie negatywnych czynników można przypisać administracji rządowej i samorządowi województwa. JST wskazały na:

- w zakresie wzrostu zagrożeń bezpieczeństwa oraz spadku poziomu inwestycji, a także negatywnych skutków wprowadzenia polityk UE, zanieczyszczenia środowiska, gwałtownych zjawisk naturalnych – największe znaczenie administracji rządowej i samorządu województwa;
- w zakresie wzrostu odsetka rodzin dysfunkcyjnych – najważniejsze zaangażowanie NGO oraz istotne znaczenie administracji rządowej i samorządu powiatowego;
- w zakresie wzrostu poziomu bezrobocia – najważniejsze zaangażowanie lokalnych przedsiębiorców i administracji rządowej.

WNIOSEK 6:

Należy wskazać, że przeprowadzony benchmarking ukazał, iż w województwie małopolskim stosowane są standardowe formy finansowania tego typu Strategii. W żadnej spośród poddanych badaniu Strategii środki na realizację jej celów nie stanowiły odrębnego budżetu, a pochodziły m.in. ze środków UE, czy też budżetu województwa. Warty uwagi jest jednak rozwiązanie przyjęte w województwie wielkopolskim, gdzie nacisk położono na instrumenty programowe strategii niższego szczebla, których realizacja wspiera cele Strategii Wielkopolska 2030. Takie sieciowanie pozwala na zbudowanie partnerstwa pomiędzy JST różnego szczebla oraz wzajemne stymulowanie rozwoju. Warto zastanowić się, czy w SRWM 2030 nie podkreślić roli instrumentów strategii niższego szczebla – jest to zasadne zwłaszcza biorąc pod uwagę liczbę i wartość zadań realizowanych przez lokalne JST, które w opinii Zespołu Badawczego przyczyniają się do realizacji celów Strategii.

WNIOSEK 7:

W trakcie prowadzonych wywiadów uwidoczniono znaczenie działań zmierzających do integracji imigrantów – zarówno osób dorosłych, które powinny zintegrować się z lokalną społecznością m.in. podejmując pracę, jak i dzieci, które uczynić to powinny przez integrację w gronie rówieśników. Wskazywano, że podczas tworzenia SRWM 2030 problem migracji nie był aż tak nasilony, jak obecnie. Znaczące zwiększenie znaczenia czynnika, jakim jest migracja nastąpiło po wybuchu pełnoskalowego konfliktu zbrojnego w Ukrainie w lutym 2022 roku. Skala migracji do Polski przyspieszyła wówczas znacząco, przekraczając przewidywania Autorów Strategii. Program integracji imigrantów w województwie małopolskim „Małopolska otwarta” został przyjęty w październiku 2023 roku, dodatkowo w WM jest realizowany projekt „Żyj i pracuj w Małopolsce”. Znaczący wzrost liczby migrantów powoduje jednak, że konieczne jest podkreślanie wagi tego zagadnienia i silniejsze oddziaływanie na ten komponent.

WNIOSEK 8:

W związku z tym, że nowa ustawa wymaga od Samorządów większej integralności oraz spójności dokumentów strategicznych i planistycznych, należy zastanowić się nad tym, w jaki sposób to uczynić. Dobrym przykładem jest Województwo Dolnośląskie, którego strategię rozwoju poddano analizie w ramach benchmarkingu. W przypadku tego województwa spłaszczone hierarchiczną strukturę celów i

zadań, rezygnując z celów operacyjnych (stanowiących element pośredni pomiędzy celami strategicznymi a zadaniami). W nowo opracowywanej Strategii zdecydowano się, aby cele strategiczne od razu były dookreślane przez grupy zadań strategicznych. Dodatkowo liczba celów strategicznych oraz grup zadań strategicznych została mocno zredukowana. W Strategii województwa dolnośląskiego zawarto 5 celów strategicznych, zaś każdy cel dookreśla 5 grup zadań strategicznych. Warto zaznaczyć, iż zmiana ta nie oznacza okrojenia obszarów objętych Strategią. Obszary te staną się jedynie bardziej pojemne oraz syntetyzowane. Zaleca się, by w podobny sposób podejść do kwestii aktualizacji Strategii „Małopolska 2030”. W przeprowadzonych badaniach zwracano uwagę, że cele już obecnie są określone w sposób szeroki⁹⁴. Nie należy ich więc rozszerzać, gdyż spowoduje to, że stałyby się one zbyt pojemne, zbyt wieloznaczne. Kierunki rozwoju powinny zaś zostać zweryfikowane pod kątem tego, czy możliwe jest połączenie niektórych z nich i przekształcenie ich w jedną grupę zadań strategicznych.

⁹⁴ Przykładowo, celem Obszaru Gospodarka jest „Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka”, która mieści w sobie takie kierunki rozwoju jak: innowacyjność, konkurencyjność i przedsiębiorczość, turystyka, transport, cyfrowa małopolska, gospodarka o obiegu zamkniętym.

Tabela rekomendacji

I.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Adresat	Część raportu, której dotyczy rekomendacja
1	Wizja, obszary tematyczne, cel główny, cele szczegółowe, jak i kierunki polityki rozwoju zostały określone w dużej mierze trafnie. Przeprowadzone badanie wykazało jednak potrzebę uzupełnienia dokumentu o kierunki działań w poszczególnych obszarach, które podkreślą jego wagę. Umieszczenie bezpieczeństwa w konkretnym miejscu, a co za tym idzie, konieczności budowania odporności regionu na kryzysy i zagrożenia, w Strategii ze względu na szerokie znaczenie tego pojęcia jest niestety trudne do wykonania. Wyróżnić możemy bezpieczeństwo cywilne, społeczne, ekonomiczne itd., dlatego też w bezpieczeństwo nie powinno być przypisane do konkretnego obszaru	Należy rozszerzyć katalog głównych kierunków działań o kwestie związane z bezpieczeństwem w ramach poszczególnych obszarów.	Zaleca się uzupełnienie SRWM 2030 o główne kierunki działań w poszczególnych obszarach (bez wskazywania konkretnego obszaru tematycznego), w celu podkreślenia wagi bezpieczeństwa. Należy dokonać analizy tego, które cele szczegółowe i strategiczne wymagają uzupełnienia o tematy związane z bezpieczeństwem oraz zaplanować działania, które będą je wzmacniać. Nowe działania powinny wzmocnić szeroko pojęte poczucie bezpieczeństwa Małopolan. Nie powinny odnosić się tylko do bezpieczeństwa cywilnego, ale także hydrologicznego, zdrowotnego czy socjalnego. Zapewnienie tak pojętego bezpieczeństwa powinno	IV kw. 2026	Departament Rozwoju Regionu UMWM	Rozdz. 1.1.

I.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Adresat	Część raportu, której dotyczy rekomendacja
	SRWM 2030, a wzmocnienie jego kwestii powinno odbyć się np. za pomocą zaplanowania nowych głównych kierunków działań.		wzmocnić województwo małopolskie w świadomości społecznej jako miejsca dobre do życia. Jednostkami/komórkami odpowiedzialnymi za wdrożenie rekomendacji powinny być wszystkie jednostki/komórki UMWM, w szczególności Departament Rozwoju Regionu.			
2	W badaniu bardzo mocno wybrzmiała kwestia dotycząca tego, że znaczenie migracji i poradzenia sobie z tą kwestią wzrosło w ostatnim czasie. Z badań wynika, że w dużym zakresie przyczyniła się do tego wojna w Ukrainie, która wybuchła w lutym 2022 roku. Pomimo, że Małopolska jest regionem wielokulturowym, a obecne tam mniejszości obejmują różne nacje, to właśnie napływ migrantów z Ukrainy przyczynił się do znacznego zwiększenia wagi tego zagadnienia.	Rekomenduje się aktualizację zapisów dokumentu w kontekście migracji i migrantów oraz ich potrzeb. Zaproponowane zmiany w przyszłości mogą otworzyć drogę do realizacji właściwych zadań i projektów nakierowanych na migrantów.	W ramach aktualizacji SRWM 2030 należy dokonać weryfikacji zapisów aktualnej Strategii, zwłaszcza w Obszarze Małopolskie. W ramach przeglądu i aktualizacji należy wzmocnić znaczenie migracji i migrantów, aktualizując zapisy o zmiany wynikające z wydarzeń, które zaszły w Europie od 2022 roku.	IV kw. 2026	Departament Rozwoju Regionu UMWM	Rozdz. 3.3.

I.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Adresat	Część raportu, której dotyczy rekomendacja
3	Jednym ze wskaźników w obszarze turystyki jest udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych z certyfikatem w gospodarstwach ekologicznych w powierzchni użytków rolnych ogółem w gospodarstwach rolnych. Wartość wskaźnika za okres po 2021 roku jest niemożliwa do obliczenia z uwagi na brak danych o użytkach rolnych. Powoduje to, że dalsze monitorowanie wskaźnika Zespół Badawczy uznać należy za niemożliwe.	Zespół Badawczy rekomenduje rezygnację ze stosowania wskaźnika udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych z certyfikatem w gospodarstwach ekologicznych w powierzchni użytków rolnych ogółem w gospodarstwach rolnych.	W ramach aktualizacji SRWM 2030 należy wskaźnik udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych z certyfikatem w gospodarstwach ekologicznych w powierzchni użytków rolnych ogółem w gospodarstwach rolnych usunąć z systemu monitoringu Strategii. Wskaźnika nie należy zastępować innym, gdyż dane statystyki publicznej nie uwzględniają innego, adekwatnego wskaźnika, który pozwoliłby na jego zastąpienie. Obszar turystyki jest już ponadto monitorowany przez wskaźnik „udzielone noclegi ogółem na 10 tys. mieszkańców”, który także odnosi się do omawianego zagadnienia. Należy monitorować dane statystyki publicznej pod kątem tego, czy tożsamy lub zbliżony wskaźnik pojawi się w statystyce publicznej w	IV kw. 2026	Departament Rozwoju Regionu UMWM	Rozdz. 2.1.3.

I.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Adresat	Część raportu, której dotyczy rekomendacja
			najbliższych latach. Kwestia dot. gospodarstw ekologicznych jest bowiem bardzo istotna i jeśli wskaźnik pozwalający na monitorowanie tej kwestii znów będzie monitorowany na poziomie regionalnym (np. przez GUS lub Eurostat), należy ponownie rozważyć włączenie go do systemu monitoringu Strategii.			
4	Jednym ze wskaźników w obszarze transportu jest łączna długość nowo wybudowanych odcinków autostrad i dróg ekspresowych. Zauważalne jest, że w każdym roku miała miejsce budowa nowych dróg, jednak sieć drogowa w województwie małopolskim jest bardzo rozwinięta, co powoduje, że punkt ciężkości przenosi się na inne aspekty związane z transportem, tj. wymiana taboru, rozwój sieci połączeń komunikacji zbiorowej, zwiększenie	Zespół Badawczy rekomenduje rezygnację ze stosowania wskaźnika pn. łączna długość nowo wybudowanych odcinków autostrad i dróg ekspresowych i zastąpienie go wskaźnikiem „długość dróg rowerowych w województwie”.	W ramach aktualizacji SRWM 2030 należy: • Usunąć wskaźnik pn. łączna długość nowowwybudowanych odcinków autostrad i dróg ekspresowych • Zastąpić go wskaźnikiem pn. długość dróg rowerowych w województwie • Jako rok bazowy dla wskaźnika przyjąć 2020	IV kw. 2026	Departament Rozwoju Regionu UMWM	Rozdz. 2.1.3.

I.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Adresat	Część raportu, której dotyczy rekomendacja
	komfortu podróżnych itp. Zdaniem Zespołu badawczego warto zmienić ten wskaźnik na inny, np. dotyczący długości dróg rowerowych w województwie. Wskaźnik ten powinien notować w kolejnych latach trend wzrostowy.		- Jako wartość bazową przyjąć 772,1 km - Jako źródło danych dla wskaźnika przyjąć BDL GUS - jako trend oczekiwany w perspektywie do roku 2030 przyjąć wzrost			
5	W przypadku przedsiębiorców, którzy składają oferty poprzez sieci komputerowe dostępne dane pozwalają jedynie na zbadanie trendu w latach 2014-2020. Dane za kolejne lata nie są monitorowane w statystyce publicznej.	Z uwagi na brak danych Zespół Badawczy rekomenduje usunięcie tego wskaźnika z listy wskaźników monitorowanych w ramach Strategii. W opinii ewaluatorów pozostałe wskaźniki są wystarczające do tego, by skutecznie monitorować zmiany dotyczące poziomu cyfryzacji zarówno wśród obywateli, jak i wśród przedsiębiorców. Dlatego też nie zaleca się zastępowania wskaźnika innym wskaźnikiem.	W ramach aktualizacji SRWM 2030 należy usunąć wskaźnik pn. odsetek przedsiębiorców, którzy składają oferty poprzez sieci komputerowe. Wskaźnika nie należy zastępować innym, gdyż pozostały wskaźnik (odsetek przedsiębiorców, którzy otrzymują zamówienia poprzez sieci komputerowe) jest wystarczający na potrzeby monitorowania poziomu cyfryzacji.	IV kw. 2026	Departament Rozwoju Regionu UMWM	Rozdz. 2.1.3.

I.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Adresat	Część raportu, której dotyczy rekomendacja
6	W przypadku gospodarki obiegu zamkniętego monitorowany jest wskaźnik dotyczący nakładów na recykling i wykorzystanie odpadów. W tym przypadku wartość ta jest znacząco niższa obecnie, niż w 2014 roku. Może to wynikać z faktu, że nakłady inwestycyjne zostały już poniesione w ubiegłych latach.	Rekomenduje się rezygnację ze wskaźnika dot. nakładów na recykling i wykorzystanie odpadów. W opinii Zespołu badawczego dalsze uwzględnianie tego wskaźnika jest niezasadne, gdyż z dużym prawdopodobieństwem będzie on wykazywał relatywnie niską wartość. Zespół badawczy proponuje, by w zamian zastosować wskaźnik dot. odsetka odpadów poddanych odzyskowi w stosunku do odpadów ogółem. Wskaźnik pn. Odpady poddane odzyskowi z dotychczas składowanych (nagromadzonych) jest monitorowany w ramach BDL GUS – od 2021 roku notuje się w województwie małopolskim	W ramach aktualizacji SRWM 2030 należy: • Usunąć wskaźnik pn. nakłady na recykling i wykorzystanie odpadów • Zastąpić go wskaźnikiem pn. odsetek odpadów poddanych odzyskowi w stosunku do odpadów ogółem • Jako rok bazowy dla wskaźnika przyjąć 2020 • Jako wartość bazową przyjąć 39,8% • Jako źródło danych dla wskaźnika przyjąć BDL GUS • jako trend oczekiwany w perspektywie do roku 2030 przyjąć wzrost	IV kw. 2026	Departament Rozwoju Regionu UMWM	Rozdz. 2.1.3.

I.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Adresat	Część raportu, której dotyczy rekomendacja
		tendencję wzrostową tego wskaźnika.				
7	W ramach analizy zidentyfikowano brak w Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” wskaźnika pozwalającego na monitorowanie kierunku rozwoju „Bezpieczeństwo” w Obszarze Małopolskie. W statystyce publicznej zidentyfikowano wskaźnik, który odpowiada celom SRWM 2030.	Rekomenduje się dodanie do Obszaru Małopolskie wskaźnika „przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych”.	W ramach aktualizacji SRWM 2030 należy: - w Obszarze Małopolskie dodać wskaźnik „przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych” - jako wartość bazową wskaźnika „przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach” przyjąć 80 015 - jako rok bazowy dla ww. wskaźnika przyjąć 2019 - jako źródło danych dla ww. wskaźnika wskazać GUS	IV kw. 2026	Departament Rozwoju Regionu UMWM	Rozdz. 2.1.2.

I.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Adresat	Część raportu, której dotyczy rekomendacja
			jako oczekiwany w 2030 roku trend dla ww. wskaźnika ustalić spadek			
8	W ramach analizy zidentyfikowano brak w Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” wskaźnika pozwalającego na monitorowanie kierunku rozwoju „Sport i rekreacja” w Obszarze Małopolskie. W statystyce publicznej zidentyfikowano wskaźnik, który odpowiada celom SRWM 2030.	Rekomenduje się dodanie do Obszaru Małopolskie wskaźnika „odsetek osób ćwiczących zrzeszonych w klubach” wyliczony na podstawie liczby osób ćwiczących zrzeszonych w klubach oraz liczby ludności ogółem.	W ramach aktualizacji SRWM 2030 należy: - w Obszarze Małopolskie dodać wskaźnik „odsetek osób ćwiczących zrzeszonych w klubach” - jako wartość bazową nowego wskaźnika tj. odsetka osób ćwiczących zrzeszonych w klubach przyjąć 3,4% - jako rok bazowy dla wskaźnika „odsetek osób ćwiczących zrzeszonych w klubach” przyjąć 2018 - jako źródło danych dla ww. wskaźnika przyjąć GUS	IV kw. 2026	Departament Rozwoju Regionu UMWM	Rozdz.2.1.2 .

I.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Adresat	Część raportu, której dotyczy rekomendacja
			jako trend oczekiwany w perspektywie do roku 2030 dla wskaźnika „odsetek osób ćwiczących zrzeszonych w klubach” należy przyjąć wzrost.			
9	Wskaźnik dotyczący zagrożenia ubóstwem relatywnym, wskazany w Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” jako jeden ze wskaźników realizacji celu Małopolskie po raz ostatni był raportowany przez GUS na poziomie regionów w 2019 roku i nie będzie monitorowany przez ten podmiot najbliższych latach. Wobec tego, nie będzie w pełni możliwe monitorowanie realizacji celu Małopolskie w ramach SRWM 2030. Niemniej jednak, zidentyfikowano inny wskaźnik tj. zagrożenie ubóstwem raportowany na podstawie Europejskiego badania warunków	Rekomenduje się, aby wskaźnik „zagrożenie ubóstwem relatywnym” uwzględniony w Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” zastąpić wskaźnikiem „zagrożenie ubóstwem” bazującym na danych Europejskiego badania warunków życia ludności (EU-SILC), raportowanym w serwisie Eurostat.	W ramach aktualizacji SRWM 2030 należy: - wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym zastąpić wskaźnikiem zagrożenia ubóstwem - jako wartość bazową nowego wskaźnika tj. zagrożenie ubóstwem podać 16% - jako rok bazowy dla wskaźnika zagrożenie ubóstwem podać 2019	IV kw. 2026	Departament Rozwoju Regionu UMWM	Rozdział 2.1.2.

I.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Adresat	Część raportu, której dotyczy rekomendacja
	ludności (EU-SILC). Dane dla wyżej wymienione wskaźnika dostępne są dla lat 2019-2023, zarówno na poziomie regionalnym, jak i ogólnokrajowym.		- jako źródło danych dla wskaźnika zagrożenie ubóstwem przyjąć Eurostat - jako trend oczekiwany w perspektywie do roku 2030 dla wskaźnika zagrożenie ubóstwem należy przyjąć spadek.			
10	W celu monitorowania postępów w realizacji zadań strategicznych z zakresu gospodarowania wodą wytypowano wskaźnik Odsetek jednolitych części wód powierzchniowych w dobrym stanie [%]. Zmiany organizacyjne wprowadzone ustawą z dnia 20 lipca 2018 roku o zmianie ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska oraz niektórych innych ustaw spowodowały, że zadania Państwowego Monitoringu Środowiska, w tym zadania związane z informowaniem o stanie środowiska na poziomie regionalnym, realizowane do	W Obszarze Klimat i środowisko rekomenduje się zaktualizowanie listy monitorowanych wskaźników poprzez zastąpienie wskaźnika „Odsetek jednolitych części wód powierzchniowych w dobrym stanie [%]” wskaźnikiem „Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku”, który pozwoli dokonywać oceny zmian w zakresie zanieczyszczeń	W ramach aktualizacji SRWM 2030 należy: - dokonać zamiany wskaźników tj. wskaźnika „Odsetek jednolitych części wód powierzchniowych w dobrym stanie [%]” na wskaźnik „Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku” - jako rok bazowy dla wskaźnika	IV kw. 2026	Departament Rozwoju Regionu UMWM	Rozdz. 2.1.3.

I.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Adresat	Część raportu, której dotyczy rekomendacja
	końca 2018 roku przez wojewódzkie inspektoraty ochrony środowiska zostały przeniesione do Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska. Z uwagi na brak danych corocznych w formie zagregowanej, począwszy od 2019 roku postuluje się rezygnację z monitorowania ww. wskaźnika na potrzeby realizacji strategii. Ewentualnie rekomenduje się rozszerzenie listy wskaźników o wskaźnik „Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku”, który pozwoli dokonywać oceny zmian w zakresie zanieczyszczeń kierowanych do środowiska gruntowo-wodnego.	kierowanych do środowiska gruntowo-wodnego.	przyjąć 2018, zaś jako wartość bazową 274 742,2 dam³ - jako źródło danych dla ww. wskaźnika przyjąć GUS BDL - jako trend oczekiwany w perspektywie do roku 2030 dla wskaźnika należy przyjąć spadek.			

Spis tabel, wykresów i rysunków

Spis tabel

Tabela 1. Obszary i kierunki rozwoju w ramach SRWM 2030	20
Tabela 2. Wykaz projektów wpisujących się w przedsięwzięcia strategiczne w obszarze Małopolskie w SRWM 2030	61
Tabela 3. Wykaz projektów wpisujących się w przedsięwzięcia strategiczne w obszarze Gospodarki w SRWM 2030	70
Tabela 4. Wykaz projektów wpisujących się w przedsięwzięcia strategiczne w obszarze Klimat i środowisko w SRWM 2030	76
Tabela 5. Krótki opis działań wykonanych przez MORR w danym roku	77
Tabela 6. Wykaz projektów wpisujących się w przedsięwzięcia strategiczne w obszarze Zarządzanie strategiczne rozwojem w SRWM 2030	81
Tabela 7. Programy rozwoju i programy sektorowe w ramach SRWM 2030	103
Tabela 8. Liczba oraz wartość przedsięwzięć komplementarnych ze SRWM 2030	112
Tabela 9. Główne zagrożenia dla realizacji celów SRWM 2030	113

Spis wykresów

Wykres 1. PKB [w mln zł]	23
Wykres 2. Syntetyczny wskaźnik zróżnicowania poziomu rozwoju gmin w Małopolsce	24
Wykres 3 Zagrożenie ubóstwem relatywnym [%]	26
Wykres 4 Wskaźnik zagrożenia ubóstwem [%]	26
Wykres 5 Odsetek biernych zawodowo z powodu obowiązków rodzinnych i związanych z prowadzeniem domu [%]	28
Wykres 6. Przeciętne dalsze trwanie życia [lata]	29
Wykres 7. Średnia liczba dni absencji chorobowej (z tytułu choroby własnej) na 1 pracującego	30
Wykres 8. Zwiedzający muzea i ich oddziały na 10 tys. mieszkańców	31
Wykres 9. Osoby dorosłe uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu (w wieku 25–64 lata) wg BAEL [%]	32
Wykres 10. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata [%]	32
Wykres 11. Miejsce w Regionalnej Tablicy Wyników Innowacji [pozycja w rankingu]	33
Wykres 12. Nakłady na działalność innowacyjną [w mld zł]	33
Wykres 13. Nakłady wewnętrzne na B+R (BERD) [mld zł]	33
Wykres 14. Wartość inwestycji w regionie w ramach Polskiej Strefy Inwestycji (narastająco od 2018 r.) [mld zł]	34
Wykres 15. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON na 1000 ludności ogółem i na obszarach wiejskich	35
Wykres 16. Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych z certyfikatem w gospodarstwach ekologicznych w powierzchni użytków rolnych ogółem w gospodarstwach rolnych [%]	36
Wykres 17. Noclegi udzielone w turystycznych obiektach noclegowych ogółem na 10 tys. mieszkańców	37

Wykres 18. Liczba pasażerów przewiezionych kolejami regionalnymi [mln osób].....	37
Wykres 19. Łączna długość nowo wybudowanych odcinków autostrad i dróg ekspresowych [km].....	38
Wykres 20. Odsetek długości dróg krajowych i wojewódzkich w dobrym (A) lub zadowalającym (B) stanie technicznym [%].....	39
Wykres 21. Odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną [%]	39
Wykres 22. Odsetek przedsiębiorstw składających i otrzymujących zamówienia poprzez sieci komputerowe [%]	40
Wykres 23. Nakłady na recykling i wykorzystanie odpadów – średnia 3 letnia [mln zł]	40
Wykres 24. Średnioroczne stężenie pyłów zawieszonych PM 2,5 w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie i Trzebini [$\mu\text{g}/\text{m}^3$].....	41
Wykres 25. Emisja dwutlenku węgla z zakładów szczególnie uciążliwych [mln t/rok].....	42
Wykres 26. Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem [%]	42
Wykres 27. Odsetek jednolitych części wód powierzchniowych w dobrym stanie [%].....	43
Wykres 28. Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej, w tym na wsi [%]	44
Wykres 29. Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej, w tym na wsi [%]	44
Wykres 30. Powierzchnia lasów [tys. ha].....	45
Wykres 31. Powierzchnia parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej [ha].....	46
Wykres 32. Odsetek selektywnie zebranych odpadów komunalnych w stosunku do ogółu zebranych [%].....	47
Wykres 33. Wielkość dochodów własnych samorządów z Małopolski, średniorocznie w ostatnich 3 latach [mln zł]	48
Wykres 34. Wydatki majątkowe inwestycyjne samorządów z Małopolski, średniorocznie w ostatnich 3 latach [mln zł]	48
Wykres 35. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem budżetów gmin, powiatów i województwa [%]	49
Wykres 36. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem budżetów gmin, powiatów i województwa – porównanie Małopolski oraz średniej polskiej.....	50
Wykres 37. Średnia przychodów z tytułu 1% podatku dochodowego od osób fizycznych która trafiła do małopolskich organizacji pożytku publicznego, z 3 lat [mln zł]	50
Wykres 38. Frekwencja w wyborach do organów jednostek samorządu terytorialnego (I tura) [%] ...	51
Wykres 39. Udział powierzchni objętej obowiązującymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni całkowitej ogółem [%].....	51
Wykres 40. Wskaźnik urbanizacji [%]	52
Wykres 41. Nakłady inwestycyjne w miastach tracących funkcje społeczno-gospodarcze w ramach Polskiej Strefy Inwestycji [mln zł]	53
Wykres 42. Zróżnicowanie w dochodach własnych gmin na 1 mieszkańca (iloraz najwyższych i najniższych dochodów) [mln zł].....	54
Wykres 43. Bieżący status projektów znajdujących się w MPI 2030	69
Wykres 44. Kwota przekazana z budżetu WM w latach 2016-2023 na realizację zadań publicznych zlecanych na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (w mln zł)	80
Wykres 45. Jakich czynników negatywnie wpływających na rozwój gminy obawiają się Państwo w perspektywie do 2030 roku?	92

Wykres 46. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak Państwo oceniają, jaki macie Państwo – jako samorząd lokalny – wpływ na niwelowanie negatywnego oddziaływania wzrostu poziomu inflacji?..	95
Wykres 47. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak Państwo oceniają, jaki macie Państwo – jako samorząd lokalny – wpływ na niwelowanie negatywnego czynnika wzrost liczby migrantów oraz związane z tym problemy społeczne (radikalizacja, dezintegracja społeczności lokalnych)?	98
Wykres 48. Jak oceniają Państwo działania realizowane przez Samorząd Województwa Małopolskiego na rozwój Państwa samorządu?	109

Spis map

Mapa 1. Ranking Regional Innovation Scoreboard (dane za 2023 r.).....	64
---	----

Bibliografia

Akty prawne:

- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Dokumenty strategiczne:

- Plan Zarządzania Strategią Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”,
- Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, Załącznik do Uchwały Nr XXXI/422/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17 grudnia 2020 r.;
- Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020, Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XII/183/11 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 września 2011 roku;
- Program „Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027. Małopolska Przyszłości”;
- Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027;
- Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020;
- Kontrakt Programowy dla Województwa Małopolskiego;
- Kontrakt Terytorialny dla Województwa Małopolskiego;
- Małopolski Plan Inwestycyjny 2030;
- Kompetentna Małopolska. Program rozwoju rynku pracy i edukacji do 2030 roku, opracowany przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie oraz Departament Edukacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Załącznik nr 1 do uchwały Nr 2221/23 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 21 listopada 2023 r.;
- Program integracji imigrantów w województwie małopolskim „Małopolska otwarta”, załącznik do uchwały nr 2010/23 Zarządu Województwa Małopolskiego z 24 października 2023 roku, Kraków 2023.

Opracowania:

- Raport o stanie województwa małopolskiego za rok 2023;
- Raport o stanie województwa małopolskiego za rok 2022;
- Raport o stanie województwa małopolskiego za rok 2021;

- Informacja dla Zarządu Województwa Małopolskiego o realizacji Małopolskiego Planu Inwestycyjnego 2030 (stan na 31 grudnia 2023 r.);
- Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie, Dane statystyczne oraz trendy migracyjne w Małopolsce stan na dzień 31.05.2024, Kraków, 2024
- Raport „Województwo Małopolskie” – edycje z lat 2011-2023;
- Raport MORR „Fundusze europejskie w Małopolsce” – edycje z lat 2017-2023
- Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego, Urząd Statystyczny w Krakowie – edycje z lat 2011-2024;
- Raport o stanie lasów w Polsce 2021. Państwowe Gospodarstwo Leśne. Lasy Państwowe. Warszawa, 2022;
- Oświadczenie Zarządu Województwa Małopolskiego ws. projektu Budowa Centrum Muzyki w Krakowie;
- Diagnoza sytuacji migrantów w województwie małopolskim, Departament Rozwoju Regionu, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2023.
- GUS, Mieszkańcy Ukrainy objęci ochroną czasową, Warszawa, 2023

Analizy:

- Ocena ex-ante projektu Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”;

Bazy danych:

- baza danych dot. projektów oraz wartości projektów strategicznych, realizowanych przez województwo małopolskie;
- bazy danych projektów współfinansowanych z funduszy europejskich realizowanych na terenie województwa małopolskiego.

Źródła internetowe:

- <https://www.malopolska.pl/biznes/bizneswmalopolsce/tereny-inwestycyjne>
- <https://baza.paih.gov.pl/region/malopolskie?lang=pl>
- <https://www.malopolska.pl/dobrojestwmalopolscestopkoronawirusowi/malopolska-tarcza-antykryzysowa>
- <https://www.malopolska.pl/pomocukrainie/malopolska-tarcza-humanitarna>

Załączniki

Baza wynikowa z przeprowadzonych badań CAWI (odrębny plik MS Excel)

Baza wynikowa z przeprowadzonego panelu delfickiego (odrębny plik MS Excel)

Analiza benchmarkingowa (odrębne pliki MS Word)

Transkrypcje przeprowadzonych wywiadów pogłębianych i grupowych (odrębne pliki MS Word)